

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

ŠIUOLAIKINĖS POLITIKOS STUDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

AYSEL BAYRAMOVA

II kurso studentė

**PIRMOSIOS IR ANTROSIOS KARTOS AZERBAIDŽANIEČIŲ MOTERŲ
IMIGRANČIŲ TAPATYBĖS KONSTRAVIMAS IR INTEGRACIJA
LIETUVOJE**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: doc. dr. Inga Vinogradnaitė

Vilnius, 2026 m.

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Bayramova, A. Pirmosios ir antrosios kartos azerbaidžaniečių moterų imigrančių tapatybės konstravimas ir integracija: Šiuolaikinių politikos studijų magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė I. Vinogradnaitė. – V., 2026. – 47 p.

Reikšminiai žodžiai: migracija, tapatybės konstravimas, integracija, akultūracija, transnacionalizmas, lytis ir nacionalizmas, azerbaidžaniečių diaspora, segmentuota asimiliacija.

Šiame darbe nagrinėjami pirmosios ir antrosios kartos azerbaidžaniečių moterų imigrančių tapatybės konstravimo ir integracijos procesai Lietuvoje. Tyrimo tema – azerbaidžanietės moterys, gyvenančios Lietuvoje, susiduriančios su įtampa tarp liberalios Lietuvos socialinės aplinkos ir tradicinių, patriarchaliniu nacionalizmu grįstų lyties normų. Darbo tikslas – išanalizuoti, kaip šios moterys integruoja nacionalistinį diskursą ir lyties normas į savo tapatybę. Remiantis J. W. Berry akultūracijos, N. Yuval-Davis lyties ir tautos, A. Portes bei M. Zhou segmentuotos asimiliacijos ir P. Levitt transnacionalizmo teorijomis, atskleidžiama, kad pirmosios kartos dalyvės dažniau renkasi funkcinę integraciją išlaikydamos tradicines normas privačioje erdvėje, o antrosios kartos atstovės patiria ryškią tapatybės difuziją ir akultūracinį stresą, nors struktūriškai integruojasi sėkmingai. Nustatyta, kad transnacionalinės praktikos pirmosios kartos dalyvėms veikia kaip saugumo garantas, o antrosios – dažnai tampa socialinės kontrolės ir vertybinių konfliktų šaltiniu. Tyrimas pabrėžia, kad sėkminga statistinė integracija nebūtinai užtikrina psichologinę gerovę, nes vizualinis kitoniškumas ir kultūriniai stereotipai išlieka barjeru pilnaverčiam priėmimui.

Turinys

<i>I. Įvadas.....</i>	<i>4</i>
1. Teorinis pagrindas.....	10
2. Metodologija.....	16
<i>II. Rezultatai.....</i>	<i>19</i>
1) Akulturacijos strategijos ir tapatybės dinamika.....	20
2) Lyties normų suvokimas: priėmimas, priešinimasis ir dvigubas gyvenimas.....	25
3) Transnacionalinės praktikos: tarp kultūrinio saugumo ir lyčių normų kvestionavimo.....	32
<i>III. Išvada.....</i>	<i>41</i>
<i>Literatūros sąrašas.....</i>	<i>46</i>
<i>Priedai.....</i>	<i>50</i>

I. Įvadas

1991 m. įvykęs Sovietų Sąjungos žlugimas žymėjo esminį geopolitinį lūžį, privertusį nepriklausomybę atkūrusias respublikas leisti į sudėtingą nacionalinės tapatybės formavimo kelionę. Šis kritinis metas pradėjo intensyvių valstybės kūrimo projektų etapą, kuriam buvo būdingos skirtingos politinės, ekonominės ir sociokultūrinės trajektorijos. Nors šias besikuriančias valstybes siejo bendra sovietinė praeitis, jų posovietiniai keliai, ypač nacionalinės tapatybės ir integracijos į tarptautinę sistemą atžvilgiu, reikšmingai išsiskyrė. Tarp Baltijos valstybių Lietuva sparčiai orientavosi į Vakarų Europos demokratinius ir ekonominius modelius, vykdydama valstybės kūrimo projektą, grindžiamą pilietine tapatybe ir tvirtu institucijų kūrimu. Kaip detaliai aprašo D. Budrytė, Lietuvos posovietinėje raidoje įvyko „nacionalizmo transformacija“ iš labiau „neliberalių“ formų į liberalesnį požiūrį, pasižymintį įsipareigojimu „ginti individualias teises ir toleruoti skirtumus.“¹ Ši orientacija palengvino spartų šalies integravimąsi į Vakarų struktūras – Europos Sąjunga (ES) ir Šiaurės Atlanto sutarties organizacija (NATO).² L. Donskis toliau plėtoja šią mintį pabrėždamas Lietuvos istorinį naratyvą. Jis teigia, kad „demokratinės tradicijos“ buvo „atgaivintos“ dar ankstyvuoju tarpukariu, taip puoselėjant pilietinį nacionalizmą, išsisknijusį liberaliuose ekonominiuose ir demokratinuose principuose.³ Nors istorinė atmintis, įskaitant „miško brolių“ pasipriešinimo naratyvus, suvaidino svarbų vaidmenį įteisinant posovietinę nepriklausomybę, ji didele dalimi buvo nukreipta į ateitį orientuotą, pro-vakarietišką tapatybę. Joje akcentuotas istorinio tęstinumo atkūrimas, o ne atskirtį skatinantys etniniai reikalavimai.⁴ Toks strateginis istorinių naratyvų nukreipimas leido Lietuvai išvengti intensyvaus tarptautinio dėmesio dėl tautinių mažumų teisių, kuris buvo būdingas kitoms Baltijos kaimynėms.⁵

Tuo tarpu Azerbaidžanas, esantis geopolitinių Rytų ir Vakarų sankirtoje, pasuko valstybės kūrimo keliu, giliai išsisknijusiu jo etnokultūriniame pavelde ir suformuotu užsitęsusio konflikto. T. Swietochowski aiškiai aprašo Azerbaidžano nacionalinės tapatybės kilmę iš tiurkakalbės musulmonų bendruomenės, šimtmečius besiformavusios Rusijos ir Persijos įtakoje.⁶ Šiai tapatybei būdingas stiprus etnolingvistinis pagrindas ir istorinės skriaudos jausmas, ypač sustiprėjęs dėl Kalnų Karabacho konflikto.⁷ Šio konflikto metu apytiksliai „dvidešimt procentų teritorijos liko

¹ Dovile Budrytė, *Taming Nationalism? Political Community Building in the Post-Soviet Baltic States* (Aldershot, England: Ashgate Publishing Limited, 2005), 34.

² Budrytė, *Taming Nationalism*, 7.

³ Leonidas Donskis, *Between Identity and Freedom: Mapping Nationalism in Twentieth-Century Lithuania* (New York: Peter Lang, 1999), 150.

⁴ Budrytė, 44-53, 197.

⁵ Budrytė, 14.

⁶ Tadeusz Swietochowski, *Russian Azerbaijan, 1905-1920: The Shaping of a National Identity in a Muslim Community* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004).

⁷ Nayerreh Tohidi, “Gender and National Identity in Post-Soviet Azerbaijan: A Regional Perspective”, *The West, Hegemony and Eurasia* (Routledge, 2005), 6.

okupuota“, pavertusiu „vieną iš septynių azerbaidžaniečių“ pabėgėliu ar šalies viduje perkeltu asmeniu. Tai sustiprino nacionalistinius jausmus ir savitos nacionalinės tapatybės paieškas.⁸ N. Tohidi apibūdina Azerbaidžano nacionalizmą kaip daugialypę ir sinkretinę tapatybę, atspindinčią vietinius Kaukazo bruožus bei Irano, Turkijos ir Rusijos įtakas, tačiau išliekančią aiškiai etnokultūrinio ir teritorinio pobūdžio.⁹ Šis nuolatinis įsitraukimas į regioninę priešpriešą ir istorinės netekties naratyvai paskatino nacionalizmą, stipriai persmelktą kolektyvinės aukos jausmo bei siekio apsaugoti, kaip manoma, pavojuje atsidūrusią nacionalinę tapatybę.¹⁰

Azerbaidžano nacionalinės tapatybės įtvirtinimas posovietiniu laikotarpiu yra neatsiejamas nuo lyčių aspektų, kur moterys atlieka esminį simbolinį ir praktinį vaidmenį apibrėžiant tautą. Kaip kruopščiai tyrinėja F. Heyat¹¹, M. Najafizadeh¹² ir N. Tohidi¹³, posovietinis Azerbaidžano nacionalizmas nuosekliai persipynė su „tradicinių“ vertybių ir patriarchalinės moralės sistemos atnaujinimu. Ši transformacija dažnai įvardijama kaip atsakas į tariamą „šeimos gyvenimo irimą“ ir sovietmečiu patirtus visuomenės pokyčius.¹⁴ Šiame diskurse moterų kūnai ir jų elgesys tampa esminiais nacionalinės garbės (*namus*) ir kultūrinio autentiškumo rodikliais, tarnaujančiais kaip svarbūs žymekliai, atskiriantys Azerbaidžano tapatybę tiek nuo „sovietinės“ praeities, tiek nuo „dekadentiškų“ Vakarų.¹⁵ N. Tohidi teigia, kad iš moterų tikėtasi, jog jos taps „pagrindiniais tapatybės žymekliais, pirminėmis „autentiškumo“ (*asalat*), tradicijų, etninių kodų ir papročių saugotojomis, kurios atskirtų Azerbaidžano kultūrinės ribas nuo Rusijos valdžios“.¹⁶ Tai pabrėžia stiprų visuomenės lūkestį, kad moterys įkūnytų ir saugotų tautos kultūrinį grynumą ir moralinį vientisumą.

Valstybė ir viešasis diskursas aktyviai pasitelkia šeimos, moters kuklumo ir patriotinės motinystės sampratą, kad sukurtų idealios azerbaidžanietės moters paveikslą.¹⁷ A. Najafizadeh pabrėžia, kad, nepaisant formalios lygybės, moterys posovietiniame Azerbaidžane susiduria su didesne globos ir ekonomine našta, tačiau viešasis diskursas jas vis tiek pozicionuoja kaip „namų ir

⁸ Tohidi, „Gender and National Identity in Post-Soviet Azerbaijan“, 5.

⁹ Tohidi, 6.

¹⁰ Tohidi, 5.

¹¹ Farideh Heyat, „Globalization and Changing Gender Norms in Azerbaijan,” *International Feminist Journal of Politics* 8, no. 3 (2006).

¹² Mehrangiz Najafizadeh, „Women's Empowering Carework in Post-Soviet Azerbaijan,” *Gender & Society* 17, no. 2 (2003).

¹³ Nayereh Tohidi, „Gender and National Identity in Post-Soviet Azerbaijan: A Regional Perspective”, *The West, Hegemony and Eurasia* (Routledge, 2005).

¹⁴ Heyat, Globalization and Changing Gender Norms in Azerbaijan, 8.

¹⁵ Tohidi, 3.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Najafizadeh, „Women's Empowering Carework in Post-Soviet Azerbaijan”, 293-294; Heyat, „Globalization and Changing Gender Norms in Azerbaijan”, 7-8.

židinio saugotojas“.¹⁸ Toks namų erdvės ir moters, kaip pagrindinės globėjos, vaidmens sureikšminimas dera su nacionalistiniais naratyvais, laikančiais tradicinę šeimos struktūrą valstybės stiprybės pagrindu.¹⁹ Moterų atliekamų buitinių vaidmenų aukštinimas stiprina lytiškumo aspektu nuspalvintą nacionalizmą, kuriame moterys tampa nacionalinio savitumo ir moralinio vientisumo įkūnijimu. Ši simbolinė prasmė užkrauna našta Azerbaidžano moterims, nes jų individualūs pasirinkimai ir elgsena dažnai interpretuojami per kolektyvinę nacionalinės tapatybės ir kultūros išsaugojimo prizmę.

Sudėtinga nacionalinės tapatybės, lyties ir tradicijų sąveika tampa ypač reikšminga diasporos kontekste. T. Campt apibrėžia diasporą ne tik kaip išsibarsčiusią populiaciją, bet ir kaip nuolatinį politinių bei kultūrinių derybų lauką, kuriame tapatybė nuolat formuojama ir perkuriama sąveikaujant peržengus geografines ribas.²⁰ Nors azerbaidžaniečių kultūriniai ryšiai su Lietuva siekia XIX a., intensyviausia migracija vyko sovietmečiu, kai dėl industrializacijos ir akademinių mainų į šalį atvyko specialistai bei studentai.²¹ Atkūrus nepriklausomybę, ši bendruomenė aktyviai palaikė Lietuvos valstybingumo siekius ir sėkmingai integravosi į visuomenę. Nors ilgą laiką ji išliko nedidelė, pastaraisiais metais pastebimas ryškus demografinis lūžis: dėl suintensyvėjusios darbo jėgos migracijos azerbaidžaniečių skaičius 2024 m. pradžioje siekė beveik 4000.²² Moterų tarpe, viešojoje erdvėje ryškėja aktyvios lyderės, tokios kaip socialinės iniciatyvos „SPEAK Lithuania“ įkūrėja Narmin Aliyeva, rašytoja ir menininkė Adilė Efendi ar politinė aktyvistė Tarana Hasanova.

Šiame kontekste imigrantų tapatybės konstravimo tyrimai tampa itin aktualūs. Globalizacijos procesai ir didėjantys migracijos srautai kelia naujų iššūkių tiek priimančiosioms šalims, tiek patiems migrantams, siekiantiems integruotis į naują visuomenę, kartu išlaikant ryšius su kilmės kultūra. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas lyties aspektui, nes moterys migrantės dažnai susiduria su specifiniais iššūkiais, susijusiais su tradicinių lyties normų išlaikymu ar transformacija diasporos sąlygomis.²³ Be to, analizė, kaip skirtingų kartų migrantai konstruoja savo tapatybes, leidžia geriau suvokti integracijos procesų dinamiką ir pasekmes. Šis tyrimas,

¹⁸ Najafzadeh, “Women's Empowering Carework in Post-Soviet Azerbaijan”, 294-296.

¹⁹ Heyat, 8.

²⁰ Thomas F. Campt, “Gendering Diaspora: Transnational Feminism, Diaspora and Its Hegemonies”, *Gender & Society* 22, no. 2 (2008): 2.

²¹ Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, „Azerbaidžaniečiai“, *Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės*, atnaujinta 2024 m. rugpjūčio 21 d., <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/tautiniu-mazumu-organizacijos/azerbaidzanieciai/>.

²² Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, „Azerbaidžaniečiai“, *Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės*.

²³ Pragya Ghimire, „Beyond Borders: A Review of Diaspora and Female Immigrant Experience” *Journal of Political Science* 24, No. 1 (2024): 159-160.

nagrinėjantis azerbaidžaniečių imigrančių Lietuvoje tapatybę ir integraciją, suteiks vertingų įžvalgų apie kultūrinių, nacionalistinių ir lyties normų poveikį migracijos patirtims bei prisidės prie geresnio integracijos procesų supratimo daugiakultūrinėje visuomenėje. Būtent šioje sudėtingoje sankirtoje, tarp dviejų skirtingų nacionalinių kontekstų, slypi pagrindinė šio magistro darbo tyrimo problema: pirmosios ir antrosios kartos azerbaidžanietės Lietuvoje gyvena šalyje, kuri aktyviai puoselėja modernią, liberalią nacionalinę tapatybę, grindžiamą demokratinėmis vertybėmis, tačiau tuo pat metu jas veikia lytiškumu grįstas, etnokultūrinis Azerbaidžano nacionalizmas, perduodamas per šeimos ryšius, bendruomenės sąveiką ir transnacionalinius tinklus. Ši unikali situacija lemia nuolatines derybas tarp skirtingų kultūrinių normų, istorinių naratyvų ir lyties lūkesčių.

Šio darbo tikslas yra išanalizuoti, kaip pirmos ir antros kartos azerbaidžanietės moterys Lietuvoje integruoja Azerbaidžano nacionalistinį diskursą ir lyties normas į savo tapatybės konstravimo ir integracijos procesus. Siekiant šio tikslo, bus sprendžiamas šis pagrindinis tyrimo klausimas: *kaip pirmosios ir antrosios kartos azerbaidžanietės moterys imigrantės Lietuvoje integruoja Azerbaidžano nacionalistinį diskursą ir lyties normas į savo tapatybės konstravimo ir integracijos procesus?* Norint atsakyti į šį klausimą, sudaromi 6 darbo uždaviniai:

- 1) Remiantis moksline literatūra, apibrėžti teorines sąsajas tarp lyties, nacionalizmo ir migracijos procesų, išskiriant akultūracijos, segmentuotos asimiliacijos ir transnacionalizmo perspektyvas.
- 2) Parengti klausimyno gairės bei atlikti interviu su čia atvykusiomis bei čia gimusiomis azerbaidžanietėmis.
- 3) Išanalizuoti, kaip pirmosios ir antrosios kartos azerbaidžanietės moterys diasporoje interpretuoja ir internalizuoja kilmės šalies nacionalistinius naratyvus bei tradicines lyties normas.
- 4) Ištirti būdus, kuriais azerbaidžanietės imigrantės derina, modifikuoja arba atmeta paveldėtus kultūrinius lūkesčius, integruodamosi į Lietuvos visuomenę.
- 5) Įvertinti transnacionalinių praktikų (ryšių su tėvyne, medijų vartojimo, dalyvavimo bendruomenėje) vaidmenį formuojant moterų tapatybę ir stiprinant arba silpninant patriarchalinę kontrolę.
- 6) Palyginti pirmosios ir antrosios kartos imigrančių patirtis, nustatant esminius tapatybės konstravimo ir socialinės integracijos skirtumus bei panašumus.

Šiame darbe bus remiamasi keliomis pagrindinėmis teorijomis, kurios padės visapusiškai atsakyti į keliamus tyrimo klausimus. J. W. Berry akultūracijos teorija bus naudojama analizuojant

skirtingas kultūrinio prisitaikymo strategijas. N. Yuval-Davis lyties ir tautos teorija leis nagrinėti, kaip kilmės šalies nacionalizmo normos ir lyties sampratos veikia moterų tapatybę diasporos kontekste. A. Portes ir M. Zhou segmentuotos asimiliacijos teorija padės suprasti, kaip imigrantų vaikai integruojasi į skirtingus visuomenės segmentus, o P. Levitt transnacionalizmo teorija pabrėš, kaip migrantai palaiko (ar palaiko) aktyvius ryšius su savo kilmės šalimi. Šios teorijos kartu leis giliau nagrinėti azerbaidžaniečių moterų imigrančių tapatybės konstravimo ir integracijos procesus Lietuvoje, atsižvelgiant į jų susidūrimą su skirtingais nacionaliniais ir lyties diskursais bei jų transnacionalinius ryšius. Teorinės įžvalgos darbe derinamos su empiriniu tyrimu, kurio duomenys rinkti taikant pusiau struktūruoto interviu metodą. Iš viso tyrime dalyvavo 16 azerbaidžaniečių imigrančių: 8 pirmosios kartos ir 8 antrosios kartos atstovės. Su dalyvėmis susisiepta per azerbaidžaniečių bendruomenės Lietuvoje „Facebook“ grupes, paskelbus kvietimą dalyvauti tyrime, kuriame nurodyti atrankos kriterijai bei anonimiškumo garantija.

Siekiant šiuo darbu papildyti mokslinių tyrimų lauką apie migrantų tapatybę bei integracijos patirtis, pristatomi ir nagrinėjami esami moksliniai tyrimai apie migrantų tapatybės formavimąsi, daugiausiai dėmesio skiriant nacionalizmo, lyčių normų ir tarptautinių ryšių sąveikai. Nors yra nemažai tyrimų apie diasporos tapatybę ir integraciją, vis dar pastebima spraga, susijusi su Azerbaidžano moterimis ypač mažai tyrinėta Baltijos šalių kontekste. Šioje apžvalgoje bus sistemingai suskirstyti atitinkami akademiniai šaltiniai, išskirtos konkrečios nišos, ir galiausiai pabrėžta, kaip šis tyrimas padės išspręsti šias problemas.

Moksliniuose tyrimuose, nagrinėjančiuose Azerbaidžano diasporą, vyrauja dėmesys pirmosios kartos imigrantų socialinėms ir kultūrinėms charakteristikoms bei tapatybės klausimams. A. Guliyev²⁴, tirdamas azerbaidžaniečių imigrantus JAV, pabrėžia, kad ši bendruomenė yra palyginti naujas reiškinys, susiformavęs iš įvairių migracijos srautų (įskaitant atvykusius iš Irano, Rusijos ir Turkijos). Tyrimai rodo, kad, nepriklausomai nuo gyvenimo trukmės emigracijoje, dauguma respondentų save identifikuoja kaip „azerbaidžaniečius“, o ne „azerbaidžaniečius-amerikiečius“, bei išlaiko stiprius ryšius su kilmės šalimi per kalbą ir žiniasklaidą. R. Efendiyev²⁵, papildydamas šiuos duomenis, sistema demografinę informaciją ir išskiria migracijos „stūmimo ir traukimo“ veiksnius: pastebėta, kad moterų migracija dažniau siejama su šeimyninėmis aplinkybėmis, o vyrų – su ekonominėmis ar išsilavinimo galimybėmis. Integracijos procese dažniausiai dominuoja kalbos barjerų, kultūrinių skirtumų ir tėvynės ilgesio iššūkiai. Siekiant gilesnio kultūrinės tapatybės

²⁴ Ahmad Guliyev, *First Generation Azerbaijani Immigrants in the United States: Socio-Cultural Characteristics and Identity Issues* (Washington, DC: Migration Policy Research Institute, 2015).

²⁵ Rufat Efendiyev, *Migration and Integration Issues: The Case of Azerbaijanis in the United States* (Baku: Caucasus Migration Center, 2021).

supratimo, mokslinėje literatūroje pasitelkiama kultūriškai artimų grupių analizė. M. Tunçer²⁶ darbe apie Turkijoje gimusias moteris Švedijoje taiko „translokalinį požiūrį“ ir kvestionuoja linijinį integracijos supratimą. Autorė pasitelkia *gurbet* (iš turkų kalbos *namų ilgesys*) sąvoką emociniams ryšiams su tėvyne paaiškinti ir atskleidžia, kaip šeimos ryšiai, bendros vertybės bei materialus „išsišaknijimas“ (per maistą, medijas) formuoja priklausymo jausmą.

Baltijos šalių kontekste migracijos ir tapatybės tyrimai neretai remiasi istorine diasporų patirtimi. E. Lukšaitės²⁷ tyrimas apie armėnų diasporą Lietuvoje pristato „deteritorializuoto armėniškumo“ ir „Armėnijos atkūrimo“ per bendruomeninius tinklus koncepcijas. Autorė išskiria esminius skirtumus tarp kartų: pirmoji karta taiko integracijos strategiją, derinančią etninių bruožų išsaugojimą su lojalumu Lietuvai, tuo tarpu antroji karta susiduria su „armėniškumo mokymosi“ procesu. Tuo tarpu, žiniasklaidos vartojimo ir nacionalizmo sąveiką nagrinėjanti Y. Kim²⁸ teigia, kad socialinė atskirtis priimančioje šalyje skatina „reakcinį etninį nacionalizmą“. Tyrimuose fiksuojama, kad migrantės moterys, susiduriančios su atskirtimi ar rasizmu, dažniau atsigręžia į etninę žiniasklaidą, kuri tampa paradoksaliu nacionalinės tapatybės patvirtinimo šaltiniu.

Lyties aspektas migracijos procesuose dažnai analizuojamas per įtampą tarp kilmės šalies tradicijų ir diasporos socialinės realybės. V. Mahmutoglu²⁹ tyrimas apie turkų moteris Londone atskleidžia patriarchalinės struktūros ir tradicinių elgesio modelių (pavyzdžiui, santuokų pagal susitarimą) išlaikymą pirmojoje kartoje, o tai riboja moterų autonomiją. Kita vertus, A. Guveli ir N. Spierings³⁰, taikydami „disimiliacijos perspektyvą“, nustatė, kad migracija į Vakarų Europą dažnai padidina moterų užimtumo tikimybę, lyginant su Turkijoje likusiomis moterimis, o ekonominiai poreikiai darbo rinkoje neretai nusveria kultūrines ar religines nuostatas. Siekiant suprasti specifinį Lietuvos ir Azerbaidžano kontekstą, svarbi S. Mikėnės atlikta lyginamoji analizė, atskleidžianti struktūrinius lyčių lygybės skirtumus tarp šių dviejų valstybių. Nors abi šalys turi bendrą sovietmečio patirtį, formaliai skatinusią moterų užimtumą, posovietiniu laikotarpiu jų raida išsiskyrė. S. Mikėnės³¹ tyrimas rodo, kad Lietuvoje pereita prie labiau egalitarinio modelio, o Azerbaidžane patriarchalinės nuostatos išlieka gerokai stipresnės. Tai tiesiogiai veikia moterų padėtį

²⁶ Merve Tunçer, „Making Sense of Belonging: Translocal Subjectivity and Rootedness of Turkish-Born Women in Sweden,” *Gender, Place & Culture* 30, no. 1 (2023): 45–63.

²⁷ Eva Lukšaitė, *Armėnų diaspora Lietuvoje: tautinės valstybės diskurso paraštės: diasporos patirtys* (Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008).

²⁸ Youna Kim, *Diasporic Nationalism and the Media: Asian Women on the Move* (New York: Routledge, 2011), 45.

²⁹ Vildan Mahmutoglu, „Performing Gender in the Diaspora: Turkish Women in North London,” *Journal of Ethnic and Migration Studies* 46, no. 5 (2020): 843–861.

³⁰ Ayse Guveli ir Niels Spierings, „Migrant Women's Employment: International Turkish Migrants in Europe, Their Descendants, and Their Non-Migrant Counterparts in Turkey,” *International Migration Review* 56, no. 4 (2022): 1173–1199.

³¹ Svajonė Mikėnė, „Moterų padėtis Azerbaidžane ir Lietuvoje: lyčių lygybės aspektas”, *Socialinių mokslų studijos* 4, Nr. 3 (2012): 973–990.

darbo rinkoje: nors abiejose šalyse egzistuoja horizontali profesinė segregacija (moterys renkasi „moteriškas“ profesijas), Azerbaidžane ją lydi ryški vertikali segregacija ir „stiklinių lubų“ efektas. Lietuvoje moterims darbas dažniau yra savirealizacijos dalis, o Azerbaidžane darbinė veikla dažniau nulemta ekonominės būtinybės prisidėti prie šeimos išlaikymo. Be to, Azerbaidžane vis dar gajus stereotipas, kad moteriai nebūtina dirbti, jei vyras uždirba pakankamai, o didžioji dalis nemokamo darbo namuose tenka būtent moterims. Šis kontekstas yra esminis norint suprasti kultūrinę naštą, kurią migrantės patiria Lietuvoje. Šias įžvalgas apie kultūrinius skirtumus papildė M. Zeynalova³², tyrusi azerbaidžanietes motinas Vakarų (Norvegijos) kontekste. Jos tyrimas išryškina tiesiogines kultūrines kaktomušas tarp azerbaidžanietiško ir vakarietiško motinystės idealų, ypač vaikų auklėjimo ir šeimos struktūrų srityse. Nustatyta, kad bandymai integruotis perimant priimančiosios šalies praktikas neretai sukelia vidinius konfliktus ir izoliacijos jausmą dėl tradicinių lūkesčių spaudimo bei paramos tinklo stokos.

Apibendrinant esamą mokslinę literatūrą, šiuo tyrimu siekiama ne tik užpildyti identifiкуotas spragas, bet ir prisidėti prie migracijos bei diasporos studijų plėtos. Nors ankstesni autoriai (A. Guliyev, R. Efendiyev) suformavo demografinį pagrindą, o S. Mikėnė atliko svarbią institucinę lyčių lygybės analizę, šis tyrimas siūlo naują prieigą. Jis perkelia dėmesį nuo lyginamosios valstybių analizės prie asmeninės migranto patirties gyvenant tarp dviejų kultūrinių sistemų. Šio darbo indėlis į mokslinį lauką grindžiamas naujų tyrimo klausimų formulavimu, atveriant dar menkai tyrinėtą perspektyvą – antrosios kartos imigrančių vaidmenį kultūrinėse derybose. Taigi, šio darbo tikslas yra ištirti tapatybės ypatumus tarp pirmosios ir antrosios kartos azerbaidžaniečių moterų Lietuvoje, analizuojant, kaip paveldėtos nacionalistinės normos yra perimamos, kaip joms priešinamasi arba kaip jos yra atmetamos šiame specifiniame diasporos kontekste.

1. Teorinis pagrindas

Šiame skyriuje pristatomi teoriniai pagrindai, skirti analizuoti pirmosios ir antrosios kartos Azerbaidžano moterų imigrančių integracijos ir tapatybės formavimosi procesus Lietuvoje. Bus nagrinėjamos pagrindinės akultūracijos, segmentuotos asimiliacijos ir transnacionalizmo teorijos, taip pat lyties ir nacionalizmo samprata. Šios teorijos padės giliau suprasti sudėtingą kultūrinių, socialinių ir politinių veiksnių, veikiančių Azerbaidžano moterų diasporos integraciją ir tapatybės konstravimą posovietinėje priimančiojoje šalyje, sąveiką.

³² Mahizar Zeynalova, *Azerbaijani Immigrant Mothers: Motherhood Experiences in Norway* (Magistrinis darbas, University of Oslo, 2023).

1.1. J. W. Berry akultūracijos modelis

John W. Berry akultūracijos teorija yra esminis pagrindas suprasti procesus, kuriuos patiria asmenys ir grupės, susidūrusios su skirtingomis kultūromis. Akultūracija apibrėžiama kaip „kultūrinis ir psichologinis pokytis, kuris įvyksta dėl dviejų ar daugiau kultūrinių grupių ir jų narių sąveikos.“³³ Šis procesas apima pokyčius tiek kultūrinės grupės lygmeniu, darančius įtaką socialinėms struktūroms ir normoms, tiek individualiu psichologiniu lygmeniu, paveikiančius elgesį, vertybes ir tapatybę. J. W. Berry pabrėžia, kad akultūracija yra abipusis procesas, kurio metu pokyčiai vyksta visose susiliečiančiose grupėse ir tarp visų jose dalyvaujančių asmenų. Jis pristato T. Graveso psichologinės akultūracijos sąvoką, kuri reiškia „pokyčius individui, dalyvaujančiam kultūrų sąveikos situacijoje, kurį tiesiogiai veikia tiek išorinė kultūra, tiek kintanti kultūra, kurios narys yra individas.“³⁴ Anot J. W. Berry, ne visi asmenys akultūruojasi vienodai, net ir esant bendram kultūriniam kontekstui, dėl skirtingų motyvų ir patirčių. Norėdamas suprasti šiuos skirtumus, autorius sukūrė akultūracijos strategijų sistemą, kurią formuoja du pagrindiniai klausimai: „paveldėtos kultūros ir tapatybės išsaugojimas“ ir „kontaktas ir dalyvavimas“ platesnėje visuomenėje.³⁵ Šie du aspektai nulemia keturias pagrindines akultūracijos strategijas:

- **Integracija:** asmenys išlaiko kultūrinį paveldą, tuo pačiu kasdien bendraudami su kitomis grupėmis. Ši strategija siejama su teigiamais rezultatais, nes asmenys gauna naudos iš abiejų kultūrų išteklių ir paramos. J. W. Berry teigia, kad integracija „paprastai yra geriausias būdas sėkmingai gyventi naujoje visuomenėje“.³⁶
- **Asimiliacija:** asmenys nenori išlaikyti savo kultūrinės tapatybės ir siekia kasdienio bendravimo su kitomis kultūromis.
- **Atsisiskyrimas:** asmenys vertina savo pirminės kultūros išsaugojimą, bet nori išvengti bendravimo su kitomis grupėmis.
- **Marginalizacija:** asmenys mažai domisi kultūros išsaugojimu ir santykiais su kitais, dažnai dėl priverstinio kultūros praradimo ar atskirties. Marginalizacija įprastai yra siejama su blogiausiais prisitaikymo rezultatais.

Remiantis J. W. Berry modeliu, šis tyrimas sieks atskleisti pirmosios ir antrosios kartos azerbaidžaniečių imigrančių polinkį išsaugoti gimtąją kultūrą ir integruotis į Lietuvos visuomenę,

³³ John W. Berry, *Acculturation: A Personal Journey across Cultures* (Cambridge: Cambridge University Press, 2019), 10

³⁴ Theodore D. Graves, „Psychological Acculturation in a Tri-Ethnic Community“, *Southwestern Journal of Anthropology* 23 (1967): 337–50, cituota iš John W. Berry, *Acculturation* (Leidimo vieta: Leidykla, metai), 11.

³⁵ Berry, 19.

³⁶ Berry, 49.

atsižvelgiant į tai, kaip šios strategijos kinta skirtingose kartose ir priklauso nuo įvairių socialinių kontekstų.

1.2. A. Portes ir M. Zhou segmentuotos asimiliacijos teorija

Alejandro Portes ir Min Zhou, kritiškai vertindami ankstesnes asimiliacijos teorijas, pristato segmentuotos asimiliacijos sampratą. Autoriai teigia, kad tradicinis linijinis asimiliacijos modelis, pagal kurį imigrantai palaipsniui integruojasi į vienodą vyraujančią kultūrą, nebepakankamas paaiškinti įvairiems rezultatams, stebimiems tarp šiuolaikinių imigrantų grupių Jungtinėse Amerikos Valstijose. Ši teorija papildo J. W. Berry akultūracijos modelį, gilinantis į asimiliacijos strategijos niuansus. Nors J. W. Berry akultūracija yra platesnis kultūrinio pokyčio procesas, apimantis keturias strategijas, A. Portes ir M. Zhou segmentuotos asimiliacijos teorija paaiškina, kaip vyksta asimiliacija – t. y. į kokius specifinius priimančiosios visuomenės segmentus asimiliuojamasi. Tai reiškia, kad asimiliacija čia suprantama kaip viena iš J. W. Berry akultūracijos strategijų, tačiau teorija detaliau aprašo įvairias šios strategijos trajektorijas.

A. Portes ir M. Zhou teigia, kad asimiliacija tapo segmentuota, o tai reiškia, kad imigrantų grupės gali integruotis į skirtingus priimančiosios visuomenės sluoksnius. Ši sistema numato tris galimus imigrantų palikuonių adaptacijos kelius:

- 1) **Integracija į baltųjų vidurinę klasę:** tai atitinka tradicinį požiūrį į socialinį kilimą, kai imigrantai asimiliuojasi į vyraujančią visuomenės dalį.
- 2) **Asimiliacija su socialiniu nuosmikiu:** tai procesas, kurio metu imigrantų palikuoniai integruojasi į žemesnius visuomenės sluoksnius, dažnai patirdami socialinę marginalizaciją ir įsitraukdami į priešiškas subkultūras.
- 3) **Spartus ekonominis kilimas su etninės bendruomenės vertybių išsaugojimu:** šis kelias apibūdina asmenis, kurie pasiekia greitą ekonominę sėkmę sąmoningai išsaugodami imigrantų bendruomenės vertybes ir solidarumą bei dažnai pasikliaudami etninės bendruomenės ištekliais.

Autoriai pabrėžia, kad labai svarbu suprasti, į kurį priimančiosios visuomenės sektorių imigrantų grupė asimiliuojasi, todėl jie išskiria tris kontekstinius veiksnius, darančius įtaką šiai trajektorijai:

- **Fenotipinės charakteristikos (odos spalva):** tai gali turėti didelės įtakos adaptacijai, nes nebaltaodžiai imigrantai dažnai susiduria su išankstiniu nusistatymu, kuris tampa

„pagrindine kliūtimi patekti į amerikiečių visuomenės pagrindinę srovę“³⁷ (angl. *mainstream*).

- **Geografinė koncentracija:** susitelkimas, ypač dideliuose miestuose, gali didinti pažeidžiamumą, nes imigrantų jaunimas neretai veikiamas „priešiškos subkultūros, kurią sukūrė marginalizuoti vietiniai jaunuoliai, siekdami susidoroti su sudėtinga padėtimi.“³⁸ Šis poveikis gali pasireikšti net ir tuo atveju, jei tėvai ekonomiškai klesti, o tai gali pakenkti vaikų socialiniam mobilumui.
- **Kintanti ekonominė struktūra:** jai būdingas „mobilumo laiptų nebuvimas“³⁹ ir didėjantis atotrūkis tarp mažai apmokamų pradinių darbo vietų ir aukštųjų technologijų profesijų. Tai verčia naujas imigrantų kartas sparčiau nei anksčiau įveikti didelį profesinį atotrūkį.

Kita vertus, A. Portes ir M. Zhou nurodo tris išteklių tipus, kurie gali padėti imigrantų grupėms sumažinti šiuos pažeidžiamumus ir išvengti asimiliacijos su socialiniu nuosmikiu. Tam tikros grupės, ypač politiniai pabėgėliai, gali turėti teisę į įvairias „vyriausybės programas“ ir švietimo paramą, kurios gali žymiai palengvinti kilimą socialiniais laiptais (angl. *upward mobility*). Be to, kai kurios užsienio grupės gauna naudos iš išankstinio nusistatymo nebuvimo arba kultūrinio ir fenotipinio panašumo su priimančiosios šalies gyventojų grupėmis, o tai palengvina prisitaikymo procesą. Svarbiausia, kad „tautinės bendruomenės tinkluose“⁴⁰ prieinama parama gali suteikti nemažai materialinių išteklių, įskaitant privačias tautines mokyklas, verslo stažuotes ir gerai apmokamus darbus etninėse nišose. Šios bendruomenės tarpininkaujamos galimybės siūlo alternatyvų kelią į sėkmę, leidžiantį išvengti tiesioginės konkurencijos atviroje darbo rinkoje, apeiti išorinę diskriminaciją bei mobilumo laiptų išnykimo grėsmę. Segmentuotos asimiliacijos teorija šiame tyrime pasitelkiama siekiant paaiškinti antrosios kartos azerbaidžaniečių integracijos trajektorijas. Kadangi šios kartos atstovių socializacija vyko Lietuvoje, jų pagrindiniu atskaitos tašku tampa ne ryšys su kilmės šalimi, o padėtis priimančios visuomenės hierarchijoje. Todėl analizėje dėmesys telkiamas į socialinio mobilumo dinamiką – siekį užsitikrinti aukštesnį statusą (karjerą, išsilavinimą) Lietuvos socialinėje struktūroje ir pastangas išvengti socialinio nuosmukio ar marginalizacijos, kas yra esminis segmentuotos asimiliacijos teorijos objektas. Ji leis analizuoti, kaip tokie veiksniai kaip suvokiami rasiniai ar etniniai skirtumai, gyvenamosios vietos modeliai ir Azerbaidžano bendruomenės Lietuvoje ištekliai gali formuoti antrosios kartos tapatybę ir integracijos trajektorijas.

³⁷ Alejandro Portes ir Min Zhou, „The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants,” *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 530 (1993): 76–83.

³⁸ Portes ir Zhou, „The New Second Generation”, 83.

³⁹ Portes ir Zhou, *ibid.*

⁴⁰ Portes ir Zhou, 86.

1.3. N. Yuval-Davis lyties ir tautos teorija

Nira Yuval-Davis knygoje „Gender and Nation“ pateikia kritišką požiūrį į tai, kaip lyčių santykiai yra neatsiejamai susiję su nacionalistiniais projektais ir tapatybės formavimusi. Ji teigia, kad tradicinės nacionalizmo teorijos dažnai ignoruoja lyties aspektą, nepaisant svarbaus moterų vaidmens biologiniame, kultūriniame ir simboliniame tautos atkūrimo. Autorė tvirtina, kad „moterys ne tik „įžengė“ į nacionalinę areną: jos visada ten buvo ir buvo svarbios jos kūrimo ir atkūrimo procesuose!“⁴¹ N. Yuval-Davis išskiria tris pagrindinius nacionalistinių projektų aspektus ir jų sąsajas su lytimi:

- **Biologinis tautos reprodukavimas (Volknation):** šis aspektas sutelkia dėmesį į moterų reprodukcinę funkciją. Nacionalistiniai projektai dažnai apima politiką, skatinančią arba atgrasančią tam tikras grupes nuo vaikų gimdymo. Tai motyvuojama susirūpinimu dėl gyventojų skaičiaus („žmonės kaip jėga“), „nacionalinio fondo kokybės gerinimu“, („eugenikos diskursas“) arba pernelyg didelio gyventojų skaičiaus prevencija („Malthusian diskursas“).⁴² Ši politika gali būti viršesnė už individualias reprodukcinės teises, nes moterys yra laikomos „kolektyvo nešėjomis.“⁴³ Kai rasės sąvoka susipina su bendra kilme, baimė dėl rasių maišymosi tampa pagrindine, o tai veda prie griežtos santuokos, reprodukcijos ir seksualumo kontrolės.
- **Kultūrinis tautos reprodukavimas (Kulturnation):** šioje dimensijoje moterys laikomos „simbolinėmis sienos sargėmis“ ir tautos kultūrinėmis reproduktorėmis“, įkūnijančiomis jos esmę per papročius, religiją, kalbą ir tradicijas.⁴⁴ Lyties simboliai ir griežti kultūriniai „tinkamos moteriškos elgsenos“ kodeksai pasitelkiami kolektyvinei tapatybei ir garbei išlaikyti.⁴⁵ Diskursai apie „moterų emancipaciją“ ir „tradicijų besilaikančias moteris“ tampa nacionalistinių kovų ašimi, dažnai naudojami moterų kontrolei ir priespaudai pateisinti.⁴⁶ Šis kultūros sudaiktinimas gali sustiprėti diasporos bendruomenėse kaip gynybinė reakcija.
- **Pilietybė (Staatnation):** nors teoriškai su valstybe susijusi pilietybė gali būti įtraukianti, N. Yuval-Davis teigia, kad praktikoje ji dažnai yra išskirtinė, moterims taikant „skirtingus reikalavimus nei vyrams pilietybės, imigracijos ir pabėgėlių teisės aktų srityje.“⁴⁷ Moterų

⁴¹ Nira Yuval-Davis, *Gender and Nation* (London: SAGE Publications, 1997), 14.

⁴² Yuval-Davis, *Gender and Nation*, 33.

⁴³ Yuval-Davis, 38.

⁴⁴ Yuval-Davis, 34.

⁴⁵ Yuval-Davis, 34-35.

⁴⁶ Yuval-Davis, *ibid.*

⁴⁷ Yuval-Davis, 59.

buvimas privačioje sferoje, priešingai nei viešojoje politinėje erdvėje, istoriškai turėjo įtakos jų atskyrimui nuo visateisės pilietybės.

Autorė savo darbe pabrėžia, kad moterų narystė nacionalinėse ir etninėse bendruomenėse yra dvejopa: jos yra narės, bet „visada yra specialios taisyklės ir nuostatos, susijusios su moterimis kaip moterimis.“⁴⁸ Ši teorija naudojama siekiant suprasti, kaip Azerbaidžano nacionalizmas, su savo tradicinėmis lyčių normomis ir patriarchaline morale, gali daryti įtaką moterų tapatybės formavimuisi diasporoje, ypač atsižvelgiant į jų reprodukcinės funkcijas, kultūrinės praktikas ir pilietybės patirtis Lietuvoje.

1.4. P. Levitt transnacionalizmo teorija

Peggy Levitt knygoje „*The Transnational Villagers*“ kvestionuoja tradicines asimiliacijos sampratas, tyrinėdama, kaip migrantai išlaiko „stiprius, dažnus ryšius“ su savo tėvynėmis, net ir integrudamiesi į priimančiąsias visuomenes.⁴⁹ Ji pristato „transnacionalinio kaimo“ sąvoką, pagal kurią „kaimo gyvenimas vyksta dviejose aplinkose.“⁵⁰ Ši teorija papildoma J. W. Berry akultūracijos modelį ir A. Portes bei M. Zhou segmentuotos asimiliacijos teoriją, pabrėždama, kad integracija ir asimiliacija nėra vienpusiai ar galutiniai procesai. Priešingai, transnacionalizmas atskleidžia, kad net ir asimiliuojantis asmuo gali palaikyti reikšmingus ir aktyvius ryšius su kilmės šalimi. P. Levitt teorija J. W. Berry akultūracijos kontekste pabrėžia, kad net ir pasirinkus integraciją ar asimiliaciją, ryšiai su kilmės kultūra gali išlikti stiprūs bei dinamiški. Tai suteikia platesnę perspektyvą, kaip migrantai gyvena „tarp dviejų pasaulių“, kas yra ypač svarbu šiuolaikinėje globalizuotoje visuomenėje.

Pagrindiniai P. Levitt darbo aspektai apima: transnacionalines socialines sritis, kuriose nuolatiniai kontaktai ir socialinių tinklų plėtra tarp migrantų ir ne-migrantų sukuria „transnacionalinę socialinę sritį“ arba „viešąją erdvę“, kuri apima sienas⁵¹. Ši erdvė leidžia individams išlikti aktyviems abiejuose pasauliuose ir apima visus gyvenimo aspektus: ekonominius, socialinius, religinius bei politinius.⁵² P. Levitt pažymi, kad migrantai siunčia ne tik pinigus, bet ir idėjas, elgesio modelius bei vertybes. Priimančiosios visuomenės siūlo tiek teigiamus, tiek neigiamus pavyzdžius, kuriuos migrantai gali perimti. Šios socialinės perlaidos gali smarkiai pakeisti kilmės bendruomenės kasdienį gyvenimą, paveikdamos tokius aspektus kaip lytinė

⁴⁸ Yuval-Davis, 49.

⁴⁹ Peggy Levitt, *The Transnational Villagers* (Berkeley, Los Angeles, and London: University of California Press, 2001), 2.

⁵⁰ Levitt, *The Transnational Villagers*, ibid.

⁵¹ Levitt, 8.

⁵² Levitt, 9.

tapatybė, šeimos santykiai ir teisinis sąmoningumas. Autorė teigia, kad transnacionalinių praktikų poveikis apima ne tik pačius migrantus, bet ir tuos, kurie lieka gimtinėje, taip keičiant tiek kilmės, tiek priimančiąsias bendruomenes. Galiausiai, nors transnacionalinė migracija gali atverti naujų galimybių, ji taip pat gali atkurti ar sustiprinti esamą nelygybę (lyčių ir klasių skirtumus) bei sukelti naujas įtampas šeimose. „Aukštesnis gyvenimo lygis“ kilmės bendruomenėje gali lemti priklausomybę nuo piniginių perlaidų ir vietos darbo jėgos mažėjimą.⁵³

P. Levitt transnacionalizmo samprata yra ypač svarbi siekiant suprasti, kaip pirmosios kartos imigrantės azerbaidžanietės Lietuvoje orientuojasi tarp dviejų kultūrinių laukų. Ji leidžia analizuoti, kaip jų nuolatiniai ryšiai su Azerbaidžanu, palaikomi per šeimą, bendruomenę ir žiniasklaidą (ar socialinius tinklus), prisideda prie „transnacionalizuoto“ kasdienio gyvenimo Lietuvoje. Ši teorija yra itin reikšminga nagrinėjant, kaip Azerbaidžano lyties normos, patriarchalinė moralė ir nacionalistiniai naratyvai yra perduodami ir galimai perinterpretuojami ar atmetami diasporoje.

2. Metodologija

Šiame skyriuje detalai aprašomas atlikto tyrimo dizainas, dalyvių atrankos strategija, duomenų rinkimo eiga, taikyta pusiau struktūruoto interviu struktūra bei duomenų sisteminimo ir analizės procedūros. Metodologija grindžiama siekiu nuosekliai ir etiškai atsakyti į tyrimo tikslą – išanalizuoti ir palyginti pirmosios ir antrosios kartos azerbaidžaniečių moterų, gyvenančių Lietuvoje, integraciją, tapatybės konstravimo ypatumus bei patiriamus iššūkius. Tyrimui pasirinktas kokybinis požiūris, leidžiantis atskleisti kompleksinius socialinius reiškinius, individualias perspektyvas ir subjektyvias patirtis. Tyrimo analizė rėmėsi teoriniu modeliu, pritaikytu dalyvių kartos statusui, tačiau analizės eigoje taikytu lanksčiai. J. W. Berry akultūracijos teorija naudota kaip pagrindinis konceptualus rėmas bendroms strategijoms atpažinti, o N. Yuval-Davis lyties ir tautos teorija leido nagrinėti lyties vaidmenų ir nacionalizmo sąveiką. Nors pradiniam etape P. Levitt transnacionalizmo teorija buvo numatyta tik pirmajai kartai, o A. Portes ir M. Zhou segmentuotos asimiliacijos teorija – tik antrajai, duomenų analizės metu pastebėta, kad griežtas teorijų atskyrimas riboja gilesnį supratimą (ypač atsakant į probleminius klausimus apie antrąją kartą). Todėl tyrimo rezultatuose teorinės įžvalgos taikomos kompleksiškai, nepriklausomai nuo to, ar interviu metu dalyvei buvo užduoti klausimai iš specifinio teorinio bloko, jei tai padeda geriau paaiškinti tyrimo duomenis.

Tyrime dalyvavo 16 moterų: 8 pirmosios kartos imigrantės (atvykusios į Lietuvą, gimusios Azerbaidžane) ir 8 antrosios kartos atstovės (gimusios Lietuvoje, kurių bent vienas iš tėvų yra

⁵³ Levitt, 86.

azerbaidžanietis). Imtis suformuota taikant tikslinę atranką socialinio tinklo „Facebook“ grupėje „Litva Azərbaycanlıları - Azerbaijanis in Lithuania - Азербайджанцы в Литве“.⁵⁴ Kadangi pati priklausau šiai bendruomenei, kvietimas dalyvauti buvo paskelbtas viešai, aiškiai nurodant tikslinę grupę (pilnametystė, gyvenamoji vieta), tyrimo temą bei garantuojant anonimiškumą. Paskelbus kvietimą socialiniame tinkle „Facebook“, norinčiųjų dalyvauti buvo prašoma tai išreikšti parašant komentarą arba paspaudžiant mygtuką „Patinka“. Buvo susisiepta su visomis į įrašą sureagavusiomis (susidomėjimą parodžiusiomis) moterimis. Tyrimo imtyje dalyvavo trys motinų ir dukrų poros. Siekiant išlaikyti individualias perspektyvas, analizėje jos nebuvo nagrinėjamos kaip vienetas (diados), o vertinamos kaip atskiros dalyvės. Duomenys surinkti pusiau struktūruoto interviu metodu. Atsižvelgiant į dalyvių geografinę lokaciją ir pageidavimus, 10 interviu vyko gyvai (dalyvių namuose arba kavinėse), o 6 – nuotoliniu būdu (naudojant „Zoom“ platformą). Vyraujanti pokalbių kalba tarp pirmosios kartos dalyvių buvo azerbaidžaniečių, o antrosios – lietuvių, nors kartais dalyvės įterpdavo ir anglicizmų. Vienas pokalbis buvo tik pilnai rusų kalba. Interviu trukmė svyravo nuo 20 minučių iki 1 valandos. Visi pokalbiai, gavus dalyvių sutikimą, buvo įrašomi mobiliuoju įrenginiu. Interviu klausimyną sudarė keturi teminiai blokai:

- 1) Demografiniai duomenys: amžius, išsilavinimas, kalbų mokėjimas, atvykimo aplinkybės.
- 2) Akultūracija: integracijos strategijos ir pasirinkimai.
- 3) Lytis ir tauta: moters vaidmuo ir kultūriniai lūkesčiai.
- 4) Transnacionalizmas: ryšiai su kilmės šalimi.

Pirmajai kartai buvo užduoti 22 pagrindiniai klausimai, antrajai – 19, papildant juos tikslinamaisiais klausimais, siekiant gilesnio naratyvo (žr. [Priedai](#)). Surinkti garso įrašai buvo transkribuoti pasitelkiant dirbtinį intelektą („Gemini Pro“), užduodant sistemai atpažinti kalbėtojus bei išvalyti tekstą nuo perteklinių garsų (pvz., atodūsių), išlaikant struktūrą. Transkripcijos perkeltos į du atskirus „Microsoft ord“ duomenų failus (pagal kartas) ir nuasmenintos suteikiant kodus (pvz., 1K5D reiškia pirmosios kartos penktąją dalyvę). Analizės metu tekste buvo paliekami komentarai prie reikšmingų citatų, išskiriant pasikartojančias temas (pvz., „integracijos vengimas dėl mentaliteto“, „patriarchalinio modelio baimė santuokoje“).

Ypatingas dėmesys skirtas tyrimo etikai ir tyrėjo pozicijos refleksijai. Aš, kaip tyrėja bendruomenėje esu atpažįstama, dažnai identifikuojama per giminystės ryšius („tėvo dukra“ –

⁵⁴ Facebook grupė „Litva Azərbaycanlıları - Azerbaijanis in Lithuania-Азербайджанцы в Литве“, <https://www.facebook.com/groups/baltikadakilar/>.

kultūriškai svarbus atpažinimo veiksnys azerbaidžaniečių bendruomenėje). Tai leido lengviau užmegzti pasitikėjimą, tačiau kartu kėlė dalyvių nerimą dėl anonimiškumo bei reputacijos išsaugojimo rizikos. Reaguojant į dalyvių prašymus ir siekiant apsaugoti jų privatumą, iš transkripcijų buvo pašalintos jautrios detalės, susijusios su politinėmis pažiūromis, Azerbaidžano nacionalizmu ar asmeniniu gyvenimu, kurios leistų jas identifikuoti mažoje bendruomenėje. Tais atvejais, kai citatos buvo itin specifinės (ypač motinų-dukų atvejais), buvo gautas papildomas žodinis sutikimas jas naudoti analizėje. Dalyvavimas tyrime buvo savanoriškas ir traktuojamas kaip sutikimas duomenų naudojimui mokslo tikslais.

2.1. Interviu gairės

Empiriniam tyrimui atlikti buvo sukonstruoti du atskiri pusiau struktūruoto interviu klausimynai, pritaikyti tikslinėms grupėms: pirmosios kartos migrantėms (klausimynas azerbaidžaniečių kalba) bei antrosios kartos atstovėms (klausimynas lietuvių kalba). Tyrimo instrumentų struktūra suformuota remiantis teminiais blokais, kurie tiesiogiai atliepia darbe taikomus teorinius akultūracijos, tapatybės ir integracijos modelius. Interviu pradedamas demografinės informacijos ir migracijos istorijos aptarimu. Abiejų grupių teirujamasi apie amžių, išsilavinimą, šeiminių padėčių bei kasdienės veiklas. Specifiškai pirmosios kartos respondenčių klausama ne tik apie atvykimo į Lietuvą faktines aplinkybes, bet ir apie vidines emocines būsenas bei jausmus, išgyventus priimant sprendimą emigruoti. Tuo tarpu antrosios kartos atstovių, gimusių Lietuvoje, prašoma įsivertinti savo azerbaidžaniečių kalbos mokėjimo lygį bei nurodyti, kokia kalba bendraujama skirtingose socialinėse erdvėse (namuose su tėvais ir viešumoje su draugais). Toliau tyrime gilinamasi į akultūracijos patirtis, remiantis J. W. Berry modeliu, siekiant suprasti, kokias strategijas moterys taiko derindamos gimtąją ir priimančios šalies kultūras. Pirmosios kartos migrantėms užduodami klausimai apie azerbaidžanietišką tradicijų išsaugojimo svarbą, švenčių minėjimą bei kalbos vartojimo skirtumus privačioje ir viešojoje erdvėje. Antrosios kartos klausimyne pagrindinis dėmesys skiriamas psichologiniam buvimo „tarp dviejų kultūrų“ aspektui. Tyrimo dalyvių klausama, ar šis dvilypumas kasdienybėje (šeimoje, studijose, darbe) suvokiamas kaip asmeninis iššūkis, ar kaip privalumas, bei kaip skiriasi kultūrinių temų aptarimas bendraujant su skirtingų tautybių draugais.

Lyties ir tautinės tapatybės sąveika analizuojama pasitelkiant N. Yuval-Davis teoriją. Šis blokas skirtas atskleisti, kaip respondentės suvokia „geros azerbaidžanietės moters“ normatyvinį vaizdinį ir kaip jis kinta migracijos kontekste. Pirmosios kartos atstovių klausama apie vaikų auklėjimą, gimtosios kalbos perdavimo svarbą bei požiūrį į mišrias santuokas – kaip šeima ir giminė reaguotų, jei vaikas pasirinktų kitos tautybės partnerį. Antrosios kartos klausimyne dėmesys

nukreipiamas į lyčių lūkesčių skirtumus: teiraujamasi, ar šeimoje dukroms taikomi griežtesni standartai nei broliams (pavyzdžiui, laisvalaikio ribojimai) ir ar kyla vertybinis konfliktas tarp namų auklėjimo ir Lietuvos švietimo sistemos ar draugų rato normų. Transnacionalinių ryšių ir integracijos analizė klausimynuose išsiskiria priklausomai nuo kartos. Pirmosios kartos respondenčių atveju taikoma P. Levitt teorija, detalai klausiant apie bendravimo su giminėmis dažnumą, naujienų sekimą bei jausmus lankantis Azerbaidžane (ar ten vis dar jaučiamasi „namuose“, ar jau labiau kaip svečiuose). Tuo tarpu antrosios kartos klausimyne transnacionalizmo ir integracijos temos analizuojamos kompleksiskai, jungiant A. Portes, M. Zhou ir P. Levitt įžvalgas. Siekiant suprasti antrosios kartos patirtis, gilinamasi į azerbaidžaniečių bendruomenės vaidmenį ir karjeros galimybes: pavyzdžiui, ar bendruomenė yra stipri, ar fragmentuota, ir ar priklausymas jai padeda siekti profesinių tikslų, ar veikia kaip trukdis. Taip pat vertinamos dalyvių ateities perspektyvos, lyginant jų gyvenimo kokybę ir galimybes darbo rinkoje su tėvų patirtimi, siekiant nustatyti socialinio mobilumo kryptį. Interviu pabaigoje visoms dalyvėms suteikiama galimybė laisvai papildyti savo atsakymus ar pasidalinti mintimis, kurios nebuvo aptartos.

II. Rezultatai

Šiame skyriuje siekiama atsakyti į pagrindinį darbe keliamą klausimą: kaip pirmosios ir antrosios kartos azerbaidžanietės Lietuvoje integruoja Azerbaidžano nacionalistinį diskursą ir lyties normas į savo tapatybės konstravimo bei integracijos procesus? Kartu bus nagrinėjami šie papildomi tyrimo klausimai:

1. Kaip azerbaidžanietės moterys suvokia ir išlaiko Azerbaidžano nacionalistines bei lyties normas Lietuvoje?
2. Kaip jos derina, priima ar priešinasi šioms paveldėtoms normoms Lietuvos visuomenės kontekste?
3. Kokį vaidmenį transnacionalinės praktikos (Azerbaidžano žiniasklaidos ir socialinių tinklų vartojimas, apsilankymai tėvynėje, įsitraukimas į bendruomenes) atlieka stiprinant arba kvestionuojant šias lyties tapatybes bei veikiant integracijos procesus skirtingose kartose?

Atsakymų į šiuos klausimus ieškoma remiantis 16 pusiau struktūruotų interviu duomenimis (tyrime dalyvavo 8 pirmosios ir 8 antrosios kartos atstovės). Kadangi interviu klausimynai kiekvienai kartai buvo sudaryti teminiais blokais pagal atitinkamus teorinius modelius, duomenų analizė taip pat struktūruojama pagal šias temas: akultūracija ir tapatybė (pagal J. W. Berry), lytis ir tauta (pagal N. Yuval-Davis), o vėliau diferencijuotai – transnacionalizmas (pagal P. Levitt) pirmosios kartos atveju ir segmentuota asimiliacija (pagal A. Portesą ir M. Zhou) antrosios kartos atveju. Siekiant giliau

suprasti migrantų patirtis ir integracijos procesus, visų pirma analizuojami pirmosios kartos dalyvių duomenys, vėliau – Lietuvoje gimusių azerbaidžaniečių (antrosios kartos), o galiausiai atliekamas abiejų kartų palyginimas. Dalyvių tapatybės koduojamos nurodant kartą ir eiliškumą (pvz., „1K1D“, kur „1K“ žymi pirmąją kartą, o „1D“ – dalyvės numerį).

1) Akultūracijos strategijos ir tapatybės dinamika

Šiame poskyryje nagrinėjama, kaip Azerbaidžano kilmės migrantės, tiek pirmosios, tiek antrosios kartos atstovės, save pozicionuoja Lietuvos visuomenėje, remiantis J. W. Berry akultūracijos modeliu bei A. Portes ir M. Zhou segmentuotos asimiliacijos teorija. J. W. Berry teigia, kad visi asmenys akultūruojasi skirtingai, net ir gyvendami tame pačiame kultūriniame kontekste. Jo suformuluoti du pagrindiniai klausimai – „paveldėtos kultūros ir tapatybės išsaugojimas“ bei „kontaktas ir dalyvavimas platesnėje visuomenėje“⁵⁵ nulemia keturias pagrindines akultūracijos strategijas: integraciją, asimiliaciją, atsiskyrimą ir marginalizaciją. J. W. Berry, kaip ir dauguma kitų tyrėjų, teigia, kad integracija yra sėkmingiausia akultūracijos strategija, nes, anot jo, ji garantuoja „geriausią kelią į sėkmingą gyvenimą naujoje visuomenėje.“⁵⁶ Tačiau tam tikrais atvejais migrantai savo noru vengia šio kelio, bijodami prarasti kultūrinę tapatybę bei būti atstumti savo bendruomenės. Atsižvelgiant į azerbaidžaniečių moterų atsakymus, patirtys šiek tiek skiriasi ne tik tarp kartų, bet ir tarp pačių tos pačios kartos dalyvių.

Pirmoji karta

Pirmosios kartos dalyvės pasižymi stipriu emociniu ryšiu su kilmės šalimi ir prisirišimu prie jos, o moterų akultūracijos strategijos dažnai priklauso nuo kalbos barjero įveikimo bei socialinio priėmimo jausmo. Čia dominuoja atsiskyrimo ir integracijos derinys, dažnai linkstantis į vieną ar į kitą pusę priklausomai nuo sėkmės darbo rinkoje bei lietuvių kalbos mokėjimo lygio. Anot Berry, „dažnai asimiliacija labiau priimtina darbo srityje, tačiau socialinių santykių, maisto ir aprangos srityse teikiama pirmenybė integracijai, o šeimos ir bendruomenės gyvenime – atskyrimui“.⁵⁷ Dauguma pirmosios kartos dalyvių, ypač tos, kurios susiduria su dideliais kalbos sunkumais arba jaučia kultūrinį spaudimą pritapti, renkasi atsiskyrimą. Jos sąmoningai riboja įsitraukimą į Lietuvos visuomenę, siekdamos apsaugoti savo ir vaikų tapatybę. Pavyzdžiui, 1K2D atvirai teigia nenorinti tapti aktyvia visuomenės nare, nes lietuviškos tradicijos neatitinka jos mentaliteto. Ji nori gyventi lygiomis teisėmis, bet „neatsisakydama savo mentaliteto“. 1K8D taip pat demonstruoja atsiskyrimo bruožus teigdama, kad jaučiasi svetima: „Ne, nors ir gyvenu čia, ne [jaučiuosi visuomenės dalimi]“. Ji teikia pirmenybę uždaramui šeimoje, siekdama išsaugoti tautines vertybes.

⁵⁵ Berry, 19.

⁵⁶ Berry, 43.

⁵⁷ Berry, 21.

Tačiau pasitaiko atvejų, kai moterys siekė integracijos, bet dėl patirtos atskirties (diskriminacijos) atsitraukė. J. W. Berry taip pat teigia, kad „jokiu atveju saugumo trūkumas (ir diskriminacija) nesukėlė abipusių teigiamų nuostatų.“⁵⁸ Dalyvė 1K7D anksčiau labai stengėsi kalbėti lietuviškai, tačiau po kurio laiko nustojo:

„Namuose kalbu rusiškai ir azerbaidžanietiškai, na bent jau kalbėdama su šeima. Viešumoje kalbu lietuviškai, bet stengiuosi mažiau. Prieš 5 metus labai stengiausi, dabar jau nebe. Kalbu lietuviškai jei jaučiuosi laukiama... Jei jaučiuosi kaip imigrantė, kurios nori atsikratyti, tiesiog nustoju stengtis.“

Ta pati dalyvė teigė, kad jaučiasi kaip „mokesčių mokėtoja ir darbuotoja“, bet ne visuomenės narė. Taip pat yra atvejų, apie kuriuos kalbėjo ir J. W. Berry, kai imigrantai gyvena su „grįžimo mitu“, t.y. „Nepaisant neapibrėžtos padėties, kai kuriose visuomenėse laikini gyventojai sudaro reikšmingą dalį... Todėl gali kilti dvejonų visiškai įsitraukti, užmegzti artimus santykius ar pradėti tapatintis su naująja visuomene.“⁵⁹ Pavyzdžiui, dalyvė 1K2D teigia:

„Kas 10 metų sakydavome, kad vis tiek čia negyvensime, išvažiuosime, grįšime, išvažiuosime. Jau priėmėme sprendimą, kad ne, mes čia gyvensime. T. y. po to, kai vaikams suėjo 13 metų, priėmėme sprendimą, kad ne, mes čia gyvensime. Iki tol vis galvojome, tikrai buvome įstrigę tarp dviejų šalių. Bet sunkumai buvo dideli. Aš, kuri niekada neišėjo iš namų, neišsiskyrė su šeima, nė dienos nebuvo atskirta nuo motinos ir tėvo, namų lepūnėlė, atvykus čia, buvo sunku prisitaikyti prie šeimos ir sunku prisitaikyti prie šalies. Dėl to man buvo labai sunku.“

Ši dalyvė yra klasikinis pavyzdys migrantės, kuri ilgą laiką gyveno su mintimi, jog buvimas Lietuvoje yra laikinas. Ji atvirai pripažįsta, kad integracija ir „psichologinis atvykimas“ įvyko labai vėlai. Vadinasi, migrantė 13 metų gyveno vildamasi, kad vieną dieną grįš namo, o tai lėmė sąmoningą integracijos vengimą. Panaši situacija stebima ir 1K8D atveju: ji gyvena Lietuvoje jau 25 metus, tačiau demonstruoja stipriausią emocinį ryšį su kilmės šalimi ir mažiausią tapatinimąsi su naująja visuomene. Jos atsakymai rodo, kad ji vis dar gyvena tam tikroje atskirtyje, o jos „tikrieji namai“ emocine prasme išlieka Azerbaidžanas. Keliones į Azerbaidžaną ji apibūdina kaip gyvybiškai svarbias: „Kiekviena kelionė į Azerbaidžaną man yra grįžimas į gimtinę. <...> Visada

⁵⁸ Berry, 44.

⁵⁹ Berry, 36.

jaučiuosi tarsi naujai gimusi.“ Moteris taip pat pabrėžia, kad „su amžiumi žmogus vis labiau prisiriša prie savo tėvynės“, o tai rodo stiprėjantį, o ne silpstantį norą (arba viltį) grįžti ar bent jau būti ten.

Kita vertus, moterys, kurios sėkmingai įveikė kalbos barjerą ir įsitvirtino darbo rinkoje, dažniau renkasi integraciją. Jos stengiasi suderinti abi kultūras, t. y. švenčia azerbaidžanietiškas šventes (pvz., Novruz), bet gerbia lietuviškas tradicijas ir dalyvauja šalies gyvenime. Dalyvė 1K5D jaučiasi visuomenės dalimi, nes „kalba jų [lietuvių] kalba“ ir jaučiasi rami. Ji yra ryškiausias sėkmingos integracijos pavyzdys. Pradžioje patyrusi didelių sunkumų ir net norą grįžti atgal, vėliau ji ėmėsi drastiškų priemonių: uždraudė giminaitei su ja kalbėti rusiškai, mokėsi kartu su vaikais žiūrėdama „YouTube“ ir filmukus. Dabar ji turi sėkmingą darbą, kuriame jaučiasi priimta, o kolegės giria jos raštingumą pildant dokumentus lietuvių kalba. 1K5D nebejaučia gyvenimo „tarp dviejų pasaulių“ įtampos – ji peržengė barjerą ir gyvendama čia jaučiasi rami. Panašiai sekasi ir 1K6D, kuri taip pat turi sėkmingą įsitvirtinusių darbą ir pabrėžia kalbos svarbą: „<...> jei gyvename šioje valstybėje, žinoti jos kalbą ir ją gerbti yra svarbu ir, manau, mūsų pareiga.“ Iš pradžių patyrusi gėdą ir sunkumų, ji rimtai ėmėsi kalbos mokymosi, nes suprato, kad norint gyventi savarankiškai ir sėkmingai, tai būtina. Skirtingai nuo tų, kurios gyvena „grįžimo mitu“, ši moteris jaučiasi Lietuvos dalimi:

„Lietuva mane priėmė, ir aš ją priėmiau. Ir tikrai jaučiuosi [Lietuvos dalimi]. Net nuvažiuojame kartą per metus iš Lietuvos į tėvynę ir ten jaučiu, kad ilgiuosi Lietuvos. Man atrodo, tai yra įrodymas, kad jau priklausau tai visuomenei, Lietuvos visuomenei.“ – 1K6D.

Antroji karta

Antrosios kartos atstovės, gimusios ir užaugusios Lietuvoje, beveik neturi kalbos barjero ir jaučiasi natūralia Lietuvos dalimi. Jų akultūracijos tipas yra integracija, tačiau ji labiau specifinė, vadinama *bikultūriškumu*⁶⁰. Pagal J. W. Berry modelį, integracija įvyksta, kai asmuo siekia išlaikyti savo kultūrinį paveldą ir kartu aktyviai dalyvauti priimančiosios visuomenės gyvenime. Antroji karta puikiai atitinka šį idealą: visos laisvai kalba lietuviškai (dažnai laiko ją pagrindine socialine kalba), didžioji dalis turi lietuvių draugų arba bent jau kolegų, siekia karjeros ir išsilavinimo Lietuvoje. Remiantis A. Portes ir M. Zhou segmentuotos asimiliacijos teorija, ši karta ryžtingai renkasi integraciją į socialinį kilimą (upward mobility), siekdama išvengti socialinio nuosmukio (downward assimilation). Autoriai pabrėžia, kad šiuolaikinėje ekonomikoje, nykstant „tarpinėms

⁶⁰ Berry, 26.

grandims“, išsilavinimas tampa kritiniu veiksmu norint išvengti socialinės atskirties.⁶¹ Tyrimas rodo, kad visos antrosios kartos atstovės siekia arba jau turi aukštąjį išsilavinimą ir dirba kvalifikuotus darbus. Tai leidžia joms sėkmingai konkuruoti darbo rinkoje, ką patvirtina dalyvė 2K8D, teigianti, kad profesinėje srityje turi visas galimybes ir jaučiasi vertinama už protą bei darbą, o kilmė tarptautinėje įmonėje net tampa privalumu. Jų sociokultūrinė adaptacija (doing well) yra labai aukšta. Kultūros išsaugojimas taip pat lieka neatmetamas: jos švenčia Novruz, vertina azerbaidžanietišką maistą, muziką ir svetingumo tradicijas. Pavyzdžiui, dalyvė 2K6D teigia, kad buvimas tarp dviejų kultūrų yra privilegija, leidžianti geriau suprasti pasaulį. Tačiau ši karta pasižymi ir psichologine asimiliacija, kai sąmoningai atmetamos tam tikros tėvų kultūros normos (pvz., patriarchatas), siekiant perimti vakarietiškas vertybes.

Visgi, nors bikultūrinį gyvenimo būdą pasirinkusios moterys puikiai valdo abiejų kultūrų kodus, tai sukelia vidinį konfliktą, kurį J. W. Berry vadina *akultūraciniu stresu*.⁶² Dalyvė 2K8D taikliai apibūdina šią būseną: „Aš esu kaip chameleonas.“ Ji nuolat jaučia asmenybės susidvejinimą: „Darbe aš esu viena, namuose – kita, ir kartais pati pasimetu, kuri čia ta tikroji aš.“ Nepaisant to, ji jaučiasi integruota: „Aš mėstau lietuviškai. Bet... mažiau integruota jaučiuosi tada, kai kas nors paklausia: „O iš kur tu iš tikrųjų esi?“ <...> Tada suprantu – aš sava, bet su žvaigždute.“ 2K3D taip pat kalba apie dvigubą gyvenimą: „Tu tiesiog įstringi tarp dviejų realybių. Turi vieną realybę namuose ir kitą už namų ribų <...> Kartais net tenka gyventi dvigubą gyvenimą, kad prisitaikytum prie abiejų.“ Ši nuolatinį jausmą, kad esi „sava su žvaigždute“, padeda paaiškinti A. Portes ir M. Zhou įžvalgos apie „rasinį“ arba fenotipinį veiksnių. Autoriai įspėja, kad vizualinis skirtumas gali tapti barjeru net ir visiškai kultūriškai asimiliuotiems asmenims, nes išankstiniai nusistatymai kyla dėl socialinio konteksto, kuriame fiziniai bruožai paverčiami trūkumu.⁶³ Nors antrosios kartos moterys puikiai kalba lietuviškai, jų išvaizda vis dar sukelia aplinkinių reakcijas, primenančias apie jų kitoniškumą. Tai atsispindi 2K6D patirtyje, kai mokykloje dėl tamsesnio gymio ji buvo pavadinta „čigone“, arba 2K8D patirtose mikroagresijose nuomojantis būstą ar lankantis klube, kai pabrėžiamos „rytietiškos akys“. Šios situacijos rodo, kad nepaisant sėkmingos struktūrinės asimiliacijos, vizualinis skirtumas vis dar lemia tik dalinį priėmimą visuomenėje. J. W. Berry pabrėžia, kad sėkminga adaptacija reikalauja „konsoliduotos tapatybės“⁶⁴. Antrosios kartos atveju stebima tai, ką psichologijoje galima vadinti *tapatybės difuzija*, kai asmuo negali atsakyti į klausimą „kas aš esu?“:

⁶¹ Portes ir Zhou, 83-85.

⁶² Berry, 15.

⁶³ Portes ir Zhou, 83.

⁶⁴ Berry, 25.

„Jaučiu, kad tam tikru momentu tai sutrikdo vaiko stabilios tapatybės formavimąsi, ir manau, kad tokie vaikai tampa people pleasers (bandančiais įtikti). Viena vertus, jie labai lengvai adaptuojasi. Jaučiu, kad jei man tektų persikraustyti į kitą šalį, būtų lengviau prisitaikyti nei žmogui, kuris niekada to nedarė. Bet tuo pačiu metu tavo tapatybė yra mažiau stabili, tu visada taikaisi prie aplinkinių. Ir, žinoma, nuolatinė tapatybės krizė. Nežinai, kas esi, koks kelias teisingas, kuriuo keliu nori eiti. Ar nori būti kaip „baltas“ žmogus, ar nori būti tuo, kuo nori tėvai. Turi rasti aukso vidurį, kitaip, manau, tiesiog išprotėsi.“ – 2K3D.

Anksčiau minėtos dalyvės šį jausmą išgyvena labai stipriai. Panašiai jaučiasi ir 2K1D, teigianti, jog nežino, ką atsakyti, kai jos klausiama: „Iš kur tu?“. „Aš niekada nežinau, ką atsakyti į šį klausimą... Ar aš iš Lietuvos? Ar aš iš Azerbaidžano? Nežinau.“ J. W. Berry akultūracinį stresą sieja su nerimu ir depresija. Antrosios kartos moterys šį stresą patiria ne dėl išorinių grėsmių, tokių kaip karas ar badas, o dėl nuolatinės kognityvinės įtampos bandant suderinti du nesuderinamus pasaulius ir slepiant tam tikras gyvenimo dalis (pvz., santykius) nuo tėvų. 2K8D tiesiogiai įvardija „emocinį nuovargį“, atsiradusį dėl nuolatinio jausmo, jog tenka būti „chameleonu“, reikalaujančiu savikontrolės ir filtrų naudojimo: „Kartais norisi tiesiog būti savimi, be tų filtrų.“ Tuo tarpu, dalyvė 2K3D jaučia įtampą dėl būtinybės slėpti reikšmingą asmeninio gyvenimo dalį (santykius) nuo tėvų, norėdama išlaikyti „geros dukros“ įvaizdį, o tai sukuria atstumą ir kaltės jausmą šeimoje.

Kita vertus, nepaisant vidinių konfliktų, tos moterys, kurios priima savo dvilypę tapatybę ir gyvenimą, įgyja unikalių kompetencijų, kurių neturi monokultūriniai asmenys:

„Aš manau, kad tai vienareikšmiškai privilegija/privalumas... aš galiu relate (susitapatinti) ir su viena kultūra, kuri gana artima Rytams, ir su Europos kultūra <...> aš galiu suprasti daugiau kultūrų vienu metu“ – 2K6D

Ji pabrėžia, kad tai jai suteikia pranašumą prieš tuos, kurie turi tik vieną kilmę (single origin). 2K8D taip pat mato tai kaip lankstumą: „Privalumas – aš *flexible*, aš suprantu skirtingus žmones, galiu bendrauti su bet kuo.“ 2K2D siūlo dar unikalesnį požiūrį į bikultūrinę patirtį – ji mato tai kaip pareigą, kuri praturtina: „Bet taip pat ir privalumas [buvimas tarp dviejų pasaulių], nes žinau, kad turiu palaikyti ir nepamiršti savo azerbaidžanietiško šaknų, bet kartu ir lietuviškų.“ Ji jaučia, kad ši dviguba tapatybė padeda jai „išsiskirti, nebūti tokiai kaip visi“. 2K3D čia įžvelgia praktinę naudą,

galimybę pritapti bet kur: „Sakyčiau, privalumas [buvimas tarp dviejų pasaulių], nes turi daugiau galimybių, prie ko pritapti. Ir tam tinki, ir tam tinki.“

Išryškėja esminis skirtumas tarp kartų akultūracijos dinamikos. Pirmoji karta akultūraciją dažniausiai išgyvena per išorinį prisitaikymą (kalbą, darbą) ir emocinį ryšį su kilmės šalimi („grįžimo mitas“), dažniau rinkdamasi atsiskyrimo arba praktinės integracijos strategijas. Tuo tarpu antroji karta, nors ir sėkmingai pasiekusi struktūrinę integraciją (išsilavinimas, karjera) bei pasirinkusi bikultūrinę tapatybę, susiduria su gilesniu psichologiniu konfliktu ir tapatybės difuzija. Abiejų kartų atveju, nepaisant skirtingų strategijų, vizualinis kitoniškumas ir visuomenės nuostatos išlieka barjeru visaverčiam, besąlygiškam priėmimui, verčiančiu moteris nuolat derėtis dėl savo vietos „tarp“ dviejų kultūrų.

2) Lyties normų suvokimas: priėmimas, priešinimasis ir dvigubas gyvenimas

N. Yuval-Davis savo teorijoje apie lytį ir tautą pabrėžia, kad moterys nėra tik pasyvios bendruomenės narės, bet taip pat ir aktyvios tautos reproduktorės, kurios per savo kūnus, elgesį ir vertybes užtikrina kolektyvumo tęstinumą.⁶⁵ Analizuojant pirmosios kartos azerbaidžaniečių moterų, gyvenančių Lietuvoje, naratyvus, ryškėja konkreti „geros moters“ samprata. Ji yra glaudžiai susijusi su N. Yuval-Davis aprašyta biologinio tautos reproduktivumo (Volknation) ir kultūrinio reproduktivumo (Kulturation) sankirta. Pokalbiai su dalyvėmis atskleidžia, kad šios moterys, nors ir gyvendamos liberalesnėje Lietuvos aplinkoje, dažnai sąmoningai puoselėja tradicinį pasiaukojimo, motinystės ir šeimos prioriteto modelį, laikydamos tai ne priespauda, o garbinga pareiga ir tapatybės pagrindu.

Pirmoji karta

Yuval Davis teigia, kad nacionalistiniuose diskursuose moteris dažnai konstruojama kaip „kolektyvo nešėja“⁶⁶, kurios pagrindinė funkcija yra gimdyti ir auginti vaikus tautai. Pirmosios kartos respondentės savo pasisakymuose patvirtina šį argumentą, motinystę iškeldamos aukščiau už asmenines ambicijas ar profesinę karjerą. Tai ypač ryšku 1K8D dalyvės pasaulėžiūroje. Paklausta apie „geros moters“ sampratą, ji atvirai teigia, kad iš azerbaidžanietės moters tikimasi specifinio, sustiprinto motinystės jausmo: „Iš azerbaidžanietės moters tikimasi motinystės jausmo. Motinystės jausmas yra aukštesnis. T. y., azerbaidžanietė moteris šeimoje turi aukštesnę poziciją, kaip motinos vaidmuo.“ Motinystė yra suvokiama kaip statusas, suteikiantis moteriai autoritetą ar aukštesnę poziciją šeimoje, kurio ji galbūt neturi viešojoje erdvėje. Dar stipriau pasiaukojimo naratyvą

⁶⁵ Yuval Davis,

⁶⁶ Ibid, 58.

išreiškia 1K2D, kuri atvirai deklaruoja savęs nuvertinimą dėl šeimos gerovės: „Aš, kaip Azerbaidžano moteris, visada savo šeimos, savo vaikų laimę laikau aukščiau, save visada antruoju lygiu.“ Dalyvė tai sieja su nacionaliniu charakteriu teigdama:

„Bet mūsų moterys yra labai orios, labai puoselėjančios kultūrą, labai šeimos žmonės. Aš nemačiau tautos, kurios motinos taip aukotųsi dėl savo vaikų, kaip mūsų moterys. Dėl to būti Azerbaidžano moterimi yra garbė.“

Čia atsiskleidžia aiškus Kulturnation mechanizmas, rodantis, kad pasiaukojimas yra kolektyvinė vertybė („mūsų moterys“), išskirianti azerbaidžanietes iš kitų tautų ir suteikianti joms moralinį pranašumą. Net ir tos dalyvės, kurios dirba ir yra aktyvios Lietuvos darbo rinkoje, „geros moters“ apibrėžimą visų pirma sieja su gebėjimu išlaikyti balansą, kuriame šeima išlieka prioritetu. 1K2D dalyvė teigia, kad „gera moteris turėtų palaikyti gerą balansą namuose, su vaikais, ir aš manau, kad patenkinti šeimą, patenkinti vaikus“. Nors ji pripažįsta, kad „kažkur neužmiršti ir savo laimės“ yra svarbu, bet iškart priduria, kad „dažnai tai nepavyksta“, taip normalizuodama moters asmeninių poreikių ignoravimą dėl šeimos stabilumo. 1K8D dalyvė šį vaidmenį dar labiau sustiprina teigdama, kad gera moteris pirmiausia turi būti išsilavinusi tam, „kad galėtų gerai auklėti savo vaikus, kad galėtų sėkmingai juos ugdyti“. Čia moters intelektualinis kapitalas vertinamas ne kaip autonomiškas resursas, o kaip įrankis Kulturnation procese – užtikrinti kokybišką ateities kartos (tautos) ugdymą.

Azerbaidžaniečių moterų santykis su paveldėtomis normomis neapsiriboja vien šeimos sfera. Nors N. Yuval-Davis pastebi, kad nacionalistinės teorijos moteris dažnai priskiria prie privačios erdvės, laikydamos jas politiškai nereikšmingomis⁶⁷, tyrimo duomenys rodo, kad pirmosios kartos moterys Lietuvoje aktyviai veikia ir viešojoje sferoje. Čia išryškėja sudėtingas derybų procesas: moterys siekia suderinti tradicinį „kolektyvo nešėjos“ vaidmenį su profesine realizacija ir vakarietišku savarankiškumu. Vienas ryškesnių šios dinamikos aspektų atsiskleidžia požiūryje į darbą ir išsilavinimą. Priešingai nei stereotipiniame patriarchaliniame modelyje, kuriame moters vieta yra namuose, respondentės darbą laiko ne tik ekonomine būtinybe, bet ir esmine savo tapatybės bei orumo dalimi. Dalyvė 1K1D griežtai atmeta namų šeimininkės modelį, pabrėždama savo šeimos moterų pavyzdį: „Mano tėvas dirbo, ir močiutė dirbo. <...> Mama buvo inžinierė. <...> Namuose visada buvo idealus pavyzdys – visi dirbo.“ Ji teigia: „Todėl aš visada labai norėjau taip dirbti.“ Šiuo atveju respondentė priešinas stereotipiniam įsivaizdavimui, kad būti „tradicine“ azerbaidžaniete reiškia tik rūpintis namais. Remdamasi savo šeimos istorija, ji perkonstruoja tautinę tapatybę: jai tikroji azerbaidžanietiška tradicija yra ne pasyvumas, o aktyvus dalyvavimas darbo

⁶⁷ Ibid, 13.

rinkoje ir aukštas išsilavinimas. Dalyvė 1K6D, dirbanti pedagogikos srityje, taip pat akcentuoja, kad darbe jaučiasi vertinama ir palaikoma, o tai jai leidžia jaustis visuomenės dalimi. Tai rodo, kad profesinė veikla tampa įrankiu, leidžiančiu moterims integruotis į Lietuvos visuomenę neprarandant savo kultūrinio orumo.

Tačiau šis pasiaukojimo modelis Lietuvoje susiduria su alternatyviu moters vaizdiniu, sukeliančiu vidinę įtampą. Dalyvė 1K5D pastebi ryškų kontrastą tarp lūkesčių Lietuvoje ir Azerbaidžane: „Pas mus, ant Azerbaidžano moterų, gula didelė našta. 90 % šeimos naštos užkraunama moteriai. <...> moteris greitai išsenka, greitai pavargsta.“ Nors ji vertina „moters šventumą“ savo kultūroje, moteris pripažįsta, kad „būna mentalitete tam tikrų momentų, kai palyginti su kitomis tautomis, tai nėra malonu“. Tai rodo, kad migracija ir gyvenimas kitokioje „lyčių režimo“⁶⁸ aplinkoje skatina kvestionuoti tradicinį pasiaukojimo naratyvą, nors visiškai jo atsisakyti pirmajai kartai yra sudėtinga dėl internalizuoto pareigos jausmo. N. Yuval-Davis pabrėžia, kad moterys dažnai tampa kolektyvo garbės nešėjomis, todėl jų elgesys, apranga ir seksualumas yra griežtai kontroliuojami, siekiant išlaikyti simbolines ribas tarp „mūsų“ ir „jų“⁶⁹. Pokalbiai su migrantėmis atskleidžia, kad net ir gyvenant Lietuvoje, dalyvės jaučia pareigą elgtis pagal Azerbaidžano moralinius kodus, tarsi jos nuolat būtų stebimos. 1K6D dalyvė tai įvardija kaip savo tapatybės pagrindą: „Visur, kur einu, ką darau, neužmirštu, kad esu azerbaidžanietė. <...> mano kalboje, veiksmuose, elgesyje visada: esi azerbaidžanietė, turime taisykles, mentalitetą.“ Šis pareigos jausmas veikia kaip mechanizmas, užtikrinantis, kad moteris nenuklystų nuo tautinių normų, net jei išorinė Lietuvos aplinka to nereikalauja. Spaudimas atitikti „padorios moters“ standartus ypač išryškėja per santykį su išvaizda ir elgesiu viešumoje. 1K4D dalyvė prisimena nuolatinis komentarus dėl trumpų plaukų ar aprangos stiliaus: „Ne, tu moteris, tavo plaukai turi būti ilgi <...> šiuo stiliumi pas mus nesirengiama.“ Nors Lietuvoje ji jaučiasi laisvesnė („Čia stengiuosi maišyti [stilių]“), kultūriniai spaudimai išlieka stiprūs. Dar stipresnė kontrolė jaučiama per judėjimo laisvės ribojimą ir bendruomenės priežiūrą. 1K2D pasakoja apie situaciją, kai draugės stebisi jos laisve grįžti namo vėlai:

„Pavyzdžiui, aš sakau, kad nenoriu grįžti namo labai vėlai. <...> Tiesa, manęs namuose neieško, žino, kad esu su jumis. <...> Galbūt aš nepripratau, tai gyvenimas, prie kurio nepripratau. Aš to nepatyrčiau jaunystėje, nes aš bijojau išeiti iš namų. <...> Jis [vyras] žino, su kuo susitinku, leidžia būti savarankiškai. <...> Bet jiems iš pradžių atrodo šiek tiek keista: „Kodėl taip?“ Aš sakau: „Man niekas nesako, aš pati noriu eiti.““

⁶⁸ Raewyn. W. Connell, *Gender and Power* (Cambridge: Polity Press, 1987), cituota iš Yuval-Davis, 16.

⁶⁹ Ibid, 58.

Šis pavyzdys iliustruoja, kaip moterys pačios tampa normų sergėtojomis, stebėdamos viena kitą ir stebėdamosi nukrypimų nuo normos, net jei vyrai (kaip šios dalyvės atveju) tam neprieštaruja. 1K7D, kuri yra išsiskyrusi, patiria tiesioginį giminaičių spaudimą dėl savo statuso: „Spaudimas pasireiškia klausimais <...>, kodėl taip ilgai esi viena, ir priminimais, kad „moteris turi turėti šeimą“. Toks spaudimas atspindi N. Yuval-Davis mintį, kad bendruomenė netoleruoja vidinių skirtumų, todėl moteris, gyvenanti už tradicinės šeimos ribų, tampa „anomalija“⁷⁰, keliančia grėsmę socialinei tvarkai.

Dalis pirmosios kartos moterų griežtai laikosi *Volknation* principų, suvokdamos mišrią santuoką kaip grėsmę tautinei tapatybei. Vienas stipriausių *Volknation* (tauta kaip kilmė/kraujas) aspektų, kurį aptaria Yuval Davis, yra endogamijos (santuokos bendruomenės viduje) reikalavimas, siekiant užtikrinti biologinę ir kultūrinę tautos reprodukciją.⁷¹ Ryškiausią poziciją išsako dalyvė 1K8D: „Nežiūrėčiau pozityviai. Būtų geriausia, jei kiekvienas kurtų šeimą su savo tautybės atstovu. <...> Tai reikštų mūsų papročių praradimą.“ Jai „savas“ kraujas yra būtina sąlyga kultūrai išsaugoti, nes „asmuo, ateinantis į mano šeimą [kitos tautybės], jokių būdu negalėtų žinoti mano papročių“. Čia matomas N. Yuval-Davis aprašytas „baimės dėl susimaišymo“ (miscegenation) reiškiny, kai svetimas elementas šeimoje suvokiamas kaip kultūrinio audinio ardytojas.⁷² Kita dalis dalyvių, veikiamą gyvenimo Lietuvoje patirties, pereina prie liberalesnio požiūrio, tačiau tai dažnai lydi vidinės derybos su „giminių nuomone“. 1K5D pripažįsta, kad jos požiūris pasikeitė („Pasikeitė, pasikeitė“), ir dabar svarbiausia yra vaiko laimė, nepaisant motinos perspėjimų: „Dėl to su manimi kalbėjo mama, kad neduok Dieve, vaikai ten pasimes, susituoks su lietuviu ar panašiai.“ 1K1D taip pat demonstruoja atvirumą („Tegul veda tą, kurį myli“), pabrėždama, kad jos šeimoje jau yra mišrių santuokų. Tai rodo, kad diasporoje *Volknation* naratyvas silpnėja, užleisdamas vietą individualiai laimei, tačiau „vyresniųjų“ (senelių, likusių Azerbaidžane) balsas išlieka stipriu moralinio spaudimo veiksmu, bandančiu išlaikyti moterį „tautos atkūrimo“ simboliu.

Antroji karta

Antrosios kartos azerbaidžaniečių moterų patirtis Lietuvoje atskleidžia sudėtingą dinamiką, kurioje persipina ištikimybė šeimai ir individualios laisvės siekis. N. Yuval-Davis savo darbe pabrėžia, kad moterys dažnai atsiduria paradoksaliaje situacijoje: jos yra bendruomenės narės, bet tuo pat metu joms taikomos „specialios taisyklės ir nuostatos“, kurios riboja autonomiją vardan

⁷⁰ Yuval Davis, 86.

⁷¹ Ibid, 22.

⁷² F. James Davis, *Who Is Black? One Nation's Definition* (University Park: Pennsylvania State University Press, 1993), cituota iš Nira Yuval-Davis, 34.

kolektyvinio tapatumo išsaugojimo.⁷³ Tyrimas rodo, kad antrosios kartos atstovės, skirtingai nei pirmosios, ne tik jaučia šių normų svorį, bet ir aktyviai jas kvestionuoja, kurdamos hibridinę tapatybę arba atvirai maištaudamos prieš patriarchalinę kontrolę. Autorė teigia, kad nacionalistiniuose projektuose moterys dažnai konstruojamos kaip „tradicijos nešėjos“, kurios privalo saugoti kultūrinį tęstinumą nuo modernybės ir svetimos įtakos. Antrosios kartos dalyvės puikiai supranta šį joms primetamą vaidmenį, tačiau dažnai jį atmeta kaip nesuderinamą su jų lietuviška/vakarietiška socializacija.

Dalyvė 2K7D aiškiai įvardija tėvų ir giminaičių lūkesčius moterims: „Jinai turėtų būtinai ištekėti. <...> Jinai būtinai turi rengtis padoriai, jinai turi nekalbėti garsiai, jinai turi nežiūrėti vaikinams į akis.“ Šis aprašymas atitinka N. Yuval-Davis minimą moters kaip simbolinės „ribų sergėtojos“ funkciją, kai jos elgesys turi žymėti ribą tarp moralios „savos“ bendruomenės ir „sugedusio“ išorinio pasaulio. Tačiau dalyvė šį vaidmenį atmeta: „Aš esu visiškai priešingybė to. <...> kai tau visą gyvenimą *pushina* savo *agenda* (bruka savo tikslą), <...> tu stengiesi kaip tik nebūti tuo, kuo jie tikisi.“ Čia matomas aktyvus pasipriešinimas Kulturnation sampratai, kai moteris atsisako būti pasyviu kultūros simboliu. Panašų pasipriešinimą išreiškia ir 2K1D, kuri tėvų lūkesčius apibūdina kaip visišką moters asmenybės apribojimą privačioje erdvėje. Pasak jos, šeimos akyse „gera moteris“ yra ta, „kuri valo, gamina maistą, augina vaiką, nedarba <...> jokių draugų vyrų, net nežiūrėti į vyrus“. Tai tiesiogiai siejasi su N. Yuval-Davis kritika, kad moterys dažnai yra „paslėptos“ privačioje sferoje, kuri laikoma politiškai nereikšminga, bet kultūriškai gyvybiškai svarbia tautos reprodukcijai.⁷⁴ Dalyvė šį modelį radikaliai atmeta teigdama: „Visiškai nesutampa. <...> Man moteris yra... laisvė rinktis, ką aš noriu daryti.“ Jai „gera moteris“ yra ne tradicijų saugotoja, o autonomiškas subjektas. Dar gilesnį konfliktą atskleidžia 2K3D patirtis. Ji pabrėžia, kad iš jos tikimasi ne tik tinkamo elgesio, bet ir nuolankumo bei balso nutildymo:

„Ji turi būti pasiruošusi tapti mama, žmona, prižiūrėti namus, gaminti maistą, prižiūrėti vaikus, žinoti, kaip elgtis su vyro šeima, tylėti tada, kada priimtina – which is like almost always (beveik visada). Nebūti per daug garsi. Būti moterimi ta prasme, kad turi būti kukli, submissive (nuolanki) tam tikrais klausimais.“

N. Yuval-Davis pastebi, kad moterims dažnai tenka „reprezentacijos našta“, kai jos privalo įkūnyti moralinį bendruomenės veidą.⁷⁵ Dalyvė šį lūkestį suvokia kaip svetimą ir atmeta net biologinę reprodukciją kaip prievolę: „Aš net nemanau, kad kiekviena moteris turi būti mama. Aišku, jei

⁷³ Yuval Davis, 35.

⁷⁴ Ibid, 13.

⁷⁵ Ibid, 58.

pasakyčiau mamai ar močiutei, kad nenoriu turėti vaikų, būtų drama.“ Galiausiai dalyvės 2K8D patirtis parodo, kaip tradicijų saugojimas tampa reputacijos kontrolės mechanizmu, taikomu išskirtinai moterims. Ji lygina savo ir brolio laisves: „Mano brolis... jis gali grįžti trečią nakties <...> Jei aš grįžčiau trečią nakties... na, būtų skandalas. <...> man nuo mažens kalama į galvą: „Saugok savo reputaciją, ką žmonės pasakys?“ Tai iliustruoja N. Yuval-Davis mintį, kad moters elgesys laikomas bendruomenės ribų žymekliu, taigi jos „suteršta“ reputacija suvokiama kaip grėsmė visos bendruomenės garbei, todėl jai taikomi griežtesni suvaržymai nei vyrams.⁷⁶ Kitos dalyvės renkasi diplomatinę strategiją, kurią galima vadinti dvigubu gyvenimu arba hibridine tapatybe. Dalyvė 2K8D save apibūdina kaip „chameleoną“: „Darbe aš esu viena, namuose – kita.“ Ji sąmoningai keičia savo elgesio kodus, kad išvengtų konflikto su tėvais, kurie tikisi „kuklios“ dukros, tačiau viduje šie reikalavimai jai atrodo svetimi: „Su draugais aš tampu europiete, o grįžusi namo vėl „apsivelku“ tą paklusnios dukros kostiumą.“ Tai rodo, kad antroji karta geba atskirti „viešąjį“ (lietuvišką) ir „privatųjį“ (azerbaidžanietišką) gyvenimą, tačiau ši strategija reikalauja didelių emocinių sąnaudų („emocinis nuovargis“).

Tyrimo dalyvės itin aštriai jaučia nelygybę lygindamos savo padėtį su broliais ar kitais giminės vyrais. Šis skirtumas atskleidžia, kad vyrų vaidmuo diasporoje suvokiamas per laisvę ir galią, o moterų – per apribojimus ir kontrolę. Dalyvė 2K7D šią nelygybę įvardija kaip egzistencinę neteisybę: „Mano pagrindinis nusikaltimas gyvenime tas, kad aš gimiau moterimi.“ Ji pasakoja, kad brolis turėjo daug daugiau laisvės, o tėvų vienintelis argumentas buvo biologinis determinizmas: „Jisai yra vaikinai, o aš esu mergina. Ir nėra daugiau jokių kalbų.“ Tai tiesiogiai siejasi su N. Yuval-Davis pastaba apie „vyrų kaip karių“⁷⁷ (gynėjų, aktyvių veikėjų) ir moterų kaip „saugomų objektų“⁷⁸ konstravimą. Dalyvė 2K1D taip pat pabrėžia kontrolės mechanizmą, kuris taikomas tik dukroms. Jos mama nuolat ją seka telefoniniais skambučiais („net ne du kartus per valandą, žinai, o daug“), tuo tarpu brolis turi visapusišką laisvę. 2K3D pastebi, kad net bendruomenės lūkesčiai vaikinams yra žemesni arba tiesiog kitokie: „Vaikinas iš esmės gali daryti, ką nori <...> Kaip mergina, tu turi būti atsargesnė.“ Šie pavyzdžiai rodo, kad dalyvių šeimos Lietuvoje, bandydamos išsaugoti savo tapatybę, konservuoja patriarchalinę struktūrą, kurioje moters seksualumo ir judėjimo kontrolė tampa pagrindiniu kultūrinio išlikimo garantu.

Antrosios kartos moterys susiduria su didžiuliu spaudimu ištekti už azerbaidžaniečių, tačiau jų reakcija į šį spaudimą varijuoja nuo atviro atmetimo iki priverstinio prisitaikymo. Dalyvė 2K8D atskleidžia, kad tėvams dukters santuoka su lietuviu būtų kultūrinė katastrofa: „Aš žinau, kad

⁷⁶ Ibid, 34.

⁷⁷ Ibid, 103 ir 108.

⁷⁸ Ibid, 103.

tėvams tai būtų tragedija, jei parvesčiau lietuvi. Ypač tėčiui. Jie nori, kad kalba išliktų, kad anūkai būtų azerbaidžaniečiai.“ Čia vėlgi matomas N. Yuval-Davis aprašytas „baimės dėl susimaišymo“⁷⁹ motyvas, kai moters reprodukcinė funkcija savinama kolektyvo tikslams. Dėl šios priežasties dalyvė nesąmoningai vengia rimtų santykių su lietuviais, bijodama konflikto namuose. Tuo tarpu 2K3D renkasi radikalų Volknation atmetimą kaip savisaugos priemonę. Ji teigia, kad sąmoningai nenori partnerio azerbaidžaniečio („Aš net norėčiau, kad jis nebūtų azerbaidžanietis“), nes santuoka su „savu“ jai reiškia ne kultūrinį saugumą, o patriarchalinę priespaudą:

„Ta prasme, kad pas mus santuoka yra tarp šeimų, o ne tarp partnerių. Man tas dalykas labai nepatinka. Mačiau savo šeimoje tokio formato įtaką, mačiau, kaip tėvo šeima įtakoja mamos gyvenimą, ir tikrai nenorėčiau niekada atsidurti tokioje pozicijoje.“

Todėl moteris renkasi partnerį pagal vertybes, o ne kilmę. Tai iliustruoja, kaip antrosios kartos dalyvės transformuoja tapatybę: etniškumas nustoja būti lemiamu veiksniumi asmeniniame gyvenime, užleisdamas vietą individualiam pasirinkimui. Kita vertus, 2K4D dalyvė pasirinko azerbaidžanietį, bet pabrėžia, kad tai buvo jos pačios sprendimas („Mano pačios pasirinkimas“), nors pripažįsta šeimos įtaką:

„Prisidėjo, kad būtų azerbaidžanietis. Nes... nes realiai jie taip mane užaugino, kad va, susituoksi su azerbaidžaniečiu <...> Aš realiai susitikinėjau Lietuvoj su juo, bet ir mes padarėm dideles vestuves Azerbaidžane, nes čia mano tėvo buvo... Nu, mano tėvų gal... visų buvo noras, kad aš susituokčiau Azerbaidžane.“

Net ir „tradiciniai“ pasirinkimai antroje kartoje yra performuluojami per asmeninio apsisprendimo prizmę, bandant suderinti tėvų lūkesčius su moderniu savarankiškumu.

N. Yuval-Davis išskirtas moters kaip „tautos reproduktorės“ vaidmuo azerbaidžaniečių dalyvių Lietuvoje išgyvena ryškią transformaciją. Jei pirmosios kartos dalyvės šią naštą dažniausiai internalizuoja kaip orumo ir kultūrinio tęstinumo garantą, derindama ją su profesine veikla, tai antrosios kartos atstovės šį lūkestį vis dažniau vertina kaip asmeninės laisvės suvaržymą. Tyrimas atskleidžia, kad „dvigubas gyvenimas“ ir strateginis slapstymasis tampa būtinais įrankiais, leidžiančiais antrajai kartai naviguoti tarp tėvų primetamo *Volknation* (biologinio išlikimo)

⁷⁹ F. James Davis, *Who Is Black? One Nation's Definition* (University Park: Pennsylvania State University Press, 1993), cituota iš Nira Yuval-Davis, 34.

imperatyvo ir vakarietiško individualizmo, taip paverčiant lyties normas ne savaime suprantama duotybe, o nuolatinių derybų ir tapatybinio konflikto objektu.

3) Transnacionalinės praktikos: tarp kultūrinio saugumo ir lyčių normų kvestionavimo

Šiame poskyryje analizuojama kaip transnacionalinės praktikos, nuolatiniai ryšiai su kilmės šalimi, žiniasklaidos vartojimas, vizitai į tėvynę ir dalyvavimas bendruomenės veiklose veikia azerbaidžaniečių moterų tapatybę ir integraciją Lietuvoje. Remiantis P. Levitt transnacionalizmo teorija, migrantai yra asmenys, gyvenantys „transnacionaliniame socialiniame lauke“, kuris peržengia valstybių sienas. Ji teigia, kad „<...> transnacionalinės praktikos nėra tik dar viena stotelė kelyje į asimiliaciją. Atvirkščiai, asimiliacija ir transnacionalinės praktikos nėra nesuderinamos“.⁸⁰ Tyrimo duomenys rodo, kad šios praktikos veikia dvejopai: viena vertus, jos padeda dalyvėms išlaikyti emocinį saugumą ir kultūrinį tęstinumą (veikia kaip „draudimo polisas“), kita vertus, jos tampa erdve, kurioje vyksta nuolatinės derybos dėl lyties vaidmenų, o senosios normos susiduria su naujomis, Lietuvoje įgytomis patirtimis.

Pirmoji karta

Levitt įveda „socialinių perlaidų“⁸¹ (*social remittances*) sąvoką, apimančią idėjas ir elgesio modelius, kurie keliauja tarp priimančiosios ir kilmės šalies. Gyvenimas Lietuvoje suteikia tyrimo dalyvėms „bifokalinį“⁸² (*bifocal*) žvilgsnį, t.y. jos pradeda matyti kilmės kultūros lyties normas per naują, kritinę prizmę. Šis pokytis ryškiausiai atsiskleidžia dalyvės 1K5D pasakojime: stebėdama Lietuvos visuomenę, ji perėmė naują požiūrį į vyro vaidmenį buityje. P. Levitt teigia, kad „priimančiosios visuomenės siūlo tiek teigiamus, tiek neigiamus vaidmenų modelius, ir migrantai geba juos emuliuoti“.⁸³ 1K5D pastebi ryškų kontrastą tarp vyrų įsitraukimo į buitį Lietuvoje ir Azerbaidžane:

„Kai tik atvykau, labai stebėjausi kieme... matydavau, kad vyrai vežimėliu vežioja kūdikius. Pavyzdžiui, grįžęs iš darbo, motina duoda jam į rankas, kad eitų valandą pavedžioti. Skalbiniai, matydavau, kaip langus valo. Bet mūsų moterys, mūsų vyrai to nedaro. Visa našta krenta moterims, todėl moteris greitai išsenka, greitai pavargsta.“

Šis stebėjimas tapo socialine perlaida jos pačios „praktikos sistemoms“ šeimoje – tai, kaip kasdienybėje atliekamos užduotys. Moteris džiaugiasi, kad vyras perėmė šį elgesio modelį: „Jaučiu,

⁸⁰ Levitt, 5.

⁸¹ Ibid, 11.

⁸² Ibid, 202.

⁸³ Ibid, 60.

pavyzdžiui, ateina, mato, kad nepagaminau valgyti, neturėjau laiko, pats paima ir ką nors paruošia. Jei reikia pagalbos namuose, padeda.“ Tai patvirtina P. Levitt įžvalgą, kad migrantų idėjos apie tai, ką moterys (ir vyrai) turėtų daryti, keičiasi reaguojant į aktyvesnį dalyvavimą darbo rinkoje ir kitokią socialinę aplinką.⁸⁴

Tuo tarpu dalyvė 1K1D, lygindama savo patirtį, išryškina asmeninio saugumo ir orumo aspektą. P. Levitt minėjo, kad priimančiojoje šalyje migrantai susiduria su naujomis „taisyklėmis“⁸⁵ bei kitoku socialiniu elgesiu, kurį vėliau lygina su kilmės šalies normomis. 1K1D prisimena traumuojančias patirtis Azerbaidžane, kai viešajame transporte ar gatvėje jautėsi nesaugi vien dėl savo lyties: „Vaikinas koja spardė man į koją, kad žiūrėčiau į jo telefoną. Tada aš pradėjau verkti... Negalėjau net garso išleisti.“ Šią patirtį ji priešpriešina gyvenimui Lietuvoje, kur jaučiasi gerbiama: „Bet čia, pavyzdžiui, ačiū Dievui, su tokiais dalykais nesusiduriu. <...> Niekas nešaukia, niekas neverčia jaustis nepatogiai nuo žvilgsnių.“ Tokios patirtys keičia individo lūkesčius socialinės tvarkos atžvilgiu. Dalyvė internalizuoja vakarietišką normą, kurioje moters judėjimo laisvė nėra ribojama priekabiavimo baimės. Tai tampa vidiniu argumentu, kodėl integracija į Lietuvos visuomenę jai yra priimtina ir netgi pageidautina, nepaisant kultūrinių skirtumų. Panašiai kalba ir 1K4D, pabrėžianti išsilaisvinimą nuo išvaizdos standartų: „Lietuvoje, pavyzdžiui, nėra tokio lūkesčio dėl išvaizdos, kad turi atrodyti tik taip. Yra daugiau laisvės.“ P. Levitt taip pat pastebi, kad socialinės perlaidos apima ir matomus kultūrinius artefaktus, tokius kaip apranga, kuri tampa hibridinės tapatybės išraiška.⁸⁶ Dalyvė pabrėžia išsilaisvinimą nuo griežtų išvaizdos standartų, kurie dominuoja Azerbaidžane, ir priima laisvesnį lietuvišką stilių. P. Levitt priduria, kad kai migrantai perima naujus stilius, įvyksta „sukryžminimas“⁸⁷ (cross-pollination), sukuriantis hibridines socialines formas. Dalyvė sąmoningai renkasi derinti (maišyti) stilius: „Čia stengiuosi maišyti“, taip demonstruodama, kad jos tapatybė nebėra susieta tik su viena kultūrine norma, bet tampa lanksčia strategija, leidžiančia jaustis patogiai abiejose kultūrinėse erdvėse. Transnacionalinės praktikos ne tik išsaugo senąją tapatybę, bet ir leidžia moterims formuoti naują, išlaisvintą „aš“ sampratą.

P. Levitt teigia, kad technologijos leidžia migrantams būti aktyviai įsitraukusiems į kasdienį gyvenimą gimtinėje, sukuriant „laiko ir erdvės sunaikinimo“⁸⁸ efektą. Atsižvelgiant į dalyvių

⁸⁴ Ibid, 61.

⁸⁵ Ibid, 60.

⁸⁶ Ibid, 58-59.

⁸⁷ Ibid, 58.

⁸⁸ Nancy Foner, „West Indians in New York City and London: A Comparative Analysis“, kn. *Caribbean Life in New York City*, sud. Constance Sutton ir Elsa Chaney (New York: Center for Migration Studies, 1987), cituota iš Levitt, 22-23.

atsakymus, skaitmeninis ryšys veikia kaip mechanizmas, mažinantis vienatvės jausmą, tačiau kartu perkeliantis patriarchalinę kontrolę į virtualią erdvę. Dalyvės palaiko intensyvią, kasdienį ryšį su tėvyne. Pavyzdžiui, 1K2D teigia: „Su mama, galbūt, kalbamės tris, keturis kartus kiekvieną dieną“, o 1K7D su tėvais bendrauja „kasdien per vaizdo pokalbius“. Tai sukuria „tįrstą“ socialinį lauką, kuriame moterys jaučiasi emociškai saugios. P. Levitt pastebi, kad toks betarpiškumas leidžia migrantams „dalyvauti kasdieniuose ūkio sprendimuose“⁸⁹, ir kartu sukuria emocinį stabilumą svetimoje aplinkoje. Tačiau šis ryšys turi ir kontrolės aspektą. 1K7D, kuri yra išsiskyrusi, nuotoliniu būdu patiria nuolatinį artimųjų ir giminaičių spaudimą atitikti tradicinės moters standartą: „Spaudimas pasireiškia klausimais, kodėl „nesusirandi kito vyro“, kodėl taip ilgai esi viena, kad „moteris turi turėti šeimą“.“ Moteris, nors fiziškai yra Lietuvoje, virtualiai vis dar yra Azerbaidžano socialinių normų priežiūros lauke. Technologijos naikina saugų atstumą, kuris anksčiau leisdavo migrantams lengviau atsiskirti nuo kilmės šalies normų. Net ir jaunesnės, vakarietiškos orientacijos dalyvės jaučia šią kontrolę. 30-metė dalyvė 1K1D, gyvenanti savarankiškai Vilniuje, pasakoja, kad jos mama Azerbaidžane telefonu kontroliuoja jos grįžimo namo laiką: „Sakiau, kodėl tu nemiegi? Ji nemiega, kol aš neįeinu į namus. <...> Ji žino, kad čia saugiau, niekas niekam nekliudo. Bet vis tiek nerimauja.“ Šis pavyzdys iliustruoja transnacionalinę tėvystę ir rūpestį, kuris nepaiso sienų. Nors mama yra už tūkstančių kilometrų, technologijos leidžia jai išlaikyti „prižiūrėtojos“ vaidmenį, o dukrai – jausti pareigą atsiskaityti, taip išlaikant tradicinę dukters ir tėvų hierarchiją net ir emigracijoje.

Vizitai į Azerbaidžaną atlieka lemiamą vaidmenį formuojant tapatybę ir veikia kaip tai, ką P. Levitt vadina „draudimo polisu“.⁹⁰ Autorė teigia, kad nuolatinė narystė kilmės bendruomenėje garantuoja priklausomybę vietoje, kurioje migrantas visada bus gerbiamas, nepaisant to, koks jo statusas priimančiojoje šalyje. Tyrimas rodo, kad kuo didesnę socialinę atskirtį moterys jaučia Lietuvoje, tuo gyvybiškai svarbesni tampa vizitai į tėvynę. Ši dinamika labiausiai atsiskleidžia dalyvės 1K8D patirtyje. Gyvendama Lietuvoje 25 metus, ji vis dar jaučiasi svetima dėl vietinių gyventojų uždaro: „Su jokia lietuviu kaimynu net nesu pasisveikinusi. Jiems tarsi sunku... yra šalti, labai šalti.“ P. Levitt pastebi, kad migrantai dažnai jaučiasi negalintys tapti visaverčiais priimančiosios visuomenės nariais, todėl jie „atsiima“⁹¹ savo vertę grįždami namo. Dalyvė vizitus apibūdina beveik egzistenciškai: „Kiekviena kelionė į Azerbaidžaną man yra grįžimas į gimtinę. Tai man sukelia tik džiaugsmo jausmą. <...> Visada jaučiuosi tarsi naujai gimusi.“ Transnacionalinė erdvė nėra tik atostogos – tai būtina psichologinė atsvara socialinei izoliacijai Lietuvoje, leidžianti trumpam pabėgti iš „imigranto“ būsenos į „savo žmogaus“ būseną. Tačiau vizitai taip pat

⁸⁹ Ibid, 23.

⁹⁰ Ibid, 111.

⁹¹ Ibid.

atskleidžia akistata su realybe. Nuvykusios į tėvynę, migrantės dažnai susiduria su tuo, kad jų lūkesčiai ar idealizuoti prisiminimai neatitinka dabartinės realybės, arba jos pačios yra perėmusios priimančiosios šalies įpročius. Tai padeda joms įvertinti integracijos Lietuvoje privalumus. Pavyzdžiui, 1K3D, lankydamosi Baku, susiduria su infrastruktūros ir socialinės apsaugos trūkumais, lygindama juos su Lietuvos sistema. Ji pasakoja apie kontrastą perkant vaistus tėvui:

„Pavyzdžiui, aš siunčiu vaistus širdžiai savo tėvui iš čia. Tą dieną kalbėjausi su gydytoja. Sako: „Kodėl perki iš čia? Juk brangu.“ Sakau: „Gydytojas sakė pirkti vaistus iš Europos.“ Azerbaidžano vyriausybė perka vaistus iš, nežinau, Indijos, Ukrainos. Čia, t. y. pagal Sovietų Sąjungos... Pagal Europos standartus. Bet Azerbaidžane, deja, gaminama, nežinau, Indijoje, Ukrainoje ir pan. <...> Visi stebisi, kodėl aš moku tiek pinigų? „Ar jūsų šalis neapmoka?“ Sakau: „Ne. Neapmoka.“ <...> Visus perkame patys.“

Tokie palyginimai jai leidžia racionalizuoti savo emigraciją ir jaustis labiau užtikrintai dėl savo sprendimo: „Viena vertus, džiaugiuosi, kad esu čia. Bet kita vertus, nusiviliu, kad mano šeima yra ten.“ Ilgalaikis gyvenimas svetur sukuria reiškinį, kai migrantės, grįžusios namo, jaučiasi nebe visiškai savos. Dalyvė 1K7D, kuri Lietuvoje jaučiasi nepriimta („Jaučiuosi <...> kaip mokesčių mokėtoja, bet ne kaip visuomenės dalis“), paradoksaliai ir Azerbaidžane neberanda tos pačios vietos, kurią paliko: „<...> vis rečiau jaučiuosi ten „kaip namie“. Jaučiuosi kaip viešnia, atvykusi iš Europos. Aš per ilgai gyvenau Lietuvoje ir pasikeičiau.“ Tai rodo, kad nors ir palaiko ryšį, migrantai negali visiškai sustabdyti akulturacijos procesų. Moterys tampa hibridinėmis kultūros atstovėmis – Lietuvoje jos yra „azerbaidžanietės“, o Azerbaidžane vis dažniau matomos (ir pačios jaučiasi) kaip „europietės“ ar „viešnios“, o tai skatina jas kurti savitą, tarpinę tapatybę.

Galiausiai transnacionalinės praktikos Lietuvoje pasireiškia ir per kultūrinę reprodukciją bei tai, ką P. Levitt vadina „kreolizacija“⁹², kai nauji elementai įtraukiami į esamas praktikas. Moterys aktyviai naudoja maistą ir šventes kaip įrankį savo tapatybei teigti bei dialogui su vietine bendruomene kurti. Dalyvė 1K2D savo profesinę veiklą pavertė kultūrinės sklaidos misija: „Mūsų tikslas – pristatyti mūsų nacionalinius saldumynus užsienyje gyvenantiems azerbaidžaniečiams ir čia esantiems vietiniams.“ Ji taip pat siekia perkelti tradicines ceremonijas į lietuvišką kontekstą: „Labai mėgstu Chna ceremoniją. Norėčiau ją čia pristatyti vietiniams.“ Dalyvė 1K4D žengia dar toliau, kurdama tarpkultūrinius tiltus per Novruz šventę. Ji pastebi paraleles tarp azerbaidžaniečių ir lietuvių tradicijų, o tai padeda lengviau integruoti savo kultūrą į naują aplinką: „Lietuva turi tas pagoniškas šaknis... šventė Novruz taip pat susijusi su elementais. Jiems taip pat įdomu. Yra ugnis,

⁹² Ibid, 56.

židinyt.“ P. Levitt teigia, kad socialiniai elementai lengviau perduodami, kai jie suvokiami kaip panašūs⁹³, ir šios dalyvės patirtis tai patvirtina – lietuviai reaguoja pozityviai („Ar vėl bus šiemet? Mes norime atvykti“).

Antroji karta

Remiantis A. Portes ir M. Zhou, imigrantų vaikai dažnai atsiduria situacijoje, kurioje jie yra „blaškomi tarp prieštaringų idėjų ir vertybių“.⁹⁴ Autoriai pabrėžia, kad tėvų bandymai įdiegti nacionalinį pasididžiavimą dažnai „kertasi <...> su jaunuolių kasdiene patirtimi“.⁹⁵ P. Levitt papildo šį vaizdą „bifokalinio žvilgsnio“ koncepcija teigdamas, kad nuolatinis lyginimas tarp „čia“ ir „ten“ leidžia antrajai kartai kritiškai vertinti tėvynės normas.⁹⁶ Tyrimas rodo, kad antrosios kartos dalyvės naudoja transnacionalines praktikas ne pasyviai kultūros perėmimui, o kaip strateginį išteklių, leidžiantį pasirinkti naudingus elementus („selektyvi asimiliacija“) ir atmesti varžančias lyčių normas.

Remiantis P. Levitt, transnacionalinis gyvenimo būdas sukuria ne tik ryšį, bet ir aštrų vertybinį konfliktą tarp kartų. Autorė pabrėžia, kad tėvai dažnai jaučiasi prarandantys kontrolę, nes tradiciniai auklėjimo metodai, rėmęsi bendruomenės priežiūra ir neginčijamu tėvų autoritetu, naujoje aplinkoje neveikia.⁹⁷ Tai sukuria situaciją, kai vaikai nebežino, „kokiomis taisyklėmis žaisti“⁹⁸: ar paklusti tėvų primetamoms hierarchinėms normoms, ar perimti priimančiosios šalies elgesio modelius, kuriuose vaikai turi daugiau teisių ir savarankiškumo. Ši įtampa ypač paveikia dukras, nes tėvai, bandydami suvaldyti šią, jų manymu, per didelę laisvę, joms taiko griežtesnius, transnacionaliniais lūkesčiais grįstus suvaržymus. Dalyvė 2K1D detalai nupasakoja šią situaciją:

„Mano brolis turi laisvę, o aš ne. <...> Jei mano brolis išeina kur nors į lauką su draugais, mano mama... ji jam kartais parašys <...> O jei tai aš, ji visada galvoja, kad aš su kokiais nors vyrais ir ji man rašinėja, skambina <...> ne du kartus per valandą, žinai, o daug.“

Čia matomas kontrolės mechanizmas, veikiantis per sienas. Tačiau, skirtingai nei pirmoji karta, antroji karta šią kontrolę suvokia ne kaip rūpestį, o kaip neteisybę, kurią reikia apeiti. Tai patvirtina A. Portes ir M. Zhou įžvalga, kad norėdami išlikti savo etninės grupės nariais, vaikai turi paklusti

⁹³ David Strang ir John Meyer, „Institutional Conditions for Diffusion“, kn. *Institutional Environments and Organizations*, sud. W. Richard Scott ir John W. Meyer (Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1994), cituota iš Levitt, 55.

⁹⁴ Portes ir Zhou, 81.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Levitt, 11 ir 61.

⁹⁷ Ibid, 81-82.

⁹⁸ Ibid, 83.

tėvų normoms, tačiau norėdami tapti „amerikiečiais“ (šiuo atveju – europiečiais), jie turi „atsisakyti savo tėvų svajonių“.⁹⁹ Dalyvė 2K3D įvardija radikalią strateginio slapstymosi taktiką:

„Esu santykiuose jau dvejus metus, ir mano tėvai apie tai nieko nežino <...> Jie nepriimtų to, kokių greičiu mes norime progresuoti santykiuose. <...> Turiu tai slėpti, kad išlaikyčiau tą savo, kaip moters, kuri neturi santykių, įvaizdį“

Kaip minėta anksčiau, susidūrusios su transnacionalinėmis normomis, dalyvės yra priverstos gyventi dvilypį gyvenimą: viešumoje jos elgiasi pagal lietuviškas normas, o namuose – pagal tėvų reikalavimus, taip bandydamos suvaldyti P. Levitt aprašytą vertybinį konfliktą.

A. Portes ir M. Zhou teorijoje „selektyvi asimiliacija“¹⁰⁰ paprastai reiškia tėvų kultūros išlaikymą siekiant apsisaugoti nuo asimiliacijos į žemesnius socialinius sluoksnius. Tačiau šio tyrimo dalyvės instrumentalizuoja savo etniškumą – jos naudoja transnacionalines patirtis kaip unikalų kultūrinį kapitalą, kuris suteikia pranašumą Lietuvos darbo rinkoje ar socialiniame gyvenime. Dalyvė 2K3D ir jos mama pasitelkė azerbaidžanietišką tapatybę verslui kurti:

„Mes su mama šiuo metu turime savo verslą <...> naminė kepyklėlė, ir projektas yra sėkmingas. Sugalvojome tai daryti, ir mūsų kilmė labai įtakoja tą verslą, matau, kad turime daug potencialo.“

Čia transnacionalinis ryšys (maistas, tradicijos) paverčiamas ekonomine verte. Dalyvė 2K6D, studijuojanti tarptautinėje aplinkoje, savo poziciją mato kaip intelektualinį pranašumą: „Tai vienareikšmiškai privilegija <...> aš galiu *relate* (susitapatinti) ir su viena kultūra, kuri gana artima Rytams, ir su Europos kultūra.“ P. Levitt tai vadintų ekonominiu ar socialiniu įrankiu¹⁰¹, nes dalyvės naudoja savo „kitoniškumą“ kaip būdą išsiskirti globalizuotoje rinkoje, o ne kaip izoliacijos priežastį.

⁹⁹ Ibid, 81.

¹⁰⁰ Portes ir Zhou, 90.

¹⁰¹ Nazli Kibria, „The Ties of Blood and Homeland Trips: Transnationalism and Identity Among Second-Generation Chinese and Korean Americans“ (pranešimas konferencijoje *Transnationalism and the Second Generation Conference*, Weatherhead Center for International Affairs, Harvard University, Cambridge, MA, 1998); Andrea Louie, „Still Transnational After All These Years: Chinese Americans and the Chinese Motherland“ (pranešimas konferencijoje *Transnationalism and the Second Generation Conference*, Weatherhead Center for International Affairs, Harvard University, Cambridge, MA, 1998); Alejandro Portes, „Conclusion: Towards a New World: The Origins and Effect of Transnational Activities“, *Ethnic and Racial Studies* 22, Nr. 2 (1999): 463–78, cituota iš P. Levitt, 20.

P. Levitt pastebi, kad migrantai, gyvendami demokratinėse šalyse, dažnai tampa kritiški savo kilmės šalių politiniams režimams, nes jų „socialinių perlaidų“ lauke atsiranda nauji standartai¹⁰² – skaidrumas, žmogaus teisės ir lygybė. Antrosios kartos atveju fizinis ar skaitmeninis ryšys su tėvyne (kelionės į Azerbaidžaną, naujienų sekimas) sukuria paradoksišią situaciją: kuo labiau jos domisi Azerbaidžanu, tuo labiau jaučia svetimumą jam dėl ten vyraujančios politinės kultūros. Tyrimas atskleidžia, kad antrosios kartos dalyvės tėvynę vertina per vakarietiško demokratinio vertybių prizmę, todėl susiduria su stipria politine atskirtimi. Dalyvė 2K1D, kuri džiaugiasi gimusi Lietuvoje, tiesiogiai įvardija šį vertybinį lūžį: „Man nepatinka tenyktė valdžia <...> kad ten daug kyšių, kad dauguma žmonių gyvena skurde.“ Jai tėvynė siejasi ne su nostalgija, o su socialiniu neteisingumu, kurio ji, gimusi Lietuvoje, išvengė. Dar aštresnę kritiką išsako dalyvė 2K7D, kuri stebi ryškų kontrastą tarp elito prabangos ir paprastų žmonių kančios. Jos politinis transnacionalizmas pasireiškia per gėdos jausmą stebint socialinę nelygybę karo fone:

„Pamatai, kad kol vyksta Karabache karas ir miršta šimtai nepasiturinčių jaunų vaikų per prievartą ištempti į karo lauką, Alijevo sūnelis plaukia jachta Dubajuje.“

Šis vaizdinys jai sukelia ne tik pyktį, bet ir baimę būti sutapatinta su tokiu režimu. P. Levitt teigia, kad dažnai migrantai (ar jų vaikai) atmeta kilmės šalies politinę praktiką, norėdami apsaugoti savo moralinį vientisumą priimančiojoje visuomenėje.¹⁰³ Dalyvė prisipažįsta: „Ir kaskart meldžiuosi, kad mano draugai lietuviai nematytų šių vaizdų, nes jaučiuosi tarsi aš pritarčiau tam.“ Čia informacinis laukas veikia kaip šaltinis, skatinantis slėpti savo kilmę viešumoje. Įdomu tai, kad dalyvės iš antrosios kartos dažnai renkasi aktyvų domėjimąsi opozicine mintimi, taip dar labiau nutoldama nuo „oficialiojo“ Azerbaidžano naratyvo, kurį dažnai palaiko pirmosios kartos atstovės ar, antrosios kartos teigimu, ambasada. Visgi dalyvė 1K3D rodo, kad politinis kritiškumas būdingas ne tik jaunosios kartos dalyvėms: „Skaitau ir provyriausybines, ir opozicines žiniasklaidas. Pati esu opozicijos šalininkė. Ir būtinai skaitau opozicinę žiniasklaidą.“ Tai reiškia, kad jos transnacionalizmas taip pat yra politiškai sąmoningas ir kritiškas.

Tačiau viešojoje erdvėje Lietuvoje šis kritiškumas dažnai virsta „tylos“ strategija. Susidūrusios su lietuvių ar kolegų kritika Azerbaidžanui (pvz., dėl diktatūros ar žmogaus teisių), dalyvės patiria dvilypį jausmą: jos pritaria kritikai, bet jaučia pareigą ginti savo grupę nuo išorinių atakų. Dalyvė 2K7D pasakoja apie situaciją darbe: „Kąkada vienas kolega palygino Azerbaidžaną su Izraeliu. Nepratariau nė žodžio iš gėdos.“ Nors privačiai su draugėmis ji pripažįsta, kad „pas mus

¹⁰² Levitt, 54, 60 ir 63.

¹⁰³ Levitt, 54 ir 58.

visiška korupcija, prezidentas yra visiškas diktatorius“, viešumoje jaučia „automatinę reakciją, kad turiu ginti savo šalį“. Šis kritinis „bifokalinis“ vertinimas, atsiradęs lyginant Lietuvos ir Azerbaidžano realybes, skatina jas dar labiau integruotis į Lietuvos vertybinę sistemą, atmetant kilmės šalies modelius ne tik kaip „kitokius“, bet ir kaip moraliai nepriimtinius.

A. Portes ir M. Zhou teorijoje stipri, solidari etninė bendruomenė yra gyvybiškai svarbus išteklius.¹⁰⁴ Ji suteikia socialinį kapitalą, t. y. paskolas verslui, įdarbinimą savų rate ir apsaugą nuo diskriminacijos¹⁰⁵, taip padėdama antrajai kartai išvengti „socialinio nuosmukio“. Tačiau atsižvelgiant į dalyvių pasakojimus, azerbaidžaniečių bendruomenė Lietuvoje šios funkcijos neatlieka dėl gilaus vidinio pasidalijimo, klasinės atskirties ir „priverstinio pasitikėjimo“¹⁰⁶ stokos. Duomenys rodo ryškų klasinį ir kultūrinį lūžį tarp sėkmingai integruotos antrosios kartos (kurios tėvai atvyko anksčiau ir dažnai turi išsilavinimą) ir naujosios „darbo migrantų“ bangos. Dalyvė 2K4D tiesiogiai išreiškia šį atsiribojimą, siedama naujuosius atvykėlius su reputacijos gadinimu:

„Dabar beveik visi azerbaidžaniečiai atvyksta dirbti <...> taksistais, vežėjais, kurjeriais. Ir jie dabar labai, labai mūsų šalies vardą gal gadina? <...> buvo situacijų, kad, nežinau, benziną pavogė <...> azerbaidžanietis.“

Etninė bendruomenė antrajai kartai tampa ne saugumo uostu, o reputacinės rizikos šaltiniu. Vietoje solidarumo jos jaučia gėdą dėl žemesnės klasės tautiečių elgesio ir renkasi strategiją „aš ne tokia kaip jie“, orientuodamosi į lietuvišką vidurinę klasę. Azerbaidžaniečių antrosios kartos dalyvės Lietuvoje savo bendruomenėje stebi priešišką reiškinių – konkurenciją ir sabotажą. Dalyvė 2K7D su nostalgija prisimena vaikystės bendruomenę („būdavo kaip šeima“), tačiau dabar konstatuoja jos griūtį dėl verslo konfliktų:

„<...> labai daug neteisingumo buvo tarp bendruomenės narių, atsirado, nežinau, kažkokia konkurencija, nes pradėjo daug kai kurių verslai vystytis, kai kurių griūti. <...> atsirado kažkokia konkurencija ir tai sugadino labai daug draugysčių.“

Dalyvė 2K3D taip pat skeptiškai vertina galimybę remtis tautiečiais teigdama, kad tai yra kultūrinis bruožas: „Azerbaidžane vyrauja didžiulė konkurencija ir niekas nenori, kad kitam sektųsi geriau. Manau, čia ir yra problemos šaknis.“ Kadangi nėra pasitikėjimo, antroji karta priversta ieškoti

¹⁰⁴ Portes ir Zhou, 86.

¹⁰⁵ Ibid, 86-87.

¹⁰⁶ Alejandro Portes, „Conclusion: Towards a New World: The Origins and Effect of Transnational Activities“, *Ethnic and Racial Studies* 22, Nr. 2 (1999): 463–78, cituota iš Levitt, 11.

sėkmės už bendruomenės ribų. P. Levitt pastebi, kad transnacionalinės organizacijos (pvz., ambasados) gali vienyti, bet gali ir skaldyti, atkartodamos kilmės šalies hierarchijas.¹⁰⁷ Dalyvė 2K7D aštriai kritikuoja Azerbaidžano ambasados veiklą Lietuvoje kaip elitistinę ir skaldančią:

„<...> kviečiami aukštuomenė <...> daktarai, architektai <...> Bet sakykim, aš turiu aplinkoj savo pažįstamų, kurie <....> pirmojo Karabacho karo veteranai, kurie niekada nėra kviečiami. Nors nu jie, mano nuomone, yra daug svarbesni svečiai negu kažkokie architektai, kurie nieko bendro neturi su Nepriklausomybės diena.“

Tokia institucinė politika siunčia signalą, kad bendruomenė skirta tik „sėkmingiems“, o paprastieji paliekami nuošalyje. Tai dar labiau susilpnina antrosios kartos motyvaciją dalyvauti bendruomeninėje veikloje („aš dalyvauju, bet per daug nesigilinu“). Dėl šių priežasčių (reputacinės rizikos, vidinių konfliktų ir institucinės atskirties) antroji karta renkasi individualistinį integracijos modelį. Jos atmeta A. Portes ir M. Zhou siūlomą „imigrantų bendruomenės vertybių ir glaudaus solidarumo išsaugojimo“¹⁰⁸ strategiją ir kliaujasi tik savo asmeniniu žmogiškuoju kapitalu (išsilavinimu, kalba, talentu). Dalyvė 2K2D, siekianti aiškos karjeros, nemato jokios naudos iš bendruomenės savo profesiniam keliui: „Aš labiau mėgstu siekti to, ko noriu, pati, nepaisant kultūrų, pilietybės ar tautybės <...> Man atrodo, pas mane tai jau užfiksuota, tad nemanau, kad bendruomenė tai labai paveiks.“ Dalyvė 2K1D taip pat pabrėžia, kad jos sėkmę lemia ne etniniai ryšiai, o gebėjimas adaptuotis: „Man lengviau, nes turėjau daugiau galimybių integruotis, adaptuotis <...> Man visada bus lengviau susirasti darbą <...> nei jiems [tėvams].“ Tai rodo esminį lūžį, kai pirmoji karta rėmėsi bendruomene išgyvenimui, o antroji karta ją suvokia kaip nereikalingą ar net trukdantį šaltinį, todėl renkasi tiesioginę asimiliaciją į Lietuvos profesinę ir socialinę struktūrą.

Apibendrinant, tyrimas atskleidžia, kad transnacionalinės praktikos azerbaidžaniečių moterų integracijos procese veikia ne kaip stabdis, o kaip sudėtingas derybų laukas. Pirmosios kartos dalyvėms, remiantis P. Levitt „socialinių perlaidų“ teorija, gyvenimas tarp dviejų šalių leidžia per „bifokalinį žvilgsnį“ kvestionuoti kilmės šalies patriarchalines normas ir vertinti Lietuvos suteikiamą asmeninį saugumą, nors technologijos įgalina tam tikrą nuotolinę socialinę kontrolę. Tuo tarpu antrosios kartos dalyvės transnacionalumą išgyvena kitaip: jos instrumentalizuoja savo etniškumą kaip kultūrinį kapitalą karjerai, tačiau griežtai atsiriboja nuo tėvų primetamų lyčių suvaržymų ir politiškai nepriimtino tėvynės režimo. Svarbu pabrėžti, kad šiuo atveju nepasitvirtina

¹⁰⁷ Levitt, 13-14.

¹⁰⁸ Portes ir Zhou, 82.

A. Portes ir M. Zhou „etninio solidarumo“ strategija – dėl vidinio susiskaldymo ir reputacinių rizikų antrosios kartos atstovės renkasi ne bendruomeninę paramą, o individualistinį integracijos kelią.

III. Išvada

Šiame magistro darbe atliktas tyrimas leido visapusiškai ištirti azerbaidžaniečių moterų diasporos integracijos ir tapatybės konstravimo procesus Lietuvoje, atskleidžiant sudėtingą sąveiką tarp kilmės kultūros lūkesčių ir priimančiosios šalies realybės. Vertinant darbui pasirinktą teorinį pagrindą, galima teigti, kad daugiasluoksnis požiūris pasiteisino ir buvo būtinas tiriant šią specifinę grupę. J. W. Berry akultūracijos modelis suteikė pirminį rėmą atpažinti esmines akultūracijos strategijas, tačiau vien jo nepakako paaiškinti giluminiais motyvams, kodėl, pavyzdžiui, sėkmingai dirbančios moterys vis dar jaučiasi atskirtos. Čia kritiškai svarbus buvo N. Yuval-Davis lyties ir tautos teorijos taikymas, kuris leido atskleisti, kad moterų integraciją stabdo ne tik išoriniai barjerai, bet ir primesta „kultūros sergėtojos“ našta. Tuo tarpu A. Portes ir M. Zhou segmentuotos asimiliacijos teorija bei P. Levitt transnacionalizmo išvados leido paaiškinti paradoksalų antrosios kartos santykį su etnine bendruomene bei pirmosios kartos patiriamą socialinę kontrolę, atsirandančią dėl technologijų. Šios keturios teorijos leido suformuoti visapusišką vaizdą, kurio vargu ar būtų pavykę pasiekti taikant vieną teorinį modelį.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, ryškėja esminė įžvalga apie tapatybės transformaciją tarp kartų. Pirmosios kartos dalyvės dažniausiai renkasi funkcinę integraciją viešajame gyvenime, tačiau privačioje erdvėje išlaiko stiprią ištikimybę azerbaidžanietiškomis normoms. Tuo tarpu antrosios kartos dalyvės išgyvena dvilypės tapatybės išsaugojimo našta, kai asmuo nuolat laviruoja tarp dviejų nesuderinamų elgesio kodų. Tyrimas atskleidė, kad nepaisant puikios kalbinės ir profesinės integracijos (tai, ką A. Portes ir M. Zhou vadina *upward mobility*), dalyvės iš antrosios kartos patiria didelį akultūracinį stresą ir tapatybės difuziją. Jos jaučiasi „savos su žvaigždute“, nes vizualinis kitoniškumas ir kultūrinis spaudimas neleidžia visiškai susitapatinti nei su lietuviška, nei su azerbaidžanietiška tapatybe. Be to, tyrimas paneigė A. Portes ir M. Zhou prielaidą, kad etninė bendruomenė visada veikia kaip saugiklis integracijos procese. Remiantis dalyvių pasakojimais, Lietuvoje azerbaidžaniečių bendruomenė pasirodė esanti susiskaldžiusi klasiniu pagrindu ir persmelkta vidinės konkurencijos, todėl antrosios kartos atstovės sąmoningai renkasi savarankišką, individualistinį, kelią, atsiribodamos nuo bendruomenės kaip nuo reputacinės rizikos šaltinio.

Atsakant į pagrindinį tyrimo klausimą, kaip moterys integruoja nacionalistinį diskursą ir lyties normas, išryškėjo aiški įtampa tarp priėmimo ir pasipriešinimo. Pirmosios kartos dalyvės nacionalistinį diskursą integruoja per *Kulturnation* prizmę, kur moteris suvokiama kaip

pasiaukojanti motina ir tradicijų nešėja. Joms motinystė ir šeimos prioriteto iškėlimas virš asmeninių ambicijų yra garbės reikalas ir tapatybės pagrindas. Tuo tarpu antrosios kartos dalyvės šias normas paveldi kaip išorinį spaudimą, kuriam aktyviai priešinasi. Jos atmeta biologinį tautos reprodukcijos (endogamijos) reikalavimą, santuoką vertindamos per individualios laimės prizmę ir dažnai sąmoningai vengdamos partnerių iš savo etninės grupės, siekdamos išvengti patriarchalinės kontrolės. Transnacionalinės praktikos šiame procese veikia dvejopai: pirmosios kartos dalyvėms jos suteikia emocinį saugumą ir „draudimo polisą“, o antrosios kartos atstovėms transnacionaliniai ryšiai (atostogos Azerbaidžane, pokalbiai su tėvais) dažniau tampa socialinės neteisybės erdve, skatinančia „strateginį slapstymąsi“ bei nacionalistinių normų atmetimą, o ne tiesiogiai veikia kaip technologinio stebėjimo erdvė iš užsienio giminaičių pusės.

Šio darbo mokslinė reikšmė slypi gebėjime atskleisti specifinį posovietinės erdvės migracijos kontekstą, kuris skiriasi nuo Vakarų Europos patirčių. Darbas parodo, kad net ir liberalioje Lietuvos aplinkoje moterys iš musulmoniškų kraštų susiduria su specifiniais lyčių režimo iššūkiais, kurie dažnai lieka nepastebėti bendruose integracijos tyrimuose. Empirine prasme darbas atskleidžia, kad „sėkminga integracija“ pagal statistinius rodiklius (darbas, išsilavinimas) nebūtinai atspindi socialinę ir psichologinę gerovę. Tyrimas parodė, kad net ir aukštos kvalifikacijos specialistės susiduria su mikroagresijomis ir atstūmimu dėl išvaizdos, o tai verčia jas jaustis nesaugiai ir nuolat įrodinėti savo ištikimybę priimančiajai visuomenei. Tai yra svarbus reiškinys, įrodantis, kad integracijos politika turi apimti ne tik kalbos mokymą, bet ir visuomenės švietimą bei kovą su rasizmu.

Vertinant tyrimo išvadas, būtina atsižvelgti į tam tikrus metodologinius ribotumus, kurie turėjo įtakos duomenų analizei ir interpretacijai. Pirmiausia, santykinai nedidelė tyrimo imtis (iš viso 16 dalyvių, po 8 kiekvienoje kartoje) riboja galimybę daryti plačius, visą azerbaidžaniečių populiaciją Lietuvoje apimančius apibendrinimus. Nors kokybiniam tyrimui toks skaičius yra pakankamas gilioms įžvalgoms gauti, mažas dalyvių skaičius komplikuoja visapusiško vaizdo apie kartų dinamiką sudarymą. Todėl ateities moksliniuose darbuose būtų tikslinga atlikti atskirus, didesnės apimties tyrimus kiekvienai kartai. Tai leistų ne tik detaliau dekonstruoti tapatybės ir integracijos procesus, bet ir giliau išanalizuoti psichologinius migracijos aspektus bei pilietiškumo raišką, pavyzdžiui, tiriant, kaip šios moterys įsitraukia į diasporinės demokratijos procesus ir kokią įtaką tai daro jų politinei socializacijai.

Kitas svarbus tyrimo aspektas, veikęs duomenų rinkimo procesą, yra mano kaip tyrėjos padėtis bendruomenėje. Esu azerbaidžaniečių bendruomenės narė ir daugeliui dalyvių pažįstamas asmuo, todėl mano tapatybė turėjo dvejopą poveikį šiame tyrime. Viena vertus, tai veikė kaip

privalumas, leidęs greičiau užmegzti pasitikėjimu grįstą ryšį su dalimi respondenčių. Kita vertus, tam tikrais atvejais tai tapo barjeru atvirumui. Kadangi azerbaidžaniečių bendruomenė Lietuvoje yra maža ir glaudžiai susijusi, o moters reputacija Azerbaidžano kultūroje yra kritinis veiksnys, lemiantis jos priėmimą visuomenėje, tyrimo metu išryškėjo savicenzūros įtampa. Baimė dėl reputacijos ir galimo bendruomenės pasmerkimo lėmė tai, kad kai kurios dalyvės prašė tam tikrų aštrių, su kultūrine kritika ar politika susijusių asmeninių įžvalgų neįtraukti į interviu transkriptus bei galutinę analizę. Šis reputacijos saugojimo mechanizmas, nors ir suprantamas kaip tapatybės stabilumo garantas, tam tikra dalimi apribojo tyrimo duomenų gylį ir atskleidė, kad visavertis atvirumas diasporoje vis dar yra ribojamas socialinės kontrolės baimės.

Ateities tyrimams šis darbas atveria kelias perspektyvias kryptis. Visų pirma, tyrimas atskleidė ryškią lyčių asimetriją dalyvių šeimose, kur broliai turi ženkliai daugiau laisvės nei seserys. Būtų vertinga atlikti analogišką tyrimą su azerbaidžaniečiais vyrais, siekiant suprasti, kaip kinta jų vyriškumo samprata Lietuvos lyčių lygybės kontekste ir ar jie patiria tapatybės krizę prarasdami tradicinį dominavimą. Antra, darbe užfiksuota didėjanti įtampa tarp senosios diasporos ir naujųjų darbo migrantų. Ši sparčiai auganti grupė turi visiškai kitokią socioekonominę dinamiką, todėl jos integracijos strategijos reikalauja atskiros, detalesnio tyrimo. Galiausiai, vertėtų giliau paanalizuoti ilgalaikį tapatybės difuzijos poveikį psichinei sveikatai, tiriant, kaip nuolatinis tapatybinis laviravimas veikia asmenybės raidą vėlesniuose gyvenimo etapuose.

DIRBTINIO INTELEKTO NAUDOJIMO DEKLARACIJA

Vardas, pavardė: Aysel Bayramova

Studento pažymėjimo numeris:

2415541

Prašome pažymėti „x“ taikytiniems punktams:

- ☐ Aš **nenaudojau** dirbtinio intelekto įrankių pateikiamame darbe.
- ☒ Aš **naudojau** vieną ar kelis dirbtinio intelekto įrankius pateikiamame darbe.

Jei taip, kokius? Gemini Pro

Dirbtinio intelekto įrankius naudoju kritiškai, kaip pagalbines priemones. Prisiimu visą atsakomybę už darbe pateiktą informaciją, argumentus ir galutinius darbo rezultatus.

Prašome pažymėti „x“ taikytiniems punktams bei paaiškinti, kaip naudojote dirbtinį intelektą:

Aš naudoju dirbtinio intelekto įrankius šiam/-iems tikslui/-ams:

1. ☒ **Idėjų generavimui** (pavyzdžiui: argumentų ar kontra-argumentų generavimui, struktūros plano sudarymui, galimų tyrimo klausimų generavimui)

Paišinkite: Buvo naudojama formuluojant tyrimo tikslo klausimus, darbo pavadinimą bei interviu gairių klausimus.

2. ☐ **Informacijos paieškai** (pavyzdžiui: papildomos literatūros ar kontekstinės informacijos paieškai)

Paišinkite:

3. ☒ **Kaip rašymo asistentą** (pavyzdžiui: gramatinių ar stiliaus klaidų taisymui, vertimui, pastraipų perstruktūravimui ir pan.)

Paiškinkite: Buvo naudojama gramatinių ir stiliaus klaidų tikrinimui, taip pat kartais – angliškų išsireiškimų lietuvių kalbos atitikmenų paieškai.

4. ☐ **Vizualinės medžiagos kūrimui** (pavyzdžiui: naujo paveikslėlio, žemėlapių sukūrimui ar redagavimui)

Paiškinkite:

5. ☐ **Kaip mokymosi pagalbininką** (pavyzdžiui: papildomam medžiagos paaiškinimui paprastesne kalba, sąvokų ar teorinių koncepcijų palyginimui, žinių patikrinimo užduočių generavimui ir pan.)

Paiškinkite:

6. ☒ **Duomenų analizei** (pavyzdžiui: skaičiavimui, kodavimui, kokybinių ar kiekybinių duomenų vizualizacijai, lentelės ar grafiko sukūrimui)

Paiškinkite: Buvo naudojama pokalbių įrašų transkribavimui, vertimui ir sustruktūravimui.

7. ☒ **Efektyvumo didinimui** (pavyzdžiui: tekstų santraukų kūrimui, išnašų formatavimui ir pan.)

Paiškinkite: Buvo naudojama išnašų bei bibliografinio sąrašo įforminimui.

8. ☐ **Kitu būdu.**

Paiškinkite:

9. **Kokių žingsnių ėmėtės siekdami sumažinti dirbtinio intelekto daromų klaidų ar neatsakingo naudojimo tikimybę?**

Paiškinkite: Siekiant išvengti naudojimosi DI, buvo savarankiškai ieškoma informacijos, skaitoma daug mokslinės literatūros ir atliekami kiti savarankiški darbai.

Literatūros sąrašas:

- Berry, John W. *Acculturation: A Personal Journey Across Cultures*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019.
- Budrytė, Dovilė. *Taming Nationalism? Political Community Building in the Post-Soviet Baltic States*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited, 2005.
- Campt, Thomas F. „Gendering Diaspora: Transnational Feminism, Diaspora and Its Hegemonies“. *Gender & Society* 22, no. 2 (2008): 238–251. <https://doi.org/10.1177/0891243207313063>.
- Donskis, Leonidas. „Between Identity and Freedom: Mapping Nationalism in Twentieth Century Lithuania“. *East European Politics and Societies* 13, no. 3 (1999): 474–500.
- Efendiyev, Rufat. *Migration and Integration Issues: The Case of Azerbaijanis in the United States*. Baku: Caucasus Migration Center, 2021.
- Erikson, Erik H. *Identity and the Life Cycle*. New York: International Universities Press, 1959.
- Ghimire, Pragya. „Beyond Borders: A Review of Diaspora and Female Immigrant Experience“. *Journal of Political Science* 24, no. 1 (2024): 58–75. <https://doi.org/10.3126/jps.v24i1.62861>.
- Guliyev, Ahmad. *First Generation Azerbaijani Immigrants in the United States: Socio-Cultural Characteristics and Identity Issues*. Washington, DC: Migration Policy Research Institute, 2015.
- Guveli, Ayse ir Niels Spierings. „Migrant Women’s Employment: International Turkish Migrants in Europe, Their Descendants, and Their Non-Migrant Counterparts in Turkey“. *International Migration Review* 56, no. 4 (2022): 1173–1199.
- Heyat, Farideh. „Globalization and Changing Gender Norms in Azerbaijan“. *International Feminist Journal of Politics* 8, no. 3 (2006): 394–412. <https://doi.org/10.1080/14616740600793010>.
- Heyat, Farideh. „New Veiling in Azerbaijan: Gender and Globalized Islam“. *European Journal of Women's Studies* 15, no. 4 (2008): 361–376. <https://doi.org/10.1177/1350506808095275>.
- Levitt, Peggy. *The Transnational Villagers*. Berkeley: University of California Press, 2001.

- Lukšaitė, Eva. *Armėnų diaspora Lietuvoje: tautinės valstybės diskurso paraštės: diasporos patirtys*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008.
- Mahmutoglu, Vildan. „Performing Gender in the Diaspora: Turkish Women in North London“. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 46, no. 5 (2020): 843–861.
- Mikėnė, Svajonė. „Moterų padėtis Azerbaidžane ir Lietuvoje: lyčių lygybės aspektas“. *Socialinių mokslų studijos* 4, nr. 3 (2012): 973–990.
- Najafizadeh, Mehrangiz. „Gender and Ideology: Social Change and Islam in Post-Soviet Azerbaijan“. *Journal of Third World Studies* 29, no. 1 (2012): 81–101.
- Najafizadeh, Mehrangiz. „Women's Empowering Carework in Post-Soviet Azerbaijan“. *Gender & Society* 17, no. 2 (2003): 293–304. <https://doi.org/10.1177/0891243202250850>.
- Portes, Alejandro ir Min Zhou. „The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants“. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 530 (1993): 74–96.
- Swietochowski, Tadeusz. *Russian Azerbaijan, 1905-1920: The Shaping of a National Identity in a Muslim Community*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. „Azerbaidžaniečiai“. *Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės*. Atnaujinta 2024 m. rugpjūčio 21 d. <https://tmde.lrv.lt/lt/tautiniu-mazumu-kulturos-centrai-ir-tautines-bendrijos/tautiniu-mazumu-organizacijos/azerbaidzanieciai/>.
- Tohidi, Nayereh. „Gender and National Identity in Post-Soviet Azerbaijan: A Regional Perspective“. Kn. *The West, Hegemony and Eurasia*, sud. David Lane. London: Routledge, 2005, 3–37.
- Tunçer, Merve. „Making Sense of Belonging: Translocal Subjectivity and Rootedness of Turkish-Born Women in Sweden“. *Gender, Place & Culture* 30, no. 1 (2023): 45–63.
- Yuval-Davis, Nira. *Gender and Nation*. London: SAGE Publications, 1997.
- Zeynalova, Mahizar. „Azerbaijani Immigrant Mothers: Motherhood Experiences in Norway“ (Magistro darbas, University of Oslo, 2023).

Summary

Identity Construction and Integration of First- and Second-Generation Azerbaijani Immigrant Women in Lithuania

The subject of this research is first- and second-generation Azerbaijani immigrant women living in Lithuania. The central research problem lies in the tension between the liberal, democratic social environment of Lithuania and the traditional, patriarchal gender norms associated with Azerbaijani nationalism, which the participants encounter through family and transnational networks. These women must navigate a complex intersection of conflicting cultural expectations, historical narratives, and gender roles.

The aim of the thesis is to analyse how first- and second-generation Azerbaijani women in Lithuania integrate Azerbaijani nationalist discourse and gender norms into their identity construction and integration processes. To achieve this goal, the following tasks were set: 1) to define the theoretical connections between gender, nationalism, and migration (using acculturation, segmented assimilation, and transnationalism theories); 2) to conduct semi-structured interviews; 3) to analyse how different generations interpret and internalise nationalist narratives and gender norms; 4) to investigate integration strategies; 5) to evaluate the role of transnational practices; and 6) to compare the experiences of the first and second generations. The study employs a qualitative research design using semi-structured interviews. The sample consists of 16 participants: 8 first-generation immigrants (born in Azerbaijan) and 8 second-generation representatives (born in Lithuania). Data were analysed using J. W. Berry's acculturation model, N. Yuval-Davis's gender and nation theory, A. Portes and M. Zhou's segmented assimilation theory, and P. Levitt's transnationalism theory.

The research reveals significant generational differences in identity formation and integration strategies. For the first generation participants, acculturation is characterised by a mix of separation and functional integration. These participants largely internalise the *Kulturation* aspect of nationalism, viewing self-sacrifice, motherhood, and the preservation of family honour as sources of dignity rather than oppression. While active in the labour market, they maintain traditional gender roles in the domestic sphere. Transnational practices act as an "insurance policy", providing emotional security, though living in Lithuania offers a "bifocal" perspective that allows them to question extreme patriarchal norms.

On the other hand, the participants of the second generation pursue a strategy of biculturalism and achieve high structural success (upward mobility). However, contradicting A. Portes and M. Zhou's

hypothesis, they actively distance themselves from the local ethnic community, viewing it as fragmented and a source of reputational risk, instead choosing an individualistic path. These participants experience acute “acculturative stress” and identity diffusion, often describing themselves as “chameleons” living a double life. They strongly resist Volknation (biological reproduction of the nation) by rejecting pressure for endogamy and criticising gendered double standards. For them, transnational ties often represent a sphere of social control rather than security.

The thesis concludes that identity construction for the participating Azerbaijani women in Lithuania is a complex process of negotiation between acceptance and resistance. While the participants of the first generation act as “guardians of tradition”, the second-generation participants view these expectations as constraints, employing strategic concealment to navigate between family loyalty and personal freedom. The study highlights that successful statistical integration (employment, education) does not necessarily equate to psychological well-being, as even highly skilled second-generation women continue to face microaggressions and identity crises. This work contributes to migration studies by illuminating the specific post-Soviet context of migration and the unique challenges faced by Muslim women in the Baltic states, demonstrating that integration policies must address not only language acquisition but also social inclusion and the reduction of cultural stereotyping.

Priedai

1. Interviu gairės

1.1. Pirmajai kartai skirtas klausimynas:

A. Demografinė ir bendroji informacija

1. Jūsų amžius? 2. Koks Jūsų išsilavinimas? 3. Kada ir kokiomis aplinkybėmis atvykote gyventi į Lietuvą? Kokie buvo Jūsų pirmieji įspūdžiai? 4. Kokia buvo pagrindinė atvykimo priežastis? (darbas, šeima, studijos ir kt.) Bet be oficialių priežasčių, kokius jausmus išgyvenote viduje priimdama šį sprendimą? 5. Kaip apibūdintumėte savo dabartinę šeiminių padėtį? Kokie Jūsų santykiai su šeimos nariais? 6. Iš ko šiuo metu daugiausia susideda Jūsų kasdienybė? (darbas, mokslai, vaikų priežiūra ir t.t.) 7. Kaip sekėsi mokytis lietuvių kalbos? Ar susidūrėte su sunkumais? 8. Kokia kalba kalbate namuose ir ką Jums tai reiškia? Kaip keičiasi kalbos pasirinkimas būnant viešose vietose?

B. Akultūracijos patirtys (Pagal Berry teoriją)

9. Kiek Jums svarbu išsaugoti azerbaidžanietiškus papročius ir tradicijas?

Papildomas klausimas: Kokias tradicijas puoselėjate labiausiai ir kodėl pasirenkate būtent jas?

10. Ką manote apie įsiliejimą į lietuviškas tradicijas ir tapimą aktyvia šios visuomenės nare?

Papildomas klausimas: Ką Jums reiškia „būti visuomenės dalimi“? Gal galite pateikti konkretų pavyzdį?

11. Kokias azerbaidžaniečių šventes švenčiate? Kaip jas organizuojate čia, Lietuvoje?

Papildomas klausimas: Ar įtraukiate į šventes draugus lietuvius ar kaimynus? Kokia būna jų reakcija?

12. Su kuo dažniausiai leidžiate laisvalaikį?

Papildomas klausimas: Kaip ši aplinka veikia Jūsų kultūrinę tapatybę ir kasdienius pasirinkimus? Kokius skirtumus pastebite bendraudama su skirtingų tautybių draugais?

13. Ar jaučiatės esanti Lietuvos visuomenės dalis?

Papildomas klausimas: Gal galite apibūdinti situacijas, kurios šį jausmą sustiprina, arba atvirkščiai – susilpnina?

C. Lytis ir tautinė tapatybė (Pagal N. Yuval-Davis teoriją)

14. Ką Jums asmeniškai reiškia „būti azerbaidžaniete moterimi“?

Papildomas klausimas: Kaip suprantate sąvoką „gera moteris“? Ar Jūsų šeimos supratimas skiriasi nuo Jūsų asmeninio požiūrio?

15. Jūsų nuomone, kokie yra pagrindiniai skirtumai tarp lūkesčių moterims Azerbaidžane ir Lietuvoje?

Papildomas klausimas: Kaip šie skirtumai veikia Jūsų kasdienį gyvenimą?

16. Kiek Jums svarbu, kad Jūsų vaikai mokėtų azerbaidžaniečių kalbą ir pažintų savo kilmės kultūrą?

Papildomas klausimas: Kokių veiksmų imatės, kad tai palaikytumėte? Ar tai sukelia kokių nors sunkumų?

17. Kaip reaguotumėte, jei Jūsų vaikas norėtų susituokti su ne azerbaidžaniečių kilmės asmeniu?

Papildomas klausimas: Kaip į tai reaguotų Jūsų giminės Azerbaidžane? Ar Jūsų pačios nuomonė šiuo klausimu laikui bėgant pasikeitė?

18. Ar esate jautusi spaudimą iš šeimos ar bendruomenės dėl moters vaidmens (kaip turėtumėte elgtis)?

Papildomas klausimas: Kokiose situacijose šis spaudimas labiausiai pasireiškia? Kaip Jūs reaguojate?

D. Transnacionaliniai ryšiai (Pagal Levitt teoriją)

19. Kaip dažnai bendraujate su Azerbaidžane likusiais giminaičiais ar draugais?

Papildomas klausimas: Apie ką dažniausiai kalbatės? Ar šie pokalbiai suteikia ryšio su šaknimis jausmą, ar kaip tik – didina atotrūkį?

20. Gal galite papasakoti apie savo keliones į Azerbaidžaną?

Papildomas klausimas: Kokių tikslų vykstate ir kokias emocijas tos kelionės sukelia?
Ar ten jaučiatės kaip „namuose“, ar labiau kaip svečiuose?

21. Ar sekate naujienas ir įvykius Azerbaidžane?

Papildomas klausimas: Jei taip, kokiais šaltiniais naudojate? Kaip šios naujienos veikia Jūsų kasdienės mintis ir sprendimus?

22. Ar jaučiatės gyvenanti „tarp dviejų pasaulių“?

Papildomas klausimas: Kokiomis akimirkomis šis jausmas stipriausias? Ar Jums tai atrodo kaip privалumas, ar kaip sunkumas?

1.2. Antrajai kartai skirtas klausimynas:

A. Demografinė ir bendroji informacija

1. Jūsų amžius? 2. Koks Jūsų išsilavinimas? 3. Kokia Jūsų šeimyninė padėtis? 4. Kuo šiuo metu užsiimate (dirbate, studijuojate)? 5. Kaip vertinate savo azerbaidžaniečių kalbos mokėjimą? 6. Kokia kalba dažniausiai bendraujate namuose su tėvais? O su draugais?

B. Akultūracijos patirtys (Berry teorija)

7. Kiek Jums svarbu išlaikyti azerbaidžanietišką tapatybę ir tradicijas?

Papildomas klausimas: Kokiais būdais Jūs stengiatės (arba nesistengiate) jas išlaikyti savo kasdieniame gyvenime?

8. Kiek Jums svarbu būti integruotai į Lietuvos visuomenę?

Papildomas klausimas: Kaip Jūs suprantate „integraciją“? Kokiais konkrečiais atvejais jaučiatės labiau integruota, o kada – mažiau?

9. Ką Jums reiškia Jūsų azerbaidžanietiška kilmė? Kokiose situacijose labiausiai ją išgyvenate ar parodote?

Papildomas klausimas: Ar ši reikšmė keitėsi laikui bėgant (pvz., nuo vaikystės iki dabar)?

10. Kas sudaro didžiąją dalį Jūsų draugų rato?

Papildomas klausimas: Kokį poveikį Jūsų draugų ratas turi Jūsų tapatybės suvokimui? Ar pastebite skirtumų, kaip su skirtingų tautybių draugais kalbatės apie kultūrą, tradicijas, moters vaidmenį?

11. Ar kada nors jautėtės esanti „tarp dviejų kultūrų“? Jei taip, kaip pasireiškia šis jausmas kasdienybėje (pvz., šeimoje, darbe, studijose, santykiuose su draugais)?

Papildomas klausimas: Ar šis „tarp dviejų kultūrų“ jausmas Jums labiau atrodo kaip iššūkis, ar kaip privalumas? Kodėl?

C. Lytis ir tautinė tapatybė (Pagal N. Yuval-Davis teoriją)

12. Kaip Jūsų tėvai ar giminaičiai apibūdintų, kokia turėtų būti „gera“ azerbaidžanietė moteris?

Papildomas klausimas: Ar sutinkate su šiuo apibūdinimu? Kaip Jūsų pačios supratimas apie „gerą moterį“ sutampa arba skiriasi nuo šeimos požiūrio?

13. Ar Jūsų šeimoje lūkesčiai Jums, kaip merginai/moteriai, skiriasi nuo lūkesčių Jūsų broliams (jei turite) ar kitiems vaikinams giminėje?

Papildomas klausimas: Kaip šie lūkesčiai pasireiškia praktikoje (pvz., laisvalaikio ribojimai, išsilavinimo ar darbo pasirinkimas, santykiai)? Ar Jūs šiuos skirtumus priimate, bandote derinti, ar jiems prieštaraujate?

14. Ar kada nors jautėte konfliktą tarp vertybių, kurių mokė namuose, ir tų, su kuriomis susidūrėte Lietuvos mokykloje, universitete ar draugų rate?

Papildomas klausimas: Gal galite prisiminti konkrečią situaciją, kurioje teko rinktis tarp „namų taisyklių“ ir „Lietuvos aplinkos“ normų? Kaip jautėtės ir kokį sprendimą priėmėte?

15. Koks Jūsų požiūris į santuoką? Ar Jums būtų svarbu, kad Jūsų partneris būtų azerbaidžanietis? Kodėl?

Papildomas klausimas: Kaip Jūsų šeimos ar bendruomenės požiūriai į partnerio pasirinkimą daro įtaką Jūsų pačios nuostatoms? Ar Jūsų požiūris dėl šios temos laikui bėgant pasikeitė?

D. Integracijos keliai Lietuvoje (Portes ir Zhou teorija)

(Tikslas – išanalizuoti antrosios kartos integracijos trajektorijas Lietuvos visuomenėje. Klausimai padės nustatyti, ar jos integruojasi į viduriniąją klasę, ar susiduria su socialiniu nuosmikiu, ar sėkmės siekia per etninės bendruomenės tinklus.)

16. Kokie yra Jūsų ateities planai, susiję su mokslu ir karjera?

Papildomas klausimas: Ar manote, kad Lietuvoje turite visas galimybes šiuos planus įgyvendinti? Ar jaučiate, kad Jūsų kilmė turi tam įtakos?

17. Ar kada nors susidūrėte su situacija, kai dėl Jūsų kilmės į Jus buvo žiūrima kitaip – tiek teigiamai, tiek neigiamai?

Papildomas klausimas: Kaip tokios situacijos paveikė Jūsų jausmą, kad esate priimta Lietuvos visuomenėje?

18. Kaip vertinate azerbaidžaniečių bendruomenę Lietuvoje – ar ji stipri, ar labiau fragmentuota?

Papildomas klausimas: Ar dalyvaujate jos veikloje? *Papildomas klausimas:* Ar manote, kad priklausymas šiai bendruomenei gali padėti siekti asmeninių ar profesinių tikslų? Kodėl?

19. Palyginti su savo tėvais, kaip manote, ar Jūsų gyvenimas Lietuvoje yra lengvesnis ar sunkesnis?

Papildomas klausimas: Kokius skirtumus pastebite tarp pirmosios ir antrosios kartos galimybių (pvz., švietime, darbo rinkoje, visuomenės priėmime)?

2. Transkripcijos

2. 1. Transkripcijos: pirmosios kartos dalyvės

1 DALYVĖ:

Apklausėja: Kiek jums metų?

Dalyvė: Man 30 metų.

Apklausėja: Koks jūsų išsilavinimas?

Dalyvė: Turiu aukštąjį išsilavinimą, du laipsnius: bakalaurą ir magistrantūrą.

Apklausėja: Kada ir kokiomis aplinkybėmis atsikraustėte į Lietuvą? Kokie buvo jūsų pirmieji įspūdžiai?

Dalyvė: 2022 metų rugpjūčio mėnesį, dar prisimenu. Atvykau įstojusi į magistrantūrą. Tai buvo mano pasirinkimas – aš pati norėjau studijuoti magistrantūrą užsienyje. Ieškojau programų, norėjau rasti kursų, susijusių su istorija. Pirmasis įspūdis buvo labai geras, nes buvo vasara, sezonas buvo labai gražus. Dėl to pirmi įspūdžiai buvo malonūs.

Apklausėja: O kur baigėte bakalauro studijas? Galbūt magistre studijavote tą pačią specialybę?

Dalyvė: Bakalaurą studijavau Azerbaidžane, Baku valstybiniame universitete. O magistrantūrą čia, Vilniaus universitete.

Apklausėja: Gerai. Kokia patirtis? Kokia buvo studijų kokybė?

Dalyvė: Iš pradžių buvo didelis skirtumas. Azerbaidžano ir čia esanti sistema labai skyrėsi. Be to, aš buvau labiau orientuota į humanitarinius mokslus. Nors čia taip pat humanitariniai, reikalavo ir kitokio tipo analitinių žinių. Bet po mėnesio pripratau, nes grupės draugai labai palaikė, buvo labai malonūs.

Apklausėja: Tikriausiai dauguma buvo tarptautiniai studentai.

Dalyvė: Taip, dauguma buvo tarptautiniai ir atvykę studijavę politiką. O aš buvau studijavusi istoriją. Pavyzdžiui, man ekonomikos paskaitos buvo sunkios. Bet grupės draugai man padėjo. Dėl to greitai sugebėjau adaptuotis.

Apklausėja: Gerai. Kaip suprantu, pagrindinė atvykimo priežastis buvo studijos. Be to, kokius jausmus jautėte priimdama šį sprendimą? Kokie buvo lūkesčiai?

Dalyvė: Visų pirma, labai džiaugiausi, nes studijos užsienyje buvo mano vaikystės svajonė. Baigus bakalauro studijas iš karto nepavyko dėl šeimyninių priežasčių. Teko iškart pasinerti į darbo rinką. Baku dirbau penkerius metus. Sukaupiau patirties – tiek materialine prasme, tiek sau pačiai. Persikėliau tinkamu metu, manau. Bet vienas dalykas mane labai neramino – pradėjau labai ilgėtis mamos. Azerbaidžane mano amžiaus aplink jau niekas nebuvo likęs. Mano brolis taip pat buvo užsienyje, visi pusbroliai ir pussesserės – netoliese esančiose šalyse. Galvojau, kodėl man neišvykus? Likau tik aš. Bet ilgesys mamai visada yra.

Apklausėja: Taip, tai suprantu. O kaip apibūdintumėte savo dabartinę šeimos padėtį? Kokie santykiai su šeimos nariais?

Dalyvė: Santykiai su šeimos nariais pas mus visada buvo vienodi. Kokie santykiai buvo Azerbaidžane, tokie liko ir man persikėlus čia. Tik atstumas skiriasi, bet kalbamės kasdien, kasdien žinome vienas apie kitą. Brolis atvažiuoja ir išvažiuoja, aš buvau nuvykusi į Turkiją, paskui ir į Azerbaidžaną. Nors matomės tik per atostogas, santykiai nenukenčia.

Apklausėja: O mama nebuvo atvažiavusi čia?

Dalyvė: Mama kol kas negalėjo atvykti.

Apklausėja: Gerai. O iš kokių veiklų šiuo metu susideda jūsų kasdienis gyvenimas?

Dalyvė: Nuo pusės devynių iki pusės septynių vakaro būnu darbe. Būna valandos pertrauka. Vakare grįžtu namo. Po valandos poilsio einu sportuoti, į sporto klubą. Paskui vakare grįžtu, gaminu maistą. Kai pasigaminu maistą, stengiuosi paskaityti knygą. Stengiuosi bent dvi ar tris puslapius paskaityti. Savaitgalį tik susitinku su draugais arba, jei nėra didelio noro, būnu namuose.

Apklausėja: O lietuvių kalbos mokytis bandėte? Kokia buvo jūsų patirtis?

Dalyvė: Labai stengiausi. Net kursų ieškojau. Net mūsų darbe personalo vadovė padėjo kreiptis. Bet man kursai, tarsi stipendija, neatiteko. Nes sakė, kad gali skirti tik baltarusiams ir ukrainiečiams. Tokią informaciją gavome. Kitu atveju kursai yra labai brangūs. Kiek kalbu su kolegomis šen bei ten, kai ką suprantu, bet 50% nesuprantu. Gal 10% apytiksliai.

Apklausėja: Yra nemokamų kursų, tarp kitko. Bet reikia užsiregistruoti Užimtumo Tarnyboje.

Dalyvė: Kreipėmės ten, bet manęs nepriėmė. Taip, du kartus bandėme, bet nepriėmė. Net mano personalo vadovė skambino, teiravosi. Sakė, kad ne tos šalies piliečiams netinka. kažkas tokio buvo. Be to, jie sakė, kad jei dirba, neteikiama. Taip sakė, jei yra kitos šalies pilietis.

Apklausėja: A, taip. Turi turėti bedarbio statusą, teisingai.

Dalyvė: Buvo kažkas tokio. Dėl to.

Apklausėja: Vadinasi, tik pagrindinius dalykus, tikriausiai. O kokia kalba kalbate namuose ir kokią prasmę tai jums turi? Ar gyvenate viena?

Dalyvė: Taip, gyvenu viena.

Apklausėja: Gerai. Tuomet kaip keičiasi jūsų kalbos pasirinkimas viešose vietose?

Dalyvė: Darbe dirbu tarsi turkų komandoje. Biure yra du ar trys turkai, su jais kalbame turkiškai. Taip pat su Stambulo biuru kalbame turkiškai. Su visais kitais, kas moka angliškai, kalbu angliškai. Kas nemoka angliškai, kalbu rusiškai, nes jie šiek tiek vyresni, jų anglų kalbos žinios silpnos. O šiaip lauke, paklausta ko nors, pirmiausia kalbu angliškai, o jei nesupranta, priversta pereiti prie rusų kalbos.

Apklausėja: Suprantu. Kiek jums svarbu išsaugoti Azerbaidžano papročius ir tradicijas? Kuriuos papročius labiausiai puoselėjate ir kodėl juos renkatės?

Dalyvė: Iš Azerbaidžano papročių ir tradicijų labiausiai mėgstu kviesti ir priimti svečius. Labai juos myliu. Stengiamės juos saugoti susitikdami su draugais čia. Taip pat palaikyti ryšį su giminėmis – giminėmis Azerbaidžane ar gyvenančiomis užsienyje. Man labai patinka su jais bendrauti. Galbūt mes taip šeimoje užaugome, todėl esame labai artimi giminėms.

Apklausėja: O, vadinasi, visoje Europoje turbūt turite giminaičių. Tai labai gerai. O ką manote apie prisijungimą prie Lietuvos papročių ir tradicijų bei tapimą aktyvia šios visuomenės nare? Ką jums reiškia būti visuomenės dalimi? Ar galite pateikti konkretų pavyzdį?

Dalyvė: Specifinių Lietuvos papročių ir tradicijų nežinau. Galiu pasakyti apie tai, kas vyksta darbe. Pavyzdžiui, prisimenu, kad pradėjus dirbti man buvo šiek tiek keista. Kažkieno gimtadienis buvo, ir jam padovanojo ananasą. Sakė, kad tai yra paprotys. Aš nežinojau, kodėl taip padarė, pirmą kartą tai mačiau. Paskui paaiškino, kad tokiomis svarbiomis dienomis dovanojame ananasą.

Apklausėja: Bet gal tai tiesiog biuro kultūra?

Dalyvė: Gali būti, kad tai biuro kultūra. Tiesiog žinau šį paprotį. Kitų...

Apklausėja: Bet jokių tokių nacionalinių papročių ir tradicijų nematėte?

Dalyvė: Ne, aplinkui ir niekas nevedė, tai vestuvių irgi nematau. Dėl to nežinau, gal...

Apklausėja: Ne, aš turiu omenyje šventes, minėjimai.

Dalyvė: Taip, man patinka jų šventės. Per šventes, per atostogas, būname namuose. Bet per šventes man patinka vienas dalykas, kad jie važiuoja aplankyti savo šeimų. Tam teikia didelę pirmenybę. Universiteto laikais buvo, kad visi važiuodavo aplankyti savo šeimos. Taip pat tos dviejų dienų atostogos, kurias skiria lapkritį, kad aplankytų mirusiuosius. Visi važiuoja aplankyti savo mirusiųjų artimųjų.

Apklausėja: O ar tokiais momentais jaučiatės esanti visuomenės dalimi, ar atvirkščiai, jaučiatės labai išsiskirianti?

Dalyvė: Taip, labai tai jauti, labai jauti, kad yra didelis skirtumas. Pavyzdžiui, pas mus lankoma per kiekvieną šventę, o kartais ir ne per šventę. Bet kodėl pas juos yra atskira diena tam? Pas mus atskiros dienos nėra, tai nepriklauso nuo šventės.

Apklausėja: Kalbant apie šventes, kokias Azerbaidžano šventes švenčiate? Kaip jas organizuojate Lietuvoje? Ar į šventes įtraukiate Lietuvos draugus ar kaimynus?

Dalyvė: Šventes švenčiame namuose pastaruosius dvejus ar trejus metus. Paskui einame į miestą.

Apklausėja: O kokias šventes?

Dalyvė: Su draugais. Naujieji metai, Novruz (pavasario lygiadienio šventė) šventė. Ypač Novruz šventę. Kartą su draugais buvome susirinkę restorane. Praeitais metais, jei neklystu, šventėme namuose. Per kai kurias Novruz šventes azerbaidžaniečiai nebūna čia, visi važiuoja į Azerbaidžaną. Kviečiau lietuvių draugus į Novruz šventę, bet jie neatvyko.

Apklausėja: O ar minėjo kodėl negalėjo atvykti?

Dalyvė: Tiesiog nežinau, tikriausiai jiems nebuvo įdomu. Arba galbūt nenorėjo jaustis vieniši.

Apklausėja: Tikriausiai, taip. Su kuo dažniausiai leidžiate laisvalaikį? Kaip šis ratas veikia jūsų kultūrinį identitetą ir kasdienius pasirinkimus?

Dalyvė: Jei tai yra darbo diena, labai pavargstu. Stengiuosi būti viena. Man patinka leisti laiką viena namuose, su savimi. Bet jei tai savaitgalis, stengiuosi leisti su draugais, nes tai šiek tiek numalšina šeimos ilgesį. Tai leidžia žmogui jaustis geriau, ypač žiemą. Vienatvė, depresija čia, šaltis, labai atšiaurus oras. Noriu tik išgirsti juokelių, kalbėti, juoktis.

Apklausėja: O, tikriausiai dauguma jūsų draugų yra azerbaidžaniečiai, tiesa?

Dalyvė: Taip, azerbaidžaniečiai. Taip pat turiu tarptautinių draugų iš universiteto. Kai jie būna čia, stengiamės susitikti du ar tris kartus per metus.

Apklausėja: O kokius skirtumus jaučiate santykiuose su skirtingų tautybių draugais? Azerbaidžaniečiais ir kitais?

Dalyvė: Pavyzdžiui, su azerbaidžaniečiais, labai artimais draugais, galime vienas kitam sakyti bet kokius juokelius ir žinome, kad neįžeisime vienas kito. Bet su tarptautiniais draugais aš laikau tą ribą. Manau, kad ir jie tikriausiai ją laiko. Viskas labai gerai, kalbi, juokiesi, bet šnekant apie juokelius, reikia parodyti tą ribą. Be to, pavyzdžiui, kai kurie dalykai, kurie mums yra norma, jiems gali nebūti norma. Todėl stengiuosi tų temų nelieti.

Apklausėja: Gerai. Ar jaučiatės esanti Lietuvos visuomenės dalimi? Ar galite apibūdinti situacijas, kurios šį jausmą sustiprina arba susilpnina?

Dalyvė: Jaučiuosi, labai tikėtina. Bet kalbos nemokėjimas kartais... labiausiai veikia kalbos faktorius. Kartais matai, kad pagyvenęs žmogus ko nors tavęs klausia gatvėje ar parduotuvėje, o tu nesupranti. Jis nepatenkintas ir kalba lietuviškai. Net jei bandai kalbėti rusiškai, jis jau rodo atvirkštinę reakciją, lyg darytum tai tyčia. Dėl to esi priverstas tylėti. Tai šiek tiek blogai veikia žmogų. Be to, mūsų įmonėje, dideliuose susitikimuose kalbama lietuviškai. Ten dirba ne tik mes, bet ir, pavyzdžiui, ukrainiečiai, baltarusiai. Jie irgi nemoka, ir mes nemokame. Nors dalyvaujame susitikime, nieko nesuprantame. Paskui kažkas mums išverčia. Tai mane šiek tiek neramina, kodėl tarptautinėje įmonėje nekalba angliškai?

Apklausėja: Suprantu. Taip, ta kalba uždaro daug durų. Taip yra. O kokią prasmę jums turi būti Azerbaidžano moterimi?

Dalyvė: Azerbaidžano moteris, visų pirma, manau, visur turėtų išsiskirti savo kultūra, protu ir visada siekti savo svajonių, stovėti ant savo kojų. Daryti tai, ko nori. Manau, kad visos mūsų merginos ir moterys yra labai protingos. Ir jos kažkaip randa savo kelią. Kad ir kokia sunki būtų situacija, jos eina link to tikslo. Tiesiog dažnai daugumai neleidžia. Arba šeima iš pradžių, tėvai neleidžia, arba asmuo, su kuriuo vėliau sukuria šeimą. Kalbu apie Azerbaidžaną. Taip būna.

Apklausėja: Gerai. O kaip apskritai suprantate geros moters sąvoką? Kas jums yra gera moteris?

Dalyvė: Manau, kad nėra blogų moterų. Apskritai blogas gali būti tik žmogus. Taip, kažkam galbūt gera moteris yra ta, kuri sėdi namuose, prižiūri vaikus, bet man ne. Manau, kad moteris, kuri sugeba subalansuoti ir darbinį, ir šeimos, ir draugų gyvenimą, yra tiesiog tobula. Bet tai nereiškia, kad moteris, kuri priverstinai sėdi namuose, bus bloga. Tiesiog jos gyvenimas taip susiklostė, kad ji yra tokioje situacijoje.

Apklausėja: Kaip manote, ar jūsų tėvai, giminaičiai pritartų jūsų geros moters apibūdinimui, ar visgi mąstyti skirtingai?

Dalyvė: Ne, skirtumo nebūtų. Aš taip užaugau nuo vaikystės. Mano tėvas dirbo, ir močiutė dirbo. Močiutė buvo mokytoja. Teta dirbo. Mama, kai buvome maži, mus prižiūrėjo, o kai pradėjome eiti į pirmą klasę, ir ji pradėjo dirbti. Mama buvo inžinierė. Močiutė atveždavo brolių po pietų į mokyklą, mane pasiimdavo. Vakare, mama grįždavo iš darbo, skubiai mus pasiimdavo ir nuveždavo į gimnastiką. Išėję iš gimnastikos, ruošdavome pamokas. Mūsų diena kasdien taip prabėgdavo. Visada vienas kitą pavadavome. Net namuose jie dalindavosi darbais. Pavyzdžiui, kai močiutė gamino valgi, teta darydavo ką nors kitą, mama su mumis užsiimdavo. Todėl aš visada labai norėjau taip dirbti. Nes namuose visada buvo idealus pavyzdys – visi dirbo.

Apklausėja: Kaip smagu. Kokie yra pagrindiniai skirtumai tarp lūkesčių moterims Azerbaidžane ir Lietuvoje?

Dalyvė: Azerbaidžane pastaruoju metu matau iš žinių, kad visuomenė eina kita kryptimi. Baku, kurį palikau, labai pasikeitė. Matau tokių dalykų kaip „TikTok“ ar „Instagram“ dalinami susirašinėjimai, kad mergina prašo leidimo iš savo vaikino ar sužadėtinio. Ir visi komentaruose rašo, kad štai, tikra moteris tokia, klauso savo vaikino. Arba jei kas nors ką nors blogo padarė, sako, gerai padarė. Esą, ką ji ten veikė, kodėl tą vilkėjo. Kadangi aš aplink save tokių žmonių nemačiau, man šiek tiek šokas, kad yra tokių absurdiškų žmonių. Aš pati esu dirbusi mokykloje, dėsčiau kursuose. Aplink mane niekada nebuvo tokių žmonių. Bet čia, manau, merginos labiau laisvos šiuo atžvilgiu. Jos yra laisvesnės dvasiškai. Manau, kad mūsų merginos Azerbaidžane nėra tiek laisvos dvasiškai, ypač rajonuose. Esu dėsčiusi rajono mokykloje ir prisimenu, kad turėjau mokinę, po septintos ar aštuntos klasės jos tėvas atėjo jos išsivesti iš mokyklos. Mūsų direktorė buvo moteris, kreipėmės į ją, pranešėme apylinkės inspektoriui, švietimo skyriui, kad tam būtų užkirstas kelias. Nes privaloma eiti į mokyklą, privaloma mokytis devintą klasę. Vėliau ta mergina baigė devintą klasę, gerai išlaikė egzaminą ir įstojo į medicinos mokyklą. Net jos tėvas, kuris neleido, nes tos merginos mama buvo mirusi, o pamotė ją šiek tiek kontroliavo... Dabar, atrodo, jau baigė universitetą, galbūt net dirba.

Apklausėja: Oho. Liūdna, aš daug tokių istorijų išgirstu mūsų šalyje ir vis viliuosi, kad tai netiesa... Gerai, o ar šie skirtumai tarp Lietuvos moterų ir Azerbaidžano moterų daro įtaką jūsų kasdieniam gyvenimui? Ir kaip tai veikia?

Dalyvė: Aš čia pastebėjau vieną dalyką. Pavyzdžiui, mamos, jei vaikas nukrenta, per daug nesijaudina. Tai vaikas, nukris, atsikels. Bet mūsų mamos iškart panikuoja, nualpsta. Kartais pagalvoju, kad galbūt taip ir reikia. Vaikas auga krisdamas. Mano mama irgi tokia. Man bus 30 metų, bet sako: „kada grįši? Grįžk, parašyk man.“ Kartą pasakojau draugams, buvau koncerte,

grįžau antrą valandą nakties. Sakiau, kad pasiekiau namus. Sakė, gerai, miegok. Sakiau, kodėl tu nemiegi? Ji nemiega, kol aš neįeinu į namus.

Apklausėja: Tiksliai, mano taip pat.

Dalyvė: Ji žino, kad čia saugiau, niekas niekam nekliudo. Bet vis tiek nerimauja.

Apklausėja: Taip, kad ir kiek tau metų, vis tiek nerimauja visada. Gerai, turbūt neturite vaikų?

Dalyvė: Ne.

Apklausėja: Gerai. O jei turėtumėte, kiek jums svarbu, kad jūsų vaikai išmoktų azerbaidžaniečių kalbos ir pažintų kilmės kultūrą?

Dalyvė: Labai svarbu. Aš net galvoju, kad, jei Dievas duos, sukūrus šeimą ir turint vaiką, pirmiausia kalbėsiu su juo azerbaidžaniečių kalba. Nes vėliau jis pats gali išmokti bet kokios kalbos, kurios nori. Savo jausmus ir jo jausmus man geriau perteikti tik azerbaidžaniečių kalba. Todėl jis būtinai turi išmokti azerbaidžaniečių kalbos, kad išmoktų ir istorijos, ir literatūros, ir pažintų Nizami Ganjavi, ir kitus. Bent jau šis vaikas kalbėtų, žinotų, turėtų pasaulėžiūrą, kas yra Azerbaidžanas. Galbūt azerbaidžaniečių kalbos mokėjimas gali būti pliusas kur nors ateityje.

Apklausėja: Ir mano tėvai visada tai sakė: vis tiek išmoksi vietinę kalbą, bet turi žinoti savo. Gerai. O jei jūsų vaikas norėtų vesti ne azerbaidžanietį, kaip jūs reaguotumėte?

Dalyvė: O, labai gerai. Tegul veda tą, kurį myli. Mano mama visada mums įskiepijo, kad galite kurti šeimą su tuo, ką mylite. Ar tai būtų užsienietis, ar azerbaidžanietis. Svarbu, sako, kad būtų geras žmogus.

Apklausėja: Taip, tai tiesa. Taip, to ir norėjau paklausti – kaip jūsų šeima Azerbaidžane į tai žiūrėtų?

Dalyvė: O, labai gerai. Labai gerai. Mūsų šeimoje, pas tėvo sesers šeimą, pas kitą tėvo sesers šeimą yra tarptautinių santuokų, todėl jie į tai žiūri normaliai.

Apklausėja: O, geras. O su kokiomis tautybėmis?

Dalyvė: Mano teta sukūrė šeimą su iraniečiu. Vienas mūsų giminaitis sukūrė šeimą su ruse. Vienas pusbrolis – su vokiečiu. Viena pusseserė – su turku, Belgijoje. Yra vokiečių, rusų, iraniečių.

Apklausėja: Geras, kaip įdomiai. Gerai. Ar jautėte tam tikrą spaudimą dėl moters vaidmens iš šeimos ar visuomenės? Kokiose situacijose šis spaudimas labiausiai pasireiškė? Ir kaip jūs reagavote?

Dalyvė: Galbūt ir buvo, mano mama tikriausiai man neperdavė. Kai buvau Azerbaidžane, tai mane labai neramino. Ne giminaičiai, bet, pavyzdžiui, kai išeidavau, kai grįždavau vėlai vakare, kažkas tave persekiavo, kažkas šaukdavo. Visada tekdavo kreiptis į brolio pagalbos. Tie dalykai mane neramino, dėl to, kad esu mergina. Tada dar buvau universiteto studentė, man buvo 18–19 metų. Net kartą atsimenu, važiavau taksi į pamokas, vėlavau į egzaminą. Vaikinas koja spardė man į koją, kad žiūrėčiau į jo telefoną. Tada aš pradėjau verkti, skambinau mamai. Negalėjau net garso išleisti, nes man 18 metų. Jaučiausi labai blogai. Taksi vairuotojas suprato, sustabdė mašiną, jį išlaipino. Sakė, kodėl to nepasakei anksčiau? Sakiau, nežinojau, išsigandau.

Kartą atsimenu, grįžau su merginomis iš universiteto. Kažkam daviau kortelę. Paskui tas pats žmogus mane persekiojo iki pat Sumgayito. Tai mane labai išgąsdino. Iškart parašiau broliui. Visada eidavau kur nors, kai ruošdavau pamokas, būtinai koks nors klasės draugas ar dėdė atvažiuodavo manęs pasiimti. Baku vėliau su tokiais dalykais nesusidūriau. Galbūt todėl, kad užaugau. Be to, aš rengiausi taip, kaip norėjau, visada rengiausi, kaip širdis norėjo. Net kartą lankiau anglų kalbos kursus. Vaikinas, stovintis mašinoje stotelėje, nuvažiavo iki tos vietos ir užkirto man kelią, sugriebė man už rankos. Aš pabėgau. Buvau vaikas, 8-oje klasėje. Verkiau. Mokytojas atėjo, visi mokytojai užsieniečiai, išsigando. Negalėjau jiems paaiškinti, kas atsitiko. Tada jaučiausi labai blogai. Bet čia, pavyzdžiui, ačiū Dievui, su tokiais dalykais nesusiduriu.

Apklausėja: Taip, nes niekas neseka iš paskos.

Dalyvė: Taip. Niekas nešaukia, niekas neverčia jaustis nepatogiai nuo žvilgsnių. Tai labai gerai.

Apklausėja: Turi suprasti, kad tavo ketinimas geras, tu neseksi iš paskos.

Dalyvė: Mes gyvename ne 80-90-aisiais, kad kažkas sektų ką nors iš paskos, jei patinki. Kokiam amžiuje esame?

Apklausėja: Gali tiesiog prieiti ir pasakyti žodį. Jis tau atsakys taip arba ne.

Dalyvė: Taip, bet prieiti pėsčiomis, o ne mašina tau pasakyti: „labas, važiuokime“. Tokių dalykų šiek tiek nesupranta.

Apklausėja: Sutinku. Gerai. Kaip dažnai palaikote ryšį su giminaičiais ar draugais, likusiais Azerbaidžane?

Dalyvė: Su artimiausiais draugais kalbuosi kiekvieną savaitę. Turime pokalbių grupę su giminėmis. Stengiuosi kartais, nors ir retai, aktyviai dalyvauti. Bet su artimais draugais kalbuosi kiekvieną savaitę. Kai važiuoju, būtinai susitinkame, skiriu jiems dienas.

Apklausėja: O apie kokias temas daugiausia kalbate? Ar šis pokalbis suteikia jums ryšio su savo šaknimis jausmą, ar didina atstumo jausmą?

Dalyvė: Manau, kad didina ryšio su savo šaknimis jausmą, plius atstumas. Pavyzdžiui, kažkieno vestuvės, o tu negali dalyvauti. Kažkieno svarbi gyvenimo šventė, o tu nori būti šalia savo draugės, bet negali dalyvauti. Tai labai priverčia jaustis toli, kad aš jau nesu ten.

Apklausėja: Gerai. Gal galite papasakoti apie savo keliones į Azerbaidžaną? Kokių tikslų keliaujate? Kokias emocijas jums sukelia tos kelionės? Ar jaučiatės ten kaip namie, ar labiau kaip viešnia?

Dalyvė: Dėl darbo pavyksta išvykti tik per atostogas. Kai kuriais atžvilgiais jaučiuosi kaip viešnia, nes visi kviečia į svečius, visi tave lepina. Niekas neleidžia tau restorane susimokėti sąskaitos. Visi tave kviečia kažkur. Be to, kas mus labai vargina? Yra daug kamščių, baisiai, daug spūsčių.

Apklausėja: Daugiau nei čia?

Dalyvė: Labai daug, baisiai daug. Anksčiau piko valanda būdavo 6, arba 8, 9 valanda. Dabar Baku bus spūstis kiekvieną valandą. Tai labai vargina.

Apklausėja: Mane erzina spūstys čia. Nežinojau, kad Azerbaidžane daugiau...

Dalyvė: Baku spūstys yra baisios. Bet stengiuosi skirti laiko visiems: ir nuvykti į regionus, ir pati pailsėti, ir susitikti su draugėmis. Nesijaučiu kaip viešnia, iškart priprantu, adaptojuosi.

Apklausėja: O tavo draugės nenori atvykti čia? Ar jos apskritai atvyksta pas tave į svečius, pavyzdžiui?

Dalyvė: Ne, tik kartą atvyko viena draugė 2023 metais. Ji keliavo, ir vis tiek atvažiavo čia. Kitos ne, nes yra ištekęjusios. Jos atostogauja su šeima, o kai išeina atostogauti kitur, sunku susitikti.

Apklausėja: Gerai. Ar sekate naujienas ir įvykius Azerbaidžane? Jei sekate, kokius šaltinius naudojate? Ir kaip šios naujienos veikia jūsų kasdienes mąstymus ir sprendimus?

Dalyvė: Naujienas dažniausiai matau „Instagram“ ar „Twitter“ tinkle. Jei gera naujiena, diena praeina gerai. Bet jei bloga naujiena, iškart stengiuosi atitraukti savo smegenis, nes labai paveikia.

Apklausėja: O kas jums yra bloga naujiena, pavyzdžiui?

Dalyvė: Pavyzdžiui, vienas vaikiną paslydo nuo šulinio angos dėl neatsargumo ir mirė. Po to man tarsi liko trauma. Net vaikščiodama čia stengiuosi neiti per šulinių angas. Atsimenu, mama visada sakė man, niekada nestok ant šulinio angos. Tas dalykas dabar man tarsi liko kaip trigeris.

Apklausėja: O kai girdite naujienas, susijusias su politika... kaip jaučiatės?

Dalyvė: Kai matau gerą, labai džiaugiuosi, iškart dalinuosi. Kai matau blogą naujieną, žinoma, liūdžiu. Pykstu, pavyzdžiui, kai buvo lėktuvo avarija Azal. Buvo labai blogai. Galima sakyti, mėnesį negalėjau atsigauti. Kiekvieną kartą žiūrėjau į tai. Mama sakydavo, tu nieko negali padaryti. Aš skridau kitą savaitę, man kilo šiek tiek panikos skrydžio metu.

Apklausėja: Aš taip pat žiūrėjau, tai buvo labai blogai... Skaudu dėl visų netekčių.

Dalyvė: ...žiūrėjau, liūdėjau, galvojau apie tai. Labai blogai paveikė.

Apklausėja: Oi, taip. Bet taip, be to, kai matai tuos vaizdus, ką rusai daro su mūsų azerbaidžaniečiais Maskvoje ir kituose miestuose...

Dalyvė: Taip, tas taip pat. Aš iš tikrųjų žinojau, kad jie tai darė. Mano tėtis ten 15 metų dirbo. Net kartą mano tėvą užpuolė, bandė pavogti jo pinigus, jam pažeidė kepenis. Aš žinojau, kad jie tokie purvini. Bet visada tarsi tai permėtė ant kitų. Sakydavo, kad tai čečėnai, dagestaniečiai... kaltino, kad tai jie. Net kartą Maskvoje važiavome į sodybą. Tėtis pasakė: „Dievas žino, kiek azerbaidžaniečių vaikų šie rusai čia nužudė ir palaidojo“ miškuose. Galbūt 90-aisiais.

Apklausėja: Liūdna, kad mūsų žmonės nemato to ir vis tiek savo noru vyksta ten gyventi. Aišku, galbūt dėl integracijos priežasčių, taip paprasčiau, nes kalbą beveik visi moka. Taip, ir paskutinis klausimas. Ar jaučiatės gyvenanti tarp dviejų pasaulių? Kokiomis akimirkomis šis jausmas labiausiai pasireiškia? Kartais tai atrodo kaip pranašumas, ar labiau kaip sunkumas?

Dalyvė: Aš apskritai gyvenu savo pasaulyje. Nesijaučiu tarp dviejų pasaulių. Galbūt, kadangi jau integravausi čia, adaptavausi, nejaučiu svetimumo. Galbūt tai, kad Lietuva vis dar yra šiek tiek rusiškai kalbanti, manęs neatitolina nuo visuomenės.

Apklausėja: O, nes Azerbaidžane taip pat yra, taip. Visgi tai posovietinė šalis.

Dalyvė: Posovietinė šalis. Kiek yra nemėgstančių rusų kalbos, bet tiek pat yra ir kalbančių. Dabar dauguma yra imigrantai. Tie patys ukrainiečiai taip pat dauguma kalba rusiškai. Aš stengiuosi visada kalbėti angliškai su ukrainiečiais, bet matau, kad jis nemoka, ir pati pereinu prie rusų kalbos. Kartais pykstu ant savęs, kodėl mes esame taip paveikti rusų kalbos. Galbūt tai priklauso nuo įmonės, nežinau.

2 DALYVĖ

Apklausėja: Kiek jums metų?

Dalyvė: 47.

Apklausėja: Koks jūsų išsilavinimas?

Dalyvė: Vidurinis.

Apklausėja: Kada ir kokiomis aplinkybėmis persikėlėte į Lietuvą?

Dalyvė: 2000 metais. Kokiomis aplinkybėmis? Sukūrėme šeimą, o paskui su vyru atvažiavome čia gyventi.

Apklausėja: Kokie buvo jūsų pirmieji įspūdžiai?

Dalyvė: Labai ilgėjausi. Labai ilgėjausi savo šeimos. Tuo metu nebuvo telefonų, kaip dabar. Tarsi kareivinėse, kartą per mėnesį rašydavome popierinius laiškus, siųsdavome nuotraukas. Tuo metu labai ilgėjausi, nes aplinkui neturėjau pažįstamų. Jų buvo, bet labai mažai.

Apklausėja: O kaip jums pasirodė pati Lietuva? Lietuviai, klimatas, viskas?

Dalyvė: Pirmą kartą atvykus, po Baku, man čia pasirodė kaip kaimas, o dar atvažiavau į Vilnių. Buvau mačiusi tik pagrindinę vietą. Man atrodė, kad atvažiavau į kažkokį užsienio kaimą. Bet po truputį pripratau.

Apklausėja: Gerai. Kokia buvo pagrindinė priežastis, dėl kurios atvykote? Šeima, ar ne?

Dalyvė: Šeima, taip.

Apklausėja: Gerai. O be to, kokius jausmus jautėte priimdama tą sprendimą?

Dalyvė: Tuo metu džiaugiausi. Galvojau, atvažiuosiu su šeima, gyvensiu užsienyje. Bet tiesą sakant, čia pamatyti ne tai, ko tikėjausi. Po tokio didelio miesto kaip Baku, atvykus čia, man tai buvo žemesnis lygis. Tačiau pamažu, gyvendama čia, pamačiau kai kuriuos privalumus. Pavyzdžiui, po to pripratau.

Apklausėja: Gerai. Vadinasi, tikėjotės, kad bus gražesnė, modernesnė vieta nei Baku?

Dalyvė: Bus gražesnė vieta, taip.

Apklausėja: Gerai. Kaip apibūdintumėte savo dabartinę šeimos padėtį?

Dalyvė: Gera, turiu šeimą, turiu tris vaikus. Jaučiuosi laiminga. Esu patenkinta savo vaikais ir šeima. Čia dabar turime daugiau draugų. Esu labiau patenkinta, geriau.

Apklausėja: Gerai. Vadinasi, jūsų santykiai su šeimos nariais geri?

Dalyvė: Labai geri, taip.

Apklausėja: Gerai. O iš kokių veiklų šiuo metu susideda jūsų kasdienis gyvenimas?

Dalyvė: Dėl darbo priimu užsakymus ir kepu, prižiūriu šeimą, užsiimu vaikais. Daugiausia laiko skiriu mažiausiai dukrai. Stengiuosi, nes didieji jau savarankiški.

Apklausėja: O koks jūsų darbas apskritai?

Dalyvė: Konditerė. Mūsų tikslas – pristatyti mūsų nacionalinius saldumynus užsienyje gyvenantiems azerbaidžaniečiams ir čia esantiems vietiniams.

Apklausėja: Gerai. O ar buvo sunku pradėti dirbti?

Dalyvė: Buvo šiek tiek sunkumų. Pirmiausia reikėjo stiprios reklamos, reklamavome, pristatinėjome. Ir po kurio laiko vietiniai Lietuvos žmonės labai pamėgo mūsų saldumynus.

Apklausėja: Gerai. Kokia buvo jūsų patirtis mokantis lietuvių kalbos? Ar patyrėte sunkumų?

Dalyvė: Labai, labai daug. Vis dar patiriame.

Apklausėja: O kuri dalis jums sunkiausia?

Dalyvė: Lietuvių kalba? Apskritai kalbėti yra labai sunku. Reikia ją naudoti. Bet kadangi su lietuviais nebuvo progų bendrauti – pažįstamų yra, bet mus pamatę visi kalba rusiškai – mums labai sunku.

Apklausėja: Aha, gerai. O kokia kalba kalbate namuose?

Dalyvė: Azerbaidžaniečių kalba.

Apklausėja: Ir kokią prasmę tai jums turi?

Dalyvė: Noriu neužmiršti savo kalbos ir neleisti jos pamiršti savo vaikams.

Apklausėja: Gerai. O kaip keičiasi jūsų kalbos pasirinkimas viešose vietose?

Dalyvė: Daugiausia naudoju rusų kalbą.

Apklausėja: Gerai. Kiek jums svarbu išsaugoti Azerbaidžano papročius ir tradicijas?

Dalyvė: Labai svarbu, nes nenoriu, kad pamirštume savo papročius, juos reikia puoselėti. Jei pamiršime mes, po mūsų einanti karta juos visiškai pamirš. Nors negalime išsaugoti visų, dalį jų reikia puoselėti. Aš taip manau.

Apklausėja: O kokias tradicijas, pavyzdžiui, labiausiai puoselėjate ir kodėl renkatės būtent jas?

Dalyvė: Pavyzdžiui, Novruz šventė yra labai mėgstama. Tai viena pagrindinių mūsų, azerbaidžaniečių, švenčių. Stengiuosi ją puoselėti namuose ir pristatome ją čia gyvenantiems, kad visi pažintų mūsų nacionalinę šventę, paragautų mūsų nacionalinių saldumynų, turėtų apie juos informacijos. Be to, man labai patinka mūsų vestuvių tradicijos. Labai norėčiau, kad visiems mūsų jauniems čia tai nutiktų. Labai mėgstu Chna (***henna ceremonija***, panašiai kaip mergvakaris tik labiau spiritualistinė ceremonija) ceremoniją. Norėčiau ją čia pristatyti vietiniams. Mes tikrai turime labai gražių papročių. Mūsų vestuvių kultūra, Chna kultūra, palyginti su jų vestuvėmis – tiesa, kiekvienos tautos vestuvės galbūt patinka labiausiai patiems, bet aš, pavyzdžiui, rodžiau vietiniams vaizdo įrašus ir pan. Visi žiūrėjo su dideliu nuostabu, visiems labai patinka. Būtų labai puiku, jei galėtume tai puoselėti ir čia.

Apklausėja: Būtų įdomu. O ką manote apie prisijungimą prie Lietuvos papročių ir tradicijų bei tapimą aktyvia šios visuomenės nare?

Dalyvė: Ne.

Apklausėja: O kodėl?

Dalyvė: Tiesą sakant, esame dalyvavę kai kuriose vestuvėse. Aš žiūriu: nei atitinka mūsų maisto kultūrą, nei kai kurie jų vestuvių papročiai atitinka mūsų mentalitetą, daro tam tikrus veiksmus, kurie neatitinka mūsų papročių. Dėl to nelabai patinka.

Apklausėja: O ką jums reiškia būti visuomenės dalimi? Ar galite pateikti konkretų pavyzdį?

Dalyvė: Noriu gyventi čia lygiomis teisėmis su lietuviais, bet neatsisakant savo mentaliteto.

Apklausėja: Gerai. Vadinasi, nenorite būti visiškai visuomenės dalimi, ar tiesiog norite išlaikyti savo mentalitetą?

Dalyvė: Išlaikant.

Apklausėja: Gerai. Kokias Azerbaidžano šventes švenčiate be Novruz šventės?

Dalyvė: Ramadano pabaigos (Atsiskyrimo) šventę, Kurban (Aukojimo) šventę. Tai yra ne tik Azerbaidžano, bet apskritai Islamo šventės. Taip pat švenčiame ir tikrąją Azerbaidžano šventę – Gegužės 28-osios Nacionalinę Nepriklausomybės dieną.

Apklausėja: O kaip jas apskritai organizuojate Lietuvoje?

Dalyvė: Organizavome kartu su ambasada, ambasada pakviečia tam tikrus svečius. Mes taip pat dalyvaujame. Ten pristatome kai kuriuos mūsų nacionalinius saldumynus, mūsų patiekalus, karštus patiekalus, o vaizdo įrašų pristatome Azerbaidžano, pavyzdžiui, Karabachą. Kalbame apie tai, kad „Karabachas yra mūsų“, kaip sunkiai jį atgavome. Stengiamės pristatyti savo istoriją, savo praeitį lietuviams.

Apklausėja: O ar į šias ambasados šventes įtraukiate savo draugus ar kaimynus? Ir kokia būna jų reakcija?

Dalyvė: Nesu įtraukusi, nes mane pačią ten kviečia. Bet ambasada pati kviečia tam tikrus svečius iš Lietuvos visuomenės. Jei man duotų tokią teisę, aš atsivesčiau daug žmonių, ten nebebūtų vietos.

Apklausėja: O ar per Novruz šventę ar panašiai nekviestumėte kaimynų į namus?

Dalyvė: Ne, tiesą sakant, nekviečiame, nes čia kaimynystės santykiai nėra tokie šilti, kaip Azerbaidžane. Štai kodėl aš taip myliu Azerbaidžaną. Ten, jei ne su visais kaimynais, tai su daugiau nei puse bendrauja visi. Bet čia kaimynystės santykiai labai šalti. Vos vos pasisveikina vienas su

kitu. Bet yra tam tikrų tėvų iš mokyklos. Juos kviečiu į namus. Kviečiu per šventes, vaišinu mūsų maistu. Pristatau, parodau jiems.

Apklausėja: O jie lietuviai ar rusai?

Dalyvė: Yra lietuvių, rusų, lenkų, baltarusių.

Apklausėja: O kokia jų reakcija?

Dalyvė: Labai mėgsta. Mūsų Novruz šventės papročiai jiems labai įdomūs. Tai taip pat artima jų Velykoms. Dėl to jie taip pat labai mėgsta.

Apklausėja: Gerai. Su kuo dažniausiai leidžiate laisvalaikį? T. y. su kokios tautybės žmonėmis?

Dalyvė: Stengiuosi susitikti su savo tauta, su savo moterimis, kai tik turiu laiko. Bet turiu ir draugų iš vietinių, su jais taip pat leidžiu laiką.

Apklausėja: Gerai. Kaip šis ratas, t. y. šie susitikimai su azerbaidžaniečiais, veikia jūsų kultūrinį identitetą ir kasdienius pasirinkimus?

Dalyvė: Gerai, man labai patinka. Neseniai, prieš dvi dienas, susitikau su moterimis. Grįžau namo su labai gerais jausmais. Esu labai patenkinta, kai susitinku. Sėdime, dalinamės savo rūpesčiais, kalbame apie savo. Mums labai malonu susitikti.

Apklausėja: Gerai. O kokius skirtumus jaučiate santykiuose su skirtingų tautybių draugais?

Dalyvė: Su jais taip pat tas pats. Prieš dvi dienas buvau susitikusi su jais. Labai gerai kalbamės, juokiamės, linksmiamės. Švenčiame gimtadienius. Labai malonu.

Apklausėja: O ar jaučiate kokį skirtumą, kai švenčiate šventes ar šiaip kalbatės, juokaujate?

Dalyvė: Ne, didelio skirtumo nėra.

Apklausėja: Dėl mentaliteto ar kultūros?

Dalyvė: Yra. Tas skirtumas yra, mentaliteto skirtumas yra. Pavyzdžiui, aš sakau, kad nenoriu grįžti namo labai vėlai. Bet kai susitinku su čia esančiais draugais, jie sako: „Kodėl?“ Aš sakau: „Aš einu.“ Jie sako: „Ne, aš negaliu to padaryti.“ Tiesa, manęs namuose neieško, žino, kad esu su jumis. Bet aš esu pripratusi, kai tamsu, man nėra malonu likti lauke. Galbūt aš nepripratau, tai gyvenimas, prie kurio nepripratau. Aš to nepatyriau jaunystėje, nes aš bijojau išeiti iš namų. Kai sutemdavo, bėgdavau namo. Dėl to, pavyzdžiui, aš vaikštau čia, ir mano vyras niekada neprieštaravo. Jis žino,

su kuo susitinku, leidžia būti savarankiškai. Aš galiu būti su jais iki vidurnakčio ar pirmos valandos, grįžti namo vėliau. Niekada neturime konfliktų. Tai yra normalu. Bet jiems iš pradžių atrodo šiek tiek keista: „Kodėl taip?“ Aš sakau: „Man niekas nesako, aš pati noriu eiti.“ Štai taip.

Apklausėja: Gerai. O ar jaučiatės esanti Lietuvos visuomenės dalimi?

Dalyvė: Ne, tikriausiai, nes visų pirma dėl kalbos nemokėjimo aš negaliu įsitraukti į tuos dalykus.

Apklausėja: Vadinas, šį jausmą labiausiai silpnina kalbos nemokėjimas?

Dalyvė: Kalbos nemokėjimas, taip.

Apklausėja: O kokios situacijos silpnina šį jausmą? Ar būna momentų, kai jaučiatės esanti Lietuvos visuomenės dalimi?

Dalyvė: Lietuvoje, turbūt ir pati, kaip čia užaugusi, žinai, kad lietuviai nemyli nieko kito, tik save, nemyli tamsaus gymio žmonių. Jei aš kalbėčiau jų kalba, galbūt jaučiausi labiau savimi pasitikinti tarp jų. Bet kadangi nekalbu, o kalbu rusiškai, o rusų jie nemyli, dėl to dar nepasiekiau to lygio.

Apklausėja: Gerai. Ką jums reiškia būti Azerbaidžano moterimi?

Dalyvė: Aš visada didžiavausi būdama Azerbaidžano moterimi. Mūsų moterys iš tikrųjų yra labai išprusę, labai orios, labai gerai išauklėtos. Aš to palinkėčiau visiems. Nėra nė vienos tautos be blogų žmonių. Bet mūsų moterys yra labai orios, labai puoselėjančios kultūrą, labai šeimos žmonės. Aš nemačiau tautos, kurios motinos taip aukotųsi dėl savo vaikų, kaip mūsų moterys. Dėl to būti Azerbaidžano moterimi yra garbė.

Apklausėja: O kokia jums yra geros moters samprata apskritai?

Dalyvė: Gera moteris turėtų palaikyti gerą balansą namuose, su vaikais, ir aš manau, kad patenkinti šeimą, patenkinti vaikus. Kažkur neužmiršti ir savo laimės, bet dažnai tai nepavyksta.

Apklausėja: Gerai.

Dalyvė: Aš, kaip Azerbaidžano moteris, visada savo šeimos, savo vaikų laimę laikau aukščiau, save visada antruoju lygiu. Galbūt tai klaida, bet aš taip gyvenau.

Apklausėja: O ar yra skirtumas tarp jūsų šeimos šios sąvokos supratimo ir jūsų asmeninės nuomonės?

Dalyvė: Šeimos, sakote, kas?

Apklausėja: T. y. vaikų, jūsų vyro?

Dalyvė: Vis tiek bus skirtumas. Mes negalime gyventi su tomis pačiomis mintimis. Vis tiek jie turi savo nuomonę. Su vyru galbūt galime rasti bendrą sutarimą, bet su vaikais bus šiek tiek nuomonių skirtumų, nes esame skirtingų kartų žmonės.

Apklausėja: Tiesa. Jūsų nuomone, kokie yra pagrindiniai skirtumai tarp lūkesčių moterims Azerbaidžane ir Lietuvoje?

Dalyvė: Labai didelis skirtumas. Kaip dukra sakė, Azerbaidžane moterys labiau atsiduoda šeimai, vyrui, vaikams. Bet čia, Lietuvoje, pavyzdžiui, moteris gali ateiti ir pasakyti vyrui: „Aš važiuoju į sanatoriją, į Turkiją, viena pailsėti. Jei turi pinigų, važiuok su manimi, jei ne, aš važiuoju už savo pinigų.“ Azerbaidžane tokio dalyko nėra. Pavyzdžiui, dėl sprendimo - vyras ir žmona priima bendrą sprendimą. Nors moteris gali važiuoti ir viena. Pavyzdžiui, turiu daug pažįstamų, kurios nevažiuoja su vyru, važiuoja su draugėmis, keliauja, grįžta. Vyras į tai žiūri normaliai. Bet jos gali pasakyti: „Aš gavau atlyginimą, aš jį išleidžiu sau.“ Pavyzdžiui, parduotuvėje sako: „Tai mano pinigai, aš tai perku sau, tu sau už savo pinigų.“ O motinos su vaikais, dauguma duoda pinigų. Mūsų mentalitete yra didelis skirtumas.

Apklausėja: Gerai. Vadinasi, manote, kad iš Azerbaidžano moterų labiau tikimasi, kad jos bus orientuotos į šeimą?

Dalyvė: Labiau tikimasi moters rūpestingumo. Bet Lietuvoje, man atrodo, to nesitikima, to rūpestingumo nesitikima.

Apklausėja: O kaip šie skirtumai, kuriuos jaučiate, veikia jūsų kasdienį gyvenimą?

Dalyvė: Neveikia, nes mes esame Azerbaidžano šeima. Kadangi mano vyras taip pat azerbaidžanietis, tai mums neturi tokios įtakos.

Apklausėja: Gerai. O kiek jums svarbu, kad jūsų vaikai išmoktų azerbaidžaniečių kalbos ir pažintų kilmės kultūrą?

Dalyvė: Labai norėčiau. Nes užsienio kalbas jie vis tiek išmoksta, kalbės, bet žinoti savo kalbą jiems yra pliusas, kad nuvažiavus į Azerbaidžaną gali gerai bendrauti su visais. Čia, darbe, žinoti vieną kalbą jiems, jums, yra didelis pliusas. Tai papildoma kalba, gimtoji kalba. Manau, kad ją reikia žinoti visada. Pamiršti gimtąją kalbą nėra teisinga. Aš taip manau.

Apklausėja: O kokių žingsnių imatės, kad paremtumėte šį procesą? Ar tai kelia sunkumų?

Dalyvė: Aš stengiuosi kalbėti azerbaidžaniečių kalba ir su jauniausia dukra. Stengiuosi. Jai šiek tiek sunkiau, nes kai kalbėdavau su vyresniąja, mes abi bendraudavome. Tėtis visą dieną dirbdavo, ji bendraudavo su manimi. Su kitais namuose rusiškai nekalbėdavo. Bet su jauniausia kitaip. Aš su [jauniausios dukros vardas] kalbu azerbaidžanietišškai. Ji stengiasi. Vyriausioji taip pat saugo azerbaidžaniečių kalbą. [Vyriausios dukros vardas] labai saugo azerbaidžaniečių kalbą. Su jauniausia ji taip pat kalba azerbaidžanietišškai. Bet su sūnumi, pavyzdžiui, kalba rusiškai. [Jauniausios dukros vardas] stengiasi bendrauti su draugais visą dieną, rusiškai. Bet aš vis tiek stengiuosi sakyti, kad visada reikia kalbėti, mokytis azerbaidžaniečių kalbos. Kai sako: „Aš nesuprantu“, – aš sakau: „Paklausk manęs, jei nesupranti, aš tau paaiškinsiu.“

Apklausėja: Gerai. Jei jūsų vaikas norėtų vesti ne azerbaidžanietį, kaip jūs reaguotumėte?

Dalyvė: Normaliai. Normaliai. Svarbu, kad mylimas žmogus. Jis gyvens su juo tą gyvenimą. Jei ir bus jų mentalitetų skirtumas, pasaulėžiūrų skirtumas, jis pats patirs tą problemą. Aš galiausiai nesuprasiu kalbos. Kai mane keiks, sakysiu, kad mane giria. Dėl to aš į tai žiūriu normaliai.

Apklausėja: Gerai. O ar jūsų asmeninės mintys šiuo klausimu laikui bėgant pasikeitė, ar visada taip galvojote?

Dalyvė: Anksčiau bijodavau. Pavyzdžiui, kai jauniausioji buvo maža, šiek tiek bijojau: „O, kas bus, jei ištėkės už kitos tautos atstovo, kas tada.“ Bet pamažu, gyvendama čia, mes taip pat jau... mes taip pat čia užaugome. Aš taip pat čia užaugau. Kai atvažiavau, man buvo 22 metai. Aš taip pat save laikiau vaiku. Aš taip pat užaugau kartu su jais, su vaikais. Aš taip pat gyvenau čia, aš taip pat užaugau. 22 metus savo gyvenimo gyvenau ten, 25 metus gyvenu čia. Čia jau gyvenu ilgiau. Dėl to aš jau į tai nežiūriu blogai.

Apklausėja: Gerai. Ar jautėte tam tikrą spaudimą dėl moters vaidmens iš šeimos ar bendruomenės?

Dalyvė: Galbūt buvo spaudimas, kai tik sukūriau šeimą, bet dabar jau ne.

Apklausėja: O kokiose situacijose tas spaudimas pasireiškė labiausiai anksčiau? Kaip jūs į tai reagavote?

Dalyvė: Pavyzdžiui, tada negalėjau išeiti, kad esi moteris, negali eiti viena, negali būti tokia. Aš tada taip pat buvau viena, man buvo šiek tiek liūdna, jaučiausi prislėgta. Pavyzdžiui, norėjau su kuo nors išeiti, pasivaikščioti. Tada jaunystėje negalėjau vaikščioti. Bet pamažu, pamažu, kai su šeima vienas prie kito pripratome, vaikams augant, iš tų problemų išėjome. Radome bendrą kalbą, tų problemų nepatyrėme.

Apklausėja: O kaip jūs reagavote, kai buvo tokie momentai?

Dalyvė: Aš įsižeisdavau ir sėdėdavau. Verkdavau, šiek tiek nurimdavau, ir praeidavo.

Apklausėja: Gerai. Kaip dažnai palaikote ryšį su giminaičiais ar draugais, likusiais Azerbaidžane?

Dalyvė: Labai. Aš, pavyzdžiui, palaikau ryšį su klasiokais, mūsų giminaičių... Kaip jau sakiau, turime didelę giminaičių grupę, giminaičių *chat'q*. Su keliomis tetomis, keliais dėdėmis, su visais jų vaikais sukūrėme *chat'q*. Su kaimynėmis merginomis turime atskirą *chat'q*, grupę. O su mama, galbūt, kalbamės tris, keturis kartus kiekvieną dieną. Mūsų santykiai su giminėmis yra labai geri. Su sese, su broliu, su mama. Aš vėl sakau, mano šeima yra moderni. Pavyzdžiui, kai aš neleidžiu kokio nors dalyko, mama mane bara, kad „leisk joms, tegul eina, ir panašiai.“ Taigi, problemų nėra.

Apklausėja: O apie kokias temas daugiausia kalbate?

Dalyvė: Kalbame apie viską. Jei su mama, su mama kalbame apie viską, neturime jokių paslapčių. Kadangi ji viena, aš jai skambinu, klausiu keletą kartų per dieną, kad neliūdėtų. Nors aš gyvenu čia, mano mintys yra su mama. Labai, labai, labai bijau ją prarasti.

Apklausėja: O ar šie pokalbiai suteikia jums ryšio su savo šaknimis jausmą, ar didina atstumo jausmą?

Dalyvė: Ne, suteikia ryšio jausmą. Taip, aš esu labai prisirišusi prie savo šaknų.

Apklausėja: Gerai. Gal galite papasakoti apie savo keliones į Azerbaidžaną?

Dalyvė: Aš važiuoju kiekvieną vasarą. Kiekvieną vasarą anksčiau važiuodavome su dideliais vaikais, dabar dėl jų darbų negali. Dabar važiuojame su [jauniausios dukros vardas]. Man labai patinka eiti pas gimines. Man labai patinka, kai giminės atvyksta pas mus, susirenkame, bendraujame su visais. Gerai, su visais mūsų giminėmis viskas gerai. Ten lieku mažiausiai mėnesį su puse. Man tas mėnuo su puse atrodo kaip savaitė. Mažai man ten laiko.

Apklausėja: Įdomu. Gerai. Vadinasi, ten dažniausiai važiuojate aplankyti giminių?

Dalyvė: Taip, taip, taip.

Apklausėja: Gerai. O kokios emocijos kyla būnant tarp giminių, kai esate ten?

Dalyvė: Visi džiaugiasi, kad aš atvažiavau, visi ateina su manimi susitikti. Viena savaitė susitikimų ceremonija, paskui viena savaitė atsisveikinimo ceremonija. Visi verkia, kai aš išvykstu, visi manęs

ilgisi. Visi labai myli, visi kviečia į svečius. Kaip iš pradžių, kai tik sukūriau šeimą, mane kvietė kaip naują nuotaką, taip ir dabar, kai tik atvažiuoju, visi stovi eilėje. Visi kviečia į svečius. Galvoja, kad jei nepakvies, aš neateisiu. Sakau: „Aš ir taip ateisiu, nekviškite į svečius.“ Mūsų santykiai su giminėmis, vėl sakau, yra labai geri.

Apklausėja: O ar jaučiatės ten kaip namie, ar labiau kaip viešnia?

Dalyvė: Ne, kaip namie, laisvai, taip, namie.

Apklausėja: Gerai. Ar sekate naujienas ir įvykius Azerbaidžane?

Dalyvė: Taip.

Apklausėja: O kokius šaltinius naudojate ir kaip šios naujienos veikia jūsų kasdienius mąstymus ir sprendimus?

Dalyvė: Na, iš *Facebook*, nežinau, *Instagram*, *TikTok* – kur tik pamatau. Aš nenoriu, kad būtų blogai, kad nebūtų karo, nežinau, ligų, žemės drebėjimų. Tokie dalykai gąsdina. Kitos naujienos neįdomu.

Apklausėja: Vadinas, neveikia jūsų, jei nieko blogo nevyksta?

Dalyvė: Jei nieko blogo nevyksta. Pavyzdžiui, kai kas nors atsitinka, koks įvykis ar žemės drebėjimas naktį, aš išsigąstu, skambinu, ieškau. Karo metu labai bijojau. Bet šiaip, ne.

Apklausėja: Gerai. Ir paskutinis klausimas. Ar jaučiatės gyvenanti tarp dviejų pasaulių?

Dalyvė: Nesijaučiu gyvenanti tarp dviejų pasaulių, bet tarp dviejų šalių. Tačiau mano pasaulis, mano mintys, kai važiuoju į Azerbaidžaną, yra tos pačios, ir kai grįžtu čia. Mano mąstymas nesikeičia. Kaip išvykstu iš čia, taip lygiai grįžtu iš ten. Nes ten taip pat nėra nieko, kas man maišytų galvą, kas maišytų mintis. Mąstymas yra vienas, bet šalys yra dvi, nori to ar ne. Čia man taip pat jau gimta, kaip ir mano tėvynė. Ir ten man gimta. Čia gyvenu daugiau nei pusę savo gyvenimo. Pusę gyvenimo gyvenau ten. Aš taip pat... Aš kažkiek jaučiuosi kaip jūs. Nors gimiau ne čia, jaučiuosi, kad čia užaugau. Nes, vėl sakau, aš taip pat čia užaugau kartu su vaikais.

Apklausėja: O ar į šį gyvenimą tarp dviejų šalių žiūrite kaip į pranašumą, ar labiau kaip į sunkumą?

Dalyvė: Sunkumai buvo anksčiau. Pirmus 10 metų buvo sunku. Priprasti man užtruko labai, labai ilgai. Per pirmuosius 10 metų negalėjau priprasti, ilgėjausi. Kas 10 metų sakydavome, kad vis tiek

čia negyvensime, išvažiuosime, grįšime, išvažiuosime. Jau priėmėme sprendimą, kad ne, mes čia gyvensime. T. y. po to, kai vaikams suėjo 13 metų, priėmėme sprendimą, kad ne, mes čia gyvensime. Iki tol vis galvojome, tikrai buvome įstrigę tarp dviejų šalių. Bet sunkumai buvo dideli. Aš, kuri niekada neišėjo iš namų, neišsiskyrė su šeima, nė dienos nebuvo atskirta nuo motinos ir tėvo, namų lepūnėlė, atvykus čia, buvo sunku prisitaikyti prie šeimos ir sunku prisitaikyti prie šalies. Dėl to man buvo labai sunku. Bet dabar aš taip pat čia užaugau kartu su vaikais, pripratau, viskas, bet dabar yra geriau.

Apklausėja: Ir dar sakėte, kad jūsų mentalitetas nesikeičia. O ar šis mentaliteto nesikeitimas jums atrodo kaip pranašumas, ar vis tiek kaip sunkumas?

Dalyvė: Tiesa, gyvenant Lietuvoje, azerbaidžaniečių šeimai, auginti vaiką tarp lietuvių ir įdiegti vaikui Azerbaidžano mentalitetą yra labai sunku. Bet aš nereikalauju iš jų būti visiškai *mačo* šeima, kaip azerbaidžaniečiai. Galbūt anksčiau, kai vaikai buvo maži, ir aš buvau čia nauja. Pavyzdžiui, mano nuomonės buvo kitokios. Bet gyvendama čia, mano mintys pasikeitė. Galbūt visiškai to mentaliteto, kaip 100% Azerbaidžane gyvenanti Azerbaidžano šeima, mes neišsaugojame. Bet čia išsaugome. Bet aš dažnai, kartais, galvoju atvirkščiai. Pavyzdžiui, matau kai kurias šeimas, gyvenančias Azerbaidžane, jos negalėjo išsaugoti mentaliteto taip, kaip mes. Aš kartais manau, kad mes, čia gyvenantys, labiau išsaugojome savo mentalitetą nei kai kurie Azerbaidžane gyvenantys azerbaidžaniečiai. Dėl to aš labai džiaugiuosi.

Apklausėja: Mes toli nuo tėvynės, todėl galbūt mums kitaip.

Dalyvė: Aš kartais pagalvodavau, sakydavau vyrui: „Tu tarsi esi įstrigęs, pavyzdžiui, 96-aisiais, 90-aisiais. Azerbaidžanas nebe toks kaip 90-aisiais.“ Nes mes dažnai važiuojame. Bet tėtis taip dažnai nevažiuoja. Mes daugiau matome, daugiau būname tarp jų. Dėl to mes matome daugiau dalykų. Bet jie taip nemato, kartais turi kitokių minčių, dėl to ne taip, kaip mes. Bet dabar aš manau, kad jie taip pat jau priprato, jau žino.

Apklausėja: Aš baigiau. Gal jūs turite klausimų?

Dalyvė: Ne, linkiu jums sėkmės.

3 DALYVĖ

Apklausėja: Kiek jums metų?

Dalyvė: 39.

Apklausėja: Koks jūsų išsilavinimas?

Dalyvė: Aukštasis.

Apklausėja: Kada ir kokiomis aplinkybėmis persikėlėte į Lietuvą? Kokie buvo jūsų pirmieji įspūdžiai?

Dalyvė: Į Lietuvą persikėliau 2021 metais. Prieš tai, prieš 10 metų, turėjau studijų patirties čia. Todėl, atvykusi 2021 metais, aš žinojau, kur atvažiuoju, jau turėjau informacijos. Vėl atvykau mokslo tikslais. Kokie buvo įspūdžiai? Įspūdžiai, manau, buvo tokie patys kaip anksčiau. Pamačiau šiek tiek pasikeitimų. Palyginus su ankstesniais metais, pastebėjau pokyčių ekonominio vystymosi, socialinio gyvenimo pasikeitimo, didesnio tarptautiškumo atžvilgiu.

Apklausėja: Gerai. Vadinasi, pagrindinė atvykimo priežastis buvo mokslas?

Dalyvė: Per mokslą norėjau pakeisti gyvenamąją vietą. Taip, ir pakeičiau. Atvykau čia, į Vilnių.

Apklausėja: Be to, kokius jausmus jautėte priimdama tą sprendimą?

Dalyvė: Iš tikrųjų, aš Lietuvą pasirinkau sąmoningai, pati. Žinojau, kur važiuoju, ir žinojau, kad keičiu vietą. Turėjau darbą, viskas gyvenime buvo gerai. Bet po Covido pamaniau, kad turiu kažką pakeisti. Dėl to nusprendžiau persikelti į kitą šalį ir išbandyti save, pažiūrėti, kaip seksis. O mokslas buvo pati optimaliausia sąlyga persikelti, pakeisti vietą. Be to, gavau stipendiją, nemokamas studijas, ir tai mane dar labiau įtikino persikelti.

Apklausėja: Geras! Kaip apibūdintumėte savo dabartinę šeimos padėtį? Kokie santykiai su šeimos nariais?

Dalyvė: Mano šeima yra Azerbaidžane. Tėtis, brolis ir jo šeima šiuo metu yra Azerbaidžane. Santykiai labai geri. Labai geri, ačiū.

Apklausėja: Aha. Iš kokių veiklų šiuo metu susideda jūsų kasdienis gyvenimas?

Dalyvė: Kasdienis gyvenimas susideda iš darbo. Dirbu. Susitinku su draugais, palaikau ryšį. Jei negaliu susitikti, palaikau ryšį. Ir užsiimu joga.

Apklausėja: Oi, man irgi patinka joga. O kuo dirbate?

Dalyvė: Dirbu vienoje užsienio kompanijoje.

Apklausėja: Gerai. Kokia buvo jūsų patirtis mokantis lietuvių kalbos? Ar patyrėte sunkumų?

Dalyvė: Pradėjau mokytis lietuvių kalbos A1 lygį ir baigiau. Šiuo metu jau mėnesį tęsiu. A1 lygį buvau baigusi prieš metus. Padariau pertrauką, buvo tam tikrų problemų. Buvo sunku eiti į pamokas, prisijungti prie pamokų. Dabar užsiimu mėnesį.

Apklausėja: Gerai.

Dalyvė: Vis dar A1 lygyje. Kol kas... Kadangi neseniai pradėjau.

Apklausėja: Užimtumo tarnyboje perėjote kursų?

Dalyvė: Anksčiau taip. Anksčiau taip. Bet dabar Užimtumo tarnyba nebepalaiko. Anksčiau palaikė, duodavo nemokamai ir gerus mokytojus. Bet dabar pati susiradau mokytoją ir grupėje su čia esamais pažįstamais jungiuosi ir mokausi. Gerai.

Apklausėja: Kokia kalba kalbate namuose ir kokią prasmę tai jums turi?

Dalyvė: Namuose tik azerbaidžaniečių kalba. Azerbaidžane taip pat visada kalbėjome tik azerbaidžaniškai. Azerbaidžaniečių kalba yra gimtoji kalba. Iš tikrųjų, mano mamos kalba.

Apklausėja: O kaip pasikeitė jūsų kalbos pasirinkimas viešose vietose?

Dalyvė: Būdama Azerbaidžane kalbėjau azerbaidžaniečių kalba. Su tais, kurie nemokėjo azerbaidžaniečių kalbos, bet mokėjo rusų, kalbėjau rusiškai. Bet mano pasirinkimas visada buvo azerbaidžaniečių kalba, teikiau jai pirmenybę. Čia kalbu rusų ir anglų kalbomis.

Apklausėja: Gerai. Kiek jums svarbu išsaugoti Azerbaidžano papročius ir tradicijas?

Dalyvė: Nesakyčiau, kad jaučiuosi labai artima Azerbaidžano tradicijoms. Pavyzdžiui, dabar gyvenu viena, nesu sukūrusi šeimos. Tai jau nėra Azerbaidžano tradicija, tiesa? Pavyzdžiui, standartiniam azerbaidžaniečiui galbūt tai gali atrodyti negerai. Bet aš save sieju su azerbaidžaniete ir su [kilmės regiono pavadinimas] regionu. Tai niekada manęs neapleis. Ir niekada nesakau, kad didžiuojuosi, jog esu azerbaidžanietė, nes žinau, kad mano šalis yra trečiasis pasaulis. Azerbaidžanas yra pakankamai atsilikęs, palyginti su kitomis šalimis. Bet kultūriniu požiūriu, komunikacijos požiūriu, Azerbaidžanas, kaip tauta, Azerbaidžano tautos identitetas, manau, yra labai geras. Ir aš manau, kad priklausymas Azerbaidžanui visada mane išskyrė komunikacijos atžvilgiu tiek dabartinėje darbovietėje, tiek studijų metu. Buvau pasirinkta, mane rinkosi. Turiu omenyje, gerąją prasmę. Bendravimo, artėjimo prie žmonių, radimo su jais bendros kalbos, ar organizuojant kokius nors renginius, geriau juos pažįstant – buvimas azerbaidžaniete ar turėjimas Azerbaidžano kultūros ypatybių man padėjo. Nesakyčiau, kad specialiai saugau Azerbaidžano

tradicijas. Bet aš jas turiu. Pavyzdžiui, jei koks nors lietuvis ateina pas mane į namus, draugai, jie sako, kad tu esi labai kitokia. Aš sakau, tai susiję ne su manimi. Ne todėl, kad esu [dalyvės vardas], o todėl, kad esu azerbaidžanietė, taip jau yra.

Apklausėja: Gerai. O kurias tradicijas labiausiai puoselėjate ir kodėl renkatės būtent jas?

Dalyvė: Kurias tradicijas puoselėju? Svetingumą. Labai man patinka. Patinka kažką paruošti ir pasikviesti draugus į namus. Ir stengiuosi gaminti Azerbaidžano patiekalus. Tiesa, aš ne visai gaminu Azerbaidžano patiekalus, nes esu vegetarė, nevartoju mėsos. Todėl juos gaminu šiek tiek kitokia forma. Bet vis tiek manau, kad tai svetingumas. Be to, man labai patinka atvežti dovanų žmonėms čia, kai grįžtu iš Azerbaidžano. Ir tai juos labai nudžiugina. Labai nudžiugina. Pavyzdžiui, savo viršininkui, jis lietuvis, būtinai atvežu. Kai studijavau, atveždavau dekanui, labai mažų, nedidelių dalykų. Pavyzdžiui, užsiimu joga. Turiu du jogos mokytojus. Jiems būtinai atvežu riešutų, arbatos iš Azerbaidžano. Ir tai man, manau, leidžia kažkaip puoselėti Azerbaidžano papročius.

Apklausėja: Aš irgi draugams mėgstu parvežti arbatos [juokiasi]. Ką manote apie prisijungimą prie Lietuvos papročių ir tradicijų bei tapimą aktyvia šios visuomenės nare?

Dalyvė: Kiek galiu, stengiuosi prisijungti prie Lietuvos papročių ir tradicijų. Kiek galiu, stengiuosi bendrauti su lietuviais. Tai nepavyko universiteto metu, deja, nes mūsų grupė buvo tarptautinė, lietuvių nebuvo. Šiuo metu darbe turiu kolegų, kuriems nuolat užduodu klausimus apie šeimos santykius... Mano pirmasis išsilavinimas buvo sociologija, todėl šie sociologiniai dalykai man labai įdomūs. Visada klausiu apie Lietuvos kultūrą, apie šeimos santykius ir panašiai. Stengiuosi dalyvauti Lietuvos šventėse. Bent pažiūrėti, jei negaliu dalyvauti. Pavyzdžiui, vyko Joninės, Rasos šventė. Tada buvau nuvykusi į Alytų. Ten vyko labai įdomus renginys. Buvome nuvykusios su merginomis. Dalyvavau ten. Pavyzdžiui, dabar per Kalėdas turiu draugą lietuvį. Jis mane pakvietė su šeima. Bus pirmas kartas, kai švęsiu Kalėdas lietuvių šeimoje. Man pačiai įdomu. Sako, bus vyresni žmonės. Sakau, tebūnie, noriu pamatyti, kaip švenčiate.

Apklausėja: Gerai. O ką jums reiškia būti visuomenės dalimi? Ar galite pateikti konkretų pavyzdį?

Dalyvė: Pirmiausia kalbėti kalba. Kalba yra labai svarbi. Ir aš esu įsitikinusi, kad jei galėčiau kalbėti lietuviškai, jie mane priimtų kaip vieną iš savų. Šiuo metu dėl to patiriu sunkumų. Kai kalbu rusiškai, jiems nepatinka. Angliškai, deja, ne visi gali kalbėti. Dėl to kalba, kalba yra būtina. Dėl to šiuo metu mokausi. Nors, tiesa, aš esu tikra, kad negalėsiu kalbėti puikiai. Bet jei bent jau galėčiau kalbėti pokalbio lygiu, manau, tai galėtų padėti man integruotis. Be to, kiek įmanoma susidraugauti ar bendrauti su lietuviais. Ne aklai, bet širdžiai artimas lietuvis, štai.

Apklausėja: Taip, kai žino tavo kalbą, geriau žiūri.

Dalyvė: Mhm.

Apklausėja: Gerai. Kokias Azerbaidžano šventes švenčiate? Kaip jas organizuojate Lietuvoje?

Dalyvė: Iš Azerbaidžano švenčių labiausiai mėgstu Novruz šventę. Per Novruz aš važiuoju į Azerbaidžaną. Čia taip nešvenčiu. Pasakau informaciją, atvežu dovanų, pavyzdžiui, ką nors, susijusį su Novruz, ir sakau, kad tai mums labai svarbi šventė, pavasario šventė. Bet pati nieko neorganizuoju ir nešvenčiu.

Apklausėja: Laisvalaikį dažniausiai leidžiate su kuo? Kaip šis ratas veikia jūsų kultūrinį identitetą ir kasdienius pasirinkimus?

Dalyvė: Vilniuje laisvalaikį leidžiu su draugais. Einame pasivaikščioti, į gamtą. Ir turiu keletą draugų lietuvių. Juos pažįstu šeimos lygiu. Pavyzdžiui, šį savaitgalį važiuosiu į Zarasus, yra toks Salako kaimas. Važiuosiu ten su draugu ir jo šeima. Štai taip leidžiu laisvalaikį. Be to, užsiimu joga. Tai man suteikia daug ramybės, labai gerai veikia.

Apklausėja: Kokius skirtumus jaučiate santykiuose su skirtingų tautybių draugais?

Dalyvė: Skirtumai. Mano draugai yra daugiausia iš posovietinių šalių: Ukrainos, Gruzijos ir Armėnijos. Tarp žmonių, su kuriais bendrauju, nejaučiu didelio skirtumo. Nes galima sakyti, kad gyvename toje pačioje geografinėje vietovėje. Ir apytiksliai turime tas pačias pažiūras. Galbūt Azerbaidžanas tam tikra prasme yra konservatyvesnis. Bet apskritai didelių skirtumų nematau. Pavyzdžiui, su žmonėmis iš kitų Europos šalių, gyvenančiais čia, aš neturiu tiek bendravimo. Turiu omenyje, draugiško bendravimo. Tiesiog pažįstamų rate matau, kad jie yra šaltesni, jų santykiai labiau suskaidyti, su šeimomis tolimi. Ir matau, kad jie yra individualistai. Azerbaidžanas yra labiau kolektyvistinis. Bet šitie, remiantis mano pastebėjimais, yra labiau individualistai.

Apklausėja: O su armėnais, pavyzdžiui, kai kalbate, t. y. dėl karo...

Dalyvė: Aš neturiu tokio bendravimo su armėnais. Turiu labai gerą bendravimą su viena armėne mergina. Ir mes nusprendėme apie tai nekalbėti. Nes ji turi savo poziciją dėl Karabacho, aš turiu savo poziciją. Ir mes stengiamės, kad tai neturėtų įtakos mūsų santykiams. Nėra jokio konflikto. Priešingai, labai palaikome viena kitą. Ji čia yra ištėkėjusi už lietuvių. Pavyzdžiui, kai ji nuvažiuoja į Armėniją, atveža dovanų. Šiandien grįžo iš Armėnijos. Visada mus kviečia, kažką atveža ir kviečia mus. Mes esame keturios artimos draugės: iš Gruzijos, Armėnijos, Ukrainos ir aš. Aš taip pat, kai

grįžtu iš Azerbaidžano, ką nors gaminu, ruošiu, kviečiu, ir nėra jokio neigiamo, aš, pavyzdžiui, iš tos merginos nemačiau nieko neigiamo. Taip jau susiklostė. Bet, pavyzdžiui, ar bendraučiau su kitais armėnais? Aš pagalvočiau, tikriausiai ne. Stengčiausi laikytis atokiai. Tiesiog su šia mergina studijavome kartu, ir pažinojau ją per studijas, pamačiau, kad ji nėra konfliktiškas žmogus, todėl bendrauju. Štai taip. Bet aš neturiu jokios neapykantos armėnams. Aš turiu... Tiesiog labiau atokiau, sakyčiau. Nesakau, kad patys azerbaidžaniečiai neturi neigiamų savybių, armėnai, lietuviai – visi turi. Man visi, tiesiog, man svarbu geras žmogus. Nesvarbu, kokios tautybės. Tiesiog turi būti geras žmogus.

Apklausėja: Taip, visada girdėjau, kad užsienyje gyvenantys azerbaidžaniečiai ir armėnai gali būti artimesni draugai nei vietiniai.

Dalyvė: Negaliu pasakyti. Taip, žinoma, geografiškai, ir išvaizda, ir antropologiškai esame panašūs, ir mūsų kultūros yra panašios. Pavyzdžiui, kai aš gaminu sriubą su pupomis, ji sako: „O, mes irgi turime.“ Paskui, nežinau, koks *kutab* ar dar kas nors, *dolma*. T. y. ta pati geografinė vieta. Dabar mes sakome, kad ne, azerbaidžaniečiai pirmieji iškepė *dolmą*. Sakome, kad ne, tas. Tai ta pati geografinė vieta. Kaip tai nustatyti, kieno močiutė tai pirma iškepė? Juokinga.

Apklausėja: Taip. Gerai. Ką jums reiškia būti Azerbaidžano moterimi?

Dalyvė: O, būti Azerbaidžano moterimi. Nežinau. Nesakyčiau, kad esu tipiška Azerbaidžano moteris. Bet pasakyčiau, kad rūpestingumas – visų pirma. Rūpestingumas. Toliau, Azerbaidžano moteris. Turiu tai sakyti pagal savo pavyzdį, ar kaip aš matau?

Apklausėja: T. y. kaip jūs pati suprantate?

Dalyvė: Save? Tikriausiai rūpestinga, labai draugiška. Taip pasakyčiau. Kartais konservatyvi. Tam tikrais dalykais konservatyvi. Bet palyginti su dauguma Azerbaidžano moterų, esu labai moderni. Galbūt būčiau nesuprasta, sakyčiau. Bet tam tikromis aplinkybėmis pagaunu save, kad esu labai konservatyvi. Niekada negalvojau, kad galiu parodyti tokį konservatyvų požiūrį. Štai. Gerai gaminanti. Labai gerai gaminu. Nors esu vegetarė, gaminu be mėsos, bet visi sako, kad labai gerai gaminu. Tikriausiai šie dalykai.

Apklausėja: Gerai. Kaip suprantate geros moters sąvoką? Ne tik azerbaidžanietės, o apskritai geros moters sąvoką? Ir ar yra skirtumas tarp jūsų šeimos šios sąvokos supratimo ir jūsų asmeninės nuomonės?

Dalyvė: Mano šeimai tikriausiai gera moteris yra ta, kuri sukūrė šeimą, turi vaikų. Labai tikėtina. Man šeimos kūrimas, vaikų turėjimas gali būti labai gerai tam tikriems žmonėms. Žinoma, tiems, kurie to nori. Aš nesakau, kad nenoriu, tiesiog kalbu apskritai. Skirtumas tikriausiai tas, kad mano šeima tai mato labiau tradiciškai. Bet aš matau kitaip, kad Azerbaidžano moteris yra komunikabili, kartais drąsesnė už vyrus. Iš tiesų, Azerbaidžano vyrai kartais nežino, ko nori, bet Azerbaidžano moteris labai gerai žino, ko nori. Atsižvelgiant į tai, manau, gera moteris yra ta, kuri dirba su savimi, stengiasi save ugdyti. Svarbu save vertinti. Tai labai svarbu. Sugebėti save vertinti. Manau, jei moteris save vertina ir yra laiminga, ji gali padaryti laimingus ir kitus. Ji gali padėti kitiems, savo draugams, šeimai, vyrui, vaikui, būdama geresnės, laimingesnės energijos. Štai taip.

Apklausėja: Jūsų nuomone, kokie yra pagrindiniai skirtumai tarp lūkesčių moterims Azerbaidžane ir Lietuvoje?

Dalyvė: Azerbaidžane moteris, manau, matoma kaip objektas, kuris laiko, saugo šeimą, augina vaikus, ir būtinai ateityje prižiūri tėvą ir motiną, ar uošvius. Ir Azerbaidžane ji dažniausiai yra ta, kuri neša namų našta. Bet manau, kad Lietuvoje moterys, būdamos lygios, yra labiau privileijuotos. Aš taip manau. Tačiau kai kur matau, kad tai žlunga. Pavyzdžiui, Lietuvoje moteris turi prižiūrėti vaiką ir lygiagrečiai dirbti. Štai tai, manau, yra sunku. Tokiomis aplinkybėmis, manau, Lietuvos vyras nelabai supranta moters, remiantis tuo lygybės principu. Privalumai yra tai, kad moterys labai gerai atstovaujamos visuomenėje. Pavyzdžiui, žiūriu, Lietuvos Krašto apsaugos ministrė yra moteris. Vilniaus mero pavaduotoja yra moteris. Tai labai įdomu. Stengiuosi skaityti vietines naujienas bent du kartus per savaitę. Ir matau, kad moterys atstovaujamos daugelyje pareigų, viešose pozicijose. Šiuo atžvilgiu Lietuva, žinoma, yra priekyje. Tai labai gerai.

Apklausėja: Taip, kalbėjome apie moteris, kokius skirtumus matote tarp Lietuvos ir Azerbaidžano moterų. Taip, ir kaip šie skirtumai veikia jūsų kasdienį gyvenimą?

Dalyvė: Pavyzdžiui, jei skaitau naujienas Azerbaidžane, matau, kad yra daug smurto prieš moteris. Aš tai matau iš tolo, negaliu pasakyti, kad turiu tokį kasdienį bendravimą su Azerbaidžano moterimis. Bet jei skaitau naujienas, taip, ar naudoju „Twitter“, ten, pavyzdžiui, matau, kad rašo apie tam tikras patirtis, ir negerą požiūrį į moteris. Tačiau tuo pat metu matau ir čia esančių moterų ramumą. Ir tada, taip, lyginu ir nusiviliu. Deja, nusiviliu, kad tokioje išsivysčiusioje eroje, pavyzdžiui, dirbtinis intelektas keičia mūsų gyvenimą, priima sprendimus už mus, gali paveikti žmogaus genus, pakeisti geną. Aš, pavyzdžiui, kartais kalbėdama su lietuviais negaliu daug ko jiems pasakyti, nenoriu. Tai vis dėlto mūsų šalis. Pavyzdžiui, kartais kalbame apie vyrus ar moteris. Manęs klausia, ar vyrai dominuoja, ar moterys, kokia pas jus lygybė. Pavyzdžiui, yra dalykų, kurių

negaliu pasakyti, man gėda. Labai gėda, kad, deja, vis dar yra tokių dalykų. Jie į tai žiūrės kaip į barbariškumą. Nes aš pati atvykstu iš tos šalies. Aš save pristatau kaip azerbaidžanietę. Dabar tai sakyti, bet yra pavyzdžių, kuriuos skaitau, matau, ką nors girdžiu iš giminaičių, tai mane liūdina. Bet tuo pat metu, vėl grįžtant prie žiniasklaidos, pavyzdžiui, aš matau, kaip atstovaujamos moterys Lietuvoje. Pavyzdžiui, neseniai mačiau apie moterį, kuri perplaukė Lamanšo sąsiaurį, lietuvė moteris, sportininkė. Ji pasakė, kad, atrodo, yra lesbietė. Dabar jos lesbietiškumas yra jos reikalas. Bet pavyzdžiui, kaip ta moteris save ugdė kaip sportininkė, perplaukė Lamanšą. Matau tokius dalykus, kartais nusiviliu, kad Azerbaidžano moteris taip pat galėtų būti geresnėje vietoje, geresnėmis sąlygomis. Štai taip.

Apklausėja: Sutinku... Iš to, ką suprantu, jūs neturite vaikų?

Dalyvė: Aš niekada nebuvo ištekėjusi ir neturiu vaikų.

Apklausėja: Gerai, tada, pavyzdžiui, jei turėtumėte vaiką, kiek jums būtų svarbu, kad jis išmoktų azerbaidžaniečių kalbos ir pažintų kilmės kultūrą?

Dalyvė: Negaliu pasakyti, nežinau, kas bus mano partneris. Manau, labai svarbu. Jei mano partneris būtų azerbaidžanietis, tikriausiai labai norėčiau, kad jis žinotų azerbaidžaniečių kalbą. Bet jei mano partneris būtų užsienietis, tikriausiai norėčiau, kad jis žinotų anglų kalbą. Tai yra perspektyviau. Azerbaidžaniečių kalba taip pat iš tikrųjų yra perspektyvi kalba, nes priklauso tiurkų kalbų šeimai. Aš manau, kad jei kas nors žino azerbaidžaniečių kalbą, jis gali gauti prieigą ir prie kitų tiurkų kalbų. Bet negaliu pasakyti. Žinoma, norėčiau, kad žinotų, bet nežinau, kiek tai gali pasikeisti priklausomai nuo sąlygų ir priklausomai nuo partnerio.

Apklausėja: Gerai. O jei, pavyzdžiui, jis būtų azerbaidžanietis. Kokių žingsnių imtumėtės, kad paremtumėte šį procesą, kad jis pažintų kultūrą, kalbėtų azerbaidžaniečių kalba?

Dalyvė: Pirmiausia aš pati, aš labai gerai kalbu azerbaidžaniečių kalba. Tikriausiai tai perduočiau savo vaikui, jei turėčiau vaiką. Ir galbūt knygomis, Azerbaidžano pasakomis, ar filmais, animaciniais filmais, ar istorijomis, susijusiomis su šeima, per tai perteikčiau.

Apklausėja: Jei jūsų vaikas norėtų vesti ne azerbaidžanietį, kaip jūs reaguotumėte?

Dalyvė: Labai palankiai. Net labai gerai. [Juokiasi] Visi duoda tą patį atsakymą į šį klausimą. Labai gerai, tegul eina, su kuo nori, tas būna laimingas. Kaip nori, taip tebūnie laimingas.

Apklausėja: Labai gerai. O kaip jūsų šeima ir giminės Azerbaidžane reaguotų į šį klausimą? Ar jūsų asmeninės mintys šiuo klausimu laikui bėgant pasikeitė?

Dalyvė: Nemanau, kad leisčiau kam nors kištis, ar reikšti nuomonę. Ne. Nemanau, kad būtų problema.

Apklausėja: O jūsų asmeninės mintys šiuo klausimu laikui bėgant pasikeitė?

Dalyvė: Aš niekada nebuvo tokia azerbaidžanietė, kad „aš azerbaidžanietė, aš didžiuojuosi, laikau vėliavą.“ Aš niekada tokia nebuvo, tiesą sakant. Turiu omenyje, tas patriotizmas, kad „mes esame geriausi.“ Kai sako, pavyzdžiui, kad Azerbaidžanas yra gražiausias, man tai atrodo keista. Kaip galima taip sakyti? Juk taip nėra. Yra gražių šalių. Tiesa, man, pavyzdžiui, [kilmės regiono pavadinimas] yra labai brangus. Jei man pasakytų, pavyzdžiui, duokime tau bilietą dabar, aš pasirinkčiau [kilmės regiono pavadinimas], t. y. jis man toks brangus. Kuo esu vyresnė, tuo labiau emociškai prisirišu. Bet aš negaliu sakyti, kad [kilmės regiono pavadinimas] yra gražiausias. Juk taip nėra, kiek daug gražių vietų yra. Todėl manau, kad mano mintys tokios buvo nuo pat pradžių. Jos buvo skirtingos ir laikui bėgant, pagal situaciją, pagal laiką, pagal padėtį, jos dar labiau pasikeitė, dar labiau sustiprėjo. Taip pasakyčiau.

Apklausėja: Ar jautėte tam tikrą spaudimą dėl moters vaidmens iš šeimos ar bendruomenės?

Dalyvė: Taip. Buvo spaudimas ir iš tėvo, ir iš mamos. Taip, dėl mano studijų, dėl gyvenimo vienai. Bet laikui bėgant, per tam tikrą laiką tai praėjo.

Apklausėja: Gerai. O kaip jūs reagavote, kai buvo tokios situacijos?

Dalyvė: Būdama jaunesnė buvau labai emocionali ir reagavau šiek tiek griežtai. Bet dabar, senstant, aš priimu tai labai ramiai, normaliai, net nereaguuju. Galvoju, kad jie tai matė, jie nebuvo išvykę į užsienį, arba jų išvykimai į užsienį buvo labai riboti. Jie neturėjo patirties gyventi užsienyje, neturėjo patirties bendrauti su užsieniečiais, todėl manęs nesupranta. Be to, jie yra senesnė karta. Yra tas *generation gap* klausimas, t. y. kartų skirtumo klausimas. Dėl to elgiuosi labai ramiai. Pavyzdžiui, dabar taip pat kalbu su tėvu, kartais jis ką nors pasako, kad esi viena, bet aš priimu tai labai ramiai, labai lengvai. Nes jis tėvas, taip, taip turi būti. Visi tokie.

Apklausėja: Gerai. Kaip dažnai palaikote ryšį su giminaičiais ar draugais, likusiais Azerbaidžane?

Dalyvė: Su draugais bendrauju du, tris kartus per savaitę. Su tetomis palaikau ryšį kartą per savaitę.

Apklausėja: Apie kokias temas daugiausia kalbate? Ir ar šis pokalbis suteikia jums ryšio su savo šaknimis jausmą, ar didina atstumo jausmą?

Dalyvė: Ne, nedidina atstumo jausmo. Jie klausia, kaip man sekasi, kaip čia. Aš taip pat klausiu, kaip sekasi, ir atvirkščiai, padeda man gauti informacijos apie tam tikrus giminaičius. Pavyzdžiui, mano tetos anūkas šiais metais įstojo į universitetą. Kita teta pranešė. Jei ta teta nebūtų pranešusi, aš jo net nebūčiau pasveikinusi. Štai taip, kas vyksta giminaičių gyvenime. T. y. neįeinant į detales, trumpai. Pavyzdžiui, jei kažkieno gimtadienis, iškart pasveikinu. Tokią informaciją man duoda, ir tai pagerina ir suartina santykius su giminėmis, kurie man artimi. Negaliu pasakyti, kad palaikau ryšį su visais giminėmis. Ne, žinoma, ne. Bet su artimesniais giminėmis ryšys gerėja.

Apklausėja: Galite papasakoti apie savo keliones į Azerbaidžaną? Kokiu tikslu keliaujate? Kokias emocijas jums sukelia tos kelionės?

Dalyvė: Sukelia labai geras emocijas. Daugiausia važiuoju susitikti su šeima, tėvu ir broliu. Mamos, deja, netekau prieš metus. Labai gaila.

Apklausėja: Užuojauta.

Dalyvė: Anksčiau pagrindinis tikslas visada buvo pamatyti mamą, bet dabar, deja, negaliu jos pamatyti. Su šeima. Dabar su tėvu, paminėti mamos atminimą ir susitikti su broliu, jo šeima.

Apklausėja: O ar jaučiatės ten kaip namie, ar labiau kaip viešnia?

Dalyvė: Tikriausiai kaip viešnia. Nepaisant to, kad Lietuvoje gyvenu trumpai, jaučiuosi kaip viešnia. Keletą kartų pagavau save sakant, kai važiuoju namo, pavyzdžiui, tėtis sako: „Kai važiuosi namo, tai pasiimsi.“ Jau į Vilnių žiūriu kaip į namus, štai taip pasakyčiau.

Apklausėja: Ar sekate naujienas ir įvykius Azerbaidžane?

Dalyvė: Taip, būtinai.

Apklausėja: O kokius šaltinius naudojate? Ir kaip šios naujienos veikia jūsų kasdienes mąstymus ir sprendimus?

Dalyvė: Sprendimus veikia taip, kad gerai, kad esu čia. [Juokiasi] O mintims, pamačius neigiamą naujieną, žinoma, labai nusiviliu. Labai nusiviliu. Bet viena vertus, džiaugiuosi, kad esu čia. Bet kita vertus, nusiviliu, kad mano šeima yra ten, t. y. jie taip pat gali būti dalis to negatyvo. Naujienas

skaitau dažnai, būtinai skaitau. Skaitau ir provyriausybinių, ir opozicinių žiniasklaidą. Pati esu opozicijos šalininkė. Ir būtinai skaitau opozicinių žiniasklaidą.

Apklausėja: O kokiomis akimirkomis šis jausmas pasireiškia labiausiai jūsų kasdieniame gyvenime?

Dalyvė: Dėl to jaučiuosi tarp dviejų pasaulių, kad tėtis yra Baku, t. y. Azerbaidžane. Kartais jaučiuosi kalta, kad nesu šalia jo, galbūt galėčiau jam padėti, paruošti valgyti, skirti laiko. Jis gyvena su broliu, broliu ir brolio šeima. Anksčiau šis jausmas buvo susijęs ir su mama. Bet viena vertus, aš galvoju, kad aš taip pat turiu savo gyvenimą ir aš taip pat turiu kažką daryti dėl savo gyvenimo. Tiesa, tėtis palaiko, niekada neparodė, kad nori, jog grįžčiau. Galbūt norėtų, bet žino, kad esu geresnėje vietoje. Racionaliai mąstant, esu tikra, kad jis žino, jog esu geresnėje vietoje. Bet, žinoma, jis tėvas, ir žinoma, aš esu jo vaikas. Aš taip pat noriu būti šalia tėvo. Kartais tai kelia nerimą. Bet aš manau, kad jei neturėčiau šeimos, visai nesinervinčiau.

Apklausėja: Gera. O į šį jausmą, kad gyvenate tarp dviejų pasaulių, žiūrite kaip į pranašumą, ar labiau kaip į sunkumą?

Dalyvė: Gali atrodyti ir kaip pranašumas, ir kaip sunkumas. Pranašumas, nes manau, kad, tiesa, Lietuva, palyginti su kitomis Europos šalimis, nėra tokia stipri. Nei politiniu, nei ekonominiu, nei galbūt kultūriniu požiūriu. Bet palyginti su Azerbaidžanu, ji atrodo saugiau, ir socialiai yra labiau aprūpinta, sakyčiau, Lietuva. Tuo atžvilgiu gyvenimas Lietuvoje atrodo kaip pranašumas. Dabar nežinau, kur būsiu ateityje, bet kol kas atrodo kaip pranašumas. Šiek tiek sunkumas vėlgi yra mano šeima ten, mano pačios emocinis polinkis į Azerbaidžaną tam tikru metu. Bet pabuvusi ten tam tikrą laiką, matau, kad sunku. Pavyzdžiui, paprastos karščiai yra labai, labai karšta. Miestas labai nešvarus, pavyzdžiui, jei imsime Baku. Transportas yra ribotas, sunku nuvažiuoti ir parvažiuoti. Reikia, kad kažkas tave vežtų automobiliu ar važiuoti taksi, arba praleisti daug laiko autobuse. Pavyzdžiui, arba socialinė apsauga Azerbaidžane, gydytojai. Pavyzdžiui, mano mama ilgą laiką sirgo, ir mes daug kentėjome dėl gero gydytojo. Vaistų aprūpinimas, pavyzdžiui, yra žemas. Čia, pavyzdžiui, aš girdžiu, kad medicina, sveikatos priežiūra, beveik viskuo aprūpina žmones. Pavyzdžiui, aš siunčiu vaistus širdžiai savo tėvui iš čia. Tą dieną kalbėjausi su gydytoja. Sako: „Kodėl perki iš čia? Juk brangu.“ Sakau: „Gydytojas sakė pirkti vaistus iš Europos.“ Azerbaidžano vyriausybė perka vaistus iš, nežinau, Indijos, Ukrainos. Čia, t. y. pagal Sovietų Sąjungos... Pagal Europos standartus. Bet Azerbaidžane, deja, gaminama, nežinau, Indijoje, Ukrainoje ir pan. Sako: „Paskui aš perku vaistus iš vaistinės.“ Sako: „Ar turite nuolaidų kortelę?“ Sakau: „Kas tai?“ Sako: „Senjoro kortelė, ar kas ten, duoda tokią senjoro kortelę.“ Sakau: „Ne, neturiu kortelės.“ Sakau:

„Gal jūs turite?“ Kaip, kaip ją gauti? Sako: „Ne, tai skirta lietuviams. Turi būti čia, nežinau ką.“ Sakau: „O kodėl jūs mokate tiek pinigų?“ Lietuvai tai esą nemokama. Yra vaistų, kurie brangūs, nežinau. Pavyzdžiui, vienas yra 40 eurų. Aš siunčiu jam trims mėnesiams. Kartais surenku, sumoku 300 eurų už tris mėnesius vaistų. Visi stebisi, kodėl aš moku tiek pinigų? Ar jūsų šalis neapmoka? Sakau: „Ne.“ Neapmoka. Net jei apmoka, tai apmoka Indijos vaistus. Bet neapmoka. Net ir tų Indijos neapmoka. Visus perkame patys. Taip, pavyzdžiui, žiūrint į tai, lyginant, matau pranašumą. Sunkumas, manau, yra emocinis. Ir, deja, Azerbaidžano politinė padėtis, matai, girdi negerus dalykus. Karo padėtis, ir dabar veikia žmonės. Taigi. Politiškai, ekonomiškai, žmonių padėtis, deja, nėra gera.

Apklausėja: Suprantu.

4 DALYVĖ

Apklausėja: Um, gerai. Kiek jums metų?

Dalyvė: 30.

Apklausėja: Gerai. Koks jūsų išsilavinimas?

Dalyvė: Aukštasis.

Apklausėja: Mhm. Kada ir kokiomis aplinkybėmis persikėlėte į Lietuvą?

Dalyvė: Maždaug prieš 10 metų, 11 metų... studijuoti universitete, t. y. mokslas.

Apklausėja: Gerai. O kokie buvo jūsų pirmieji įspūdžiai?

Dalyvė: Turiu omenyje, nežinau, jokių minčių neturėjau prieš atvykstant. Todėl neturėjau jokių, kaip pasakyti, lūkesčių. Bet kai atvažiavau, buvo šiek tiek šalta, pilka. Tai buvo mano pirmasis įspūdis.

Apklausėja: Gerai. Pagrindinė atvykimo priežastis buvo mokslas, ar ne?

Dalyvė: Mhm.

Apklausėja: O be to, kokius jausmus jautėte viduje, priimdama tą sprendimą?

Dalyvė: Iš tikrųjų, aš norėjau išvykti. Europa man atrodė įdomi, mokslai Europoje. Dėl to buvau laimėjusi stipendiją. Džiaugiausi, kad, gerai, galėsiu tęsti mokslus geresnėje vietoje.

Apklausėja: Gerai. O kaip apibūdintumėte savo dabartinę šeimos padėtį? Kokie santykiai su šeimos nariais?

Dalyvė: Normalūs su visais.

Apklausėja: Gerai. O iš kokių veiklų šiuo metu susideda jūsų kasdienis gyvenimas?

Dalyvė: Darbai... Kartais susitikimai su draugais.

Apklausėja: Kuo dirbate?

Dalyvė: Trumpai tariant, *freelancer*. Šiuo metu nesu, kaip pasakyti, konkrečiai įdarbinta. Tiesiog stengiuosi įkurti savo organizaciją. Ties tuo dirbu.

Apklausėja: Gerai. Kokia buvo jūsų patirtis mokantis lietuvių kalbos? Ar patyrėte sunkumų?

Dalyvė: Iš tikrųjų, lietuvių kalbos lygis, kurį aš žinau, daugiausia įgytas tiesiog gyvenant čia. Turiu omenyje, ne per kursus. Kai atvykau, žinoma, nebuvo daug lietuvių kalbos kursų, arba apskritai nebuvo, kaip pasakyti, kainų, tinkančių studentams. Vėliau aš, pavyzdžiui, pati stengiausi sukurti bendruomenę. Yra organizacija [organizacijos pavadinimas], per ją mes pradėjome dalintis lietuvių kalba, kaip pasakyti, nemokamai arba labai pigiai. Aš pati kartais eidavau į tas pamokas. Tai buvo neformalios pamokos. Į jas eidavau. Taip. Bet šiaip... klausantis, ar tiesiog girdint, kaip kalba žmonės, ir stengiantis kasdieniškai naudoti, štai tokiu būdu.

Apklausėja: Gerai. O tą organizaciją įkūrėte daugiausia lietuvių kalbos mokymui, ar dar dėl kažko?

Dalyvė: Tikrai taip. Tikslas buvo kalbos ir kultūrų mainai. Kai aš atvykau, Lietuvoje nebuvo geros aplinkos užsieniečių integracijai. Tiesiog bendruomenei, kad galėčiau susirasti draugų, kaip pasakyti, ir taip pat, kad būtų kažkas įdomaus, reikalingo žmonėms. Tai buvo tikslas.

Apklausėja: Aha, labai gerai. Gerai. Kokia kalba kalbate namuose ir kokią prasmę tai jums turi?

Dalyvė: Namuose, kur namuose?

Apklausėja: Na, namuose, tarkime, Lietuvoje. Pavyzdžiui, Lietuvoje arba nuvykus į Azerbaidžaną pas gimines.

Dalyvė: Azerbaidžane kalbu azerbaidžaniškai. Lietuvoje dažniausiai naudojama anglų kalba. Turiu omenyje... kasdien, pavyzdžiui, kalbant namuose telefonu, kalbu azerbaidžaniškai.

Apklausėja: Gerai. Kiek jums svarbu išsaugoti Azerbaidžano papročius ir tradicijas?

Dalyvė: Aš, kaip matyti iš mano amžiaus, esu šios kartos atstovė. Papročiai ir tradicijos, kurias žinau, kurios pasiekė mane, stengiuosi jas puoselėti gyvenant užsienyje, ar jas daryti, švęsti su draugais. Pirmas dalykas, kuris ateina į galvą, žinoma, yra Novruz šventė. Pastaruosius kelerius metus... mes organizavome kartu su azerbaidžaniečiais ir kitais iš [bendruomenės pavadinimas] bendruomenės, kad parodytume šias tradicijas ir lietuviams, ir kitiems užsieniečiams. Taip mes ir patys švenčiame, ir kartu su kitais.

Apklausėja: Gerai. Sakėte, kad Novruz šventė pirma atėjo į galvą. O kodėl būtent Novruz šventę labiausiai renkatės parodyti žmonėms, ar išlaikyti šią tradiciją?

Dalyvė: Pavyzdžiui, būnant Azerbaidžane, tai visada buvo viena iš švenčių, kurią švęsdavome ilgiausiai. Visada, t. y. visa šeima susirenka, aplankome gimines. Be to, man, pavyzdžiui, įdomiausia dalis yra ta, kad susitaiko susipykę. Visada žiūrėdavau vaikystėje, kad gerai... tie, kurie pykstasi, t. y. suaugę, džiaugdavausi jų susitaikymu, sakyčiau. Paskui dėl maisto, t. y. mūsų nacionaliniai saldumynai gaminami būtent tuo metu, t. y. tai vyksta kartą per metus, sukuria ypatingą šventinę atmosferą. Jų gaminimas, t. y. procesas, yra ilgas procesas, nelengvas. Paskui jų kvapas, kaminų kvapas. Tai tiesiog susiję su nostalgija. Bet, pavyzdžiui, gyvenant Lietuvoje, taip pat matau, kad kai kurios jų švenčiamos šventės sutampa su mūsų tradicijomis. T. y. tas aspektas man taip pat įdomus. Kai prisijungiu prie jų... Joninių, pas juos taip pat Joninės, birželį?

Apklausėja: Taip, taip. Joninės.

Dalyvė: Ten taip pat kūrenami laužai, per juos šokinėjama, turi įvairių papročių. Per Velykas taip pat, kiaušiniai margi. Ar mušama kiaušiniais, atrodo, kartais būna, nežinau tiksliai. Bet tai taip pat labai sena šventė. Jii švenčiama tūkstančius metų. Kai kurios šiuolaikinės šventės perėmė šias tradicijas iš ten.

Apklausėja: Taip, tiesa.

Dalyvė: Štai taip. Labai turtinga kultūra, labai turtingos tradicijos. Be to, kiekvieną kartą galima rasti kažką naujo. Taip pat yra niuansas, kad ne tik Azerbaidžanas švenčia, bet ir kitos šalys. Man pačiai įdomu. Kitos šalys atvyksta, rodo savo tradicijas, ką mes darome, jie nedaro, ar daro skirtingus dalykus, gamina kitus patiekalus. Visa tai... ir man pačiai, aš smalsi. Ir... dėl šių priežasčių.

Apklausėja: Gerai. Vadinas, supratau, kad stengiatės prisijungti ir prie Lietuvos papročių. O ką jums reiškia būti visuomenės dalimi? Ar galite pateikti konkretų pavyzdį?

Dalyvė: Konkretus pavyzdys, pavyzdžiui, sakyčiau, šią vasarą... jie švenčia Jonines Kernavėje. Tai buvo jų pirmoji sostinė. T. y. šventė pati daugiausia ten ir vyksta. Pavyzdžiui, nuvykti ten ir laikytis daugumos papročių, t. y. kaip žmonės švenčia tą dieną, likti iki aušros ir pasitikti saulę, šokinėti per laužą, t. y. visus šiuos procesus... sakyčiau, net jei nėra 100% tikslu, laikytis jų... suartina su tais žmonėmis.

Apklausėja: Mhm. Gerai. O švenčiant Novruz šventę Lietuvoje, ar įtraukiate į šias šventes lietuvių draugus ar kaimynus? Arba kokia būna jų reakcija?

Dalyvė: Aha, jiems labai įdomu. Jie visada atvyksta. Reakcija iš tikrųjų labai gera. Po to man kiekvienais metais rašo: „Ar vėl bus šiemet? Mes norime atvykti.“ Taip pat žiniasklaidai tai įdomu. Lietuvos valstybinis kanalas pats atvyko ir filmavo. Jiems tai buvo įdomu, nes tai kažkas kita. Be to, kadangi Lietuva turi tas pagoniškas šaknis...

Apklausėja: Taip, taip.

Dalyvė: ...šventė Novruz taip pat susijusi su elementais. Jiems taip pat įdomu. Yra ugnis, židiny, švenčiami kiti elementai. Ta dalis jiems įdomi.

Apklausėja: Gerai. O savo laisvalaikį dažniausiai leidžiate su kuo? T. y. su lietuviais, azerbaidžaniečiais, ar labiau su tarptautine grupe?

Dalyvė: Mišriai. Ir azerbaidžaniečiai, ir užsieniečiai, ir lietuviai. Man svarbiausi yra žmonės.

Apklausėja: Gerai. O kaip šis ratas, t. y. tarptautinis žmonių ratas, veikia jūsų kultūrinį identitetą ir kasdienius pasirinkimus?

Dalyvė: Ne, netikiu, kad toks poveikis būtų.

Apklausėja: Gerai. O kokius skirtumus jaučiate santykiuose su skirtingų tautybių draugais?

Dalyvė: Pagrindinis skirtumas yra kalba. Turiu omenyje, kai kalbi savo gimtąją kalbą, tai yra šiek tiek kitaip, nei kalbant užsienio kalbą. Lengviau paaiškinti kalbant savo gimtąją kalbą, ir manau, ryšys yra nuoširdesnis. Kitas skirtumas... žinoma, yra kultūriniai skirtumai. Kadangi kiekvienas atvyksta iš tam tikros kultūros, jie gali turėti savo draugystės sampratą, o mes galime turėti savo sampratą. Galų gale, reikia rasti bendrą tašką.

Apklausėja: Mhm. O ar jaučiatės Lietuvos visuomenės dalimi?

Dalyvė: Jaučiuosi, taip. Gyvenu ilgą laiką. Stengiuosi gauti informacijos, stengiuosi sužinoti daugiau apie jų kultūras, kalbą šiek tiek žinau. Žinoma, 100% visko nežinau. Bet, sakyčiau, tam tikru mastu. Yra dalykų, kurių nežinau, pavyzdžiui, kurie veikia kasdienį gyvenimą. Bet bendrai... taip.

Apklausėja: O ar būna situacijų, kurios šį jausmą sustiprina arba susilpnina? T. y. konkrečių situacijų, kai jaučiatės, kad „taip, aš esu šios visuomenės dalis“, arba, priešingai, kad „aš čia visai netinku“?

Dalyvė: Konkretus pavyzdys, sakyčiau, kai reikia eiti pas gydytoją, t. y. nežinojimas sistemos, ar apskritai... valdžios... Turiu omenyje, reikia eiti pas gydytoją. Nežinojimas, kaip atlikti tą procedūrą, kaip užsiregistruoti pas gydytoją. Arba, nežinau, tarkime, reikia remonto, o tu nepažįsti žmonių. Azerbaidžane yra taip, kad, galbūt, kadangi šeima čia, visi turi pažįstamų. O čia, kadangi viskas kuriama nuo nulio, kol susikuri tą *network*, kol sužinai, kur ką rasti. Yra tokių klausimų, kai pamatai, kad, o, šio ryšio čia nėra.

Apklausėja: Taip. *Network*. Taip.

Dalyvė: T. y. tokios situacijos.

Apklausėja: Gerai. Ką jums reiškia Azerbaidžano moteris?

Dalyvė: Įdomu. Aš nesu ta, kuri, kaip pasakyti, suteikia „nacionalinę“ prasmę. Jei klausiate dėl kitos... jei klausiate dėl kitos priežasties, galbūt galiu atsakyti. Turiu omenyje, aš taip nežiūriu į šiuos dalykus.

Apklausėja: Gerai. O kaip žiūrite? T. y. galite man paaiškinti, kaip jūs pati suprantate, jei norite.

Dalyvė: Turiu omenyje, asmuo turi savo tapatybę. Aš savęs nematau per etiketes, pavyzdžiui, „Aš azerbaidžanietė“ ar „Aš IT specialistė“ ar „Aš moteris“. Turiu omenyje, tai ne tai. Tą noriu pasakyti.

Apklausėja: Gerai.

Dalyvė: Aš nedirbu su etiketėmis.

Apklausėja: Sutinku. O kaip apskritai suprantate geros moters sąvoką?

Dalyvė: Man tai gali būti gero žmogaus samprata. Turiu omenyje, malonus ir taikus. Kitas... Įdomus klausimas iš tikrųjų. Nežinau, kokia kalba šiuo metu galvoti, todėl mano smegenys sudegė.

Apklausėja: Nesvarbu, kokia jums patogiau. Čia visos man visada atsako keliomis kalbomis.

Dalyvė: Aš tai išversiu į anglų kalbą, galėčiau iš karto pasakyti angliškai.

Apklausėja: Taip, pasakykite, kokia kalba jums patogiu.

Dalyvė: *Yeah. Um... yeah, I mean...* klausimas angliškai skamba: *What... What is a good woman? What... what does a good... what does being a good woman mean to you?* Turiu omenyje, galima eiti giliai. Psichologiškai, ir panašiai. Bet šį klausimą galime praleisti. Tiesiog... tai buvo mano atsakymas.

Apklausėja: Gerai. O ar yra skirtumas tarp jūsų šeimos šios sąvokos supratimo ir jūsų asmeninės nuomonės? Būtent geros moters samprata.

Dalyvė: Tikriausiai yra, taip.

Apklausėja: Gerai. Jūsų nuomone, kokie yra pagrindiniai skirtumai tarp lūkesčių moterims Azerbaidžane ir Lietuvoje?

Dalyvė: Turiu omenyje, kalbame apie dabartinį laiką?

Apklausėja: Taip, taip, dabartinis laikas.

Dalyvė: Skirtumai tikriausiai tie, kad pas mus vis dar tikimasi, kad jos turi rengtis šitaip, t. y. visada, kaip pasakyčiau, išeiti iš namų prižiūrėtos. Paskui, sulaukus tam tikro amžiaus, sakyčiau, nuo 20-21 metų, jau gali kurti šeimą, turėti vaikų, ir kuo anksčiau, tuo geriau, t. y. Jaunos. Lietuvoje, pavyzdžiui, nėra tokio lūkesčio dėl išvaizdos, kad turi atrodyti tik taip. Yra daugiau laisvės. Kiekvienas rengiasi savo norimu stiliumi, kiekvienas gali išeiti, kaip pasakyti, kaip nori. Dėl šeimos, t. y. joms, pavyzdžiui, 20 metų ištekti atrodo per anksti, kad dar yra laiko, reikia gyventi gyvenimą, mokytis. Tos, kurios nori dirbti karjerą, t. y. norinčioms dirbti savo karjeroje, yra labiau palaikomos. Ypač moterys, pavyzdžiui, pasirenkant tos sritis, kurios anksčiau buvo labiau vyrų domenas, IT, inžinerijos sritis, jos yra labiau palaikomos, kad būtų užtikrinta bendra lyčių lygybė darbe. Tokie skirtumai.

Apklausėja: Mhm. Ar teisingai suprantu, kad jūs neturite vaikų?

Dalyvė: Mhm.

Apklausėja: Gerai. O jei turėtumėte vaikų, kiek jums būtų svarbu, kad jie išmoktų azerbaidžaniečių kalbos ir pažintų kilmės kultūrą?

Dalyvė: Manau, kad žinoti, iš kur kyla šaknys, ir žinoti, kas yra gimtoji kalba. Jei mamos kalba yra ši, manau, jie gali mokėti ir kitas kalbas, bet vis tiek žinoti gimtąją kalbą... sukuria tvirtesnį ryšį.

Apklausėja: Gerai. O jei jūsų vaikas norėtų vesti ne azerbaidžanietį, kaip jūs reaguotumėte?

Dalyvė: Kad būtų laimingas.

Apklausėja: O kaip jūsų šeima ar giminės Azerbaidžane reaguotų į šį klausimą?

Dalyvė: Jei mano vaikas tuoktųsi? Mano šeima gali reaguoti normaliai. O giminių nuomonė man jau nebeįdomi.

Apklausėja: (Juokiasi) *That's the spirit!*

Dalyvė: *Yeah, exactly. Yeah. I mean, if that's my child, so...*

Apklausėja: Tiksliai. O ar jūsų asmeninės mintys šiuo klausimu laikui bėgant pasikeitė, ar visada taip galvojote?

Dalyvė: Ne, žinoma, pasikeitė. Gyvendama Azerbaidžane... aplinkui matydama ir girdėdama tik tai, ką girdėjau Azerbaidžane. Išvykus ir vėliau keliaujant po pasaulį, žmogaus mintys, žinoma, keičiasi. Bendraujant su daugiau žmonių, matai, kad yra ir tokia galimybė, ir anokia. Iš esmės, žmogus visada tobulėja. Jei mano mintys prieš 10 metų ir dabar sutampa, tai reiškia, kad aš neevoliucionavau. Prieš 10 metų, taip, galbūt galvojau kitaip, konservatyviau. Galvojau, kad Azerbaidžane... po kurio laiko aš taip pat ištekėsiu... kaip pasakyti, *follow the plan*. Taip.

Apklausėja: O ar jautėte tam tikrą spaudimą dėl moters vaidmens iš šeimos ar bendruomenės?

Dalyvė: Žinoma.

Apklausėja: O kokios situacijos labiausiai pasireiškė? Ir kaip jūs reaguojate į tokias situacijas?

Dalyvė: Daugiausia susiję su amžiumi... sakyčiau, sako „turi ištekėti ir panašiai“. Mano reakcija dabar... po kurio laiko jie supranta, kad sprendimą priimu pati. Jei anksčiau daugiau reaguodavau, dabar tik „hm, gerai“. Suprantu, kad tai mato žmonės, ar mato mano šeima, ir mano, kad nori man gero. Kitos situacijos, pavyzdžiui, susijusios su stiliumi, pavyzdžiui, mano išvaizda, tarkime, plaukai. Azerbaidžane nedaug žmonių su trumpais plaukais. Daug kartų sulaukiau komentarų dėl trumpų plaukų, kad „ne, tu moteris, tavo plaukai turi būti ilgi“ ir panašiai. Tokie stereotipai. Arba „šiuo stiliumi pas mus nesirengiama“. Tokiu būdu. Turiu omenyje, mano reakcija... stengiuosi bent jau būti neutrali. Kokia prasme? Turiu omenyje, aprangai, jei labai skiriasi nuo to, ką rengiuosi ten,

kas yra sportinis stilius, o ten visi teikia pirmenybę patogiai aprangai. Čia stengiuosi maišyti. Taip būna kartais, bet per daug nekreipiu dėmesio.

Apklausėja: Gerai. Matau, kad jūsų laikas, sakėte, iki pusės antros.

Dalyvė: Mhm, mhm. Atsiprašau, kad negalėjau to padaryti.

Apklausėja: Ne, ne, nesijaudinkite.

5 DALYVĖ

Apklausėja: ...jei norite, galime pradėti. Gerai, pirmas klausimas toks: Kiek jums metų?

Dalyvė: Man 39 metai.

Apklausėja: Mhm. Koks jūsų išsilavinimas?

Dalyvė: Esu įgijusi aukštąjį išsilavinimą.

Apklausėja: Mhm. Kada ir kokiomis aplinkybėmis persikėlėte į Lietuvą? Ir kokie buvo jūsų pirmieji įspūdžiai?

Dalyvė: Į Lietuvą persikėlėme maždaug 2018 metais, daugiau nei prieš aštuonerius metus. Iš pradžių mano vyras atvyko čia, įkūrė čia savo verslą. Po to atvažiavo pasiimti mūsų. Aš pasiėmiau vaikus ir atvykau. Pirmieji įspūdžiai... Šalis man labai artima siela, dvasia. Labai myliu gamtą. Čia esanti gamta man suteikia nepaprastą ramybę. Kai tik atvažiavau, buvo malonu, bet po kurio laiko, nori nenori, pradedi ilgėtis. Kalbos problema, daug sunkumų, nerimo buvo. Bet maždaug po trejų metų pradėjau suprasti kalbą. Net iki to laiko buvau ne kartą mintyse nusprendusi grįžti. Mačiau, kad ir vaikai kenčia. Bet gerai, kad negrįžome. Išgyvenome tą laikotarpį. Po to, kai peržengiau kalbos barjerą, pasidarė labai lengva. Paskui pamažu ir pati susiradau darbą, dabar dirbu. Vaikų mokslai, ačiū Dievui, geri. Kalba visiškai laisvai.

Apklausėja: Laisvai kalba lietuviškai?

Dalyvė: Taip.

Apklausėja: O, labai gerai. Vadinasi, čia baigė universitetą, taip suprantu?

Dalyvė: Ne, vaikai dar mokykloje.

Apklausėja: O, mokykloje. Gerai. Eina į lietuvišką mokyklą?

Dalyvė: Taip.

Apklausėja: O, labai gerai.

Dalyvė: Beje, aš ir mano vaikai laikomi poliglota. Nes vaikai laisvai kalba penkiomis kalbomis.

Apklausėja: *Mašallah*. Vadinasi, pagrindinė atvykimo priežastis buvo jūsų šeima, pirma, ar ne?

Dalyvė: Aha.

Apklausėja: Gerai. O be to, kokius jausmus jautėte viduje, priimdama tą sprendimą?

Dalyvė: [Juokiasi] Iš tikrųjų, buvau neapsisprendusi. Nenorėjau atvykti, bet norėjau, kaip pasakyti, išlaikyti šeimą kartu. Tik rizika. T. y. galvojau, arba prarasiu, arba kažką laimėsiu. Rizika.

Apklausėja: Gerai. O kaip apibūdintumėte savo dabartinę šeimos padėtį? Kokie santykiai su šeimos nariais?

Dalyvė: Gerai, normaliai. Kartais su vyru būna kokių nors... [juokiasi] ginčų būna visose šeimose, bet... normalu.

Apklausėja: Gerai.

Dalyvė: Vaikai taip pat yra paauglystės amžiaus. Kartais šiek tiek sunkiai randame bendrą kalbą, bet didelių konfliktų nebūna. Stengiamės. Dėl psichologinės būklės šiuo metu taip pat dirbu, dirbu su psichologu. Tai man labai gerai paveikė.

Apklausėja: Gerai. Dabar, iš kokių veiklų susideda jūsų kasdienis gyvenimas?

Dalyvė: Dirbu [darbo pozicija ir vieta]. Aš gyvenu Alytuje. Šio miesto [darbo vieta] įsidarbinau 2023 metais, bus treči metai. Turiu dar vieną papildomą darbą. Jau metai dirbu ir kito, netolimo miesto – Varėnos – [darbo vieta], toje pačioje pozicijoje. Bet ten įsidarbinau 0,25 etatu. T. y. važiuoju kartą per savaitę. O čia dirbu pilnu etatu, kasdien.

Apklausėja: Gerai. O kokia buvo jūsų patirtis mokantis lietuvių kalbos?

Dalyvė: Mano patirtis daugiausia susijusi su vaikais. [Juokiasi] T. y. per prievartą. Pirmi du metai, du su puse metų buvo visiškai labai sunku. Naudojau tik rusų kalbą. Niekada nesijaučiau patogiai. Psichologiškai taip pat buvau labai prislėgta. Negalėjau visiškai išreikšti savo širdies, savo minčių.

Kai kurie žmonės nenorėjo kalbėti rusiškai, kai kurie reagavo blogai, kai kurie reagavo normaliai. Taip slėgiausi. Bet po trejų metų pajutau, kad pradėdau suprasti. Visiškai suprantu. Po trejų metų pradėjau bandyti kalbėti.

Dalyvė: Net čia turime vieną giminaitę. Su ja visada kalbėjome rusiškai. Kartą jos paprašiau, kad visiškai nustotume. Nes su ta moterimi bendraudavome daugiausia. Paprašiau, kad net jei man bus sunku, tu kalbėk su manimi lietuviškai, aš pasistengsiu kiek įmanoma. Po to, kai nustačiau tą draudimą, pamažu pradėjau kalbėti. Paskui kasdien su vaikais... Ieškojau mokytojo, kad užsiimtų su vaikais. Niekur negalėjau rasti. Tai buvo ir privalumas [juokiasi], kad pati priverstinai atsisėdau. Kasdien... Rasdavau vaizdo įrašų „Youtube“, įjungdavau vaikams trumpas pasakas, imdavome knygas iš bibliotekos. Nors nesuprasdavome, skaitydavome, stengdavomės. Paskui... Pavyzdžiui, pas mokytoją praktiškai nevažiavome. Buvo viena mokytoja, mėnesį pas ją pavažiavome. Kažkaip mums su ja nepavyko, kaip pasakyti... Neradome bendros kalbos. Taip, išėjome nuo jos. Bet po to aš pati „Youtube“ radau vieną mokytoją, vyras, pamiršau jo vardą. Jis turi pamokas. Kasdien duoda trumpas 15 minučių kalbos pamokas. Aiškina ir angliškai, ir turi rusiškų vaizdo įrašų. Daugiausia iš to mokytojo daug išmokau. Ir gramatiškai. Sėdėdavau kasdien, turėjau sąsiuvinį, greitai užsirašinėdavau, ką išmokau, žodžius, tarimą. Paskui gramatiškai, pavyzdžiui, raidžių tarimas, tą išmokau su vaikais. Nes... žiūrėdavau „Youtube“ vaizdo įrašus, kaip ką reikia skaityti. Paskui aiškinau vaikams. Štai taip. Paskui, t. y. mechaniškai po kurio laiko... Ir dabar darbe, pavyzdžiui, daug žmonių galvoja, kad aš čia [juokiasi] universitetą, kažką baigiau. Nes kai rašau raštus... mato, visada klausia, kaip tu taip... raidžių vietas... Jūs, jūs lietuviškai kalbate?

Apklausėja: Taip, taip, aš čia gimiau.

Dalyvė: A, kaip gražu! [Juokiasi] Pavyzdžiui, kas yra „nosinė“, paskui [juokiasi] „ilgoji“... Kai rašau tuos, visada stebisi, kaip tu tai žinai? Net patys lietuviai taip lengvai negali rašyti. Kaip žinai tai? Sakau, tik su vaikais. Tik t. y. darydama namų darbus, štai taip išmokome.

Apklausėja: Jūs šaunuolė. Gerai. Vadinasi, namuose, taip suprantu, kalbate daugiausia azerbaidžaniškai, o su vaikais stengiatės mokytis lietuvių kalbos.

Dalyvė: Taip, su vaikais bandžiau kurį laiką. Nes mokytojos labai primygtinai reikalavo, kad vaikams sunku. Kalbėkite lietuviškai. Bandžiau kalbėti. [Juokiasi] Nenorėjo. Labai griežtai sureagavo: „Mama, ne, nekalbėk su mumis, kalbėk mūsų kalba.“ Aš jų neskaudinau, kalbėjome savo kalba.

Apklausėja: Gerai. O kiek jums svarbu išsaugoti Azerbaidžano papročius ir tradicijas?

Dalyvė: Labai svarbu. [Juokiasi] Priklauso, kokių papročių ir tradicijų. Kai kurios mano mintys čia pasikeitė. Įgijau naujų žinių, naujų minčių, naujų pasaulėžiūrų. Bet t. y. kaip azerbaidžanietė, kasdienis maistas, Azerbaidžano valgiai visada gaminami. Būtinai, pavyzdžiui, per Novruz šventę, *šekerbura*, *baklava*, *semeni* yra privaloma, visada dengiu stalą, visi kartu švenčiame. Paskui... turime savo vėliavą. [Juokiasi] Paskui... stengiuosi parodyti vaikams Azerbaidžano, nes jų mokslai eina pagal Lietuvos švietimą. Mūsų... Pavyzdžiui, stengiuosi parodyti kai kuriuos senus filmus.

Apklausėja: Geras. O ką manote apie prisijungimą prie Lietuvos papročių ir tradicijų bei tapimą aktyvia šios visuomenės nare?

Dalyvė: Man patinka ir tie. T. y. kaip pasakyti, man labai... Anksčiau galvojau, kad mes... kaip pasakyti, mano mama visada apie krikščionis mus taip... [Juokiasi]

Apklausėja: Taip, kad jie blogi... [Juokiasi]

Dalyvė: Krikščionys blogi, tokie, anokie. Aš atvykau čia su didele baime, maniau, kad mus pagaus ir suvalgys. [Juokiasi] Taip, paskui pamačiau, kad ne, t. y. iš tikrųjų... Kai kuriais atžvilgiais jie sąžiningesni už mus, geriau žino, kas yra gerai, kas blogai. Mažiau meluoja už mus. Aš tuos dalykus priėmiau labai teigiamai. Pamačiau, kad ne, t. y. negalima vienareikšmiškai žiūrėti į žmogų... į žmones, į visuomenę.

Apklausėja: Sutinku.

Dalyvė: Be to, čia, pavyzdžiui, mes su vaikais... dabar jie šiek tiek paaugę, dabar sunkiai išeina iš namų. Bet maždaug iki šešerių, septynerių, aštuonerių metų aš taip pat buvau namuose, laisva. Kiekvieną savaitę, pavyzdžiui, čia vyksta daug renginių. Į visus einame, eidavome. Susiję su Lietuvos tradicijomis. Paskui iš mokyklos mus dažnai veža į muziejus, ekskursijas... Aš pati, pavyzdžiui, esu smalsi, dažnai einu į bažnyčią. Ten taip pat meldžiuosi. Aš pati, t. y. kaip musulmonė. Tai man...

Apklausėja: Taip, taip, mano mama irgi sako, kad nesvarbu kur, visur yra Dievo namai.

Dalyvė: Nesvarbu, visur yra Dievo namai. Ten, pavyzdžiui, domiuosi kai kuriais jų papročiais. Štai taip.

Apklausėja: Gerai. O ką jums reiškia būti visuomenės dalimi? Ar galite pateikti konkretų pavyzdį?

Dalyvė: Iš tikrųjų, tai yra nesijausti viena. Anksčiau jaučiausi labai viena. Bet dabar su kolegomis labai lengva, randu bendrą kalbą. Kasdien keičiamės nuomonėmis. Jie labai domisi manimi, klausia

apie mūsų papročius, pasaulėžiūrą, ir net dauguma ateina ir sako man, kad mes apie musulmonus galvojome visiškai kitaip. Tu pakeitei mūsų nuomonę. T. y. būti visuomenės dalimi – tai tik jaustis patogiai. Aš visada noriu, kad ir mano vaikai, nors tai svetima šalis, nors nesame tos tautos, bet visi esame žmonės, visi turime įsilieti į visuomenę.

Apklausėja: Tiesa. Gerai. Sakėte, kad švenčiate Azerbaidžano šventes. O kurias būtent švenčiate? Ir ar jas organizuojate Lietuvoje, pavyzdžiui, draugams, giminėms ar kolegoms?

Dalyvė: Būna. Čia buvo Azerbaidžano šeimų. Lietuvių šeimų... būna, bet ne. [Juokiasi] Lietuvių šeimų taip pat būna. Keletą kartų atvyko pas mus. Dabar patys ypač norėjo, sako, girdėjome apie jūsų Novruz šventę. Ar galime atvykti, pažiūrėti, kaip dengiate stalą, kaip švenčiate. Paskui yra Azerbaidžano šeimų. Jos dažnai susirenka pas mus. Daugiausia pas mus susirenka. Nes [juokiasi], kaip pasakyti, dauguma neturi šeimų šalia. [Juokiasi] Nėra kas gamina, todėl ateina pas mus. [Juokiasi]

Apklausėja: Gerai. Vadinasi, daugiausia, tikriausiai, švenčiate Ramadano pabaigos šventę, Novruz, t. y. taip.

Dalyvė: Ramadanas neseniai. Gaminu *baklavą*, *gogalą*. Pavyzdžiui, tai aiškinu vaikams, sėdime prie stalo. Ramadano šventė, Novruz šventė, Naujuosius metus švenčiame. Štai taip.

Apklausėja: O kokia būna lietuvių reakcija, kai organizuojate šventes?

Dalyvė: Labai puiki. Labai puiki. Labai domisi, jiems labai... Tai tas pats, jie taip pat turi „Velykas“. Labai panašu.

Apklausėja: Taip, t. y. panašu į mūsų Novruz.

Dalyvė: Taip, labai panašu.

Apklausėja: Gerai. O savo laisvalaikį dažniausiai leidžiate su kuo? Tikriausiai, t. y. su kolegomis, šeima.

Dalyvė: Daugiausia su šeima, vaikais. Ir turiu draugų. Kitos tautybės, pavyzdžiui, ukrainietė.

Apklausėja: O ar šis bendravimas su ukrainiečiais, azerbaidžaniečiais, lietuviais veikia jūsų kultūrinį identitetą ir kasdienius pasirinkimus?

Dalyvė: Labai įdomu. Anksčiau buvau uždara tokiais klausimais. Aš iš tikrųjų, būdama Azerbaidžane, buvau uždaras žmogus. Dažnai stengiausi save riboti. Pavyzdžiui, jei koks nors

charakterio bruožas nepatikdavo, iškart atsitraukdavau nuo žmonių. Bet dabar tapau labai atvira. Dabar iš kiekvieno žmogaus stengiuosi kažką pasiimti. Nesiriboju, priimu juos tokius, kokie yra. Stengiuosi draugauti.

Apklausėja: O kokius skirtumus jaučiate santykiuose su šiais užsienio draugais?

Dalyvė: Tarp Azerbaidžano ir jų?

Apklausėja: T. y. tarp jūsų, tarkime, šios ukrainietės draugės ar lietuvių draugės...

Dalyvė: Žinoma, kaip moteris, užaugusi Azerbaidžano šeimoje, pas mus yra daug ribų. Jos yra laisvesnės, turi daugiau pasitikėjimo savimi, daugiau vertina save, daugiau skiria laiko sau. Pas mus yra aukojimasis vaikams. Pamažu aš taip pat stengiuosi tuos dalykus keisti savyje, t. y. jau daug ką pakeičiau.

Apklausėja: Gerai. O ar jaučiatės Lietuvos visuomenės dalimi?

Dalyvė: Taip, gyvenu čia, kalbu jų kalba, esu rami.

Apklausėja: Taip, gerai. O ar būna situacijų, kurios šį jausmą sustiprina ar susilpnina? T. y. kokios būtent situacijos?

Dalyvė: Dažnai, kaip pasakyti. Man čia keista. Kai kurie žmonės, kai kurie atvykstantys, pavyzdžiui, kalbant su ta ukrainiete mergina, su kitais azerbaidžaniečiais, jų įspūdžiai nėra tokie malonūs. Visada skundžiasi, kad patyrė grubų elgesį. Bet kažkodėl, nežinau, galbūt man tai buvo kažkada, net neprisimenu. Bet 90% atvejų aš patyriau labai malonų elgesį. Nežinau, kodėl. Gal dėl to, kad jie labai gerbia kalbančius jų kalba. Buvo... [Juokiasi] Kelis kartus, pavyzdžiui, su mašina... buvau stresinėje situacijoje su vaikais, išvažiavau pikta iš namų, atsitrenkiau... švelniai paliečiau [juokiasi]. Keletą kartų taip nutiko. Patikėkite, išlipau iš mašinos nustebusi. Galvojau, kad jie reaguos labai griežtai, puls ant manęs. O jie šypsosi ir sako: „Nieko tokio, kas čia, nieko neatsitiks.“ Taip maloniai reaguoja. Aš pati stebiuosi, kad [juokiasi] paprastai apie kai kuriuos lietuvius sako, kad jie agresyvūs, pavyzdžiui, neliesk jų turto, jie tave taip, anai padarys. Bet aš pati, savo asmeninėje patirtyje, tokio grubumo nemačiau. Su manimi visada elgėsi maloniai...

Apklausėja: Gerai. Ką jums reiškia Azerbaidžano moteris?

Dalyvė: [Galvoja]... Iš tikrųjų, labai myliu savo tėvynę, labai gerbiu. Gerai, kad esu azerbaidžanietė. Didžiuojuosi savo tauta. Mūsų tautos papročių ir tradicijų saugojimas, moters... kaip pasakyti, moters šventumas... tai labai myliu. Bet... būna mentalitete tam tikrų momentų, kai

palyginus su kitomis tautomis, tai nėra malonu. Aš taip pat pamažu stengiuosi tuos dalykus keisti savyje, kad neperduočiau savo dukrai tokia apimtimi. Bent šiek tiek pakeisčiau savo mąstymą.

Apklausėja: Gerai. O kas jums apskritai yra geros moters sąvoka? T. y. kaip ją suprantate? Kas, jūsų manymu, turėtų būti gera moteris, kokia ji turėtų būti?

Dalyvė: Dabar mano mintys labai keičiasi. Gera moteris... visų pirma, turėtų būti moteris, kuri grįžta prie savęs. Turi mokėti savo laimę kelti į pirmą vietą. Nei vaikai, nei vyras... T. y. kad perduotų jiems tą meilę ir galėtų juos padaryti laimingus, žmogus visų pirma turi grįžti prie savęs, rūpintis savimi, tapti laiminga. Turi pažinti save. Mums atrodo, kad gyvename ilgus metus, labai gerai save pažįstame. Bet... dabar dirbu su savimi. Žmogus save galbūt pažįsta tik labai mažu procentu. Žmogus, kaip pasakyti, turi atsigręžti į save. Svarbu mokėti būti laimingam sau, skirti laiko sau, savo pomėgiams, savo... užsiimti hobiais, kurie lavina kūrybinius gebėjimus. Turime atrasti talentą savyje, ir moteris, kuri moka būti naudinga pasauliui, sau, yra laiminga moteris.

Apklausėja: Gerai. O ar jūsų šeima... ar jūsų šeimos supratimas būtų toks pat kaip jūsų? Ar jie taip pat suprastų, kad gera moteris turi būti tokia?

Dalyvė: Taip. T. y. mano vyras... niekada neprieštarauja mano mintims. Vaikai taip pat labai mėgsta, visada sako: „Mama, tu kitokia, tu tokia.“

Apklausėja: Gerai. O jūsų manymu, kokie yra pagrindiniai skirtumai tarp lūkesčių moterims Azerbaidžane ir Lietuvoje?

Dalyvė: Labai, labai dideli skirtumai. Pas mus, ant Azerbaidžano moterų, gula didelė našta. 90% šeimos naštos užkraunama moteriai. Bet pas Lietuvos moteris – ne. Kai tik atvykau, labai stebėjausi kieme... matydavau, kad vyrai vežimėliu vežioja kūdikius. Pavyzdžiui, grįžęs iš darbo, motina duoda jam į rankas, kad eitų valandą pavadžioti. Skalbiniai, matydavau, kaip langus valo. Bet mūsų moterys, mūsų vyrai to nedaro. Visa našta krenta moterims, todėl moteris greitai išsenka, greitai pavargsta. Ir tai iš tikrųjų prasideda nuo mūsų pačių. Turime save subalansuoti, patys nustatyti savo ribas. Viską reikia dalintis.

Apklausėja: Tiesa. O ar šie skirtumai, kuriuos jaučiate, veikia jūsų kasdienį gyvenimą?

Dalyvė: Veikia. Pavyzdžiui, anksčiau, jei prašydavau vyro, jis nedarydavo. Vadovavosi savo mąstymu, kad ne, mes esame Azerbaidžano šeima, taip. Bet pastaruoju metu labai... kaip pasakyti, net neverčiant, pats pradėjo. Jaučiu, pavyzdžiui, ateina, mato, kad nepagaminau valgyti, neturėjau laiko, pats paima ir ką nors paruošia. Jei reikia pagalbos namuose, padeda.

Apklausēja: Gerai. O jei jūsų vaikas norėtų vesti ne azerbaidžanietį, kaip jūs reaguotumėte?

Dalyvė: Normaliai. [Juokiasi] Dėl to su manimi kalbėjo mama [juokiasi], kad neduok Dieve, vaikai ten pasimes, susituoks su lietuviu ar panašiai, paaiškink jiems, taip negalima. Sakiau „taip, taip“ ir praėjau. Bet mano nuomone, nesvarbu. Svarbu, kad būtų laimingas, kad būtų žmogus.

Apklausēja: O ar šis jūsų požiūris pasikeitė laikui bėgant, ar visada taip galvojote?

Dalyvė: Pasikeitė, pasikeitė.

Apklausēja: Gerai. O ar jautėte tam tikrą spaudimą dėl moters vaidmens iš šeimos ar bendruomenės?

Dalyvė: Iš savo šeimos? Taip.

Apklausēja: Gerai. T. y. nekalbu tik apie vyrą, t. y. gali būti mama, brolis, tėtis. Gerai, o kokiose situacijose tas spaudimas pasireiškė labiausiai? Ir kaip jūs į juos reagavote?

Dalyvė: Vyras, pavyzdžiui, dažnai stengiasi užkrauti naštą ant manęs. Jis stengiasi spręsti tik finansinius klausimus. Vaikų, pavyzdžiui, namų darbai, namų ruoša. Dauguma tų dalykų visada lieka ant manęs. Tai taip pat vargina. Tikrai labai vargina.

Apklausēja: Gerai. O kaip dažnai palaikote ryšį su giminėmis ar draugais, likusiais Azerbaidžane?

Dalyvė: Dažnai. [Juokiasi] Kasdien, pavyzdžiui... su kai kuriomis draugėmis kalbuosi kartą per savaitę. Bet su mama, seserimis, galima sakyti, bendraujame kas dvi-trys dienas.

Apklausēja: O apie kokias temas daugiausia kalbate?

Dalyvė: Yra merginų-kolegių, su jomis dažnai diskutuojame [darbo srities] klausimais. Paskui kartais apie šeimos temas, vaikų mokyklos, štai taip... Jie domisi manimi, aš jais, štai taip.

Apklausēja: O ar šie pokalbiai suteikia jums ryšio su savo šaknimis jausmą, ar didina atstumo jausmą?

Dalyvė: Ne, suteikia ryšio jausmą.

Apklausēja: Ryšio. Gerai. O galite papasakoti apie savo keliones į Azerbaidžaną?

Dalyvė: Iš tikrųjų, į Azerbaidžaną važiauvau mažai. Per šiuos aštuonerius metus. Pirmus penkerius metus negalėjome nuvažiuoti. Paskui du-tris metus iš eilės važiauvome. Šiais metais taip pat

negalėjau nuvažiuoti. Vaikai vasarą nuvažiavo be mūsų. Aš negalėjau nuvažiuoti. Nuvažiavus [juokiasi] mano grafikas būna labai įtemptas. Stengiuosi susitikti su klasiokais, paskui su kurso draugais. Keletą darboviečių pakeičiau, su visais kolegomis... Visi nori susitikti. Paskui turiu kitų draugių. Stengiuosi su visais jais susitikti kiek įmanoma. Paskui giminės visi išsirikiuoja. [Juokiasi] Stengiuosi skirti laiko visiems. Labai mėgstu pirkti ir vežti dovanas, kai važiuoju. Štai taip.

Apklausėja: Gerai. O ten, nuvažiavus, jaučiatės labiau kaip namie, ar labiau kaip viešnia?

Dalyvė: Kaip viešnia.

Apklausėja: Kaip viešnia? Kaip įdomiai. Vadinasi, tai nutiko persikėlus į Lietuvą?

Dalyvė: Aha. Jau paskutinio važiavimo metu ir vaikams. Vaikai anksčiau... per ankstesnius važiavimus nenorėjo grįžti. Labai verkdamo, nerimaudavo. Pavyzdžiui, sakydavo: „Mama, čia gerai, pasilikime čia.“ Bet per paskutinius du važiavimus, patys sakė: „Mama... Jau čia turi draugų, jau čia jaučiasi savi.“ Norėjo: „Mama, kada važiuosime namo?“ [Juokiasi]

Apklausėja: O ar sekate naujienas ir įvykius Azerbaidžane?

Dalyvė: Ne, ne kasdien. Jei „Instagram“ ar panašiai kas nors iškyla svarbaus...

Apklausėja: O kokius šaltinius naudojate?

Dalyvė: Dažniausiai matau „Instagram“, žiūriu „Facebook“, „TikTok“, tuos.

Apklausėja: O kaip šios naujienos veikia jūsų kasdienius mąstymus ar sprendimus?

Dalyvė: Neveikia visiškai.

Apklausėja: Ne. Gerai. Ir paskutinis klausimas. Ar jaučiatės gyvenanti tarp dviejų pasaulių?

Dalyvė: Ne. [Juokiasi] Ne. Okey. Vaje. T. y. jau atvykus čia, peržengiau tą barjerą, kad nesvarbu, kur gyvename.

Apklausėja: Gerai. Taip, tada visi mano klausimai baigėsi čia.

6 DALYVĖ

Apklausėja: Kuria kalba jums patogiu, ta kalba ir atsakykite...

Dalyvė: Kalbėkime azerbaidžaniečių kalba, kad galėčiau pilnai išreikšti savo mintis.

Apklausėja: Gerai. Kiek jums metų?

Dalyvė: 41.

Apklausėja: Koks jūsų išsilavinimas?

Dalyvė: Aukštasis.

Apklausėja: Mhm. Kada ir kokiomis aplinkybėmis persikėlėte į Lietuvą?

Dalyvė: Į Lietuvą persikėliau 2007 metais, sukūriau šeimą ir atvykau. Jau 18 metų. Lapkričio ketvirtą, penktą bus 18 metų, kai esu Lietuvoje.

Apklausėja: Gerai. O kokie buvo jūsų pirmieji įspūdžiai?

Dalyvė: Kadangi buvo žiema, ne visai žiema. Lapkričio ketvirta, penkta, rudens pabaiga. Aš taip prisimenu. Išlipome Rygoje. Išlipome Rygoje. Iš ten atvažiavome automobiliu, ir keliuose nebuvo sniego. Pirmasis įspūdis buvo šiek tiek gąsdinantis, nes buvo žiemos mėnuo. Buvo šalta. Bet atsimenu, pavyzdžiui, žiūrėjau į kelius, kuriais važiavome. Jie buvo visiškai kitokie nei mūsų Azerbaidžano keliai, gražūs. Kokia prasme gražūs? Mes taip pat turime gražių kelių ir gražių vietų Azerbaidžane. Tiesiog kelių švara buvo tai, kas mane nustebino pirmiausia.

Apklausėja: Gerai. Vadinasi, pagrindinė atvykimo priežastis buvo šeima? Šeimos kūrimas?

Dalyvė: Šeima. Taip, sukūriau šeimą, atvykau.

Apklausėja: O be to, kokius jausmus jautėte viduje, priimdama tą sprendimą?

Dalyvė: Buvo bauginančių jausmų. Bauginantys jausmai atsirado po to, kai planavau sukurti šeimą. Suvokiau, ką darau. Suvokiau, kur važiuosiu. Šiek tiek baugino kalbos skirtumas. Šiek tiek baugino klimato pasikeitimas. Šiuo atžvilgiu buvo šiek tiek bauginančių jausmų.

Apklausėja: Gerai. O kaip apibūdintumėte savo dabartinę šeimos padėtį? T. y. kokie santykiai su šeimos nariais?

Dalyvė: [Juokiasi] Normaliai. Gerai.

Apklausėja: Gerai.

Dalyvė: Normaliai. Galiu šiek tiek plačiau pakalbėti?

Apklausėja: Taip, taip, gerai.

Dalyvė: T. y. šeima. Uošvė, uošvis – normaliai. Kadangi uošvis yra azerbaidžanietis, geriau vienas kitą suprantame. Kadangi uošvė yra lietuvė, iš pradžių buvo šiek tiek nesupratimo. Vėliau stengėmės suprasti, priimti vienas kitą.

Apklausėja: Gerai. Iš kokių veiklų šiuo metu susideda jūsų kasdienis gyvenimas?

Dalyvė: Kasdienis gyvenimas susideda iš darbo. Darbas ir šeima.

Apklausėja: Gerai. Kokia buvo jūsų patirtis mokantis lietuvių kalbos? Ar patyrėte sunkumų?

Dalyvė: Patyriau sunkumų. Net buvo toks dalykas... atsimenu, kai tik atvykau. Tiesa, nusipirkau knygų, pradėjau mokytis. Supratau, kokia sunki yra ši kalba. Vyras padėjo ištarti kai kuriuos žodžius teisingai. Vyro sesuo padėjo. Kartais uošvė padėdavo. Bet daugiausia pati stengiausi išmokti šią kalbą. Kur pirmiausia patyriau sunkumų? Automokykloje. Taip. Nuėjau mokytis į automokyklą, vairuoti. Ten mokymas buvo lietuvių kalba. T. y. nusipirkau knygą, buvau atvykusi du mėnesius. Per tuos du mėnesius buvo neįmanoma suprasti. Nusipirkau knygą rusų kalba. T. y. jos vertimas buvo ir lietuvių, ir rusų kalba. Ir mokytojas, mokytojas aiškino pamokas, t. y. aš nesupratau. Net kartą buvo toks dalykas. Kažką kalbėjo, aiškino, nukrypo nuo temos. Paskui visi pradėjo juoktis. Mokiniai. Mokiniai pradėjo juoktis, aš irgi prisijungiau prie jų. [Juokiasi] Aš irgi prisijungiau juoktis. Paskui mokytojas, mokytojas žinojo, kad aš nemoku lietuvių kalbos. Labas, iki, kaip sekasi, kas naujo. T. y. lygis buvo toks. Paskui pažiūrėjo į mane ir sako: „Supratote, kad juokiatės?“ Sakau: „Ne.“ [Juokiasi] Ir po to, kai tai pasakiau, klasė vėl pradėjo juoktis. T. y. tada jau supratau, kad reikia rimtai mokytis. Nes yra poliklinika, reikia išeiti, bent jau į parduotuvę nueiti. Reikia paaiškinti, ko nori. Ir po to rimtai pradėjau užsiimti šia kalba.

Apklausėja: Gerai. O kokia kalba kalbate namuose ir kokią prasmę tai jums turi?

Dalyvė: Namuose daugiausia, iš pradžių kalbėjau azerbaidžaniečių kalba, vaikų... Aš vis tiek žinojau, kad vaikai gyvena Lietuvoje. Azerbaidžaniečių, rusų, lietuvių kalbas jie išmoks, žinos. Aš stengiausi tik azerbaidžaniečių kalba. Net sūnus į darželį nuėjo ketverių metų, iki tol nemokėjo lietuvių kalbos, tik labas, iki. Pradžioje darželyje jam buvo sunku, bet vėliau išmoko ir jau beveik pamiršo azerbaidžaniečių kalbą. Aš stengiausi, kad azerbaidžaniečių kalba būtų žinoma ir daugiau naudočiau namuose azerbaidžaniečių kalbą. Teikiu pirmenybę.

Apklausėja: O kaip keičiasi jūsų kalbos pasirinkimas viešose vietose?

Dalyvė: T. y. stengiuosi kalbėti lietuviškai viešose vietose. T. y. jei gyvename šioje valstybėje, žinoti jos kalbą ir ją gerbti yra svarbu ir, manau, mūsų pareiga.

Apklausėja: Gerai. Kiek jums svarbu išsaugoti Azerbaidžano papročius ir tradicijas?

Dalyvė: Svarbu dėl mano vaikų. T. y. mūsų papročiai yra gražūs. Aš myliu Azerbaidžaną. T. y. mūsų Azerbaidžano papročiai ir tradicijos yra gražūs, ir aš noriu juos perduoti savo vaikams, ir stengiuosi tai daryti kiek galiu.

Apklausėja: O apskritai, kokias tradicijas labiausiai puoselėjate ir kodėl renkatės būtent jas?

Dalyvė: Kurias? Pagrindinės šventės, mūsų šventės. Viena iš jų yra Novruz šventė. Kadangi Novruz šventė yra istorinė, mūsų istorinė sena šventė, noriu, kad ir šie vaikai, mano vaikai, tai žinotų. Novruz šventė, paskui Kurban Bayram, turime religinę šventę, Aukojimo šventę. Ir aiškinu jos prasmę vaikams. Noriu, kad mano vaikai žinotų, iš kur kyla jų šaknys.

Apklausėja: Gerai. O ką manote apie prisijungimą prie Lietuvos papročių ir tradicijų bei tapimą aktyvia šios visuomenės nare?

Dalyvė: T. y. prisijungiu. Aš gerbiu Lietuvos papročius ir tradicijas, ir net prisijungiu. Kadangi dirbu viename iš [darbo vietos pavadinimas], laikau tai savo pareiga. Kaip minėjau anksčiau, jei gyvename čia, gerbti ne tik kalbą, bet ir papročius, žmones, visuomenę yra mūsų pareiga. Ir aš, t. y. dėl savo darbo... kadangi dirbu [darbo pozicija] ir turime daug švenčių, Lietuvos švenčių, stengiuosi įsigilinti į kiekvienos šventės esmę ir jas paaiškinti [kolegoms]. Nes, vėl sakau, kadangi gyvename čia, tai yra mūsų pareiga. Manau, kuo daugiau žinosime, tuo lengviau mums bus gyventi Lietuvoje.

Apklausėja: Gerai. O ką jums reiškia būti visuomenės dalimi? Ar galite pateikti konkretų pavyzdį?

Dalyvė: Taip. Pavyzdžiui, kada aš tai jaučiu? Daugiausia darbo vietoje. Daugiausia darbo vietoje, ir tai yra mano tėvai, mano kolegos, administracija žino, kad aš esu azerbaidžanietė, kad nesu lietuvė, nesu Lietuvos pilietė. Tačiau jie mane labai palaiko. Nes matydami mano sugebėjimus, kaip myliu savo darbą ir norą teisingai kalbėti lietuviškai, jie mane palaiko, ir aš manau, kad tokiu metu esu šios visuomenės dalis.

Apklausėja: Gerai. Anksčiau sakėte, kad labiausiai švenčiate Kurban ir Novruz šventę. O kaip jas organizuojate Lietuvoje?

Dalyvė: Mūsų šeimoje. Mūsų šeimoje, su vaikais prie stalo. T. y. darome tai, ką reikia daryti, ir paaiškinu.

Apklausėja: O ar į tas šventes įtraukiate lietuvių draugus ar kitas tautybes?

Dalyvė: Įtraukiu, kaimynus. [Juokiasi] Kaimynus. Net darbe kolegas. T. y. per Novruz šventę turime saldumynų, juos kepu ir vaišinu jais. Vaišinu. Ir jau žmonės aplink mane beveik mintinai žino mūsų patiekalus, saldumynus.

Apklausėja: O kokia būna reakcija?

Dalyvė: Labai maloni. Galiu trumpai pasakyti, labai maloni.

Apklausėja: Gerai. O, savo laisvalaikį dažniausiai leidžiate su kuo? Tikriausiai, t. y. su kolegomis, šeima.

Dalyvė: Su vaikais, mūsų šeima, kolegomis iš darbo.

Apklausėja: O ar kolegų ratas, pavyzdžiui, kažkuria prasme veikia jūsų kultūrinį identitetą ir kasdienius pasirinkimus?

Dalyvė: Taip. Gerai veikia.

Apklausėja: Gerai. O kokius skirtumus jaučiate santykiuose su skirtingų tautybių draugais?

Dalyvė: T. y. mano draugai, draugai Lietuvoje, t. y. vietinė tauta, Lietuvos piliečiai ir mano paties draugystė. Ir manau, kad puoselėju abi draugystes aukštu lygiu. Skirtumas? Aš jau, sakyčiau, žinau, kaip užmegzti santykius su kuria tauta. T. y. jų, žinoma, lietuvių tauta yra kitokia, mūsų tauta yra kitokia. Stengiuosi prie jų prisitaikyti ir manau, kad man tai gerai sekasi.

Apklausėja: Vadinasi, dėl to nejaučiate skirtumo?

Dalyvė: Ne.

Apklausėja: Gerai. O ar jaučiatės Lietuvos visuomenės dalimi?

Dalyvė: Galima sakyti, taip. Vėl sakau, 18 metų gyvenu čia. T. y. myliu Lietuvą. Lietuva mane priėmė, ir aš ją priėmiau. Ir tikrai jaučiuosi [Lietuvos dalimi]. Net nuvažiuojame kartą per metus iš Lietuvos į tėvynę ir ten jaučiu, kad ilgiuosi Lietuvos. Man atrodo, tai yra įrodymas, kad jau priklausau tai visuomenei, Lietuvos visuomenei.

Apklausėja: Ką jums reiškia būti Azerbaidžanietė moterimi?

Dalyvė: Geras klausimas. Visų pirma, išsaugoti savo mentalitetą. Visur, kur einu, ką darau, neužmirštu, kad esu azerbaidžanietė. T. y. mano kalboje, veiksmuose, elgesyje visada: esi azerbaidžanietė, turime taisykles, mentalitetą. T. y. tai jau tapo, galima sakyti, mano moto, net ne gyvenimo moto. T. y. tai yra jausmas, kuris susiformavo mano galvoje. T. y. aš tuo didžiuojuosi. Aš didžiuojuosi, kad esu azerbaidžanietė.

Apklausėja: Gerai. O apskritai, kaip suprantate geros moters sąvoką?

Dalyvė: Moters sąvoką... Apskritai, jei palyginsiu Azerbaidžano visuomenę ir Lietuvos visuomenę, t. y. lyginant, tai skiriasi. T. y. Lietuvoje daugiau laisvės. Azerbaidžane ta laisvė jau atsiranda, bet mūsų gyvenimo metu buvo tie apribojimai. Tai gali daryti, to negali daryti. Iš tikrųjų, aš neturėjau tokių apribojimų iš šeimos pusės, kad galėčiau tai daryti. Bet mes taip užaugome. Jau žinojome, ką galima daryti, ko negalima. Bet Lietuvos visuomenėje, manau, yra laisvė. Man moteris reiškia būti laisvai.

Apklausėja: Gerai. O ar yra skirtumas tarp jūsų šeimos šios sąvokos supratimo ir jūsų asmeninės nuomonės?

Dalyvė: Moteris? Gera moteris. Manau, kad nėra. Nes mano vyras, tikriausiai turite omenyje vyrą. Vyras taip pat...

Apklausėja: Arba mamą.

Dalyvė: Su mama gali būti. Nes jų mintys šiek tiek kitokios. Jų gyvenimo būdas šiek tiek kitoks. Bet su vyru, t. y. mūsų požiūris į gyvenimą, patirtis, ką reiškia būti moterimi, t. y. jis mane palaiko. T. y. turiu laisvą mąstymą. Gerbiame vienas kito nuomonę. Manau, jei kalbėtume tik apie vyrą, mūsų mintys sutampa.

Apklausėja: Gerai. Ir anksčiau sakėte, kad jautėte, jog Lietuvos moterys yra laisvesnės nei Azerbaidžano moterys. O kaip šie skirtumai veikia jūsų kasdienį gyvenimą?

Dalyvė: Manęs neveikia. Nes aš pati jaučiuosi laisva, ir t. y. tai man nedaro didelio skirtumo.

Apklausėja: Svarbu, kad jūsų vaikai išmoktų Azerbaidžano kalbos ir pažintų kilmės kultūrą?

Dalyvė: Kaip minėjau anksčiau, noriu, kad žinotų, iš kur kyla mūsų šaknys. Tai viena. Antra vertus, kuo daugiau kalbų žinoma, tuo geriau.

Apklausėja: O ar buvo sunkumų, kai bandėte juos mokyti papročių ir tradicijų?

Dalyvė: Nebuvo. Nes tai jau atėjo iš vaikystės. T. y. jie buvo maži. T. y. vieneri, dveji, treji metai. Kadangi šventėme nuolat kiekvienais metais, jiems tai net labiau patiko. T. y. jie laukdavo Novruz šventės. Kaip švenčiame? Turime keturis trečiadienius. Juos švenčiame, kūrename laužą, jei įmanoma. T. y. jie šokinėdavo per laužą. Tai buvo viena iš švenčių, kurios jie laukdavo labiausiai. Neturėjome jokių sunkumų. Kadangi tai šventėme nuolat kiekvienais metais, neturėjau sunkumų.

Apklausėja: Gerai. O jei jūsų vaikas norėtų vesti ne azerbaidžanietį, kaip jūs reaguotumėte?

Dalyvė: Aš apie tai daug galvojau. Daug galvojau, ir mano galutinis sprendimas toks, kad svarbu, kad mano vaikai būtų laimingi. T. y. tai sakau iš širdies. Galbūt prieš penkerius, 10 metų taip negalvočiau. Net kai jie gimė, taip negalvojau. Bet galbūt tai yra mintis, atsiradusi dėl mano amžiaus, dėl to, ką pamačiau. Manau, svarbu, kad mano vaikai būtų laimingi, stengsiuosi, kad jų pasirinkimai būtų teisingi.

Apklausėja: Gerai. O kaip jūsų šeima ir giminės Azerbaidžane reaguotų į šį klausimą?

Dalyvė: Mano vaikų... Tai vėl priklauso nuo žmonių. Kai kurie manys, kad tai neteisinga, kai kurie manys, kad teisinga. Bet vėl, man svarbiausi yra mano vaikai. Giminių nuomonė man nėra tokia svarbi.

Apklausėja: Gerai. O ar jautėte tam tikrą spaudimą dėl moters vaidmens iš šeimos ar bendruomenės?

Dalyvė: Būna, t. y. negalima to slėpti. Būna. Nors pasitaiko retai, yra šeimų, kurios patiria spaudimą, aš girdėjau. Spaudimas, turiu omenyje, ne tik fizinis, yra ir žodinis spaudimas. Yra tokio žodinio spaudimo, kuris yra didesnis nei fizinis spaudimas. Aš buvau liudininkė tokių dalykų. Būtų geriau, jei to nebebūtų.

Apklausėja: Gerai. O kaip jūs reagavote į tokias situacijas?

Dalyvė: Buvau vaikas. [Juokiasi] Buvau vaikas. Tas nemalonus įvykis man, maniau, kad tai buvo nemalonas dalykas. Tačiau, kadangi buvau vaikas, negalėjau išreikšti savo nuomonės.

Apklausėja: Gerai. Kaip dažnai palaikote ryšį su giminėmis ar draugais, likusiais Azerbaidžane?

Dalyvė: Labai dažnai. Labai dažnai. Jau gyvename tokiu metu, kad galima sakyti, bendraujame kasdien.

Apklausėja: Gerai. O apie kokias temas daugiausia kalbate?

Dalyvė: Daugiausia... Taip pasakyčiau... Įdomu. Daugiausia ką... kasdieniai pokalbiai.

Apklausėja: O ar šie pokalbiai suteikia jums ryšio su savo šaknimis jausmą, ar didina atstumo jausmą?

Dalyvė: Ne, suartina. Suartina. Labiau ilgiuosi, labiau jaučiu tėvynės ilgesį.

Apklausėja: Gerai. Galite papasakoti apie savo keliones į Azerbaidžaną?

Dalyvė: Galiu papasakoti. Stengiuosi kartą per metus, kai imu atostogas vasarą, nuvažiuoti. Važiuoju. Kiek galiu, 10 dienų, 15 dienų ten praleidžiu. Su draugais, su šeima. T. y. praleidžiu labai gražias, nepamiršamas dienas, stengiuosi, Dievuli, jas pakartoti kiekvienais metais. Ir viena iš mano minčių yra šiais metais nuvažiuoti per Novruz šventę. Nes niekada nebuvo per Novruz šventę. Nuo atvykimo čia, t. y. į Lietuvą, niekada nebuvo per Novruz šventę Baku. Ir šiais metais, Dievuli, galvoju nuvažiuoti su dukra, kad ir mano dukra pamatytų tas mūsų tradicijas. Pamatytų, kaip vyksta tikra Novruz šventė, kaip ji švenčiama, kad pati būtų liudininkė.

Apklausėja: O ten nuvažiavus, jaučiatės kaip namie, ar labiau kaip viešnia?

Dalyvė: Nesakyčiau, kad kaip viešnia. Ne, kaip namie. Jaučiuosi kaip namie. Nes važiuoju į savo namus, į namus, kuriuose užaugau. Ten gyvenu. Aš tiesiog šalia mokyklos, kurioje mokiausi. Išeinu į balkoną, žiūriu. [Juokiasi] prisimenu praeitį. Šiek tiek susigraudinu, šiek tiek džiaugiuosi, kad turime tokią galimybę, kiekvienais metais atvažiuoti ir tai pamatyti. Bet... kadangi mano namai yra Lietuva, t. y. galima sakyti, jei lieku ilgiau nei dvi savaites, jaučiu, kad ilgiuosi.

Apklausėja: Gerai.

Dalyvė: T. y. ten jaučiuosi kaip svečias ar kaip namie... t. y. jaučiuosi, kad esu kažkur per vidurį. Net atsimenu tokį dalyką. Apie devynerius metus nevažiavau į Baku. Devynerius metus nevažiavau. Ir per tą pertrauką, kai pirmą kartą nuvažiavau į Azerbaidžaną, prieš trejus metus, po tų devynerių metų. Pirmą kartą išėjau į gatvę, pirmą kartą. Ir visi kalba azerbaidžaniškai, ir aš tai suprantu. Labai gražu, ir man kilo toks keistas jausmas, kaip aš tai suprantu? Viską suprantu. Buvo ir šiek tiek jaudinančių jausmų. Dėl to stengiuosi, Dievuli, nuo šiol važiuoti kiekvienais metais.

Apklausėja: Ar sekate naujienas ir įvykius Azerbaidžane?

Dalyvė: Seku kasdien. Nuolat seku per internetą.

Apklausėja: Mhm. O kokius šaltinius naudojate?

Dalyvė: „Instagram“, „Facebook“.

Apklausėja: O ar šios naujienos veikia jūsų kasdienius mąstymus ar sprendimus?

Dalyvė: Neveikia. T. y. manau, kad kiekvienas žmogus turi savo mintis, protą, ir turi elgtis pagal tą mąstymą. T. y. manęs tai neveikia. Susinervinu, kai yra liūdnų naujienų, blogų naujienų, labai susinervinu, supyksiu. Bet mano mintims tai nedaro didelės įtakos.

Apklausėja: O ar jaučiatės gyvenanti tarp dviejų pasaulių?

Dalyvė: Jaučiuosi.

Apklausėja: Gera. O kokiomis akimirkomis šis jausmas pasireiškia labiausiai?

Dalyvė: Kai lieku viena. Kai lieku viena, namuose, čia, Lietuvoje, kai lieku viena. Paskui, kai sergu, galvoju, kad, pavyzdžiui, jei būčiau savo tėvynėje, kažkas iš artimųjų ateitų pas mane. Tuo metu matai, kad tai yra vienas jautriausių, skaudžiausių momentų, gyvenant užsienyje, kad ar sergi, ar keičiasi oras, ateina ruduo, lyja, neišvengiamai pasiduodi tiems pesimistiniams jausmams.

Apklausėja: Taip.

Dalyvė: Pasiduodi, ir tuo metu norisi, kad artimieji būtų šalia.

Apklausėja: O ar šis jausmas, buvimas tarp dviejų pasaulių, jums atrodo kaip pranašumas, ar labiau kaip sunkumas?

Dalyvė: Nesakyčiau nei sunkumas, nei pranašumas. T. y. tai praeina po to. Kadangi praeina, nepalieka nei sunkaus įspūdžio, nei suteikia pranašumo, nei atitraukia.

Apklausėja: Gera. Ačiū Jums už įdomų pokalbį. Baigėme.

7 DALYVĖ

Apklausėja: Kiek jums dabar metų?

Dalyvė: Man 42-eji.

Apklausėja: Koks jūsų išsilavinimas ir kokiomis aplinkybėmis persikėlėte į Lietuvą?

Dalyvė: Aš turiu aukštąjį ekonomikos išsilavinimą, įgytą Azerbaidžane. Į Lietuvą persikėliau 2010 metais. Pagrindinė priežastis buvo santuoka. Atvykau pas vyrą, kuris yra lietuvis. Jausmai viduje buvo labai dvejopi... Džiaugsmas dėl naujo gyvenimo, bet ir didelis nerimas, baimė paliekant viską, kas sava.

Apklausėja: Kokie buvo jūsų pirmieji įspūdžiai Lietuvoje?

Dalyvė: Pirmas įspūdis? Labai žalia, labai ramu ir... šalta. Ne tik oras, bet ir žmonių elgesys.

Apklausėja: Kaip apibūdintumėte savo dabartinę šeimos padėtį ir kas sudaro jūsų kasdienį gyvenimą?

Dalyvė: Dabar esu viena, nes su vyru išsiskyrėme... Vaikų neturiu. Mano šeima, tėvai ir seserys, liko Baku. Kasdienybė susideda iš darbo, o po darbo sportas ir namų ruošia.

Apklausėja: Mhm. Kokia buvo jūsų patirtis mokantis lietuvių kalbos?

Dalyvė: Buvo nelengva, ypač su linksniais. Bet aš žinojau, kad noriu dirbti ne aptarnavimo sferoje, tad mokiausi labai atkakliai. Išmokau. Galiu laisvai bendrauti darbe, tvarkyti reikalus valstybinėse įstaigose. Tačiau pastebėjau, kad kuo labiau stengiausi kalbėti, tuo dažniau man atsakydavo šaltai arba tiesiog jausdavau, kad žmonės linkę atsitraukti.

Apklausėja: Kaip įdomiai. Kokia kalba kalbate namuose ir viešumoje, ir kokią tai turi prasmę?

Dalyvė: Namuose kalbu rusiškai ir azerbaidžanietišškai, na bent jau kalbėdama su šeima. Viešumoje kalbu lietuviškai, bet stengiuosi mažiau. Prieš 5 metus labai stengiausi, dabar jau nebe. Kalbu lietuviškai jei jaučiuosi laukiama... Jei jaučiuosi kaip imigrantė, kurios nori atsikratyti, tiesiog nustoju stengtis.

Apklausėja: Suprantu. Kiek jums svarbu išsaugoti Azerbaidžano papročius ir tradicijas, dabar gyvenant Lietuvoje?

Dalyvė: Man tai yra ypatingai svarbu. Tai mano šaknys, mano identitetas. Po skyrybų, kai nutrūko ryšys su lietuviška šeima, tapo dar svarbiau puoselėti savo kultūrą.

Apklausėja: Kurias tradicijas labiausiai puoselėjate ir kodėl?

Dalyvė: Labiausiai puoselėju maisto kultūrą ir šventes. Pavyzdžiui, Novruzą, na tu žinai.. Pavasario šventę. Tai didelė šeimos šventė. Rengiu specialius patiekalus, kurių Lietuvoje net negausi, taip jaučiuosi arčiau namų.

Apklausėja: O ką manote apie prisijungimą prie Lietuvos papročių ir tradicijų bei tapimą aktyvia šios visuomenės nare?

Dalyvė: Kažkada maniau, kad tai būtina ir įmanoma. Dabar manau, kad tai neįmanoma be abipusio priėmimo. Aš gerbiu Lietuvos tradicijas, bet nebesiekiu aktyviai tapti šios visuomenės dalimi. Per ilgai jaučiausi nepriimta.

Apklausėja: Ką jums reiškia „būti visuomenės dalimi“? Ar galite pateikti konkretų pavyzdį?

Dalyvė: Hm... Kai manęs neklausia „Iš kur tu *iš tikrųjų* esi?“, po to, kai aš laisvai kalbu lietuviškai. Kai jaučiu, kad esu vertinama dėl savo asmenybės ir profesinių įgūdžių, o ne dėl tautybės ar akcento... Kol kas Lietuvoje tai jaučiu labai retai.

Apklausėja: Supratau. O kaip organizuojate šventes, pavyzdžiui, Novruzą? Ar įtraukiate lietuvių draugus?

Dalyvė: Organizuoju namuose, gaminu visą dieną. Anksčiau kviesdavau lietuvių draugus ar kaimynus. Dauguma reaguoja su smalsumu, jiems tai nauja ir egzotiška... Pastaruoju metu dažniau švenčiu Azerbaidžane su šeima.

Apklausėja: Su kuo dažniausiai leidžiate laisvalaikį ir kaip šis ratas veikia jūsų kultūrinį identitetą?

Dalyvė: Dažniausiai leidžiu su kitais imigrantais... T.y. ukrainiečiais, gruziniais, rusakalbiais. Taip pat su keliais kolegomis lietuviais, kurie patys yra daug keliavę. Nežinau... Gera būti su žmonėmis, kurie *sharina* (dalinasi) mano patirtimi. Santykiuose su lietuvių draugais visada jaučiu didesnį skirtumą, esu atsargesnė.

Apklausėja: Taigi, ar jaučiatės esanti Lietuvos visuomenės dalimi?

Dalyvė: Ne... Jaučiuosi gyvenanti Lietuvos valstybėje kaip mokesčių mokėtoja ir darbuotoja, bet ne kaip visuomenės dalis. Nes ta diskriminacija visada egzistuos, norim to ar ne. Nebent kolegos darbe, kurie su manimi elgiasi kaip su lygiu žmogumi.

Apklausėja: Supratau. Ką jums reiškia „būti Azerbaidžano moterimi“?

Dalyvė: Tai reiškia turėti tvirtą pagarbos ir moralinių normų pagrindą, didžiuotis savo istorija, savo mentalitetu. Skleisti savo kultūrą, parodyti ją kitiems. Kalbėti savo gimtąja kalba... būti visada pasiruošusi padėti savo žmonėms.

Apklausėja: Kaip suprantate „geros moters“ sąvoką ir ar skiriasi jūsų šeimos bei jūsų asmeninė nuomonė šiuo klausimu?

Dalyvė: Oi, šitas geras [juokiasi]. Mano šeima vis dar suprantą „gerą moterį“ per tradicinius vaidmenis, žinai... rūpestinga, atsidavusi motina ir žmona, gerbianti tėvus. Mano asmeninė nuomonė... Man gera moteris yra ta, kuri realizuoja save, yra finansiškai nepriklausoma ir daro savo pasirinkimus, kartu nepažeidžiant moralinių normų. Aš galvoju šiek tiek moderniau nei mano tėvai... Taip.

Apklausėja: Kokios yra, jūsų nuomone, pagrindinės lūkesčių moterims skirtumų tarp Azerbaidžano ir Lietuvos? Kaip tai veikia jūsų kasdienį gyvenimą?

Dalyvė: Azerbaidžane lūkesčiai daug labiau susiję su šeima ir santuokiniu statusu. Lietuvoje, sakyčiau, su karjera ir nepriklausomybe. Nežinau... Sakyčiau, kad jaučiu spaudimą. Taip, Azerbaidžano giminės spaudžia ištekti, turėti vaikų, o Lietuvoje atrodo moterys neturi to spaudimo. Jos gali išvis netekėti.

Apklausėja: Jei ateityje Jūsų vaikai norėtų vesti ne azerbaidžanietį, kaip reaguotumėte?

Dalyvė: Aš visada žinojau, kad reaguoti stengčiausi ramiai. Man svarbiausia, kad mano vaikas būtų laimingas ir pasirinktas partneris būtų geras žmogus, nepriklausomai nuo tautybės. Aš juk pati susituokiau su lietuviu... Tačiau mano šeima ir giminės Baku turbūt reaguoja labai konservatyviai ir tai sukeltų didelių diskusijų, bent jau man pačiai taip nutiko, kai pranešiau apie draugystę su lietuviu.

Apklausėja: Ar jautėte spaudimą dėl moters vaidmens iš šeimos ar bendruomenės? Kokiose situacijose tai pasireiškė?

Dalyvė: Taip, didelį spaudimą. Ypač po skyrybų. Spaudimas pasireiškia klausimais, kodėl „nesusirandi kito vyro“, kodėl taip ilgai esi viena, kad „moteris turi turėti šeimą“. Tai man nuolat sako giminės Azerbaidžane. Aš tiesiog stengiuosi išklaudyti, neįžeisti, bet gyvenu taip, kaip pati noriu.

Apklausėja: Įdomu. Kaip dažnai palaikote ryšį su giminėmis Azerbaidžane? Apie ką kalbate?

Dalyvė: Su tėvais kalbu kasdien per vaizdo pokalbius. Su seserimis ir pusbroliais, na... Kelis kartus per savaitę. Kalbame apie viską, Azerbaidžano naujienas, maistą, mano darbą Lietuvoje, jų vaikų gyvenimą. Taip.

Apklausėja: Ar šis pokalbis suteikia jums ryšio su savo šaknimis jausmą, ar didina atstumo jausmą?

Dalyvė: Labai stiprų ryšį su savo šaknimis, bet kartu kartais jaučiu didelį atstumo jausmą. Suprantu, kiek mes esame skirtingi dabar. Mano tėvai labai užstrigę tame giminių burbule, kol aš gyvenu visiškai individualų gyvenimą, atsiribojusi nuo visų.

Apklausėja: Galite papasakoti apie savo keliones į Azerbaidžaną? Kokių tikslų keliaujate?

Dalyvė: Keliauju kartą per metus atostogauti ir aplankyti šeimos. Tos kelionės sukelia sentimentalias ir šiltas emocijas, ypač kai susitinku su tėvais. Tačiau... Na, atvirai sakant, vis rečiau jaučiuosi ten „kaip namie“. Jaučiuosi kaip viešnia, atvykusi iš Europos. Aš per ilgai gyvenau Lietuvoje ir pasikeičiau.

Apklausėja: Ar sekate naujienas Azerbaidžane?

Dalyvė: Taip, seku kasdien, per *online* portalus ir socialinius tinklus... Aš noriu žinoti, kas vyksta mano gimtinėje. Tačiau kartais jaučiu didelę gėdą dėl tam tikrų žmonių mūsų šalyje. Dėl mūsų elito, dėl skurdo, dėl neišsilavinusių žmonių, nu tu žinai pati...

Apklausėja: Kalbate apie tą Harvardą baigusią moterį [juokiasi]?

Dalyvė: Taip, taip... Visada džiaugiuosi, kad nesame tokie reikšmingi pasaulyje, būtų gėda jei tai pasiektų užsienio žiniasklaidą.

Apklausėja: Ar jaučiatės gyvenanti „tarp dviejų pasaulių“?

Dalyvė: [Juokiasi] Čia, matyt, visų imigrantų dilema. Nuolat. Ypač, kai grįžti į Azerbaidžaną ir suvoki kaip tavo pačios mentalitetas pasikeitė nuo visų šeimos narių ir giminių. Pasidaro netgi liūdna, kad atsiranda atskirtis tarp mentalitetų. Bet grįžus į Lietuvą, vėlgi. Žmonės gal ir panašaus mentaliteto kaip tavo, bet kažko visgi trūksta nuolatos.

Apklausėja: Ar Jums tai atrodo kaip pranašumas, ar labiau kaip sunkumas?

Dalyvė: Kartais tai atrodo kaip pranašumas, nes turiu platesnį požiūrį. Bet dažniausiai tai yra sunkumas, nes nesijauti pilnai priimta ir pilnai sava nei vienur, nei kitur.

Apklausėja: Ačiū labai už pokalbį.

8 DALYVĖ

Apklausėja: Kiek jums metų?

Dalyvė: Man 46 metai.

Apklausėja: Koks jūsų išsilavinimas?

Dalyvė: Esu įgijusi aukštąjį išsilavinimą.

Apklausėja: Kada ir kokiomis aplinkybėmis persikėlėte į Lietuvą?

Dalyvė: 1995 metais, sukūrus šeimą.

Apklausėja: Kokie buvo jūsų pirmieji įspūdžiai?

Dalyvė: Blogi.

Apklausėja: Kodėl?

Dalyvė: Buvo nuobodu, slogu, atskirta nuo tėvų, nuo artimųjų, nuo šalies. Šaltas oras, klimato sąlygos man buvo labai varginančios.

Apklausėja: Vadinas, pagrindinė atvykimo priežastis buvo šeima, ar buvo ir kitų priežasčių?

Dalyvė: Šeima.

Apklausėja: O be to, kokius jausmus jautėte priimdama šį sprendimą?

Dalyvė: Tikėjimas, kad ateitis bus geresnė.

Apklausėja: Kaip apibūdintumėte savo dabartinę šeimos padėtį?

Dalyvė: Gera. Esu labai patenkinta savo vaikais, abu turi aukštąjį išsilavinimą, dirba, yra labai auklėti, kultūringi. Esu labai patenkinta.

Apklausėja: O kokie santykiai su šeimos nariais?

Dalyvė: Labai geri.

Apklausėja: O iš ko daugiausia susideda jūsų kasdienis gyvenimas šiuo metu? Ką veikiate kasdien?

Dalyvė: Esu pasišventusi savo vaikams.

Apklausėja: O ar bandėte mokytis lietuvių kalbos? Kokia buvo jūsų patirtis?

Dalyvė: Bandžiau, bet labai sunku. Trūksta pagalbos – neturiu su kuo kalbėti. Nežinau, su kuo bendrauti, kad galėčiau patobulinti kalbėjimo įgūdžius.

Apklausėja: O Užimtumo tarnyboje neieškojote pagalbos? Ten yra nemokami kursai.

Dalyvė: Lankiau kursus, bet man sakė, kad tik kursų neužtenka. Man reikia kalbėti, bendrauti. Turiu nuolat bendrauti su žmonėmis, kad galėčiau tobulinti kalbą.

Apklausėja: Gerai. Namuose, tikriausiai, kalbate daugiausia azerbaidžaniečių kalba?

Dalyvė: Taip, pagrindinė mūsų kalba – azerbaidžaniečių.

Apklausėja: O kokią prasmę tai jums turi?

Dalyvė: Didelę, labai didelę prasmę, nes tai mano gimtoji, mano motinos kalba. Tai man yra vienas svarbiausių dalykų.

Apklausėja: O viešose vietose, kaip keičiasi jūsų kalbos pasirinkimas?

Dalyvė: Priklauso nuo aplinkos. Jei esu tarp tautiečių, kalbu savo kalba. Jei esu tarp lietuvių, stengiuosi naudoti rusų kalbą, o kiek suprantu, stengiuosi kalbėti ir lietuviškai.

Apklausėja: Gerai. Kiek jums svarbu išsaugoti Azerbaidžano papročius ir tradicijas?

Dalyvė: Labai svarbu. Nes tai mano šaknys. Tautinės vertybės yra svarbios visiems, įskaitant mus.

Apklausėja: O kuriuos papročius labiausiai puoselėjate ir kodėl būtent juos renkatės?

Dalyvė: Pagarba vyresniems. Iš švenčių turime Novruzas, Ramadano – tai labai svarbi religinė šventė. Namuose puoselėju religinį ugdymą su savo vaikais, taip pat mūsų nacionalinių patiekalų tobulinimą, vertės išsaugojimą.

Apklausėja: O ką manote apie prisijungimą prie Lietuvos papročių ir tradicijų bei tapimą aktyvia šios visuomenės nare?

Dalyvė: Jei turėčiau galimybę, tikrai prisijungčiau. Net jei nebūčiau aktyvi narė, aš norėčiau prisijungti.

Apklausėja: Vadinasi, jums tai atrodo svarbu?

Dalyvė: Svarbu, žinoma. Aš čia gyvenu, norėčiau bendrauti su žmonėmis, draugauti. Kitaip gyvenimas būtų slogus, nuobodus.

Apklausėja: O ką jums reiškia būti visuomenės dalimi? Gal galite pateikti konkretų pavyzdį?

Dalyvė: Tai reiškia, kad aš nesu viena čia.

Apklausėja: T. y., kad turėtumėte draugų, bendraminčių?

Dalyvė: Aišku, kad turėčiau draugų, kitaip gyvenimas būtų slogus ir nuobodus man.

Apklausėja: O ar draugaujate su lietuvių tautybės žmonėmis, ar tik su azerbaidžaniečiais?

Dalyvė: Draugauju ir su lietuviais, ir su azerbaidžaniečiais.

Apklausėja: O kurias Azerbaidžano šventes dabar švenčiate? Jau minėjote Novruzą, be to, kurias dar paminėtumėte? Kaip jas organizuojate Lietuvoje?

Dalyvė: Novruzą švenčiame pirmiausia su šeima, su šeimos nariais. Paskui – su draugais, pažįstamais, artimaisiais. Net jei tai tik telefoniniai pokalbiai, mes pasveikiname vieni kitus. Taip pat švenčiame Tarptautinė moters solidarumo diena, Naujuosius Metus. Religinės šventės, Ramadano šventė, yra labai svarbios. Aš gyvenu Lietuvoje, bet man tai netrukdo švęsti šias šventes.

Apklausėja: O ar į šventes įtraukiate draugus lietuvius ar kaimynus?

Dalyvė: Ne, nes jiems tai būtų labai neįdomu. Religinėse šventėse jiems nėra vietos. Per kitas šventes aš, žinoma, stengiuosi kalbėti apie savo tradicijas, apie tai, ką gaminu. Nors ir neįtraukiu jų į šventimą, bet bent jau paaiškinu prasmę.

Apklausėja: O kokia būna jų reakcija?

Dalyvė: Gera. Priima labai ramiai. Išskyrus kelis atvejus, bet jei yra artimas draugas, priima labai gerai. Beveik kartu su manimi stengiasi švęsti tą šventę.

Apklausėja: O su kuo daugiausia leidžiate laisvalaikį?

Dalyvė: Laisvalaikis susijęs su telefoniniais pokalbiais su artimaisiais – seserimi, mama, broliu. Kai vaikai grįžta namo, su jais.

Apklausėja: O ar neinate į lauką, su draugais?

Dalyvė: Einu. Keliaujame, susitinkame. Su čia esančiomis azerbaidžanietėmis moterimis susitinkame kavinėse, leidžiame laiką. Arba parkuose, vaikščiodamos. Atėjus vasarai, sodybose...

Apklausėja: O ar šie susitikimai su azerbaidžanietėmis moterimis kaip nors veikia jūsų kultūrinį identitetą ir kasdienius pasirinkimus?

Dalyvė: Labai gerai, labai gerai, nes jos – pasirinktos draugės. Kadangi santykiai su visomis geros, jokių problemų neturiu.

Apklausėja: O ar veikia jūsų kultūrinį identitetą?

Dalyvė: Ne.

Apklausėja: O kokius skirtumus jaučiate santykiuose su skirtingų tautybių draugais?

Dalyvė: Yra kalbos skirtumas. Taip pat jaučiasi krikščionių ir musulmonų skirtumas. Pavyzdžiui, paimkime pavyzdį su kiauliena. Aš pranešu savo draugams krikščionims, kad nevalgau kiaulienos. Kartais jiems tai nepatinka, bet vis tiek yra tų, kurie gerbia šį dalyką.

Apklausėja: O ar jaučiatės esanti Lietuvos visuomenės dalimi?

Dalyvė: Ne, nors ir gyvenu čia, ne.

Apklausėja: O ar galite apibūdinti situacijas, kurios šį jausmą sustiprina arba susilpnina?

Dalyvė: Pavyzdžiui, kaimynai nesilabina. Bendrauti su jais labai sunku, nes jie yra šaltos tautybės. Sakau, nenorėdama įžeisti Lietuvos vyriausybės ar lietuvių visuomenės, bet jų elgesys labai šaltas, pernelyg šaltas. Net jei pasisveikinu, jie neatliepia. Skirtumas tas, kad Azerbaidžane kaimynas mums skaitosi artimas giminaitis. Mes bendraujame, einame vieni pas kitus, geriam arbatą, valgome duoną. O aš čia esu jau 25 metus, bet su jokia lietuviu kaimynu net nesu pasisveikinusi. Jiems tarsi sunku, jaučia baimės jausmą, yra šalti, labai šalti.

Apklausėja: O ką jums reiškia būti Azerbaidžano moterimi?

Dalyvė: Didelę prasmę. Azerbaidžano moteris yra ištikima, teisinga, patikima savo šeimai, turinti aukštą atsidadimą šeimai.

Apklausėja: O kaip apskritai suprantate geros moters sąvoką?

Dalyvė: Gera moteris, visų pirma, turi būti išsilavinusi, kad galėtų gerai auklėti savo vaikus, kad galėtų sėkmingai juos ugdyti. Tai man svarbiausia. Gera moteris daro viską, kas nuo jos priklauso, kad vaikai būtų aukštai išsivystę.

Apklausėja: Kaip manote, ar jūsų tėvai, giminaičiai pritartų jūsų geros moters apibūdinimui, ar visgi mąstyti skirtingai?

Dalyvė: Taip, yra, labai.

Apklausėja: O kuo skiriasi, pavyzdžiui?

Dalyvė: Pavyzdžiui, palyginti su čia galiojančiomis taisyklėmis, aš suteikiau šiek tiek daugiau laisvės savo vaikams. Suteikiau laisvės, kitaip nei Azerbaidžane. Dėl to Azerbaidžane vyrauja kitoks požiūris į laisvės suteikimą.

Apklausėja: Kaip manote, kokie yra pagrindiniai skirtumai tarp lūkesčių moterims Azerbaidžane ir Lietuvos moterims?

Dalyvė: Sunku atsakyti. Apskritai, kalbant apie moteris. Lietuvių moterų atžvilgiu negaliu daug pasakyti, nes mes susitinkame tik kavinėse. Neiname viena pas kitą į namus. Negaliu žinoti, kaip joms yra namuose. Apskritai, bendraujant, jos yra geros, taip pat rūpinasi savo šeima, mylinčios, pozityviai žiūrinčios į savo vaikus – kaip ir mes, azerbaidžanietės moterys, norime, kad vaikai būtų laimingi, ir darome viską, kas nuo mūsų priklauso. Kuo skiriasi jų lūkesčiai?

Apklausėja: Kokie lūkesčiai yra keliami lietuvių moterims, o kokie – azerbaidžanietėms?

Dalyvė: Aš taip suprantu: iš lietuvių moterų tikimasi ištikimybės ir dėmesio. Iš azerbaidžanietės moters tikimasi motinystės jausmo. Motinystės jausmas yra aukštesnis. T. y., azerbaidžanietė moteris šeimoje turi aukštesnę poziciją, kaip motinos vaidmuo.

Apklausėja: O kaip šie skirtumai veikia jūsų kasdienį gyvenimą?

Dalyvė: Aš esu azerbaidžanietė, tai man neturi jokio neigiamo poveikio, atvirkščiai, yra teigiamas. Aš lieku prie savo nuomonės, nes žinau, kad tai yra teisinga, teisingas pasirinkimas. Nekeisiu savo nuomonės.

Apklausėja: Kiek jums svarbu, kad jūsų vaikai išmoktų azerbaidžaniečių kalbos ir pažintų kilmės kultūrą?

Dalyvė: Labai svarbu, nes mano vaikai yra azerbaidžaniečiai. Nors jie gimė Lietuvoje, lanko lietuviškas mokyklas, puikiai moka lietuvių kalbą, jie nėra lietuviai. Labai svarbu, kad jie būtų tobuli azerbaidžaniečiai.

Apklausėja: O kokių veiksmų ėmėtės, kad palaikytumėte šiuos procesus?

Dalyvė: Dažnai važiuodavome į Azerbaidžaną. Palaikome dažną bendravimą su giminaičiais Azerbaidžane – kad kalbėtų, lankytųsi svečiuose, dalyvautų vestuvėse. Svarbiausia – nuo mažens, net jei lankė lietuvišką darželį, teikiau pirmenybę tobulam kalbos mokėjimui.

Apklausėja: O ar kilo sunkumų dėl to?

Dalyvė: Visų pirma, mokyklose kildavo sunkumų. Vaikams buvo šiek tiek sunku iš karto puikiai mokėti abi kalbas, bet, ačiū Dievui, jiems pavyko.

Apklausėja: Jei jūsų vaikas norėtų vesti ne azerbaidžanietį, kaip jūs reaguotumėte?

Dalyvė: Nežiūrėčiau pozityviai. Būtų geriausia, jei kiekvienas kurtų šeimą su savo tautybės atstovu. Jei mano vaikai susituoktų su kitos tautybės asmeniu, tai reikštų mūsų papročių praradimą. Tai reikštų tautinių vertybių praradimą. Asmuo, ateinantis į mano šeimą, jokia būdu negalėtų žinoti mano papročių. Tai labai svarbus dalykas, norint išsaugoti mūsų tautybę.

Apklausėja: O kaip jūsų šeima ir giminaičiai Azerbaidžane žiūrėtų į šį klausimą?

Dalyvė: Neigiamai. Neigiamai žiūrėtų, kaip ir aš.

Apklausėja: Ar jūsų asmeninės nuomonės šiuo klausimu laikui bėgant keitėsi?

Dalyvė: Ne, laikausi savo nuomonės ir vis dar laikausi tos pačios nuomonės.

Apklausėja: Ar jautėte tam tikrą spaudimą dėl moters vaidmens iš šeimos ar visuomenės Azerbaidžane?

Dalyvė: Ne.

Apklausėja: T. y., iš savo šeimos?

Dalyvė: Ne.

Apklausėja: Kaip dažnai palaikote ryšį su giminaičiais ar draugais, likusiais Azerbaidžane?

Dalyvė: Galima sakyti, kiekvieną dieną.

Apklausėja: O apie kokias temas daugiausia kalbate?

Dalyvė: Apie pasikeitimus Azerbaidžane, apie besikeičiančią situaciją, apie politinę padėtį, apie kasdienį gyvenimą, kurį gyvena. Taip pat nuolat bendraujame, kad sužinotume naujienas.

Apklausėja: Ar šis pokalbis suteikia jums ryšio su savo šaknimis jausmą, ar didina atstumo jausmą?

Dalyvė: Ne, suteikia ryšio jausmą.

Apklausėja: Gal galite papasakoti apie savo keliones į Azerbaidžaną? Kokias emocijas jums sukelia tos kelionės? Ar jaučiatės ten kaip namie, ar labiau kaip viešnia?

Dalyvė: Kiekviena kelionė į Azerbaidžaną man yra grįžimas į gimtinę. Tai man sukelia tik džiaugsmo jausmą. Vaikystės, jaunystės prisiminimai... Esu ten praleidusi su giminaičiais. Visada jaučiuosi tarsi naujai gimusi.

Apklausėja: O jaučiatės ten kaip namie, ar labiau kaip viešnia?

Dalyvė: Kartais jaučiuosi kaip viešnia. Juk jau turiu čia namus, vaikai čia mokosi, dirba. Aš čia gyvenu, todėl šią vietą taip pat laikau antrąja tėvyne. Tai mane taip pat sieja. Po tam tikro laiko praleisto ten, norisi grįžti atgal.

Apklausėja: O ar sekate naujienas ir įvykius Azerbaidžane?

Dalyvė: Seku, taip.

Apklausėja: O kokius šaltinius naudojate?

Dalyvė: *Xəbər az*, naujienas. Taip pat žiūriu naujienas socialiniuose tinkluose – *Instagram*, *Facebook* ir t. t.

Apklausėja: O kaip šios naujienos veikia jūsų kasdienius mąstymus ir sprendimus?

Dalyvė: Yra ir tos, kurios turi neigiamą poveikį, ir tos, kurios turi teigiamą poveikį. Priklauso nuo to, kas yra žmogaus viduje. Jei žmogus nori keistis į teigiamą pusę, jis, žinoma, teikia pirmenybę teigiamiems dalykams.

Apklausėja: O kaip, kai girdite naujienas, susijusias su politika... kaip jaučiatės?

Dalyvė: Kai matau gerą, labai džiaugiuosi, iškart dalinuosi. Kai matau blogą naujieną, tai suprantu, kad nieko aš nepakeisiu. Visur yra tos neteisybės, tik mes kažkodėl labiau kritikuojami už tą neteisybę.

Apklausėja: Ar jaučiatės gyvenanti tarp dviejų pasaulių?

Dalyvė: Kartais taip.

Apklausėja: O kokiomis akimirkomis šis jausmas labiausiai pasireiškia?

Dalyvė: Nuobodulys. Labai nuobodžiauju. Labai yra sunku taip gyventi.

Apklausėja: O kodėl tai yra sunkumas?

Dalyvė: Todėl, kad su amžiumi žmogus vis labiau prisiriša prie savo tėvynės. Šiek tiek dėl to. Ir atstumas nuo giminaičių, artimųjų.

2.2. Transkripcijos: antrosios kartos dalyvės

1 DALYVĖ

Apklausėja: Taigi, kiek tau metų?

Dalyvė: Man 22-eji.

Apklausėja: Koks tavo išsilavinimas, ar studijuoji dar vis?

Dalyvė: Hm, aš studijuojau [universiteto pavadinimas], esu ketvirto kurso studentė. Mhm. Multimedija ir kompiuterinis dizainas. Taip.

Apklausėja: Kokia tavo šeimyninė padėtis? Esi vieniša, ištekęjusi?

Dalyvė: Aš vieniša.

Apklausėja: Gerai. Hm, ką šiuo metu veiki gyvenime? Dirbi?

Dalyvė: Studijuojau ir dirbu. Uh, aš praktikuojusi... 3D modeliavimą filmukui, 3D filmukui.

Apklausėja: Jei tau patogiu, gali kalbėti ir azerbaidžaniečių kalba. Kaip nori... kalbėk kokia nori kalba, jei jautiesi nepatogiai.

Dalyvė: Gerai.

Apklausėja: Kaip įvertintum savo azerbaidžaniečių kalbos žinias?

Dalyvė: Och, nepasakyčiau, kad tai C2. Tikriausiai ne, ta prasme, aš nekalbu laisvai, bet... ji geresnė nei mano anglų-lietuvių, bet prastesnė už mano rusų kalbos įgūdžius. Tai va, bet aš, tipo, galiu kalbėti, suprantu, visus tuos dalykus, bet ne laisvai.

Apklausėja: Supratau. O kokia kalba dažniausiai kalbi namuose su tėvais ir su draugais?

Dalyvė: Uh, taigi, savo šeimoje mes dažniausiai kalbame azerbaidžaniečių kalba. Sakyčiau, tik azerbaidžaniečių. O su draugais, hm, kartais su kai kuriais draugais lietuviškai, maišyta su anglų, o su geriausiais draugais – rusiškai.

Apklausėja: Gerai, taigi, kiek tau svarbu išlaikyti savo azerbaidžanietišką identitetą ir tradicijas?

Dalyvė: O, hm, sakyčiau, tai uh... svarbu man. Man tai gana svarbu. Pavyzdžiui, uh, aš tikrai, kai turėsiu vaiką, tikriausiai norėsiu, kad mano vaikas mokėtų mano kalbą ir tradicijas. Noriu tai išsaugoti. Mhm, taip, tikriausiai šitaip.

Apklausėja: Gerai. O kokiais būdais stengiesi arba nesistengi jas išsaugoti savo kasdieniame gyvenime?

Dalyvė: O, hm. Yra, žinai, daug dalykų, kurie man patinka mano kultūroje, tradicijose, ir yra didelė dalis, kuri man nepatinka. Tikriausiai ta dalis, kuri nepatinka, yra didesnė. Hm, pavyzdžiui, man patinka maistas, man patinka... hm, arbatos kultūra uh mūsų šalyje. Hm, man nepatinka tas momentas, kai kurie, tipo, vyresni (karta)... Karta hm per daug rūpinasi kitų žmonių nuomone. Turiu omeny, tai irgi dalis mūsų tradicijų, galbūt ne kultūros, bet man labai, labai nepatinka vyrų ir moterų bendravimas mūsų šalyje. Nes, tipo, dažniausiai moterys nieko nereiškia. Hm, man nepatinka ši dalis, taip, ir tas vedybų reikalas, kad žmonės negali uh, tipo, pažinti vienas kito prieš santuoką. Visi šitie dalykai. Jaučiu, kad yra daug dalykų, kurie man nepatinka.

Apklausėja: Taigi tu stengiesi jų nesaugoti.

Dalyvė: Uh, taip. Taip, 100% ne.

Apklausėja: Gerai. Hm, kiek tau svarbu integruotis į Lietuvos visuomenę?

Dalyvė: Hm. Gerai. Manau, turiu pagalvoti.

Apklausėja: Viskas gerai, neskubėk.

Dalyvė: Hm. Kai buvau jaunesnė, man tai buvo svarbiau, nes skirtumas tarp manęs ir lietuvių buvo, tipo, didesnis, manau, nes hm, kai buvau vaikas, mano tėvai buvo griežtesni, dar griežtesni. Pavyzdžiui, uh, „nekalbėk su tuo vaikinui, nekalbėk su ta mergina, tau neleidžiama“. [Juokiasi] Vienas iš jų yra [draugo vardas]. Kiti mano draugai, pavyzdžiui, iš universiteto, iš mokyklos. Turiu omeny, svarbu būti visuomenėje, bet man uh nesvarbu, neturi prasmės, ar tai Lietuvos visuomenė, ar kokia nors kita. Bet, žinoma, man svarbu būti visuomenės dalimi.

Apklausėja: O ką tau reiškia integracija? Pavyzdžiui, kokiose situacijose jautiesi labiau integruota, o kokiose mažiau?

Dalyvė: Hm. Man nelabai patinka renginiai, kuriuose daug žmonių. Na, aš ten nelabai einu, nelabai gerai ten jaučiuosi, ir man tai nėra labai svarbu. Bet man svarbiau yra tas mažas žmonių ratas, su kuriais jaučiuosi patogiai, ir man svarbu integruotis į jų socialinį ratą, bet integruotis į kažkokį kitą, atskirą nuo šių žmonių... na, nelabai. Turiu omeny, aš galiu lengvai, tipo, pradėti naują pokalbį. Tai ne problema. Jaučiu, kad žmonės, žinoma, bendrauja skirtingai, kad jie su manimi elgiasi ne taip pat, tarkim, kaip elgtųsi su lietuviais. Net ne dėl kalbos barjero. Uh... pavyzdžiui, šią vasarą savo kursiojų rate pirmas klausimas man buvo: „Iš kur aš?“ Tipo, „Iš kur tu?“ Ir aš nežinau, ką atsakyti. Ta prasme, ar aš iš Lietuvos? Ar aš iš Azerbaidžano? Nežinau. Taip... taip vat.

Apklausėja: Taigi, iš esmės, integracija tau, pataisyk, jei klystu, reiškia jaustis labiau įsitraukusiai su vietiniais draugais, o ne su visa visuomene?

Dalyvė: Taip, tikriausiai.

Apklausėja: Gerai. Ką tau reiškia tavo azerbaidžanietiška kilmė? Pavyzdžiui, kokiose situacijose tai jauti arba parodai stipriausiai?

Dalyvė: Hm, gerai. Taigi, aš... hm, man labai, labai patinka, kaip atrodo azerbaidžaniečiai, dažniausiai moterys, ne vyrai. Mm. Šita dalis. Man patinka... parodyti savo skirtumą, kad aš nesu, žinai, lietuvė. Taip. Ir aš noriu, kad jie žinotų, jog nesu viena iš jų, kad vis tiek esi kitokia. Uh. Nežinau, ar noriu, kad jie tai, tipo, kažkaip rodytų, bet vis tiek taip išeina. Tiesiog, jiems aš nesu azerbaidžanietė, o tiesiog kažkokia įdegusi, juodaplaukė, čigonė ar panašiai. Uh, o aš noriu, kad jie žinotų, jog esu azerbaidžanietė. Taip. Ne kokios kitos tautybės ar panašiai. Aš esu azerbaidžanietė ir aš, manau, didžiuojuosi. Ne tai, kad didžiuojuosi, bet aš esu. Tai faktas.

Apklausėja: Taigi, iš esmės, tu visada nori parodyti, kad esi azerbaidžanietė. Tai tau yra vienas svarbiausių dalykų – apskritai rodyti savo azerbaidžanietišką kilmę. Bet, pavyzdžiui, kokius azerbaidžanietiškus dalykus nori, kad jie apie tave žinotų?

Dalyvė: Pavyzdžiui, hm... aš visada džiaugiuosi galėdama papasakoti žmonėms apie savo kultūrą. Pavyzdžiui, *xalçalar* (kilimai), hm, iš kur mano tėtis, koks ten gamtos grožis. Hm, šituos dalykus. Pavyzdžiui, dalintis maistu, dalintis arbata, dalintis mūsų saldumynais, *baklava*, visais šitais dalykais. Man patinka tai rodyti žmonėms, leisti jiems apie tai sužinoti.

Apklausėja: Mhm. Gerai. O ar ši, žinai, hm, ši azerbaidžanietiška kilmė, azerbaidžanietiškos kilmės prasmė, bėgant laikui pasikeitė nuo vaikystės iki dabar?

Dalyvė: Uh, tikrai taip. Nes, pavyzdžiui, hm, kai buvau vaikas, kai buvau maža, maniau, kad Azerbaidžanas yra tobulas, idealus. Kad negali būti nieko geriau už mūsų šalį. Nes būtent taip man sakė tėvai. Ir aš tuo tikėjau. Bet kai užaugau, aš pradėjau matyti, kad dauguma dalykų nėra tokie gražūs, ne tokie geri. Pavyzdžiui, kaip sakiau, moterų ir vyrų santykiai. Tai baisu. Tai tikriausiai... Šito aš gėdijuosi, kai aš stengiuosi apie tai žmonėms nesakyti... Taip, tikriausiai stengiuosi jiems apie tai nepasakoti. Bet, turiu omeny, jei jie manęs paklausia, aš, žinoma, atsakau tiesą, kad tai nėra taip gerai, kaip man sakė tėvai. Taigi sakau jiems tiesą, bet, taip, aš tuo nelabai didžiuojuosi. Hm. Nepaisant to, taip, čia daug kas pasikeitė. Nori, kad pasakyčiau, kokie dalykai?

Apklausėja: Jei turi pavyzdžių, taip, žinoma, gali papasakoti.

Dalyvė: Ai, gerai. Gerai. Kai buvau maža, maniau, kad Azerbaidžane išvis nėra blogų žmonių, nėra... uh... plėšikų, ką? Ne, kalėjimų? Kodėl Azerbaidžane turėtų būti kalėjimų? Ten tik geri žmonės. [Juokiasi] Tie vyrai *geriausi* tarp mūsų, moterys *geriausios* tarp mūsų. Tetos, dėdės, tėvai, mamos, visi jie.

Apklausėja: *Nėra mamos, kuri mylėtų tave taip, kaip azerbaidžanietė mama.*

Dalyvė: Taip [Juokiasi].

Apklausėja: Kas sudaro didžiąją dalį tavo draugų rato? Uh, daugiausia azerbaidžaniečiai, lietuviai, po lygiai lietuvių ir azerbaidžaniečių, ar žmonės iš kitų kultūrų?

Dalyvė: Hm, gerai. Taigi, mano artimiausias draugas yra iš azerbaidžanietis, nes mes kartu užaugome. Ir tikriausiai šis draugas yra vienintelis draugas, su kuriuo galiu būti visiškai atvira, nes jis užaugo panašiomis sąlygomis ir uh jis žino [mano] problemas ir visus tuos dalykus. Ta prasme,

jis tikriausiai vienintelis, kuris gali [mane] suprasti. Taip. Nes kai kalbu apie... Aš negaliu kalbėti su savo... *baltais* draugais. [Juokiasi] Žinau... atsiprašau, aš ne rasistė.

Apklausėja: [Juokiasi] *Europiečiais* draugais.

Dalyvė: Taip, *europiečiais* draugais. Hm, pavyzdžiui, aš nebandžiau su jais kalbėtis apie savo problemas, bet manau, kad jie nesupras, arba jie uh per blogai galvos apie mano šeimą, o taip nėra... Turiu omeny, žinoma, mano šeima nėra tobula, bet aš juos myliu. Ir jei papasakosiu kai kuriuos dalykus, kurie vyksta mano šeimoje, jie tikriausiai to nesupras. Taigi dauguma mano draugų, didžiausia dalis, žinoma, yra europiečiai. Bet tas vienintelis, artimiausias draugas, yra azerbaidžanietis.

Apklausėja: Gerai. O kaip tavo draugų ratas veikia tai, kaip tu suvoki savo tapatybę? Pavyzdžiui, ar pastebi kokį nors skirtumą, kaip kalbi apie savo kultūrą, tradicijas ir moterų vaidmenis su skirtingų kultūrų draugais?

Dalyvė: Jaučiuosi truputį susigėdusi, kai hm kalbu apie nuotakų grobimą ir panašius dalykus. Nes, tipo, jaučiu, kad jie pamany, jog aš esu to dalis. Kad aš... *Taip, aš irgi pagrobiau.* [Juokiasi] Žinai, tokie dalykai. Arba jie pamany, kad mano šalyje yra tik blogi dalykai. Nes jie nepastebės jokių gerų dalykų. Jie prisimins tik blogus dalykus. Ir tikriausiai taip dažniausiai ir nutinka.

Apklausėja: Ir ar tai kaip nors veikia tavo tapatybės suvokimą? Hm. Pavyzdžiui, tas faktas, kad negali su jais kalbėti apie viską, kas susiję su tavo šalimi, tavo kultūra. Ar tai kaip nors veikia tavo pačios identitetą?

Dalyvė: Turiu omeny, vienintelis dalykas, kurio nesuprantu apie savo identitetą, yra tai, kai žmonės manęs klausia, iš kur aš. Nes aš niekada nežinau, ką atsakyti į šį klausimą. Hm, bet uh... Kitais atvejais – ne. Aš, na, tipo... Aš žinau, koks mano identitetas. Mhm. Tikriausiai. Kaip ir visos kitos merginos, kurių tėvai yra iš Azerbaidžano, bet jos gimusios čia. Pavyzdžiui, ar tu gali atsakyti į šį klausimą, iš kur tu?

Apklausėja: Turiu omeny, taip, kažkiek. Nors, ne, negaliu. [Juokiasi]

Dalyvė: Taip, taip. Nes, tipo, techniškai aš gimiau čia, bet mano tėvai iš Azerbaidžano, ir aš visiškai neatrodau kaip europietė. Tai taip, aš nežinau, iš kur esu.

Apklausėja: Taigi, kalbant apie tai, ar jautiesi esanti tarp dviejų kultūrų?

Dalyvė: O, visada. Ne kartais, o visada. Nežinau. Tai, žinai, klausimai, kuriuos užduodi sau prieš užmigdamas. Apie tai aš galvoju visada, visą laiką. Nežinau. Vis dar neturiu atsakymo į tai.

Apklausėja: Kaip šis jausmas pasireiškia tavo kasdieniame gyvenime? Pavyzdžiui, šeimoje, darbe, su draugais, kai jautiesi esanti tarp dviejų kultūrų?

Dalyvė: Hm. Yra kažkas tokio, kad bandau parodyti savo šeimai, jog aš nesu visiškai azerbaidžanietė. Noriu, kad jie žinotų, jog jūs atvykote čia, jūs mane čia užauginate. Uh, ir aš negaliu būti visiškai azerbaidžanietė, kokios jūs norite, kad būčiau. Pavyzdžiui, azerbaidžaniečiai vaikinai, santuoka ir t.t.

Apklausėja: O ar ši buvimo tarp dviejų kultūrų jausmą matai labiau kaip iššūkį ar kaip pranašumą?

Dalyvė: Uh, hm. Nežinau, kaip galėčiau tai matyti kaip pranašumą. Ta prasme, jausmas... Turiu omeny, tai blogas jausmas. Žinoma, tai blogas jausmas. Hm, aš džiaugiuosi, kad neaugu Azerbaidžane, manau, tai vienintelis privalumas. Nes, žinoma, aš myliu savo šalį, bet tikriausiai nenorėčiau ten gyventi. Turiu omeny, ne todėl, kad šalis bloga, bet todėl, kad man nepatinka tenykštė valdžia, tikriausiai. Man nepatinka, kad ten daug kyšių, kad dauguma žmonių gyvena skurde. Apskritai džiaugiuosi, kad gimiau Lietuvoje, o ne kur nors kitoje Europos šalyje. Man konkrečiai patinka Lietuva. Man čia patinka, klimatas geras, čia... kartais malonūs žmonės. Iš pradžių jie tik atrodo šiek tiek uždari, šalti, bet apskritai žmonės geri. Vėlgi, gamta, viskas čia gerai. Gera valdžia, ne tai, kad ji tiesiogiai gera, bet geresnė nei Azerbaidžane. Tai tikriausiai vienintelis privalumas, kad... aš nesu Azerbaidžane.

Apklausėja: Kaip tavo tėvai ar giminaičiai apibūdintų, ką reiškia būti gera azerbaidžaniete moterimi?

Dalyvė: Hm, gerai. Taigi... hm, moteris, kuri tikriausiai neturi savo nuomonės. Taip, pavyzdžiui, manau, kad mano tėvams gera moteris yra ta, kuri daro viską, ką jie sako. Jei aš darau kažką, kas jiems nepatinka, aš bloga. Tai va, taip. Moteris, kuri valo, gamina maistą, augina vaiką, nedirba, bet kažkoku būdu turi turėti diplomą. Turiu omeny, taip. Ji gali turėti darbą, bet darbas negali būti aukščiau už tavo šeimą. Tu privalai turėti šeimą. Privalai turėti. Tikrai privalai turėti. Pavyzdžiui... jokių draugų vyrų, net nežiūrėti į vyrus. Visada būti su mama. Būti gražiai. Normaliai elgtis. Tikriausiai tai.

Apklausėja: O tu sutinki su šiuo apibūdinimu? Kuo tavo pačios geros moters samprata sutampa arba skiriasi nuo tavo šeimos požiūrio?

Dalyvė: Hm... ne.

Apklausėja: Visiškai nesutampa?

Dalyvė: Visiškai nesutampa. Visiškai niekas... niekas.

Apklausėja: Bet, taigi, kaip tu manai... kaip tu matai gerą moterį? Ką tau reiškia būti gera moterimi?

Dalyvė: Hm... Man, turiu omeny, man nėra... moters kaip vieneto. Turiu omeny, moteris yra įvairovė, ta prasme, ji visų pirma turi laisvę. Kaip ir vyras, taip ir moteris. Man ir vyras, ir moteris yra lygūs. Moteris gali būti kuo tik nori. Ji gali daryti tuos pačius dalykus kaip ir vyras, bet, tarkim, aš nenoriu daryti to, ką daro vyrai. Aš galiu, bet nenoriu. Ir man moteris yra... laisvė rinktis, ką aš noriu daryti, kuo noriu būti. Man patinka gaminti. Aš, pavyzdžiui, labai mėgstu gaminti, bet nesu įpareigota tai daryti. Aš noriu turėti pasirinkimą, o ne taip, kad „tu privalai gaminti, tu gaminsi man, *bitch*“. Bet aš noriu gaminti žmonėms, kuriuos myliu, tokius dalykus. Tai... tas žodis laisvė, man laisvė yra gera moteris. Kuri turi laisvę.

Apklausėja: O ar tavo šeimoje lūkesčiai tau, kaip merginai, skiriasi nuo lūkesčių tavo broliams, jei tokių turi, ar giminaičiams vyrams?

Dalyvė: Hm... taip, skiriasi. Jie labai skirtingi. O skirtumas tas, kad mano brolis turi laisvę, o aš – ne. Kai kuriems dalykams, pavyzdžiui... mmm... Aš irgi turiu tam tikrų privilegijų. Mhm. Pavyzdžiui, hm, aš turiu daugiau... Ne, aš galiu kažko paprašyti ir aš tai gausiu. Pavyzdžiui, jei kalbame apie materialius dalykus. Taip. Hm, tikriausiai mano brolis turi pats tai užsidirbti. Uh, tai yra privilegija, kurios jis neturi. O privilegija, kurios aš neturiu, yra uh laisvė, nes aš... hm, pavyzdžiui, jei mano brolis išeina kur nors į lauką su draugais, mano mama... ji jam kartais parašys, galbūt kartą per kelias valandas: „Kaip sekasi?“ ar panašiai. O jei tai aš, ji visada galvoja, kad aš su kokiais nors vyrais ir ji man rašinėja, skambina, pavyzdžiui, hm, net ne du kartus per valandą, žinai, o daug. Ir jei aš ją užblokuočiau, ji pažįsta visus mano draugus. Ji jiems paskambins. Jei jie neatsilieps, ji paskambins jų tėvams. [Juokiasi] Nežinau, kas nutiks, jei jų tėvai neatsilieps. Tikriausiai ji iškviės policiją. O, taip, mano mama šiek tiek pamišusi, taip.

Apklausėja: Uh, o tu priimi šiuos skirtumus? Ar bandai derėtis dėl jų, ar jiems priešintis?

Dalyvė: Bandau, bet tai neturi jokios prasmės. Tai nieko nekeičia. Tiesiog, jie tik linkteli galvą šitaip, bet ne. Aš išvis apie tai nekalbu su tėčiu, nes kalbėti su tėčiu... viskas vyksta per mamą.

Tėtis net dažniausiai jis net nežino, ar namie yra problema, ar ne. Ta prasme, jis tiesiog dirba, uždirba pinigus. Viskas, tai viskas, ką jis daro.

Apklausėja: Gerai. O ar kada nors jautei konfliktą tarp vertybių, kurių buvai mokoma namuose, ir tų, su kuriomis susidūrei mokykloje, universitete ar tarp draugų Lietuvoje?

Dalyvė: Tikrai turėjau. Tikriausiai labiau mokyklos laikais... jausmą, na, jaučiau neteisybę. Kodėl jie, mano draugai europiečiai, gali, o aš – ne. Ir... žinoma, dėl to kilo daug skandalų. Tada buvo tas paaugliškas maksimalizmas. Mes ginčijomės, pykomės, mes... sakėme nemalonus dalykus viena kitai su mama. Bet dabar, kai užaugau, suprantu, kad... na, problema ne mano mamoje. Problema, turiu omeny, mano mama tiesiog nežino, kad gali būti kitaip. Ji bando mane apsaugoti. Ir dėl to aš negaliu jų kaltinti, nes suprantu, kad jiems irgi sunku. Jie irgi nesupranta, jie irgi bijo. Ji neturi draugų lietuvių, todėl jie nežino, kas tai per žmonės, kokie tie žmonės. Jiems... Tikriausiai atrodo, kad jau per vėlu, kad jie per seni su jais susipažinti, net ne tai... jie tiesiog... jie nebenori pažinti tų žmonių. Tai jų problema. Aš mamos taip stipriai nekaltinu, nors ir jaučiu nuoskaudą. Aš jos nekaltinu, bet nuoskaudą jaučiu.

Apklausėja: O ar gali prisiminti konkrečią situaciją, kai turėjai rinktis tarp namų taisyklių ir Lietuvos aplinkos normų?

Dalyvė: Turiu draugų, kurie su manimi nuo mokyklos laikų, ir jie žino, kokie mano tėvai. Turiu omeny, kad negaliu ilgai užtrukti, kad ji jiems skambins, jei kas nors atsitiks, ir panašiai. Ir turiu draugų iš universiteto, kurie... na, jie nežino apie mano tėvų griežtumą. Ir... nežinau. Tikriausiai, kai būnu su draugais iš universiteto, negaliu jiems pasakyti, kodėl turiu eiti namo. Negaliu pasakyti, kad taip yra todėl, kad man skambina mama. Nes jie pamanytų, kad aš keista. Pradedu meluoti. Na, pavyzdžiui: „Aš gyvenu per toli, turiu eiti“ arba „Hm, mano šuo vienas namuose“ ar panašiai. Kai turėjau rinktis tarp namų taisyklių ir Lietuvos aplinkos normų... Ar vaikino pasirinkimas laikomas... na, tipo... Oi, aš sakiau, kad esu vieniša. [Juokiasi]

Apklausėja: Viskas gerai.

Dalyvė: Manau, tada ir pasirinkau [turėti vaikina].

Apklausėja: Ir kaip dėl to jauteisi?

Dalyvė: Hm... Jaučiuosi šiek tiek nepatogiai apie tai kalbėdama, jei tu nieko prieš.

Apklausėja: Viskas gerai, praleiskime šį klausimą. Koks tavo požiūris į santuoką? Ar tau svarbu, kad tavo partneris būtų azerbaidžanietis, ir kodėl?

Dalyvė: Man svarbu, kad mano partneris nebūtų azerbaidžanietis. Aš noriu, kad jis nebūtų azerbaidžanietis, nes uh... [Juokiasi] Uh, aš mačiau per daug dalykų, kurie man nepatinka azerbaidžaniečiuose vyruose. Pavyzdžiui, per daug dominavimo viskame. Turiu omeny, žinoma, yra vyrų, kurie... kurie yra azerbaidžaniečiai ir jie nėra tokie. Bet aš patyriau traumą dėl savo tėvų, dėl savo tėčio, brolių, dėdžių ir visų tų dalykų. Aš jų nenoriu.

Apklausėja: Gerai. Kokie tavo ateities planai, susiję su mokslu ir karjera?

Dalyvė: Dabar baigiu bakalaurą. Baigusi bakalaurą, galbūt norėsiu studijuoti magistrantūroje. Noriu daryti karjerą. Noriu, ta prasme būti nepriklausoma. Pati užsidirbti pinigų, nuo nieko nepriklausyti. Galbūt noriu išsikraustyti. Nežinau, kaip bus ir ar taip nutiks.

Apklausėja: Ar manai, kad Lietuvoje turi visas galimybes pasiekti šiuos tikslus? Pavyzdžiui, ar jauti, kad tavo kilmė tam turi įtakos?

Dalyvė: Mhm. Turiu omeny, Lietuva suteikia man daug galimybių.

Apklausėja: Mhm.

Dalyvė: Ir aš labai džiaugiuosi, kad čia gimiau. Aš myliu Lietuvą. Čia šaunu.

Apklausėja: Gerai. O ar esi patyrusi situacijų, kai su tavimi buvo elgiamasi kitaip dėl tavo kilmės – teigiamai ar neigiamai?

Dalyvė: Gerai, taigi, buvo mergina iš mano ankstesnio darbo. Ir aš nežinau, kaip dėl to jaučiuosi, bet ji mane pakvietė pasivaikščioti tik todėl, kad aš kitokia. Ta prasme, ji taip pasakė. Aš neišsigalvoju, ne, ji tiesiog pasakė, kad „Man buvo uh labai įdomu sužinoti apie tave ir tavo kultūrą.“ Ir taip, taigi aš pasijutau šiek tiek, žinai, uh... kaip pelė laboratorijoje, kurią tiria. Turiu omeny, žinoma, man buvo malonu papasakoti jai apie savo kultūrą, save ir visa kita, bet galbūt jaučiausi šiek tiek nejaukiai, kad tai buvo vienintelė priežastis, kodėl susitikome.

Apklausėja: Gerai. Ir kaip ši situacija uh paveikė tavo jausmą, kad esi priimta Lietuvos visuomenėje?

Dalyvė: Hm, iki šios situacijos aš... Turiu omeny, aš nesijaučiau tokia kitokia. Ta prasme, man atrodė, kad aš gyvenu čia 22 metus ir tikriausiai šiek tiek integruojuosi į šią visuomenę. Tikriausiai,

na, žmonės mane suvokia kaip savą. Bet po to, kai mane pakvietė į šį susitikimą, kad pakalbėtum apie tai, jog aš kitokia, aš pradėjau jaustis labiau... jaustis kitokia. Jausti, kad nesu tokia kaip jie.

Apklausėja: Gerai. O kaip tu matai azerbaidžaniečių bendruomenę Lietuvoje? Ar ji stipri, ar labiau susiskaldžiusi?

Dalyvė: Mm, man patinka šis klausimas. Taigi, kai buvau vaikas, nežinau kodėl, buvo azerbaidžaniečių bendruomenė buvo draugiškesnė vieni kitiems. Buvo lyg, nežinau, buvo kaip šeima. Lietuvoje buvo mažas Azerbaidžanas. Bet aš nežinau, kodėl, kaip ir kuriuo momentu, tiesiog... viskas sugriuvo? Ar kažkas panašaus. O dabar vyresnės kartos, jos turi savo mažas grupes. Mes, tik mes, pavyzdžiui, aš draugauju su [draugo vardas]. Mano brolis turi kažkokią azerbaidžaniečių draugų grupę. Ir aš labai norėčiau turėti tai, ką turėjome vaikystėje. Galbūt kažkokį laiko praleidimą visiems kartu. Ne kasdien, bet per kai kurias šventes, pavyzdžiui... Novruzo šventę, visus tuos dalykus. Norėčiau tomis dienomis jaustis bendruomenės dalimi. Norėčiau vėl turėti tą bendruomenę.

Apklausėja: Ar manai, kad priklausymas šiai bendruomenei padėtų tau pasiekti asmeninių ar profesinių tikslų? Hm, jei mūsų bendruomenė būtų tokia stipri, kokia buvo anksčiau?

Dalyvė: Turiu omeny... Taip, žinoma. Visiškai taip.

Apklausėja: Gerai. Hm, o palyginti su tavo tėvais, ar jauti, kad tavo gyvenimas Lietuvoje yra lengvesnis ar sunkesnis?

Dalyvė: Žinoma, kad jis lengvesnis, nes aš moku jų kalbą, turiu daugiau draugų, sakyčiau. Jaučiu, kad mano tėvai jie tikriausiai jaučiasi blogai, ne blogai, bet... jie nesijaučia čia gerai. Bet jie čia dėl mūsų, sakyčiau, kad suteiktų mums uždavimų daugiau galimybių. Ir aš už tai esu dėkinga. Nes jie... jie galėjo mus išsivežti... atgal į Azerbaidžaną, kaip visada norėjo. Bet jie vis dar čia.

Apklausėja: Gerai. Tai būtų viskas. Ačiū.

2 DALYVĖ

Apklausėja: Gerai, tai galime pradėti. Pradėsime nuo labai paprastų klausimų. Koks tavo amžius?

Dalyvė: Man aštuoniolika.

Apklausėja: Gerai. O koks tavo išsilavinimas?

Dalyvė: Dabar mokausi [mokyklos pavadinimas], dvyliktoje klasėje.

Apklausėja: O kokia tavo šeimyninė padėtis?

Dalyvė: Mmm.

Apklausėja: Na, kadangi esate mokinė, spėju, kad tiesiog gyvenate su šeima?

Dalyvė: Taip, gyvenu su šeima.

Apklausėja: Gerai. Tai šiuo metu tik mokotės, ane? Niekur nedirbate?

Dalyvė: Ne, nedirbu, tik mokausi.

Apklausėja: Gerai. O kaip įvertintumėte savo azerbaidžaniečių kalbos mokėjimo lygį? Ar laisvai šnekate?

Dalyvė: Suprasti tai aš laisvai galiu, bet man šiek tiek kliūva kalbėjimas, kadangi gyvenu Lietuvoje ir neturiu daug žmonių, su kuriais galėčiau kalbėti azerbaidžanietišškai, išskyrus mamą.

Apklausėja: O kokia kalba bendraujate namie su tėvais?

Dalyvė: Su tėvais – lietuviškai ir azerbaidžanietišškai.

Apklausėja: Mhm, supratau. O su draugais?

Dalyvė: Su draugais – lietuviškai.

Apklausėja: Gerai. O kiek tau svarbu išlaikyti azerbaidžanietišką tapatybę ir tradicijas?

Dalyvė: Man atrodo, kad ši azerbaidžanietiška tapatybė yra labai svarbi, nes ji padeda išsiskirti, nebūti tokiai kaip visi. Manau, man tai pakankamai svarbu.

Apklausėja: O kokiais būdais stengiatės išlaikyti tas tradicijas ir azerbaidžanietišką tapatybę kasdieniame gyvenime?

Dalyvė: Na, bandau kuo daugiau kalbėti azerbaidžanietišškai... Mhm. Tada... būna įvairių azerbaidžanietiškų švenčių, tai visada padedu mamai jas rengti.

Apklausėja: O kiek tau svarbu būti integruotai į Lietuvos visuomenę?

Dalyvė: Kadangi esu Lietuvos pilietė, man atrodo, kad integruotis yra pakankamai svarbu.

Apklausėja: O kaip jūs suprantate integraciją?

Dalyvė: Kadangi esu [mokyklos pavadinimas] mokinė, mums labai rūpėjo šis skandalas dėl kultūros ministro. Aš ir į protestąėjau, ir, matyt, gerai pavyko, nes dabar jis jau nebe kultūros ministras. Taip pat, manau, svarbu ir balsuoti, jeigu norime, kad mūsų šalis būtų geresnė.

Apklausėja: Mhm. Tai tau integracija, kaip suprantu, yra prisijungimas prie Lietuvos visuomenės gerinimo, rūpinimasis politika, kultūra ir panašiai?

Dalyvė: Taip.

Apklausėja: O ar yra atvejų, kai jaučiatės mažiau integruota?

Dalyvė: Nežinau... Gal ne. Nėra taip, kad labai domiuosi politika, bet jeigu yra koks nors svarbus reikalas, tikrai bandau kuo labiau įsitraukti.

Apklausėja: Nebūtinai apie politiką. Bet šiaip, būnant tarp lietuvių, Lietuvos visuomenėje, ar būna atvejų, kai jaučiatės, kad nelabai integruojatės, kad kažkas negerai?

Dalyvė: Ne, manau, aš pakankamai gerai integruojuosi.

Apklausėja: O ką tau reiškia tavo azerbaidžanietiška kilmė?

Dalyvė: Na... Tai mano kraujas, tai, kas mano sieloje... Nelabai žinau, kaip tai pasakyti...

Apklausėja: Viskas gerai, kaip suprantate, taip ir atsakykite.

Dalyvė: Mano kilmė man yra labai svarbi... Nes tai... Nežinau, man ji tiesiog svarbi. Neturiu žodžių, kaip paaiškinti. Tai dalykas, kurio negaliu apsaakyti žodžiais. Man tiesiog svarbu ir stengiuosi tai išlaikyti. Nes tai yra dalykas, kuris mus visus išskiria – ne tik išvaizda, bet ir tai, iš kur esame kilę.

Apklausėja: Taip. O kokiose situacijose jūs labiausiai parodote ar išgyvenate tą savo azerišką tapatybę?

Dalyvė: M... Gali būti, kai, pavyzdžiui, kas nors kalba šiek tiek negatyviai apie Azerbaidžaną. Tada aš turiu parodyti savo tapatybę ir ginti savo šalį: „Žiūrėk, negalima taip kalbėti apie mano šalį, nes tai blogai. Įsivaizduok, jeigu aš taip apie Lietuvą kalbėčiau, nors aš ir esu lietuvė, bet vis tiek.“

Apklausėja: Gerai, supratau. O kas sudaro didžiąją dalį tavo draugų rato?

Dalyvė: Didžiąją dalį dabar sudaro lietuviai. Nors pas mus klasėje dabar yra ir vienas azerbaidžanietis. Bet taip, dauguma yra lietuviai.

Apklausėja: O kokią poveikį tavo draugų ratas turi tavo tapatybės suvokimui?

Dalyvė: Gali būti, kad aš labiau prisitaikau prie lietuviško paauglių gyvenimo, nes nelabai žinau, kaip ten viskas... Turiu draugų, kurie yra maždaug mano amžiaus iš Azerbaidžano, bet neturiu daug laiko su jais bendrauti dėl mokyklos ir kitų reikalų. Tad, man atrodo, labiau prisitaikau prie lietuvių gyvenimo būdo negu prie azerbaidžaniečių.

Apklausėja: O kokių skirtumų pastebite tarp draugų, kai kalbate apie kultūrą, tradicijas ar, pavyzdžiui, moters vaidmenį?

Dalyvė: Tiesą sakant, nelabai matau skirtumų, nes pas mus yra tokių lyg feministinių bruožų, kai aptarinėjame panašius dalykus. Ir azerbaidžaniečiai draugai yra labai patriotiški Azerbaidžano atžvilgiu, o mano draugės iš Lietuvos – labai patriotiškos Lietuvos atžvilgiu. Tai aš to patriotizmo gaunu iš abiejų pusių.

Apklausėja: Ai, Tai pagrindinį panašumą pastebite patriotizme?

Dalyvė: Taip.

Apklausėja: O ar kada nors jautėtės esanti tarp dviejų kultūrų?

Dalyvė: Taip. Taip būna dažnai.

Apklausėja: O kaip šis jausmas pasireiškia kasdienybėje? Pavyzdžiui, šeimoje, mokykloje, santykiuose su draugais.

Dalyvė: Na... Aš nelabai mėgstu to pabrėžti ar visiems kišti į veidą: „O, žiūrėk, aš azerbaidžanietė.“ Man tai nelabai patinka, nes... kam tai įdomu? Bet mes su broliu labai dažnai aptarinėjame šią situaciją: ar mes labiau lietuviai, ar azerbaidžaniečiai? Abu esame gimę Lietuvoje. Bet šeimoje yra labai daug azerbaidžanietiškų bruožų – ir religijoje, ir kultūroje. Tačiau aš lygiai taip pat švenčiu ir lietuviškas šventes.

Apklausėja: Tai labiausiai tą jaučiate šventėse, taip? Mhm. Gera. O šis buvimo tarp dviejų kultūrų jausmas tau atrodo labiau iššūkis ar privalumas?

Dalyvė: Man atrodo, tai abiejų derinys. Iš dalies iššūkis, nes noriu išlaikyti abi kultūras. Bet taip pat ir privalumas, nes žinau, kad turiu palaikyti ir nepamiršti savo azerbaidžanietiškų šaknų, bet kartu ir lietuviškų.

Apklausėja: Gerai. Kaip tavo tėvai arba giminaičiai apibūdintų, kokia turėtų būti gera azerbaidžanietė moteris?

Dalyvė: Na... Pastaruoju metu daug apie tai girdžiu iš giminaičių... Kad reikia ištekėti, turėti vyrą, gerai mokėti gaminti maistą, tvarkyti namus, gerai auginti vaikus. Bet, mano manymu, šiais laikais stiprus tas feministinis bruožas: „Aš pati save išlaikysiu, man nereikia vyro.“ Man atrodo, aš šiek tiek linkstu prie to, bet vis tiek žinau, kad kada nors reikės turėti vyrą.

Apklausėja: Tai jūs iš esmės nesutinkate su tėvų ir giminaičių apibūdinimu, taip?

Dalyvė: Taip, bet nėra taip, kad jie man tai labai primestų. Jie tiesiog sako, kad „būtų gerai, žinai, artėjant prie trisdešimties... Na, gal šiek tiek anksčiau... jau su kuo nors susipažinti.“ Jie tiesiog nori, kad tai žinočiau, bet stipriai manęs nespaudžia.

Apklausėja: O koks tavo pačios supratimas apie gerą moterį?

Dalyvė: Gera moteris yra ta, kuri gali save išreikšti, kuri nėra *in the shadow* („šėšelyje“). Mhm. Ji turi savo nuomonę ir... Yra stipri moteris, kuri gali... Nebūtinai ji turi turėti savo verslą ar daug pinigų. Ji tiesiog turi būti emociškai stabili ir žinoti, kad jai nereikia vyro, jog save palaikytų. Ji gali save palaikyti ir emociškai, ir fiziškai.

Apklausėja: Gerai. O ar tavo šeimoje lūkesčiai tau, kaip merginai, skiriasi nuo lūkesčių broliui? Sakėte, turite brolių, tiesa? Kaip tie lūkesčiai skiriasi, ar išvis skiriasi?

Dalyvė: Aš... Mhm. Nežinau, ar jie labai skiriasi, nes esu vyriausia dukra. Mhm. Tai vis tiek yra tas požiūris: „Žiūrėk, tu vyresnė, turi rodyti pavyzdį broliui, kad jis užaugtų geru vyru.“ Aš ir pati to tikiuosi iš savęs, nes nenoriu, kad mano brolis užaugęs diskriminuotų moteris. Čia jau būtų mano, kaip vyresnės sesers, klaida. Tad man atrodo, kad tų skirtumų lūkesčiuose nėra labai daug. Gal tiesiog labiau tai, kad jis turi būti vyras... Na, čia iš tų sovietinių laikų, kad vyrai neverkia, turi būti stiprūs. Bet aš esu gana emocingas žmogus, todėl nemanau, kad tai visiška tiesa. Vyrai gali verkti ir rodyti emocijas. Bet būna situacijų, kai tiesiog reikia būti stipriam, nepasiduoti. Viską, ką išmokau iš tėvų, stengiuosi perduoti ir savo broliui.

Apklausėja: Gerai. Tai kažkokių stiprių lūkesčių skirtumų, kaip suprantu, nėra.

Dalyvė: Nėra labai didelių.

Apklausėja: Gerai. O ar kada nors jautėte konfliktą tarp vertybių, kurių mokė namuose, ir tų, su kuriomis susidūrėte Lietuvos mokykloje?

Dalyvė: M... Kartais būna tokių atvejų, bet ne per daugiausiai, nes mus vis tiek ir namie, ir mokykloje moko būti tolerantiškais, nediskriminuoti kitų. Bet kartais būna tėvų mokomų dalykų, su kuriais nesutinku, nes mokykla moko kitaip. Kadangi dabar konservatorijoje turiu trylika pamokų per dieną, grįžtu namo tik apie devintą vakaro, tai nelabai turiu laiko su jais ir pasikalbėti. Galima sakyti, kad mano charakterio bruožai ir mąstysena dabar labai priklauso nuo to, ką girdžiu ir ko mus moko mokykloje.

Apklausėja: O ar buvo kokia nors konkreti situacija, kai, dėl tų skirtingų tėvų vertybių, tau teko rinktis tarp namų taisyklių ir mokyklos aplinkos normų?

Dalyvė: Gal konkrečios situacijos dabar ir nepasakyčiau, nes tai labiau vyko, kai buvau jaunesnė. Dabar turiu daug daugiau savo nuomonės. Jei turiu nuomonę, su kuria jie nesutinka, aš tiesiog pasikalbu apie tai su tėvais, mes tai aptariame ir prieiname prie bendro sprendimo. Tad dabar kažko konkretaus nepasakyčiau.

Apklausėja: OK, viskas gerai. O koks tavo požiūris į santuoką? Ar tau būtų svarbu, kad partneris būtų azerbaidžanietis?

Dalyvė: Mhm. Mūsų šeimoje apie tai daug kalbama – kad reikia stipraus azerbaidžaniečio vyro. Dėl šios temos jaučiu nedidelį vidinį konfliktą. Bet, mano manymu, dabar neturėčiau apie tai galvoti, nes visos mano mintys skirtos mokslams. Aš visada buvau tokia, kad jei ir turėsiu vyrą, tai būdama 29-erių ar 30-ies. Tikrai norėčiau vėliau, nes iš pradžių noriu susitvarkyti su savimi. O dėl vyro tautybės... man nebūtinai jis turi būti azerbaidžanietis. Nėra didelio skirtumo, kokios jis tautybės. Tiesiog noriu, kad jis būtų adekvatus. Kad jeigu turėsime vaikų, jis gerai su jais elgtųsi, prižiūrėtų, padėtų man gyvenime, o ne būtų toks: „Aš vyras, nueisiu į darbą, grįšiu, o tu man gamink valgyti.“ Tokio nenoriu.

Apklausėja: Tai, kaip suprantu, šeimos ar bendruomenės požiūris į partnerio pasirinkimą nelabai veikia tavo nuostatų, tiesa? Aišku, gal anksti apie tai kalbėti, nes tau dar aštuoniolika, bet nėra taip, kad jaustum spaudimą, jog ateis laikas ir turėsi susirasti azerbaidžanietį?

Dalyvė: Taip, dabar tokio spaudimo nejaučiu. Nors... Buvau šiais metais pas giminaičius ir tikrai daug apie tai girdėjau kalbų. Nes tai, aišku, yra vienas svarbesnių mūsų gyvenimo aspektų –

susirasti partnerį. Bet man atrodo, kad man kol kas ne laikas apie tai galvoti. Mama irgi sako: „Tu dar per jauna tokiems dalykams, geriau normaliai mokykis.“ Aš ir sutinku.

Apklausėja: Gerai. O kokie tavo ateities planai, susiję su mokslu ir karjera?

Dalyvė: Dabar labai noriu įstoti į LMTA – Lietuvos muzikos ir teatro akademiją. Bet taip pat noriu ir į užsienį, galbūt į Austriją, nes ten yra daug gerų muzikos universitetų ir akademijų. Jeigu nepavyks išvažiuoti, galbūt bandysiu su „Erasmus“ programa. Labai norėčiau į Austriją, nes ten klasikinė muzika yra labiausiai išvystyta, o aš esu klasikė – groju fortepijonu.

Apklausėja: Tai kalbant apie karjerą, norėtum ją sieti su muzika, tiesa?

Dalyvė: Taip. Mhm, nes aš savęs neįsivaizduoju niekur kitur. Tik kaip pianistė. Gal dar kaip dainininkė, bet nežinau, neturiu daug solinio dainavimo praktikos, dainuoju tik mokyklos chore. O fortepijonu groju jau dešimt metų, todėl esu labai susijusi su grojimu ir buvimu scenoje. Man atrodo, norėčiau būti pianiste, rengti koncertus, rečitalius.

Apklausėja: Mhm. O jeigu visgi nuspręstum likti Lietuvoje, ar manai, kad čia yra visos galimybės įgyvendinti savo karjeros planus? Ar jauti, kad tavo kilmė gali tam turėti įtakos?

Dalyvė: Man atrodo, kad kilmė tikrai negali turėti įtakos. Juk geriausi pasaulio pianistai... Pavyzdžiui, mano mėgstamiausia pianistė Khatia Buniatishvili yra gruzinė. Aš iš jos gavau labai daug inspiracijos, ji koncertuoja visame pasaulyje. Taip pat yra labai daug garsių Lietuvos pianistų. Pavyzdžiui, mūsų [mokyklos pavadinimas] moko Čiurlionio proanūkis Rokas Zubovas, aš jį pažįstu. Jis tikrai labai geras pianistas. Taip pat ir Mūza Rubackytė – ji puiki pianistė. Tiesiog manau, kad buvimas Lietuvoje man tikrai nepamaišys.

Apklausėja: Gerai. O ar kada nors susidūrėte su situacija, kai dėl tavo kilmės į jus žiūrėjo kitaip? Nesvarbu, ar teigiamai, ar neigiamai.

Dalyvė: Apie diskriminaciją?

Apklausėja: Nebūtinai. Tiesiog, ar jautėte, kad tavo kilmė daro tam įtaką.

Dalyvė: Taip, tikrai esu su tuo susidūrusi. Žmonėms įdomu – atrodo kitaip, tavo vardas kitoks. Ir mokytojai labai domisi. Gal diskriminacijos daugiau būdavo pradinėse klasėse, kai vaikai dar maži ir nesupranta: „O, kodėl tu taip atrodo, kodėl tavo vardas toks?“ Bet dabar mes jau subrendę, dvyliktokai, mums aštuoniolika. Žmonės supranta, kad taip klausti nėra normalu, ir priima tai labai geranoriškai.

Apklausėja: O kaip tos situacijos – tiek pradinėje, tiek dabar – kai į jus žiūri kitaip dėl kilmės, paveikdavo tavo jausmą, kad esate priimta Lietuvos visuomenėje?

Dalyvė: Pradinėse klasėse aš buvau labai *proud* (didžiavausi), džiaugiausi, kad esu kitokia, iš Azerbaidžano, kai sakydavo: „O, kaip faina.“ Labai gerai dėl to jausdavausi. Man tai, net ir mažai, buvo svarbi dalis. Man atrodo, aš labai jauna supratau, kad reikia atsižvelgti į tai, jog esi azerbaidžanietė ir kad į tave gali žiūrėti kitaip nei į visus.

Apklausėja: O kaip vertinate azerbaidžaniečių bendruomenę Lietuvoje? Ar ji stipri, ar tau atrodo labiau susiskaldžiusi?

Dalyvė: M, mūsų, aišku, nėra daug. Bet ir Lietuvoje apskritai žmonių nėra daug, tas skaičius po truputį mažėja. Bet nors mūsų nedaug, bendruomenė yra stipri ir šauni. Visi azerbaidžaniečiai, kuriuos esu sutikusi Lietuvoje, yra labai šaunūs, draugiški, priimantys. Jie patys džiaugiasi: „O, dar vienas azerbaidžanietis, kaip faina!“ Man irgi labai smagu, nes nors gyvenu Lietuvoje, vis tiek noriu žinoti kalbą ir kultūrą. Turėti dar vieną žmogų, kuris tave supranta ir taip pat nori palaikyti tą azerbaidžanietišumą, man yra labai smagu ir džiugu.

Apklausėja: O ar ši azerbaidžaniečių bendruomenė turi kokių nors veiklų, kuriose dalyvaujate?

Dalyvė: M, veiklų gal nėra tiek daug, bet aš dažnai lankausi pas mamos drauges ir jos daug apie tai kalba. Tai toks ratas, kuriame aš dalyvauju, tai galėtų būti kaip...

Apklausėja: Tavo mini bendruomenė.

Dalyvė: Taip, tiesiog mini bendruomenė. Jie man irgi daug pasakoja ir apie Azerbaidžaną, ir apie kultūrą, ir aš kiekvieną kartą kažką naujo išmokstu, tai man labai smagu.

Apklausėja: O ar manote, kad priklausymas kad ir šiai mini bendruomenei gali padėti tau siekti asmeninių arba profesinių tikslų?

Dalyvė: M, profesinių gal ir nelabai, nes žinau tik vieną azerbaidžanietį muzikantą – jis iš mano klasės. O aš esu tvirtai nusistačiusi būti pianiste. Man atrodo, pas mane tai jau užfiksuota, tad nemanau, kad bendruomenė tai labai paveiks. Be to, mes nelabai kalbame apie muziką, daugiau apie kultūrą. Na, būna, kad susiburiame ir pasileidžiame azerbaidžanietiškos muzikos. Man ji po truputį pradeda patikti, ji šauni.

Apklausėja: Tai manote, kad nelabai padėtų siekti asmeninių ar karjeros tikslų, taip?

Dalyvė: Mhm, nes aš labiau mėgstu siekti to, ko noriu, pati, nepaisant kultūrų, pilietybės ar tautybės.

Apklausėja: O palyginti su savo tėvais, kaip manote, tavo gyvenimas Lietuvoje lengvesnis ar sunkesnis?

Dalyvė: M... Nelabai žinau, kaip atsakyti. Nežinau, kaip viskas buvo Lietuvoje, kai mano tėvas buvo mažesnis, ar jie buvo pakankamai jauni, kad patirtų visą sovietmetį. Bet žinau, kad tada buvo labai sunku, daug mokiausi iš istorijos. Man atrodo, šiais laikais viskas gali būti lengviau. Mus taip užaugino, kad mūsų gyvenimas būtų lengvas, nes jie patys labai daug dirbo. Dėl jų sunkaus darbo, kai jie buvo jauni, mums dabar gera gyventi.

Apklausėja: Gerai. O kokius skirtumus pastebite tarp pirmosios ir antrosios kartos imigrančių (tarkim, moterų, kurios gimė Lietuvoje, ir tų, kurios atvyko) galimybių?

Dalyvė: M, skirtumas galbūt tas, kad Lietuvoje gimusios azerbaidžanietės yra labiau prisirišusios prie Lietuvos, nes jos čia gimusios ir nuo pat pradžių žino, kaip čia viskas vyksta. O tos, kurios atvyko iš Azerbaidžano, manau, vis tiek žino daugiau apie kultūrą ir tuometinį gyvenimą pačiame Azerbaidžane. Jos patyrė abu aspektus, o aš, gimusi Lietuvoje, nelabai žinau, kaip ten buvo anksčiau.

Apklausėja: Tai manote, šios dvi kartos turi skirtingas galimybes visuomenėje, švietime, darbo rinkoje, ar vienodas?

Dalyvė: M... Man atrodo, švietime gal ir nelabai skiriasi, nes mokytis atvyksta iš visur, čia tai priimama. Bet darbe, manau, gali būti šiek tiek problemų. Nors... jeigu gerai išmoksti kalbą... Štai mano mama dabar mokosi lietuvių kalbos. Jai tikrai labai sunku, bet ji deda daug pastangų, gerai mokosi ir dabar kalba daug geriau. Ji dirba [darbo vietos pavadinimas], kur kasdien turi kalbėti lietuviškai ir su tėvais, ir su vaikais, ir su administracija. Aišku, yra sunkumų, bet ji stipriai į tai žiūri ir aš ja labai didžiuojuosi, kad ji nepriima to į širdį.

Apklausėja: Gerai, interviu baigėsi. Labai tau ačiū. Gal pati turi kokių klausimų?

Dalyvė: Ne, neturiu. Man labai patiko, buvo smagu pagaliau apie tai atvirai pakalbėti, nes nelabai turėjau su kuo apie tai tiesiogiai diskutuoti. Smagu, kai tau užduoda klausimą ir tu gali tiesiog išsakyti, ką galvoji.

Apklausėja: Taip, labai smagu girdėti. Man tai irgi buvo labai įdomus pokalbis.

3 DALYVĖ

Apklausėja: Gerai, koks tavo amžius?

Dalyvė: 23 metai.

Apklausėja: Koks tavo išsilavinimas?

Dalyvė: Bakalauras.

Apklausėja: Taip, galite atsakyti angliškai, jeigu kartais sunku paaiškinti.

Dalyvė: Gerai, tai marketingo bakalauras. Taip.

Apklausėja: Kokia tavo šeimyninė padėtis?

Dalyvė: Oficialiai turbūt esu *single* (vieniša).

Apklausėja: Kuo šiuo metu užsiimate?

Dalyvė: Esu skaitmeninio marketingo specialistė, dirbu įmonėje nuotoliniu būdu. Tuo pagrindu šiuo metu ir užsiimu.

Apklausėja: Kaip vertintumėte savo azerbaidžaniečių kalbos mokėjimą?

Dalyvė: Sakyčiau, kad visai neblogai, moku bendrauti pakankamai gerai, žinių man užtenka. Bet, pavyzdžiui, jeigu reikėtų skaityti literatūrą ar kažką aukštesnio lygio, man darosi sunku ir būna žodžių, kurių net neatpažįstu. Tada jau kyla klausimas, ar tikrai moku kalbėti. Bet susitarti tikrai galėsiu – ir su šeima, ir su žmonėmis Azerbaidžane, ir, manau, kalbu be akcento. Problemų tikrai neturiu, bet, taip, kai kalba pasisuka apie aukštesnio lygio literatūrą, jaučiasi, kad žinių trūksta.

Apklausėja: O kokia kalba dažniausiai bendraujate namie su tėvais?

Dalyvė: Su tėvais – azerbaidžanietišškai. Kartais gal maišau rusų kalbą, jei ko nors nežinau, bet dažniausiai azerbaidžanietišškai. Man taip tiesiog lengviau, nes tada lengviau išvengti *miscommunications* (nesusipratimų), nes mano tėvai rusiškai vis tiek nelabai gerai kalba, sakyčiau, ir kai kuriuos žodžius supranta ne taip, kaip norėčiau.

Apklausėja: O su draugais kokia kalba?

Dalyvė: Labai priklauso nuo draugų. Yra draugų, su kuriais bendrauju rusiškai, nes, pavyzdžiui, draugavome rusiškoje mokykloje, ir natūralu, kad tai yra geriausia kalba, kurią abi žinome. Pavyzdžiui, su geriausia drauge net negaliu pasakyti, kuria kalba pagrinde bendraujame, nes labai maišome, bet turbūt dažniausiai angliškai, ypač kai susirašinėjame. Gana keista, bet... O su kitais draugais, kurie gyvena užsienyje – angliškai. Su partneriu irgi angliškai, nes kitos bendros kalbos neturime.

Apklausėja: Kiek tau svarbu išlaikyti savo azerbaidžanietišką identitetą ir tradicijas?

Dalyvė: Sakyčiau, man gana svarbu išlaikyti tam tikras tradicines vertybes ir savo kultūros supratimą, nes kai augi aplinkoje, kur žmonės nuolat pabrėžia, kad esi kitoks, svarbu nepamesti savęs ir suprasti, iš kur esi kilęs. Jaučiu, kad, pavyzdžiui, kai pradėjau labiau domėtis savo kultūra ir nustojau ją neigti, tapau labiau pasitikinti savimi, nes pradėjau ją matyti iš kitos perspektyvos. Pradėjau į ją žiūrėti kitaip ir ji man iš tikrųjų pradėjo patikti. Tai suteikė man savivertės ir pasitikėjimo. Nustojau taip gėdytis savo kilmės, ir tai suteikė man ramybę, kurios galbūt ieškojau ilgus metus. Galbūt todėl man gana svarbu išlaikyti šią savo pusę ir galbūt perduoti ją savo vaikams, jei jų turėsiu.

Apklausėja: O kokiais būdais jūs stengiatės arba nesistengiate išlaikyti tą tapatybę ir tradicijas kasdieniam gyvenime?

Dalyvė: Pirmas aspektas turbūt yra kalba. Stengiuosi kalbėti kiek įmanoma dažniau azeriškai. Azerbaidžanietišškai, atsiprašau. Muzika, sakyčiau. Ir galbūt tas faktas, kad stengiuosi dažnai keliauti į Azerbaidžaną, nes kai esi ten gyvai, matai tą kultūrą gyvai. Matai, kaip ji keičiasi, evoliucionuoja. Gali nueiti į muziejus, koncertus ir tiesiog matai kultūrą gyvai. Sakyčiau, kad tas faktas, jog aš, palyginti su broliu ar kai kuriais draugais, keliauju dažniau, man labai padeda *to be in touch with my culture* (palaikyti ryšį su kultūra). Taip, ir kiti būdai... Turbūt maistas – tai labai svarbus aspektas. Mano mama užsiima maistu, tai mes turime save pozicionuoti kaip azerbaidžaniečius, kurie supranta kultūrą ir nori ją skleisti. Tai turbūt tokiais būdais, tiesiog turėti daugiau kontakto su ja. Nes jei tai yra kažkur tavo mintyse, tai lieka fone, bet kai turi fizinį prisilietimą – aplankai šalį ar darai kažką tiesiogiai susijusio su kultūra – tai padeda.

Apklausėja: O kiek tau yra svarbu būti integruotai į Lietuvos visuomenę?

Dalyvė: Manau, kad jei kažkur gyveni, labai svarbu integruotis, nesvarbu, ar sutinki su tų žmonių kultūra, mentalitetu ir panašiai. Jei ten gyveni ir nori gyventi kokybiškai, nori, kad tavo vaikai gyventų gerai (žiūriu iš savo tėvų pozicijos), tu turi kažkiek integruotis. Nesakau, kad reikia visiškai

atsisakyti savo asmenybės ar tapatybės, bet turi kažkiek integruotis, išmokti kalbą, suprasti ir suvokti tą kultūrą, mentalitetą. Sakyčiau, kad *it's very important to me* (man tai labai svarbu), bet *I'm not gonna like die to be one of them* (nesiruošiu mirti, kad tapčiau viena iš jų). Neketinu daryti visko, kas įmanoma, kad tik jie mane priimtų kaip savą, nes tai niekada neįvyks. Aš čia gimiau, užaugau, kalbu kalba, niekur kitur negyvenau, ir vis tiek nesu viena iš jų, tad nežinau, ką dar turėčiau padaryti. Taigi, nesiruošiu dėl to mirti, bet manau, kad integruotis svarbu – ekonomiškai, kalbos prasme ir panašiai.

Apklausėja: O kaip jūs tiksliai suprantate tą integraciją?

Dalyvė: Integraciją į Lietuvos visuomenę? Vėlgi, gal aš labai lingvistiškai žiūriu, bet manau, kad kalba yra labai svarbi. Matau skirtumą, kai mano tėvai kur nors nueina ir negali kalbėti – į juos žiūrima iš aukšto. Į juos nežiūri rimtai. Bet kai tik įsikišu aš ir pradedu kalbėti lietuviškai, jų veidai pasikeičia, jie net nusišypso. Pamenu, tėtis net atkreipė dėmesį: „Jie niekada man nesišypso, o tau šypsosi, nes kalbi jų kalba ir jiems tai labai patinka.“ Be to, sakyčiau, svarbu turėti vietinių draugų, ko aš neturiu. Nežinau, kodėl man nepavyko susirasti draugų lietuvių. Tikriausiai tai mano integracijos nesėkmė, nes mokiausi rusų mokykloje ir buvau atskirta nuo lietuviškosios šalies pusės, kuri sudaro daugumą. Taigi, sakyčiau, turėti vietinių draugų, žmonių, kurie iš tikrųjų yra lietuviai, ir būti su jais artimiems. Galbūt tai.

Apklausėja: Kokiais konkrečiais atvejais jūs jaučiatės labiau integruota, o kada mažiau? Būtent į Lietuvos visuomenę.

Dalyvė: Sakyčiau, pavyzdžiui, kai... na, toks labai darbinis pavyzdys dabar dirbu įmonėje, kur esame tik aš ir kolegė iš Lietuvos. Palyginti su kitais, kurie yra iš visiškai kitų kultūrų, ta lietuvė į mane jau žiūri kaip į lietuvę. Jai aš jau esu „o Dieve, čia mano žmogus, kuris supranta mano kultūrą, kuris mane visada supras“. Taigi, jei esu tarptautinėje aplinkoje, palyginti su kitais užsieniečiais, jiems aš esu lietuvė, nes jie mane priima kaip savą. Bet kai atsiduriu aplinkoje, kurioje visi yra lietuviai ir jie, pavyzdžiui, užaugo kitaip – žiūrėjo kitus dalykus, žino kitus juokelius ir kalba apie tai, kas jiems artima, – *I don't fucking know anything* (aš nieko apie tai nežinau). Jaučiuosi palikta nuošalyje. Negaliu jų dėl to kaltinti, nes aš tiesiog nežinau. Aš žiūrėjau turkiškus arba sovietinius rusiškus filmukus, kurie jiems neaktualūs. Taigi, aplinkoje, kurioje yra kas nors mažiau integruotas už mane, jaučiu, kad jie mane labiau priima į savo kultūrą. Arba, pavyzdžiui, užsienyje – per pastarąją kelionę į Graikiją, kai tik pamatai lietuvių ir jie pamato, kad kažkas kalba lietuviškai, jie iškart elgiasi su tavimi kaip su savu, nes tai jus suvienija. Joks atsitiktinis žmogus nekalbės lietuviškai – tai reiškia, kad esi vietinis. Bet kai esu Lietuvoje, turiu

tiesiog daug pasakoti apie save ir savo kilmę, kad jie tą informaciją „suvirškintų“ ir galbūt tada pradėtų mane matyti kaip žmogų iš čia. Tai, sakyčiau, yra sunkiau.

Apklausėja: O ką tau reiškia tavo azerbaidžanietiška kilmė? Kokiose situacijose jūs ją labiausiai išgyvenate arba parodote?

Dalyvė: Ką man tai reiškia? Kadangi aš tiek daug kovojau su tapatybe, tai mano kilmės priėmimas yra kaip fundamentas. Tai mano savęs priėmimo pagrindas, nes aš taip stipriai kovojau, kad mane priimtų visi kiti, jog dėl to negalėjau priimti ir savęs. Sakyčiau, kai prieini prie išvados, kad „aš esu tokia ir turiu būti susijusi su šia kilmė“, tai padeda. Koks buvo klausimas? Galite pakartoti?

Apklausėja: Ką tau reiškia tavo azerbaidžanietiška kilmė ir kokiose situacijose jūs ją labiausiai išgyvenate arba parodote?

Dalyvė: Taip, aš turbūt esu kontrasto žmogus, nes kai yra kontrastas, tie skirtumai labiausiai ir matosi. Pavyzdžiui, kai būnu su draugais rusakalbiais, kurie mane ilgai pažįsta, aš to nejaučiu. Man atrodo, jie geriau pažįsta mūsų kultūrą ir Azerbaidžaną, man nereikia nuolat kažko aiškinti. Bet, pavyzdžiui, kai dirbau įmonėje, kur visi buvo lietuviai, toje situacijoje tikrai jaučiau: „Gerai, aš esu azerbaidžanietė.“ Man nuolat tai primindavo: „O kaip pas jus taip daro? O pas jus priimtina taip daryti?“ Aš negaliu jų kaltinti, nes kaip kitaip jie sužinos, jei manęs neklaus? Būtent tokiais momentais, kai yra stiprus kontrastas ir dažni priminimai, kad aš nesu lietuvė, kad esu kitoks žmogus... Nes aš kartais galiu apie tai pamiršti, tiesiog galvoju, kad esu žmogus kaip ir visi. Bet tada, kai sulauki to nuolatinio priminimo ar dėmesio, kurio tu net nenori... Pavyzdžiui, atėjau į darbą, aš nenoriu kalbėti apie tai, ar Islamas leidžia vogti. Bet tavęs klausia, ir tada galvoji: „*Fuck*, taip, aš kitoks žmogus, aš azerbaidžanietė.“

Ir galbūt... jaučiu tai, kai keliauju į Azerbaidžaną ir atvirkščiai jaučiu, kad visi į mane normaliai žiūri. Nėra taip, kad, pavyzdžiui, Lietuvoje nueinu į restoraną, o su manimi pradeda kalbėti angliškai, nes galvoja, kad lietuviškai tikrai nemokėsiu. Azerbaidžane to nėra, nes vizualiai atrodau kaip jie. Ir atvirkščiai jaučiuosi: „Oho, tai aš tokia kaip jie.“ Nors nesijaučiu pilnai azerbaidžanietė, nes niekada ten negyvenau, man tų žmonių mentalitetas ir kultūra nėra labai priimtini, kai kurie momentai nepatinka. Ir jei dabar bandyčiau draugauti su žmogumi, kuris užaugo Azerbaidžane, mes turbūt *nesuvaibintume* (nerastume bendros kalbos) ir stipraus ryšio nebūtų. Nepaisant to, kai nuvykstu į Azerbaidžaną, į mane kitaip nežiūri. Aš į kitus žiūriu kitaip, nes žinau, kad mes skirtingi ir mąstome skirtingai. Bet žinau, kad jie į mane nežiūri taip, kaip lietuviai žiūri į mane. Tai tada irgi galvoju: „O, tai aš visgi azerbaidžanietė.“ Čia tokia dvejopa pusė.

Apklausėja: O šitas jausmas, ši reikšmė, patirtis, keitėsi laikui bėgant nuo vaikystės iki dabar?

Dalyvė: Taip, taip. Kai buvau maža, visais būdais bandžiau ignoruoti tą savo pusę, nes man tiesiog nepatiko savęs asocijuoti su Azerbaidžanu, man tai atrodė *not cool* (ne kieta). Iš manęs tyčiojosi. Jei nebūčiau azerbaidžanietė, tokių problemų nebūtų – na, čia vaiko mąstymas. Galvoji, kad jei nebūčiau azerbaidžanietė, neturėčiau problemų, gyvenimas būtų geresnis, lengvesnis, ir jei atrodyčiau kitaip, mano gyvenimo kokybė būtų aukštesnė. Net pamenu, anglų kalbos mokytoja paklausė, ką norėčiau pakeisti gyvenime, kai užaugsiu. Atsakiau, kad norėčiau nusidažyti plaukus šviesiau ir padaryti daug pokyčių, kad atrodyčiau kaip lietuvė. Ji tiesiog gal dvi minutes tylėjo, nes buvo šokiruota. Koks normalus vaikas duotų tokį atsakymą? Turbūt tam vaikui yra kažkokių problemų. Tai buvo mano atsakymas. Tada ji pradėjo aiškinti: „Kodėl tu taip? Kodėl tau taip gėda dėl savo kilmės? Tu neturėtum gėdytis. Tavo kultūra graži, tavo žmonės gražūs, tu turi tuo didžiuotis.“ Ir tada man pasidarė gėda dėl to, kad man buvo gėda būti azerbaidžaniete. Tai parodė, kokia žema mano savivertė. Tai man buvo tarsi *wake up call* (signalas pabusti), kai ji pasakė: „Niekada gyvenime niekam taip nebesakyk. Man pasakei, bet niekam kitam nesakyk, nes tu nuvertini savo tautą ir eini prieš ją, o taip daryti neturėtum.“ Tai buvo signalas, o kai supratau, kad šie žmonės (Lietuvoje) manęs niekada nepriims, pagalvojau: „Gerai, turbūt turiu priimti tai, kad esu šios kilmės ir iš šios šalies.“

Apklausėja: O tai tavo draugų rato didžiąją dalį sudaro rusai, rusakalbiai žmonės?

Dalyvė: Taip.

Apklausėja: Ir turbūt azerbaidžaniečiai?

Dalyvė: Azerbaidžaniečiai, taip, sakyčiau.

Apklausėja: O kokią poveikį tavo draugų ratas turi tavo tapatybės suvokimui? Ar pastebite skirtumų, kaip su skirtingų tautybių draugais kalbatės apie kultūrą, tradicijas, moters vaidmenį?

Dalyvė: Taip. Sakyčiau, man pasisekė, kad turiu tokius draugus. Jei tai draugai azerbaidžaniečiai, aišku, mes esame toje pačioje pozicijoje ir jie mane turbūt geriausiai supranta, nes turime panašią patirtį Lietuvoje. Su jais turbūt lengviausia, nejaučiu didelių problemų dėl tapatybės suvokimo. Su draugais rusais ar rusakalbiais – jie labai giria mano kultūrą, jiems patinka Azerbaidžanas. Mano draugas net savo baigiamąjį darbą rašė apie mano Azerbaidžaną, jis labai tuo domisi, ir man tai malonu. Kitos draugės irgi nuolat palaiko, pavyzdžiui, mano mamos verslą, domisi, klausia. Kadangi jos su manimi bendrauja ilgiau, jos jau supranta kultūrinius skirtumus. Kai ką nors pasakoju, joms nebebūna didelio šoko: „O Dieve, kaip tu taip gyveni?“ Bet kartais būna momentų,

kai negaliu joms iki galo paaiškinti. Pavyzdžiui, turėjau dialogą su dviem draugais, pradėjome kalbėti apie religiją, ir aš pasakiau, kad norėčiau, jog mano vaikai būtų musulmonai. Natūralu. Manau, jei pasakyčiau tą patį draugams azerbaidžaniečiams, nebūtų jokios reakcijos: „Na taip, *of course*, o kuo jie dar bus?“ Bet kai pasakiau tai draugams rusams, reakcija buvo labai stipri ir, sakyčiau, negatyvi. Jie nesuprato, kodėl to noriu, pagalvojo, kad čia *too much* (per daug) ir ekstra, kam tam skirti tiek dėmesio ir vertės. Negalėjau paaiškinti, kad man tai svarbu. Tokiuose momentuose, sakyčiau, yra disbalansas. Arba, pavyzdžiui, aš esu modernus žmogus ir nemanau, kad esu tipiška azerbaidžanietė moteris (gal tokių jau mažai ir pačiame Azerbaidžane). Bet man šeima ir šeimos kūrimas vis tiek yra svarbu. Pavyzdžiui, nenorėčiau *deitinti* (susitikinėti) su koku nors vaikinu 10 metų, jei mes nesame susižadėję. Man tai keista. Kai kurie europiečiai gali net turėti vaikų, bet nebūti oficialiai pora – man tokie dalykai jau *weird* (keisti). *Deitinimo* kultūra irgi... Manau, kad net modernios azerbaidžanietės moterys vis tiek turi daugiau ribų, mes galbūt turime daugiau standartų ir neįsileidžiame bet kokių vyrų į savo gyvenimą. Vėlgi, nesakau, kad mes darome teisingai, o kiti blogai – čia kiekvieno pasirinkimas. Bet tokiais momentais, kai draugė pasakoja: „Ai, jis man taip padarė...“ man kyla klausimas: „O kodėl tu leidi tam žmogui taip su tavim elgtis?“

Tada suprantu, kad mūsų kultūros visgi skiriasi. Tokiose situacijose man sunku, nes mes turime skirtingas vertybes: skirtingas šeimos vertybes, skirtingą ateities viziją, kaip norime paskirstyti atsakomybę, kaip vyras turi elgtis santykiuose, vaikų ateitį ir panašiai. Dėl to aš sau nusistačiau prioritetą būti su kuo nors, kas yra musulmonas. Nereikia, kad žmogus būtų mano tautybės, bet norėčiau, kad jis būtų iš man suprantamų vertybių rato. Manau, kai žmogus yra musulmonas ar iš musulmoniškos aplinkos, kai kuriais atžvilgiais tai labiau sutaps. Aišku, neieškau labai religingo žmogaus, nes tokiu atveju aš jam netikčiau, kadangi pati nesu labai religinga. Bet norėčiau kultūriškai musulmono, kad turėtume mažiau susidūrimų kurdami šeimą ir augindami vaikus. Kad nekiltų klausimo, ar jie bus krikščionys, žydai, musulmonai ar, nežinau, šėtonas. Man svarbu turėti stabilumą. Galbūt todėl visada teikiau pirmenybę musulmonams vyrams. Tai bandymas rasti kompromisą. Nenoriu susitikinėti su kuo nors iš savo kultūros, bet nenoriu ir su kuo nors per daug nutolusiu nuo savo kultūros, kad būtų lengviau ją išsaugoti, išlaikyti vertybes ir jas perduoti.

Apklausėja: O ar kada nors jautėtės esanti tarp dviejų kultūrų? Jei taip, tai kaip pasireiškia šitas jausmas kasdienybėje?

Dalyvė: Turbūt visą gyvenimą. Manau, dauguma imigrantų vaikų taip jaučiasi, ir tai normalus jausmas. Šeimoje tėvai turi vienokius lūkesčius, nori, kad augtum jų kultūroje ir būtum kitoks žmogus. Tada išėini į visuomenę, o ten – kiti standartai, kitoks suvokimas, mentalitetas, kultūra. Ir

tu nebežinai, kas gerai, kas blogai. Tu nori turėti draugų, nori jiems patikti, aš dabar galvoju iš vaiko pozicijos, nori turėti kažką bendro. Bet grįžti namo, ir tau sako, kad visi tie draugai blogi, kad neturėtum būti kaip jie. Taip ir gyveni nuolat tarp dviejų kultūrų, nebežinodamas, kuri artimesnė ar teisingesnė, nors taip sakyti neteisinga, kultūra yra kultūra. Tu tiesiog įstringi tarp dviejų realybių. Turi vieną realybę namuose ir kitą už namų ribų. Kartais net tenka gyventi dvigubą gyvenimą, kad prisitaikytum prie abiejų. Nes nori ar nenori, turi prisitaikyti prie kultūros namuose – juk su jais gyveni, negali daryti, ką nori, ir tikėtis, kad jie nereaguos. Tada išėjini iš namų ir automatiškai persijungi į kitą režimą, taikaisi prie antros kultūros, kuri vėlgi skiriasi, bet turi integruotis, turėti draugų. Jie tau daro įtaką, tu perimi dalį tos kultūros ir tampi kaip chameleonas. Jaučiu, kad tam tikru momentu tai sutrikdo vaiko stabilios tapatybės formavimąsi, ir manau, kad tokie vaikai tampa *people pleasers* (bandančiais įtikti). Viena vertus, jie labai lengvai adaptuojasi. Jaučiu, kad jei man tektų persikraustyti į kitą šalį, būtų lengviau prisitaikyti nei žmogui, kuris niekada to nedarė. Bet tuo pačiu metu tavo tapatybė yra mažiau stabili, tu visada taikaisi prie aplinkinių. Ir, žinoma, nuolatinė tapatybės krizė. Nežinai, kas esi, koks kelias teisingas, kuriuo keliu nori eiti. Ar nori būti kaip „baltas“ žmogus, ar nori būti tuo, kuo nori tėvai. Turi rasti aukso vidurį, kitaip, manau, tiesiog išprotėsi.

Apklausėja: Bet taip, tai tau čia, kaip suprantu, turbūt labiau atrodo kaip iššūkis negu privalumas buvimas tarp dviejų kultūrų.

Dalyvė: Ne, čia tikrai iššūkis. Nemanau, kad tai gerai, nebent pats pasirenki būti tokioje situacijoje. Jei tu, kaip suaugęs, persikraustai į kitą šalį – „Noriu į Japoniją, nes myliu jų kultūrą“ – tu mokaisi apie ją ir prisitaikai savo noru. Tokiu atveju, manau, tai šaunu, puiku, tai buvo tavo pasirinkimas. Bet mano atveju, aš to niekada nenorėjau ir nesirinkau. O būdas, kuriuo buvau įmesta į kitą kultūrą, nebuvo geras, nes mano tėvai įmetė mane į ją nieko apie ją nežinodami. Jie nieko nežinojo apie kultūrą, mentalitetą, bendruomenę, žmones, net kalbos nemokėjo. Jie tiesiog paima ir įmeta tave į tą bendruomenę, tikėdamiesi, kad tapsi jos dalimi, bet tuo pačiu nori, kad liktum viena iš jų. Taip, mano atveju tai buvo labiau iššūkis, nes sukėlė daugiau problemų. Dėl daugybės traumų aš, žinoma, įgijau kažką vertingo: tapau stipresniu žmogumi, lengviau prisitaikau, moku penkias kalbas – visa tai puiku, nuostabu. Džiaugiuosi, kad iš šios patirties išėjini su kažkuo savo bagaže. Bet ar norėčiau viso to nepatirti tokiu traumuojančiu ir baisiu būdu? Taip. Taigi, tikrai sakyčiau, kad mano konkrečiu atveju tai buvo labai sunku ir sukėlė daugiau skausmo nei privalumų.

Apklausėja: Kaip tavo tėvai ar giminaičiai apibūdintų, kokia turėtų būti gera azerbaidžanietė moteris? Ir ar jūs sutiktumėte su šiuo apibūdinimu?

Dalyvė: Iš karto pasakysiu, kad nesutikčiau. Mes labai dažnai dėl to konfliktuojame ir kalbame. Jaučiu, kad kartais yra progreso, ir gal po 10 metų jie po truputį keičia savo nuomonę. O kaip jie apibūdintų? Aišku, moteris turi būti šeimos žmogus, pasiruošusi ištekti. Ji turi būti pasiruošusi tapti mama, žmona, prižiūrėti namus, gaminti maistą, prižiūrėti vaikus, žinoti, kaip elgtis su vyro šeima, tylėti tada, kada priimtina – *which is like almost always* (beveik visada). Nebūti per daug garsi. Būti moterimi ta prasme, kad turi būti kukli, *submissive* (nuolanki) tam tikrais klausimais. Iš esmės, tokie lūkesčiai – kad moteris būtų namų moteris. Ar aš su tuo sutinku? Tikrai ne. Aš net nematau, kad kiekviena moteris turi būti mama. Aišku, jei pasakyčiau mamai ar močiutei, kad nenoriu turėti vaikų, būtų drama. Vieną kartą taip pasakiau mamai, ir ji apsiverkė. Ir, pavyzdžiui, jeigu moteris atrodo ar elgiasi kitaip, kitaip rengiasi, keliauja viena, ar dažnai *deitina* (susitikinėja) ir keičia partnerius – į tai žiūrima labai blogai. Aš su tuo nesutinku, manau, kad kiekviena moteris pati turėtų spręsti. Bet mano tėvai ir giminaičiai į tai žiūri labai blogai. Pagal jų supratimą, moteris turėtų būti tokia, kaip apibūdinau.

Apklausėja: O koks tavo supratimas apie gerą moterį? Kaip tu ją apibūdintum?

Dalyvė: Gera moteris turi būti gera sau. Jei jai gerai būti tokiai, kokia ji yra, koks man skirtumas, ar ji gera, ar ne. Kalbant apie lūkesčius sau – man nelabai įdomu, kaip gyvena kitos moterys, čia jų reikalas. Bet aš pati norėčiau būti moterimi, kuri finansiškai nepriklauso nuo kitų – nei nuo šeimos, nei nuo vyro. Mačiau savo šeimoje, kaip tai atrodo, ir man tai nepatiko. Norėčiau būti tokioje situacijoje, kad jei man kažkas nepatinka, galėčiau išeiti, pakeisti savo gyvenimą. Norėčiau priklausyti nuo savęs ir turėti pakankamai įtakos savo gyvenimui. Man moteris yra kažkas stipraus. Nesakau, kad vyriška... ne. Aš vis dar manau, kad moteris turi būti moteriška... Taip aš ją matau. Ji neprivalo būti globėjiška ar mama, bet manau, moteris turėtų būti moteriška, turėti savo *feminine energy* (moterišką energiją) ir būti su kuo nors vyriškesniu, kad tai atsvertų. Nes gamtoje... ar aš galiu pasirinkti, ką patiriu kaip moteris? Ne. Ar aš renkuosi patirti visus trūkumus, susijusius su buvimu moterimi? Ne. Taigi, net jei ir agituojau už lygybę, jos nėra, todėl turiu suprasti situaciją ir prisitaikyti. Taigi, taip, moteris turi būti moteriška, ir turi būti vyriškas vyras, kuris padarytų kai kuriuos dalykus už ją. Bet taip pat manau, kad moteris turi būti pakankamai nepriklausoma, kad prireikus galėtų pakeisti savo situaciją. Taip.

Apklausėja: Ar tavo šeimoje lūkesčiai tau kaip merginai skiriasi nuo lūkesčių tavo broliams ar kitiems vaikinams giminėje?

Dalyvė: Akivaizdžiai. Labai trumpai: vaikinai iš esmės gali daryti, ką nori, nes jis – vaikinai. Jis gali susitikinėti, su kuo nori ir su kiek nori partnerių, nes jis vyras, tai nesvarbu. Kaip mergina, tu

turi būti atsargesnė. Negali tiesiog eiti ir susitikinėti su bet kuo, negali turėti 10 skirtingų vaikinų. Kaip vyrui, tau leidžiama išeiti vėlai. Moteriai – nelabai. Kaip vyrui, niekam nelabai rūpi, kaip tu apsirengęs. Bet kaip moteriai: „Kodėl tu taip apsirengęs?“ ir panašiai. Taigi, taip, akivaizdu, kad skiriasi, lūkesčiai skirtingi. Juokingiausia, kad dauguma žmonių mano, jog lūkesčiai vaikinams yra didesni: „O, jis vyras, jis turi išlaikyti šeimą.“ Bet iš savo patirties, iš skirtingose azerbaidžaniečių šeimose, giminaičių šeimose, aš visada matau, kad mergina galiausiai padeda daugiau. Šeima ja labiau naudojasi, kad padėtų. O vaikinai dažniausiai (nesakau, kad visi nevykėliai) tiesiog gyvena taip, kaip nori, ir turi teisę egzistuoti laisviau nei moterys.

Apklausėja: O, sakykim, ar jūs šiuos skirtumus priimate, bandote derintis su tėvais, ar visiškai prieštaraujate jiems?

Dalyvė: Sakyčiau, prieš 10 metų, kai buvau paauglė, aišku, būna daugiau emocijų, norisi apie tai rėkti. Aš irgi kalbėdavau: „Koks skirtumas? Mano pasirinkimas, kad esu moteris.“ Buvo net momentas, kai nekenčiau savęs dėl to, kad esu moteris, ir galvojau: „Dieve, geriau būčiau vaikiną, būtų lengviau.“ Man atrodo, tu net psichologiškai pradedi elgtis kaip vaikiną, nes galvoji, kad tai padės. Aišku, tai nepadeda. Taip, aš tikrai daug su jais kovojau. Visada klausdavau: „Kodėl aš turiu plauti indus? Kodėl jis nieko nedaro?“ Ar yra progreso? Galbūt šiek tiek. Bet ar kažkas iš esmės pasikeitė? Nelabai. Taigi, bandžiau kovoti ir sąmoningaiėjau prieš tą sistemą, bet vėlgi, labai sunku pakeisti požiūrį, kuris egzistavo šimtmečius ir buvo perduotas tavo tėvams.

Apklausėja: Prieš tai minėjote, kad buvimas tarp dviejų pasaulių kelia didelį iššūkį, nes elgiatės kaip vienas žmogus namie, o tada išeinate į mokyklą, universitetą ar draugų ratą ir vėl turite pasikeisti. Tai, kaip suprantu, vis tiek jaučiate konfliktą tarp vertybių, kurių išmokote namie, ir tų, su kuriomis susiduriate viešumoje, taip?

Dalyvė: Taip.

Apklausėja: O gal galite prisiminti konkrečią situaciją, kurioje teko rinktis tarp namų taisyklių ir Lietuvos aplinkos normų?

Dalyvė: Mhm. Na, paimkime paprastą, normalų dalyką – santykius. Kai eini į mokyklą, matai drauges, kurios jau turi santykius, kalba apie tai, joms tai aktuali tema. O tu negali nieko pasakyti. Arba, pavyzdžiui, kai jos kalba apie savo problemas, o tu nori padėti ar kažką rekomenduoti, jos į tavo net nežiūri rimtai: „Tu net nesi buvusi santykiuose, nesi kvalifikuota apie tai kalbėti.“ Ir vėlgi, tu eini į tą kitą pasaulį... Nesakau, kad labai norėjau santykių, ne, bet tas faktas, kad net neturėjau galimybės apie tai galvoti, buvo turbūt sunkus. Arba tėvai neleisdžia nakvoti pas drauges. Jos

nakvoja viena pas kitą, artimiau draugauja, turi apie ką pakalbėti. O tu jau nesi to dalis, nes tavo tėvai turi kitą supratimą apie gyvenimą, neleidžia tokių dalykų ir kitaip tave kontroliuoja. Tu jau kažkaip... Na, tavo tėvai verčia tave laikytis kitų vertybių, todėl tu negali daryti tam tikrų dalykų su draugais ar bendruomene, negali su jais keliauti. Jie keliauja be tavęs. Jų gyvenime vyksta kiti etapai, o tu vis dar ne ten, nes tėvai tau neleidžia. Akivaizdu, kad tai sukuria kontrastą, kai bandai būti bendruomenės dalimi, bet tėvai neleidžia dėl skirtingų vertybių. Ir tavo draugai, kurie bando būti tavo draugais, nebeturi su tavimi pakankamai bendro dėl to, kaip tėvai veikia tavo draugystę. Jiems tu tampi mažiau artima ir mažiau aktuali. O tavo tėvams kyla didesnė rizika, kad tapsi tokia, kokių jie nenori.

Apklausėja: Tai kaip suprantu, beveik visose situacijose, kad ir kokį konfliktą jaučiate, vis tiek renkatės namų taisykles vietoj Lietuvos visuomenės normų?

Dalyvė: Žiūrėkite, pasakyčiau taip. Tais laikais – taip. Aš gyvenu su tėvais, neturiu darbo, esu mokinė, visiškai nuo jų priklausoma. Neturiu galimybės negyventi pagal jų realybę ir taisykles. Dabar... ar aš 100% gyvenu taip, kaip noriu? Ne. Ar turiu daugiau laisvės, nes pati uždirbu, esu suaugęs žmogus? Taip. Sakysčiau, dabar jau mažiau gyvenu pagal tėvų taisykles. Bet, pavyzdžiui, prieš 10 metų, kai buvau vaikas, neturėjau pasirinkimo. Nesvarbu, ar norėjau, ar ne – privalėjau taip gyventi, kitaip neišgyvenčiau. Šiuo metu aš vis tiek kažkiek išlaikau tą *persona* (įvaizdį), kuri tinka mano tėvams. Nors ta *persona* jau daro dalykus, kurie galbūt nepatinka mano šeimai, bet aš vis tiek išlaikau bendrą vaizdą, kad jie neitų prieš mane ir nebūtų didelių konfliktų. Bet vis tiek darau tai, ką noriu. Esu santykiuose jau dvejus metus, ir mano tėvai apie tai nieko nežino, turiu tai slėpti. Nebūtinai todėl, kad jie nepriimtų mano partnerio – manau, yra galimybė, kad viskas būtų gerai. Tiesiog nenoriu rizikuoti. Nes net jei jie priimtų partnerį, jie nesutiktų su mūsų santykių formatu, su tuo, kas mums yra priimtina. Jie nepriimtų to, koku greičiu mes norime progresuoti santykiuose. Azerbaidžane vėlgi, tu turi susituokti beveik iš karto. Mano tėvai susituokė po dviejų savaitių. Man tai, aišku, nėra normalu, ir manau, dauguma žmonių pagalvotų, kad tai *insane* (beprotybė). Bet paaiškinti mano tėvams, kad norėčiau būti santykiuose dvejus ar trejus metus, jiems būtų keista. Jie galvotų, kad partneris į mane žiūri nerimtai, nori mane išnaudoti ir nesiims jokių rimtų žingsnių. Tai turbūt vienas aktualiausių pavyzdžių. Turiu tai slėpti, kad išlaikysčiau tą savo, kaip moters, kuri neturi santykių, įvaizdį, kuri neleidžia sau tam tikrų dalykų, kurie nėra priimtini azerbaidžaniečių kultūroje. Ir, laimei, o gal ir ne, nežinau, mūsų su partneriu kultūros yra panašios, ir jis yra labai panašioje padėtyje kaip aš.

Apklausėja: O koks tavo požiūris į santuoką? Ar tau svarbu, kad tavo partneris būtų azerbaidžanietis? Jau sakėte, kad turite partnerį, tai jis, kaip suprantu, ne azerbaidžanietis?

Dalyvė: Man nesvarbu, kad partneris būtų azerbaidžanietis. Iš tikrųjų, gal nelabai gražu taip sakyti, bet aš net norėčiau, kad jis nebūtų azerbaidžanietis. Tiesiog taip bus lengviau išvengti kai kurių kultūrinių problemų. Ta prasme, kad pas mus santuoka yra tarp šeimų, o ne tarp partnerių. Man tas dalykas labai nepatinka. Mačiau savo šeimoje tokio formato įtaką, mačiau, kaip tėvo šeima įtakoja mamos gyvenimą, ir tikrai nenorėčiau niekada atsidurti tokioje pozicijoje. Dėl to norėčiau būti truputį toliau nuo savo kultūros. Nesakau, kad visiškai atsisakau minties būti su azerbaidžaniečiu. Esu tikra, kad turime ir gerų, man tinkamų vyrų, kurie yra normalūs žmonės. Bet aš asmeniškai tokio nesutikau. Ir galbūt dėl to, kad mano šeimoje buvo išgyventa daug traumų, norisi būti nuo to toliau, norisi psichologiškai apsiginti. Mano mąstymu, tas faktas, kad nebūsiu su azerbaidžaniečiu, mažina šansus, kad būsiu nelaiminga. Nežinau, ar iš tikrųjų taip yra, turbūt ne, bet čia tiesiog gal toks primityvus mąstymas. O šiuo metu ne, aš nesu su azerbaidžaniečiu ir niekada nesu buvusi santykiuose su azerbaidžaniečiu. Nežinau, ar reikia detaliai pasakoti apie savo santykius, ar tai aktualu?

Apklausėja: Ne, nebūtina. Man labiau svarbu tai, kad, kaip suprantu, šis partnerio pasirinkimas – išvengti buvimo su azerbaidžaniečiu – pagrinde kilo iš šeimos požiūrio į partnerio pasirinkimą? Jūs tiesiog bandote viso to išvengti, nes žinote, kokie lūkesčiai yra iš tavo šeimos.

Dalyvė: Taip, ir būtent dėl to. Manau, kad vaikystėje man labai *pušino* („stūmė“) tą mintį, kad aš privalau būti su azerbaidžanietiu ir negaliu būti su kuo nors kitu. Galbūt ta mintis ir ta griežta taisyklė man atvirkščiai, sukėlė atmetimo jausmą tai minčiai, galbūt tai net maištas... tiesiog nenoriu daryti to, ko jie nori. Bet man iš tikrųjų vis tiek svarbu, kad žmogaus kultūra būtų panaši į mano ir vertybės sutaptų. Ta prasme, kad mes galime būti skirtingų kultūrų, man netrukdo skirtingos tautybės, bet man svarbu, kad kai kurios vertybės būtų tos pačios.

Apklausėja: O kokie yra tavo ateities planai susiję su mokslu arba karjera?

Dalyvė: Su karjera? Labai norėčiau būti nepriklausoma. Nenorėčiau dirbti įmonėje, todėl norėčiau turėti savo *skill set* (įgūdžių rinkinį), kuriuo pasitikėčiau, ir dirbti ties tuo. Visada maniau, kad būčiau gera verslo savininkė, nes manau, kad turiu tam tinkamą *mindset* (mąstymą). Taigi, norėčiau turėti savo verslą. Ar žinau, koks jis bus dabar? Ne, bet turime *vibes*, jausmą, viziją, tad galbūt vieną dieną tai pasieksime. Aišku, manau, kad man reikia daugiau pinigų ir patirties. Kalbant apie mokslus, galvojau apie magistrantūrą, galbūt šiek tiek vėliau. Norėjau stoti į magistrantūrą, bet nenorėjau to daryti čia, o tėvai nepalaikė mano noro studijuoti užsienyje finansiškai. Net jei daryčiau tai Lietuvoje, tikriausiai tektų mokėti. Tiesiog nelabai mačiau tame prasmės, todėl

susitelkiau į darbą, patirties kaupimą. Galbūt ateityje, kai turėsiu daugiau pinigų, pabandyčiau įstoti į magistrantūrą, kai tam turėsiu pakankamai pinigų ir laiko.

Apklausėjas: O kas susiję su karjera, sakėte, kad norite kažkada kurti savo verslą. Ar manote, kad Lietuvoje turite visas galimybes šiuos planus įgyvendinti ir ar jaučiate, kad tavo kilmė galėtų tam turėti įtakos?

Dalyvė: Mes su mama šiuo metu turime savo verslą. Nesakyčiau, kad tai didelis, sėkmingas verslas, bet tai smulkus verslas – naminė kepyklėlė, ir projektas yra sėkmingas. Sugalvojome tai daryti, ir mūsų kilmė labai įtakoja tą verslą, matau, kad turime daug potencialo. Aišku, pagrindinė mūsų klientų dalis nėra lietuviai. Tai imigrantai. Kadangi laikui bėgant sulaukiame vis daugiau užsieniečių, turime daugiau užsakymų ir populiarumo. Sakyčiau, dauguma azerbaidžaniečių žino apie mūsų verslą ir pas mus užsakinėja. Dirbame su Azerbaidžano ambasada, tai irgi suteikia mūsų verslui žinomumo. Ar įmanoma ką nors daryti Lietuvoje? Taip, galimybių yra. Jei nori, gali tai padaryti. Matau daug verslų, kurie kažką daro, matau daug azerbaidžaniečių, kurie kažką daro (dažniausiai susijusį su maistu). Bet ar aš asmeniškai matyčiau save kuriančią verslą būtent Lietuvoje? Tikriausiai ne. Bet tai tikriausiai susiję su tuo, kad ateityje nematau savęs Lietuvoje. Tai nėra kažkas prieš Lietuvą, tiesiog, kaip jaunas žmogus, noriu pamatyti kitas galimybes, noriu tyrinėti didesnius miestus, vietas su daugiau žmonių ir galbūt daugiau galimybių plėstis, kurti verslą ir gauti tam paramą. Taigi, nesiriščiau prie Lietuvos ir tikrai bandyčiau vykti į kitą vietą ir bandyti ten.

Apklausėjas: O ar kada nors susidūrėte su situacija, kai jaučiate, kad dėl tavo kilmės į jus žiūrima buvo kitaip – tiek teigiamai, tiek neigiamai?

Dalyvė: Pagrindė neigiamai. Taip, visada, visą gyvenimą. Nemanau, kad kada nors bendravau su lietuviu, kuris į mane nebūtų žiūrėjęs kitaip. Iš vienos pusės suprantu, iš kitos – po tiek laiko norėtusi... Ir tas faktas, kad aš čia gimiau, visą gyvenimą gyvenu Lietuvoje, bet kaskart sutikus naują žmogų turiu nuolat aiškinti savo situaciją ir kodėl aš išvis esu Lietuvoje...*it's exhausting* (tai vargina). Akivaizdu, kad visus mokslo metus iš manęs tyčiojosi, į mane žiūrėjo iš aukšto, diskriminavo. Kartais žmonės žiūri kitaip ne iš blogos valios, o iš smalsumo, bando suprasti, yra sutrikę. Pavyzdžiui, ateini į universitetą, o ten žmogus iš mažo miesto, pavyzdžiui, Anykščių. Jie neturi kitokios kilmės žmonių, kalbančių lietuviškai ir gimusių Lietuvoje, pavyzdžių. Jiems tai keista. Jie bando suprasti: „Kaip tu čia atsidūrei? Kodėl čia? Kodėl kalbi lietuviškai? Juk net neatrodo kaip lietuvė.“ Aš tai suprantu. Ypač prieš 10–15 metų buvo baisu. Negalėjai ramiai pereiti gatvę, kad žmonės į tave nesiziūrėtų, nes buvo taip neįprasta. Dabar, sakyčiau, situacija gerėja, nes

atvyksta daugiau užsieniečių ir žmonės prie to pratinasi. Ar vis dar susiduriu su neigiamomis pusėmis? Taip. Bet sakyčiau, kad faktas, jog išmokau kalbą ir prireikus su jais bendrauju lietuviškai, tikrai padeda. Jie pradeda su tavimi elgtis lygiau, kaip su kitais lietuviais. Bet matau, kaip elgiamasi su žmonėmis iš kitų šalių, kurie nekalba lietuviškai, ir dažniausiai – neigiamai. Esu sulaukusi ir teigiamo požiūrio, nes kai kurie žmonės būna nustebę: „Oho, tu kalbi lietuviškai, nors esi kitos kilmės.“ Jie rodo pagarbą, jiems tai patinka, jie žavisi ir nori tave palaikyti. Taigi, turėjau ir gerų patirčių, bet, tiesą sakant, neigiamų tikrai buvo daugiau.

Apklausėja: O kaip vertinate azerbaidžaniečių bendruomenę Lietuvoje? Ar tau atrodo, kad ji labiau stipri ar labiau fragmentuota?

Dalyvė: Fragmentuota. Sakyčiau, gal prieš 10 metų buvo kažkokia bendruomenė, mes buvome kartu. Pavyzdžiui, jei kieno nors gimtadienis, visi azerbaidžaniečiai susirinkdavo į vieną vietą ir švėsdavo. Visada būdavome kartu, jausdavau, kad turime bendruomenę. Užaugau su azerbaidžaniečiais, visada turėjau azerbaidžaniečių draugų. Aišku, tai labai padeda, kai esi situacijoje, kur visi į tave kitaip žiūri, ir tu turi bendruomenę, kuri leidžia jausti: „Aš čia ne vienas.“ Tai geras jausmas. Sakyčiau, mes turėjome bendruomenę, bet bėgant laikui daug žmonių susipyko, kilo konfliktai. Deja, sakyčiau, mūsų bendruomenė nelabai palaiko vieni kitų, ir man dėl to liūdna. Norėčiau, kad galbūt naujoji azerbaidžaniečių karta Lietuvoje elgtųsi vieni su kitais geriau. Man atrodo, kad mes (naujoji karta) esame lygesni ir mažiau konkuruojame. Bent jau iš to, ką mačiau, atvykstantys azerbaidžaniečiai stengiasi palaikyti savus. Bet ta bendruomenė, kurią turėjome iš pradžių, prieš 10 metų... jos nebėra. Daug žmonių nebebendrauja, jaučia nuoskaudas, yra konfliktavę, bylinėjęsi, žlugdę vieni kitų verslus. Man labai gaila, nes mažoje šalyje, kur bendruomenė labai maža, turėtumėte laikytis kartu, palaikyti vieni kitus, būti draugais. Deja, mums taip neišėjo. Manau, galbūt azerbaidžaniečiai kartais nėra ta tauta, kuri padeda vieni kitiems. Sakyčiau, Azerbaidžane vyrauja didžiulė konkurencija ir niekas nenori, kad kitam sektųsi geriau. Manau, čia ir yra problemos šaknis.

Apklausėja: Bet minėjote, kad turite su mama verslą ir kad azerbaidžaniečių bendruomenė (bent jau dauguma) prisideda prie verslo palaikymo, pavyzdžiui, ambasada. O jeigu ateityje norėtumėte kurti verslą – ar manote, kad jei turėtumėte tokią stiprią bendruomenę, kokią turėjote anksčiau, ar priklausymas jai padėtų siekti asmeninių ar profesinių tikslų?

Dalyvė: Tikrai taip. Manau, kad jei bendruomenėje palaikytume vieni kitus, aišku, būtų progresas. Ir šiuo metu mano mamos verslui nesisektų taip gerai, jei nebūtų mus palaikančių azerbaidžaniečių. Mūsų draugai mus kažkam reklamuoja, arba jei einame į mugę, jie ateina palaikyti, kažką nuperka.

Tas *suportas* (palaikymas) yra nuolatinis, ir tai labai geras jausmas, suteikiantis motyvacijos. Manau, kad jei turi *community* (bendruomenę) ir draugų joje, kurie yra pasiruošę tave palaikyti (ir tu jiems atsakai tuo pačiu), tavo verslas veiktų geriau. Turėtum daugiau *confidence* (pasitikėjimo) tuo verslu, nes žinai, kad turi bent 20 žmonių, kurie tikrai ateis. Pavyzdžiui, kai išėjome su mama į mugę – net jei niekas kitas neprieitų, žinome, kad ateis 10–15 žmonių, nes tai mūsų draugai, kurie mus palaikys. Ir mes padarytume tą patį dėl jų.

Apklausėja: Palyginti su savo tėvais, kaip manote, ar tavo gyvenimas Lietuvoje yra lengvesnis ar sunkesnis? Ir kokius skirtumus, pavyzdžiui, jūs pastebite tarp pirmosios ir antrosios kartos galimybių?

Dalyvė: Aišku, man lengviau, čia faktas, ir kitaip būti negali, nes aš moku kalbėti lietuviškai. Tai pirmas dalykas, kuris man padeda daugiausiai. Mano tėvai nuolat turi problemų, nes negali susitarti su žmonėmis arba turi problemų dėl paslaugų – tada man reikia su jais kalbėti. Jie gauna sutartį, nesupranta, kas parašyta. Vėlgi, aš turiu peržiūrėti dokumentą, išversti ir paaiškinti. Manau, nėra geras jausmas, kai tu, būdamas tėvu, turi eiti pas savo vaiką ir nuolat prašyti pagalbos. Manau, jiems tai irgi nepatinka, aš suprantu tą jausmą. Man lengviau ir dėl to, kad čia gimiau. Neturiu su kuo palyginti Lietuvos. Negaliu sakyti: „Oi, Azerbaidžane buvo taip, o čia kitaip.“ Aš nežinau, kaip buvo Azerbaidžane, niekada ten negyvenau. Man čia lengviau, nes turėjau daugiau galimybių integruotis, adaptuotis. Manęs jau nenustebins dalykai, kurie, pavyzdžiui, labai nepatiks mano tėvams. Aš jau pripratusi, nors ir man kartais kažkas nepatinka, bet galiu tai ignoruoti – vėlgi, nes neturiu su kuo palyginti. Kitas dalykas – aš turiu išsilavinimą, man lengviau susirasti darbą. Tiek dėl kalbos įgūdžių, tiek dėl to, kad turiu lietuvišką išsilavinimą pagal Lietuvos taisykles. Man visada bus lengviau susirasti darbą, pradėti verslą, uždirbti pinigų nei jiems. Man turbūt lengviau turėti savo draugų ratą ir mini bendruomenę. Net jei ir kalbu, kad kultūros skiriasi, mentalitetas ne visada patinka ir ne su visais „vaibinu“, man vis tiek visada bus lengviau susirasti draugų ar man tinkamą žmogų nei mano tėvams. Įsivaizduoju, kad jie kartais jaučiasi izoliuoti, ir tai liūdna, bet aš jau nieko negaliu padaryti. Tai, be abejonų, man gyventi lengviau negu jiems.

4 DALYVĖ

Apklausėja: ...žodžiu, galim pradėti tada. Tai mano pirmas klausimas...

Dalyvė: Reikės atsakymų tiesiog, ane? Tu manęs paklausi, aš turiu atsakyti, ar kaip?

Apklausėja: Taip, taip, taip, tiesiog atsakyti. Jeigu kažko nesupranti, tu man...

Dalyvė: Taip, taip, taip.

Apklausėja: Tai gerai, tai pirmas klausimas yra, kiek tau metų?

Dalyvė: Man 27.

Apklausėja: Mhm.

Dalyvė: Nu, iš tiesų 27, bet kitą mėnesį 28, tai nežinau.

Apklausėja: A, koks tavo išsilavinimas?

Dalyvė: Magistras.

Apklausėja: Mhm. A, kokia tavo šeimyninė padėtis?

Dalyvė: Susituokusi, ištekęjusi.

Apklausėja: Gerai. O kuo šiuo metu užsiimate? Ar dirbat, ar vaikus prižiūrit, studijuojat galbūt vėl?

Dalyvė: Vaiko priežiūros atostogose.

Apklausėja: O kuo dirbote, jei ne paslaptis?

Dalyvė: Aš dirbau valstybinėj vartotojų teisių apsaugos tarnyboj, bet išėjau.

Apklausėja: OK, *nice*.

Dalyvė: Dabar esu be darbo.

Apklausėja: O kaip vertinate savo azerbaidžaniečių kalbos mokėjimą?

Dalyvė: A, tuoj, palauk, galvoju. Gal C1?

Apklausėja: Mhm. Tai ta prasme, kad laisvai šnekat?

Dalyvė: Dabar, dabar aš namuose su vyru. Mano vyras irgi azerbaidžanietis, tai mes realiai visą dieną kalbam azerbaidžanų kalba, tai. Gal jau C1, jo.

Apklausėja: O kokia kalba dažniausiai bendraujat su tėvais arba su draugais?

Dalyvė: Su draugais lietuviškai, nes beveik visi lietuviai, o su šeima ir lietuviškai, nu, mišriai. Ir azerbaidžaniečių kalba ir lietuvių.

Apklausėja: Ai, o šeima moka irgi lietuvių, jo?

Dalyvė: Jo, jo, mano tėvai jau čia labai ilgą laiką, tai jie moka lietuviškai.

Apklausėja: Tai jūs *OG* azerai čia Lietuvoj.

Dalyvė: Jo. Nes pas jus turbūt gal tavo tėvai gal nelabai moka?

Apklausėja: Ne, ne, ne. Labiau rusiškai.

Dalyvė: Nu nes aš tai esu ne iš Vilniaus, aš iš [miesto pavadinimas], tai pas mus realiai vien lietuvių kalba nėra rusų, tai dėl to privalėjau išmokti lietuviškai.

Apklausėja: Ai, OK, supratau. Gerai, a kiek tau yra svarbu išlaikyti azerbaidžanietišką tapatybę ir tradicijas?

Dalyvė: Man man yra svarbu. Kadangi esu azerbaidžanietė, tai man yra svarbu.

Apklausėja: O kokiais jūs būdais stengiatės jas išlaikyti savo kasdieniam gyvenime?

Dalyvė: Oi. Nežinau. Gal... šventes, gal sakykim... švenčiam visas šventes, Novruzą švenčiam, a, nu Ramazano gal nelabai, bet va Gurbaną. Aha. Tai va, visada, visada. Kalbam azerbaidžaniečių kalba. Mhm. šeimoj, kadangi ir vyras azerbaidžanietis, ir dukra pas mane dar mažytė, tai mes su ja irgi azerbaidžanų kalba bendraujam. Tai va, tiek.

Apklausėja: O kiek tau yra svarbu būti integruotai į Lietuvos visuomenę?

Dalyvė: Irgi daug. Kadangi užaugau Lietuvoje, dirbau Lietuvoje, tai... Daug.

Apklausėja: O kaip jūs šiaip suprantate tą integraciją? Ką jums reiškia integracija?

Dalyvė: Pritapti prie Lietuvos žmonių. Man tai yra integracija. Nebūti, nebūti atstumtai, nežinau, nesiskirti nuo nuo jų pačių gal. Ai, Kalba ir panašiai.

Apklausėja: O kokiais konkrečiais atvejais jūs jaučiatės labiau integruota, o kada mažiau?

Dalyvė: Integruota gal labiau, kai bendrauju su savo draugais, bendraamžiais, o mažiau gal darbo metu, kai turiu kokią konkurenciją. Visada kažkaip galvoju, kad aš va ne iš Lietuvos, tai labiau esu atsiskyrusi.

Apklausėja: Ai, OK. Tai jo, kaip jaučiatės, taip ir atsakykit. Am, gerai, o ką tau šiaip reiškia tavo azerbaidžanietiška kilmė? Kokiose situacijose, ta prasme, jūs ją labiausiai išgyvenate arba parodote?

Dalyvė: Kad aš esu azerbaidžanietė?

Apklausėja: Mhm.

Dalyvė: Mhm. Gal nežinau, savo apie savo šalį kalbant, pristatant savo šalies tradicijas. Mhm. Aš nesu tokia patriotiška, kad aš va iš Azerbaidžano. Arba jo, supažindindama apie Azerbaidžaną Lietuvos žmonėms. Mhm. Taip aš nežinau. Nežinau, ar turi tapatybei. Nes aš jaučiuosi ir lietuvė, ir azerbaidžanietė. OK.

Apklausėja: Am, gerai, o kas sudaro didžiąją dalį tavo draugų rato? Nu, ta prasme, kokios tautybės žmonės?

Dalyvė: Lietuviai.

Apklausėja: Vien lietuviai, ane?

Dalyvė: Kadangi aš mokiausi lietuviškoj mokykloj, tai beveik... Ne, bet aš turiu ir azerbaidžaniečių draugų. Mano, pavyzdžiui, kaimynės. Mano giminės, mano pussėsėsės, pusbroliai, tai kaip ir draugai. Aš su jais azerbaidžaniečių kalba bendrauju.

Apklausėja: Mhm. O jie čia gyvena Lietuvoj?

Dalyvė: Taip, turiu labai daug draugų. Nes esu studijavusi metus Prahoje, mainų programoj, tai pas mane buvo ratas turkų.

Apklausėja: OK, geras. O kokią poveikį tavo draugų ratas turi tavo tapatybės suvokimui?

Dalyvė: Mhm. Neturi įtakos.

Apklausėja: Neturi. Ar nepastebite jokių skirtumų, kaip, pavyzdžiui, su, nu, sakykim, lietuviais, ane, kaip su jais kalbat apie kultūrą, tradicijas arba moters vaidmenį?

Dalyvė: A, tai va, apie šeimą, aš pastebiu, kad nu ir pati žinai, kad jie... Mhm. ...nes... nesituokia jau ten kiek metų ir panašiai, bendrauja, draugauja, o pas mus kitaip. Pas mus vestuvės ir viskas. Tai va, iš vienos pusės taip, o toliau ten ką ten dar pasakyt. Mhm. Nu tai pagrinde tiesiog, kad kultūra. Jo, kultūra irgi labai atskiriamės. Mūsų suvokimas yra toks islamiškas, o jų ne. Taip. Jie yra laisvi, jie yra atviri viskam. O mes esam suvaržyti. Nu aš taip manau, kad mes esam kažkurioj vietoj suvaržyti. Taip. Tai, pavyzdžiui, galvojam kažką prieš darant, galvojam, o ką kiti pasakys. Jo. Va, pas mus yra va tokie dalykai.

Apklausėja: Gerai, o kada nors jautėtės esanti tarp dviejų kultūrų?

Dalyvė: Taip, visada.

Apklausėja: O kaip pasireiškia tas jausmas?

Dalyvė: Su šeima aš jaučiuosi, kad aš esu Azerbaidžano kultūroj, o su draugais jaučiuosi, kad aš esu Lietuvos kultūroj.

Apklausėja: Tai dažniausiai tiesiog pasireiškia santykiuose su draugais ir šeimoj?

Dalyvė: Taip.

Apklausėja: A, o šitas tarp dviejų kultūrų jausmas, jūm jis labiau atrodo kaip privalumas ar kaip iššūkis?

Dalyvė: Mhm. Gal kaip privalumas? Nematau aš šitam dalyke iššūkio.

Apklausėja: Gerai. A, o kaip tavo tėvai arba giminaičiai apibūdintų, kokia turėtų būt gera azerbaidžanietė moteris?

Dalyvė: Nenoriu į šitą klausimą atsakyt... Nu ką čia pasakyt? Tu palauk. Reikia pagalvot dabar man čia.

Apklausėja: Tai jo, viskas gerai. Tai, pavyzdžiui, kokia turi būti azerbaidžanietiška moteris?

Dalyvė: Bet mano, pavyzdžiui, tėvai dabar jau tokie laisvi, nežinau, gal jie Lietuvoj gyvena dėl to. Nu, bet yra pas mus, kad va, iki vestuvių negalima to ir to. Mhm. Nežinau, ką čia dar pasakyt. Tokių dalykų yra pas mus, kad... Nu va, irgi kitų... kitų mąstymas labai svarbu, ką kiti pagalvos. Po to daryk taip, kaip jie nori. Nu, pavyzdžiui, su mokslais, tai ir ir Lietuva, ir Azerbaidžanas yra pirmas dalykas, kad mokytis. Taip, taip. Kad mano tėvams yra pagrindinis dalykas, kad moteris turi

mokytis. Mhm. Dėl išlaikymo, kad, pavyzdžiui, va vis tiek susituoksi ir vyras išlaikys, tai tokių dalykų nėra pas mus. Mhm. Nežinau, gal tu dar kažką paminėsi? Gal man kokia idėja kils?

Apklausėja: Aš labai nenoriu kišti savo nuomonės, nes tada jau toks gausis nesėkmingas interviu. Nu bet, OK, ne, šiaip gerai atsakei, viskas tvarkoj. Čia taip, kaip tu galvoji. O ar jūs pati sutiktumėte su šiuo apibūdinimu? Ir kaip jūs suprantat gerą moterį?

Dalyvė: Man visur vienodai gera moteris. Ir ir Lietuvoj gera moteris busi, ir Azerbaidžane gera moteris. Jeigu dirbi, nežinau, esi gera mama. Mhm. Esi geras vaikas. Em, dirbanti, stovint ant savo kojų, tai va, man yra gera moteris taip. Svarbiausia, kad nerūkai, ką aš žinau. Aš nežinau net. Jeigu ir rūkyčiau, nežinau. Man vis tiek gera moteris. OK.

Apklausėja: Tai jūs tiesiog nesutinkat su tuo apibūdinimu, kurį vat pateiktą tavo giminaičiai arba tėvai?

Dalyvė: Ne. Nu aš visada kažkaip atvirkščiai vis darydavau. Gal dėl to, kad sakau, čia užaugau, čia gyvenau. Jo. Lietuviais bendravau, tai ai, dėl to.

Apklausėja: O jūs turite brolių ar...

Dalyvė: Turiu sesę.

Apklausėja: Ai, Nu, tai tada kitaip paklausiu. A, ar tavo šeimoj lūkesčiai tau kaip merginai skiriasi kažkiek... skiriasi nuo lūkesčių tavo, ten, pusbroliams, sakykim, jeigu turit tokių?

Dalyvė: Taip.

Apklausėja: O kaip jie pasireiškia praktiškai?

Dalyvė: Kad vyrai... Bent jau aš taip galvoju, kad į vyrus žiūri kitaip. Jie yra laisvesni, jų tiek nevaržo, kiek moters.

Apklausėja: O o ką... kuria prasme, pavyzdžiui?

Dalyvė: Nu, pavyzdžiui, vyras gali viską, o moteris ne.

Apklausėja: O o ar jūs pati šiuos skirtumus priimdavot, ar bandydavot derint, ar prieštaraut jiems visiškai?

Dalyvė: Aš niekada neprieštaravau. Mhm. Aš, pavyzdžiui, irgi užaugau taip, kaip mano tėvai man sakė. Realiai. Mano tėvai nebuvo tokie suvaržyti. Mhm. Šiaip Azerbaidžanas nėra toks suvaržytas,

kaip koks, nežinau, Sirija ar Iranas. Pas mus tikrai yra laisviau nei, net gal negu turkai, mes esam laisvesni, nes pas juos truputį yra rimčiau tie islamo požiūris ir į moterį.

Apklausėja: A, o šiaip ar yra buvusi situacija, kad jūs jaučiatės konfliktą tarp vertybių, kurių mokė namuose ir tų, su kuriomis susidūrėte, nu sakykim, ten Lietuvos mokykloj ar universitete, ar draugų rate?

Dalyvė: Nebent gal va... religija, tikybos pamoka, tokie dalykai, kad mes va esam musulmonai, mes turim lankyt, nežinau, etiką, mes negalim, nu, lankyt tikybos. Gal tokie dalykai. Šiaip aš nepastebėjau savo šeimoj.

Apklausėja: A, tai jokių konkrečių ten situacijų nėra buvę, ane, kad tektų rinktis tarp namų taisyklių arba Lietuvos aplinkos normų?

Dalyvė: Ne.

Apklausėja: O koks tavo požiūris į santuoką? Ir ar tau būtų, nu bet jūs sakėt, ane, kad tavo partneris yra azerbaidžanietis. O, sakykim, jeigu... o kaip žiūrėtumėt, jeigu jis būtų ne azerbaidžanietis, pavyzdžiui?

Dalyvė: Aš žiūrėčiau į tai natūraliai, bet mano šeima... bent jau mano tėtis, tai visada būdavo prieš lietuvius. Nenoriu sakyti prieš lietuvius, bet...

Apklausėja: Jo, gal tiesiog apskritai prieš *non-azeris* (ne azerbaidžaniečius).

Dalyvė: ...europiečius gal, nes jisai visada sakydavo, kad jo mąstymu, kad iš europiečių vyrų nebūna vyrų. Nežinau, gal ir pas jus taip, bet mano tėtis visada tikrai už azerbaidžaniečius. Net jam net ir, pavyzdžiui, turkas netiktų. O mano mamai tai svarbiausia, kad geras žmogus būtų, nesvarbu, kokios šalies sutuoktinis. Bent jau va, pavyzdžiui, mano sesuo dabar ne... dar nesukūrus šeimos, tai mano mama sako: "Svarbiausia geras žmogus." Nesvarbu, kas toks.

Apklausėja: O kaip manot, ar tavo pasirinkimas dabar vat susituokt su azeru, ar tam turėjo įtakos tavo tėvai, ar čia buvo grynai tavo pasirinkimas?

Dalyvė: Mano pačios pasirinkimas.

Apklausėja: Bet visą laiką buvo tos nuomonės... Jūs pati, ta prasme, norėjot azero visada? Ar nebuvo svarbu?

Dalyvė: Nu, gal į tai ir šeima prisidėjo, kad būtų azerbaidžanietis. Nes... nes realiai jie taip mane užaugino, kad va, susituoksi su azerbaidžaniečiu, su tokiais azerbaidžaniečiais, su tokiom tradicijom. Aš realiai susitikinėjau Lietuvoj su juo, bet ir mes padarėm dideles vestuves Azerbaidžane, nes čia mano tėvo buvo... Nu, mano tėvų gal... visų buvo noras, kad aš susituokčiau Azerbaidžane.

Apklausėja: Bet ne tavo pačios? Ar ir jūs norėjot?

Dalyvė: Aš, žinok, man visada kažkaip labiau patiko paprasta, paprastos vestuvės, va, ne tokios didelės. Nes mano vestuvėse gal va 300 žmonių ir aš tikrai gal 50 pažinau savo pusės. Bet tai va. Man visada buvo ramiai. Aš norėčiau, kad va būtų artimųjų ratas, 30 ir 40 žmonių ir gerai.

Apklausėja: M, gerai. Tai kokie yra tavo ateities planai susiję, nu, mokslus jau baigėt, tai, pavyzdžiui, su karjera?

Dalyvė: Dabar mano planas yra įsidarbinti. Tai aš šiuo metu jau ieškau darbo. Ir aš planuoju dirbti valstybės tarnyboj. Valstybės tarnautojų, nes mano praeitis darbas irgi buvo valstybės tarnyboj. Em, valstybės tarnyboj kodėl renkuosi, todėl, kad yra daugiau privalumų man kaip mamai. Ir, jo, pirmas dalykas yra susirasti darbą, paskui bandyti kilti karjeros laiptais. Kitas dalykas, užauginti dukrą, išleisti ją į darželį, į mokyklą. Va, tokie mano ateities planai. Neskaitau, nevardinsiu, kad keliauti, nes visi ten keliauja, visi nori pamatyti visą pasaulį, tai...

Apklausėja: Jo, aš pagrįdė čia dėl karjeros norėjau sužinot.

Dalyvė: Apie tuos planus, kad aš planuoju gyventi su vyru Lietuvoj. Mes realiai metus gyvenom Azerbaidžane, bet aš kadangi nepritačiau tenai labai, tai sakiau vyrui, viskas, grįžtam. Tai jo, jisai viską metė ir mes grįžom Lietuvoj. Nors jisai baigęs yra VGTU, jisai...

Apklausėja: Ai, bet jis irgi čia gyvena, ar tik kaip studentas tik atvyko?

Dalyvė: Čia studijų laikais susipažinom. Jisai mokėsi Gedimino technika... Nu dabar nežinau, Technikos universitetas.

Apklausėja: Vilniaus Tech dabar vadinasi, jo.

Dalyvė: Jo, tai jo, mes taip ir susipažinom, paskui... Nu ir susituokėm. Jis tada Azerbaidžane gyveno. Susituokėm, aš išvažiavau į Azerbaidžaną metus, pragyvenau ir grįžau į Lietuvą. Tai va, nusprendžiau, kad mano ateities planas bus Lietuvoj.

Apklausėja: O manot, kad Lietuvoj vat turit visas galimybes šit... šitas karjeros planams būtent įgyvendint?

Dalyvė: Taip. Mhm. Esu baigusi mokslus, moku lietuvių kalbą. Manau, kad jo.

Apklausėja: Ir nejaučiat, kad tavo kilmė turi kažkokios tam įtakos?

Dalyvė: Kartais gal ir jaučiu.

Apklausėja: O kaip būtent vat jaučiat? Gal per intervus kažkokius jaučiat darbo aplinkoj ir panašiai?

Dalyvė: Nežinau, va, kartais, kai pamato vardą ir pavardę, jau gal... jie jau nusistato, kad va, čia ne lietuvė. Mhm. Tai gal va tiktai tiek, o šiaip tai... nu, nelabai Lietuvoj yra tų užsieniečių, kurie kiltų labai aukštai. Aš nelabai mačiusi, kad ten Seime sėdėtų kažkoks, nežinau, turkas ar koks indas. Nu, beveik visi lietuviai būna arba rusai. Jo, tai aš va gal dėl to galvoju, bet šiaip tai nežinau. Pamatysim, kaip ten bus.

Apklausėja: Gerai. O kada nors susidūrėte su situacija, kai dėl tavo kilmės į jus žiūrima buvo kitaip, tiek teigiamai, tiek neigiamai?

Dalyvė: Būdavo teigiamai, kad va, pasakydavau, kad aš va iš Azerbaidžano ir taip lietuviai, va, nustebdavo, kaip mums patinka Azerbaidžanas, mes buvom Azerbaidžane, ten labai šilti žmonės, skanus maistas. Va, gal va taip teigiamai jie nusistatė, kad labai graži šalis, iš nuostabios šalies ir panašiai. O neigiamai, tai, pavyzdžiui, mokyklos laikais man būdavo... būdavo tos ir patyčios, kad aš va, ne iš Lietuvos, ten net šaukdavo per visą mokyklą, kad va, azerbaidžanietė ir panašiai. Grįždavau namo, verkdavau kiek, kad iš manęs tyčiojasi vien dėl to, kad aš esu iš kitos šalies. Buvo ir teigiamų, ir neigiamų.

Apklausėja: O kaip tokios vat situacijos, nu, tarkim, ane, ten tie atvejai mokykloj, tos patyčios, kaip tai paveikė tavo jausmą, kad esat priimta Lietuvos visuomenėj?

Dalyvė: Nu, aš, pavyzdžiui, dažnai verkdavau, kad va, aš nesu lietuvė, gal... Nebūdavo, pavyzdžiui, pas mane, kad va, nebendrauja vien dėl to, kad aš esu azerbaidžanietė. Bendraudavau, aš turėdavau ten *best friends*, nu, geriausias drauges. Bet vis tiek būdavo labai negera, kai iš manęs tyčiodavosi. Ir aš neatsigaudavau, net į mokyklą nenorėdavau eit. Mamai sakydavau: "Mama, galiu neit šiandien į mokyklą." Jo, būdavo tokių dalykų. Bet čia galbūt pradinėse klasėse, kai tie vaikai būdavo tokie...

Kai būna vaikai, kai jie patys net nesupranta. Jo. Paskui jau visi užaugo, subręsta, tai gal jau nebe... Ir dabar gi vyksta tokie dalykai.

Apklausėja: Gerai, o kaip vertinate azerbaidžaniečių bendruomenę Lietuvoj? Ar tavo manymu, jiniai stipri ar labiau fragmentuota?

Dalyvė: Mhm. Anksčiau aš vertindavau stipriai, nes aš labai dažnai eidavau į visokius renginius, ambasados šventes... nežinau, gal ir tu eidavai.

Apklausėja: Jo.

Dalyvė: Eidavau, labai gražius renginius jie tenai darydavo, pristatydavo šalį, žmones. Dabar to beveik nėra. Beveik visi azerbaidžaniečiai atvyksta dirbt. Mhm. Nu, statybose, taksistais, vežėjais, kurjeriais ir panašiai. Ir jie dabar labai, labai mūsų šalį, nežinau, kaip čia pasakyt... Vardą gal gadina? Nežinau, nes... nežinau, gal ir pati matei, ten buvo situacijų, kad nežinau, benzina pavogė ar kas ten išvis... azerbaidžanietis pavogė benzina. O mūsų ta bendruomenė tokia, kad, nu... labai, labai daug privažiavo azerbaidžaniečių, vietoj to, kad nu, keltų savo šalies vardą, jie gal labiau jį žemina.

Apklausėja: Mhm. O, pavyzdžiui, kai sakot anksčiau, a, eidavot į ambasados renginius ir jautėt, kad bendruomenė buvo stipresnė. Bet ar manot, kad jeigu ir šiai dienai ta bendruomenė būtų stipri ir priklausymas jai, ar ar padėtų tau siekti asmeninių ar profesinių tikslų?

Dalyvė: Su azerbaidžanų... Aš šiaip labai, labai būdavau aktyvi ir diasporoj. Mhm. Azerbaidžano diasporoj, tai aš buvau net vienoj Austrijoj buvau su jų komanda. Tada buvau Azerbaidžane, nežinau, ar girdėjus esi "Dünya Gəncləri".

Apklausėja: Ne, nesu girdėjusi...

Dalyvė: ...stovykla. Nu, aš ten dalyvavau. Iš viso pasaulio buvo visi azerbaidžaniečiai suvažiavę.

Apklausėja: O, geras, nežinojau.

Dalyvė: Ten buvo gal 140 azerbaidžaniečių iš viso – Amerikos, Kanados, Vokietijos. Mhm. Em, kiek esu... kiek esu dalyvavus, ten sakydavo, kad va, jūs ten... em, Azerbaidžaną pristatykit Lietuvos žmonėm ir panašiai. Mhm. Bet, nu, nepasakyčiau, kad man jie kažkaip profesiją... Nu, gal aš ten... galėčiau savo CV parašyt, kad buvau labai aktyvi diasporos renginiuose ir panašiai. Gal tai kažkas pažiūrėtų į mano tą profesinę dalį, bet šiaip tai šiai dienai... ne. Dėl to, kad esu irgi integruota į Lietuvos... Mhm. ...Lietuvos šitą darbo sferą visą.

Apklausėja: Supratau. Ar palyginti su savo tėvais, kaip manote, ar tavo gyvenimas Lietuvoj yra lengvesnis ar sunkesnis?

Dalyvė: Lengvesnis.

Apklausėja: Lengvesnis?

Dalyvė: Mes užaugom su daug privalumų, nes turėjom galimybę studijuot. Mhm. Mes turėjom galimybę keliaut, ko mano tėvai net neturėjo tikrai. Em, niekada nebuvo tokių dienų, kad liktumėm alkani, be rūbų. O mano tėvų laikais, tai mano tėvas... mano tėtis bent jau buvo toks, kiek ten pas juos vaikų? Septyni ar aštuoni. Ir jie buvo skurdi šeima. Jie neturėjo galimybių mokytis. Mano tėtis šešias klases gal baigė ar ar septynias, nes turėjo dirbt, kad išlaikyti šeimą. Tai va, mano tėtis niekada nebuvo iš Azerbaidžano išvykęs ten pakeliaut kažkur. Mhm. Man pasakodavo, kad būdavo dienų, kad jie valgydavo... ką ten... grikius ir panašiai. Nu... Jo, skurdus... ir šiaip dabar, pavyzdžiui, nuvažiuoji į kaimą ir aš matau, kad ten labai žmonės neturtingi. Jo. Tikrai jo, jie... pati matai, kad ten Baku yra gražu ir...

Apklausėja: Mhm.

Dalyvė: ...nežinau, koks Gəbələ. O šiaip tai ten neturtingi. Kadangi visi turtingi... neturtingi, norėjau sakyti. Kadangi... gerai, visi turtingi dar daugiau turtingėja. Viską ten, nežinau, vagia. Iš neturtingų net visas... tikrai, iš neturtingų net visas garantijas atima, ten nežinau, vaiko pinigai, jie gi nieko nemoka. Alga rajone gal, kiek ten kaime gal 300-400 manatų, kas išsivertus yra gal 150 eurų, tai čia... Mhm. O pas mus minimumas 800-900 gal jau dabar. Tai va. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoj yra tikrai geresnis gyvenimas ir aš gyvenu žymiai, žymiai geriau negu mano tėvai.

Apklausėja: Bet... o palyginant su tėvų gyvenimu Lietuvoj? Ir tavo gyvenimu Lietuvoj?

Dalyvė: Žymiai geriau. Ir mano tėvų gyvenimas yra geresnis. Kadangi aš, kaip sakau, gimiau čia, aš nesusidūriau su tokiais sunkumais, kaip kalba, kaip tas... mano tėtis ir dabar sako, kad va, kadangi aš esu azerbaidžanietis, net ne taip pritampa prie tų lietuvių. Nes jis visgi 20... 18 metų jisai gyvena Azerbaidžane ir atvykėlis gi į Lietuvą. Tai jau čia yra labai didelis minusas būtent jam, kad jis ne... nepritampa. Mhm. O... aš esu... nu tikrai, man yra lengviau. Mano sesei yra lengviau, mano pusseserėm yra lengviau. Mhm. Nes jos moka lietuviškai tobulai ir joms nėra jokių sunkumų. Mokėsi, baigė mokyklas visi Lietuvoj, tai... Tu taip pat jauti irgi...

5 DALYVĖ

Apklausėja: Gerai, tai pradėsime nuo paprastų klausimų – bendros informacijos apie jus. Koks tavo amžius?

Dalyvė: 23-eji.

Apklausėja: Koks tavo išsilavinimas?

Dalyvė: Na, *bachelor* (bakalauras), aukštasis.

Apklausėja: Gerai. Kokia tavo šeimyninė padėtis?

Dalyvė: Na, viena. Neturiu vaikų.

Apklausėja: Gerai. Turiu omenyje, kad neištekėjusi ir panašiai.

Dalyvė: Taip, taip.

Apklausėja: Kuo šiuo metu užsiimate? Dirbate ar studijujete?

Dalyvė: Aš dirbu.

Apklausėja: Gerai. O kaip vertintumėte savo azerbaidžaniečių kalbos mokėjimą? Ar laisvai šnekate, ar suprantate, ar išvis nešnekate?

Dalyvė: Na, šneku ir suprantu. Nesakyčiau, kad lygis labai aukštas, literatūrinis, bet su šeima, giminėmis azerbaidžanietiskai šneku. Tai toks bendras lygis, gal B1, kažkas tokio.

Apklausėja: Gerai. Jau minėjote, kad su tėvais greičiausiai azerbaidžanietiskai šnekate? O su draugais?

Dalyvė: Lietuviškai, nes draugai lietuviai.

Apklausėja: Visi lietuviai. Gerai. Kiek tau svarbu išlaikyti savo azerbaidžanietiską tapatybę ir tradicijas?

Dalyvė: Gal ne taip stipriai. Kalbą norėčiau išlaikyti, manau, kad verta, bet šiaip... *I guess* (manau), priklauso, kokie dalykai čia įeitų.

Apklausėja: Na, pavyzdžiui, švenčių šventimas, ar tokie dalykai kaip nesusitikinėti su vaikinais iki vestuvių, ar rengtis tam tikru būdu, išlaikant tą azerbaidžanietiską *namus* (orumą, garbę).

Dalyvė: Gerai. Jei dėl švenčių, tai man nelabai rūpi – nei lietuvių, nei azerbaidžaniečių. O jeigu dėl to, ką sakėte, pavyzdžiui, prieš vestuves – tai taip, čia gal labiau kaip kuklumas. Tą tikrai labiau bandau [išlaikyti], tai labiau prie azerbaidžanietiškos kultūros. Ir šeimyninės vertybės, socialinės vertybės, susijusios su šeima – tokias norėčiau išlaikyti.

Apklausėja: Gerai. O kokiais būdais stengiatės ar nesistengiate išlaikyti šias kultūrines vertybes ir tradicijas kasdieniame gyvenime?

Dalyvė: Na, kalbą palaikau kalbėdama su šeima. O nesistengiu laikytis galbūt stereotipinių dalykų, pavyzdžiui, kad moteris nedirba ir panašiai. Visa kita – na, pavyzdžiui, su vaikinais bendrauti atsargiau, ne per daug laisvai. Kaip būna Lietuvoje, kartais kartu keliauja be problemų, o aš stengiuosi į tai žiūrėti griežčiau, laikytis ribų.

Apklausėja: Supratau. O kiek tau svarbu būti integruotai į Lietuvos visuomenę?

Dalyvė: Sakyčiau, labai svarbu. Aš lankiau lietuviškas mokyklas, visi mano draugai yra lietuviai. Gal ne tiek pilnai suprantu jų kultūrą ar šventes, bet [integruotis] į visuomenę man atrodo svarbu.

Apklausėja: Gerai. O kaip jūs suprantate žodį „integracija“? Kas tau yra integracija?

Dalyvė: Geras klausimas. Palaikyti ryšį, bendrauti su jais, galbūt dalyvauti jų šventėse, dalintis patirtimis, kažkas tokio.

Apklausėja: Gerai. O kokiais konkrečiais atvejais jaučiatės labiau integruota, o kada mažiau?

Dalyvė: Mažiau – kai būna religiniai dalykai. Aš ne krikščionė, tai tokiuose dalykuose mažiau dalyvauju, pavyzdžiui, Kalėdų aš nešvenčiu. O visa kita – labiau. Kai čia gyveni... Pavyzdžiui, Azerbaidžane Ramadanas, bet čia to nėra, tai tu to taip nejauti. O jei Velykos – čia tu „susigaudai“, tai labiau jautiesi integruota.

Apklausėja: Supratau. O ką tau reiškia tavo azerbaidžanietiška kilmė ir kokiose situacijose labiausiai ją išgyvenate ar parodote?

Dalyvė: Ką ji man reiškia? Nežinau. Gal labiau ją išreiškiu tada, kai būna skirtingas požiūris į tam tikras temas. Tada tai būna tarsi mano paaiškinimas, mano *background'as* (kilmė). Tiesiog tada gali paaiškinti tam tikrus kultūrinius skirtumus, kurių galbūt lietuviai nežino. O šiaip gal dar pavyksta ją parodyti, kai sakau, kad moku šią kalbą, o tada prie to dar pridedu, kad šiek tiek ir apie turkus žinau.

Apklausėja: O ši reikšmė keitėsi bėgant laikui, nuo vaikystės iki dabar?

Dalyvė: Man atrodo, nelabai, tas lygis panašiai ir išliko. Visada buvau apsupta lietuvių. Gal šiek tiek labiau pradėjau jausti tą azerbaidžanietišką pusę. Kai esi jaunesnis, norisi labiau pritapti, o kai užaugi, nebėra tokio stipraus poreikio, tai gali laisviau atskleisti, kad „taip, aš tokia esu“.

Apklausėja: Kas sudaro didžiąją dalį tavo draugų rato?

Dalyvė: Man atrodo, 100% lietuvių. Na, gal fone yra koks užsienietis, bet iš esmės taip.

Apklausėja: Gerai. O kokį poveikį tavo draugų ratas turi tavo tapatybės suvokimui?

Dalyvė: Hm, kokį poveikį?

Apklausėja: Kaip tavo draugai (tai, kad jie lietuviai) veikia tavo tapatybės suvokimą? Ar tai kažką reiškia, ar keičia tavo suvokimą apie save?

Dalyvė: Aha... Reikia pagalvoti. Na, mano draugai padeda suprasti jų pačių tapatybę ir kultūrą. Tai leidžia man mąstyti apie skirtumus tarp mano ir jų kultūros, suprasti, kiek aš pritampu prie jų kultūros ir kiek nesutampu, kur yra ta riba.

Apklausėja: O kokius konkrečius skirtumus pastebite, kai kalbate su draugais apie kultūrą, tradicijas ar, pavyzdžiui, moters vaidmenį?

Dalyvė: Apie moters vaidmenį gal tiek nesigiliname. Bet būna skirtumų, pavyzdžiui, mokslų atžvilgiu. Atrodo, kad čia (Lietuvoje) labai laisvai žiūrima: „Ai, vaikas darys, ką nori.“ Azerbaidžane taip nelabai – „Eis vaikas studijuoti, bus gydytojas.“ Bet čia gal tokia Azijos kultūra. Pagrinde jaučiu, kad pas mus į tai žiūrima rimčiau.

Apklausėja: O ar kada nors jautėtės esanti tarp dviejų kultūrų?

Dalyvė: Taip, man atrodo, aš nuolat taip jaučiuosi.

Apklausėja: O kaip šis jausmas pasireiškia kasdienybėje – šeimoje, studijose, santykiuose su draugais, darbe?

Dalyvė: Na, pavyzdžiui, aš klausiu savo draugų, kaip jie ką nors švenčia: „Kaip pas jus, lietuvius, tai veikia?“ Bet tuo pačiu, kai noriu sužinoti ką nors apie Azerbaidžaną, klausiu mamos: „O kaip pas jus ten, Azerbaidžane?“ Gaunasi, kad aš į visus kreipiuosi „jūs“, tarsi neatrodyčiau priklausanti nei vienai, nei kitai pusei.

Apklausėja: O šis buvimo tarp dviejų kultūrų jausmas tau atrodo labiau kaip iššūkis ar kaip privalumas?

Dalyvė: Sakysčiau, privalumas, nes turi daugiau galimybių, prie ko pritapti. Ir tam tinki, ir tam tinki. O jei netinki vienam, sakai, kad esi iš kitos [kultūros]. Atrodo, kad visko galima daugiau.

Apklausėja: Įdomiai. O kaip tavo tėvai ar giminaičiai apibūdintų, kokia turėtų būti gera azerbaidžanietė moteris?

Dalyvė: Žinokite, nežinau. Galbūt, *I guess*, kažkuriuo etapu susituokti ir turėti vaikų. Bet čia gal tiesiog standartas. Gera azerbaidžanietė moteris [turi] gauti aukštąjį išsilavinimą, kad galėtų užsidirbti pinigų, turėti kažkokį *income* (pajamas) šeimai, o tada susikurti šeimą. Gal taip.

Apklausėja: Gerai. O jūs pati sutinkate su šiuo apibūdinimu? Ir kaip pati suprantate geros moters įvaizdį *in general* (apskritai), ne tik azerbaidžanietės?

Dalyvė: Mhm. Kaip aš matau gerą moterį... Sakysčiau, kad nuo šeimos, turiu omeny tėvus, skiriasi ne per daugiausiai. Mano tėvai gana lygiavertiškai žiūri į moterį ir vyrą. Aišku, gal labiau [tikimasi], kad vyras išlaikytų šeimą, o mama labiau prižiūrėtų. Mano mama gal labiau [mano], kad moteris vis tiek turėtų mokėti gaminti ir, aišku, dirbti. Šiaip sakysčiau, kad pakankamai sutinku, tik gal ne tiek sutinku su tomis namų priežiūros atsakomybėmis. Manau, kad tai priklauso nuo to, kaip gausis konkrečioje poroje. Ir [nesutinku], kad šeimos sukūrimas yra būtinybė, kad moters vertė ateina vien iš šeimos sukūrimo. Tai gal ir gerai, bet tai nėra privaloma, ir tu nesi prastesnė, jei jos nesukuri.

Apklausėja: Tai tau gera moteris yra ta, kuri?..

Dalyvė: Gera moteris yra ta, kuri gali save palaikyti, taip sakykim. Kuri yra atsakinga ir galbūt nepriklausoma.

Apklausėja: Supratau. Kadangi neturite brolio, paklausiu kitaip: ar tavo šeimoje lūkesčiai tau, kaip merginai, skiriasi nuo lūkesčių kitiems vaikinams giminėje (pavyzdžiui, pusbroliams)?

Dalyvė: Jei žiūrėti į bendrą giminę, tai priklauso nuo pusės – tėčio pusė žiūri vienaip, mamos gal kitaip. Manau, kad skiriasi. Į merginas žiūrima šiek tiek griežčiau, [tikimasi], kad jos gyventų rimčiau, atsakingiau. O vyrai – „Ai, nu čia vyras, turi laisvę kažką daryti.“ Bet iš pačių tėvų – nežinau, sunku pasakyti.

Apklausėja: O kaip tie griežtesni lūkesčiai merginoms pasireiškia praktikoje? Ribojamas laisvalaikis, išsilavinimas, darbo pasirinkimas, santykiai?

Dalyvė: Sakyčiau, santykiuose. Iš pusbrolių pavyzdžio matau, kad atrodo įprasta, jog vaikinai renkasi merginą, kurią nori, o merginoms vaikinai dažnai būdavo surandamas. Iš tos pusės. Aišku, nėra, kad privalai, tiesiog kaip rekomendacija. Dar galbūt su laisvalaikiu – į merginas žiūrima rimčiau, kad jos tikrai studijuotų. O į vaikiną žiūrima vos ne taip, kad jį sunkiau kontroliuoti, nors nežinau, ar tai tiesa. Bet taip, merginai niekas nesakys: „Ai, ji tokia yra.“

Apklausėja: O jūs pati šiuos skirtumus priimate, bandote derinti, ar jiems prieštaraujate?

Dalyvė: Aš prieštarauju. Nors ir neturiu daug patirties su broliais ar draugais vaikinais, manau, kad į vaikinus tokiais atvejais žiūrima šiek tiek per lengvai, per atlaidžiai.

Apklausėja: Gerai. Ar kada nors jautėte konfliktą tarp vertybių, kurių mokė namuose, ir tų, su kuriomis susidūrėte Lietuvos mokykloje, universitete ar draugų rate?

Dalyvė: Taip. Sakyčiau, dėl merginų ir vaikinų santykių – ne romantiškų, o tiesiog draugysčių. Atrodė, kad draugystė tarp vaikinų ir merginų neegzistuoja, todėl mokykloje negalėjau bendrauti su vaikinais, turėjau baimę. Jaučiau tą vertybių skirtumą. Dabar, suaugusi, visiškai su tuo nesutinku, bet mokykloje tai tikrai patyriau.

Apklausėja: Būtent apie tai ir norėjau paklausti. Gal turite konkrečią situaciją, kai teko rinktis tarp namų taisyklių ir Lietuvos aplinkos normų?

Dalyvė: Gal ne tiek rinktis, kiek paklusti tėvams. Pavyzdžiui, vėlgi, kalbant apie bendravimą su vaikinais: tarkim, nori susitikti, padraugauti, praleisti laiką, o tavęs neišleidžia, nes „Ką tu čia viena?“ Tada tenka sutikti ir nesusitikinėti su jais. Gal iš tos pusės.

Apklausėja: O kaip jausdavotės priėmusi tokį sprendimą – paklusti tėvams, užuot darius tai, kas Lietuvoje normalu (šiuo atveju, nesusitikti su vaikinu)?

Dalyvė: Jaučiausi truputį nesąžiningai. Kai aplinkoje tai normalu, o tau – ne, jautiesi keistai: „Ką aš čia darau? Kodėl man neleidžia?“ Ir, pavyzdžiui, būdavo mokyklos kelionės. Klasė organizuoja, kas nori, tas keliauja, o manęs neišleidžia, nes „ten bus *bardakas*, niekas tavo neprižiūrės“. Ir tada klasiškai klausia, kodėl tavęs nėra, o tu net nežinai, ką atsakyti.

Apklausėja: Supratau. Koks tavo požiūris į santuoką? Ar tau būtų svarbu, kad partneris būtų azerbaidžanietis, ir kodėl?

Dalyvė: Man nesvarbu. Neturiu specifinės tautos, iš kurios norėčiau partnerio. Gal su azerbaidžaniečiu būtų lengviau, bet aš normalių azerbaidžaniečių vyrų (ne giminaičių) nepažįstu, tai net nežinau, kokius standartus taikyti. Bet taip, nebūtina. Nesakyčiau, kad ir lietuvis specifiškai. Tiesiog nėra būtina. Lietuviškai mąstantis azerbaidžanietis vyras būtų idealu, bet nežinau.

Apklausėja: O ką įsivaizduojate sakydama „lietuviškai mąstantis azerbaidžanietis“?

Dalyvė: Kuris galbūt, kaip ir aš, būtų toks *miksas* (mišinys). Kuris būtų kažkiek pagyvenęs užsienyje, matęs skirtumų ir nebūtų visiškai toks, na, įsisukęs tik į tą vieną kultūrą.

Apklausėja: O kaip tavo šeimos ar bendruomenės požiūris į partnerio pasirinkimą veikia tavo pačios nuostatas?

Dalyvė: Na, šeima nori azerbaidžaniečio, o tai sudėtinga ir limituoja. Bent jau Lietuvoje tai padaro pasirinkimą beveik nuliniu. Tai riboja, reikia nuolat diskutuoti, kad taip daryti sudėtinga.

Apklausėja: O tavo požiūris į santuoką su azerbaidžaniečiu keitėsi bėgant laikui? Ar visada buvo nesvarbu?

Dalyvė: Sakyčiau, visada buvo nesvarbu, nes šios temos labiau iškilo jau užaugus, tik tada ir pradėjau apie tai galvoti. Tai kaip ir nepasikeitė.

Apklausėja: Gerai. Kokie yra tavo ateities planai, susiję su mokslu ir karjera?

Dalyvė: Na, mokslų kol kas nebenoriu, užtenka. O karjera – kaip sakiau, dirbu programuotoja, tai ir tęsiu šią sritį. Visai norėčiau likti Lietuvoje, o jei ne Lietuvoje, tai kažkur Europoje.

Apklausėja: Gerai. O manote, kad Lietuvoje turite visas galimybes šiuos planus įgyvendinti? Ar jaučiate, kad tavo kilmė tam turi įtakos?

Dalyvė: Šiaip manau, kad man visai pasisekė ir stiprios įtakos nejaučiu. Bent jau neigiamos įtakos tikrai nejaučiu. Ypač mano karjeros srityje Lietuvoje yra daug galimybių, ir tai yra labai gerai.

Apklausėja: O ar kada nors susidūrėte su situacija, kai dėl tavo kilmės į jus buvo žiūrima kažkaip kitaip – neigiamai ar teigiamai?

Dalyvė: Manau, kad ne. Bet kartais sunku pasakyti, nes nesupranti, ar tai dėl tavo kilmės, ar tiesiog dėl kažko kito žmonėms kažkas nepatinka. Bet tokios akivaizdžios situacijos kol kas nepatyrčiau.

Apklausėja: Gerai. O kaip vertinate azerbaidžaniečių bendruomenę Lietuvoje? Ar tau atrodo, kad ji labiau stipri ar labiau fragmentuota?

Dalyvė: Gal sakyčiau fragmentuota, bent jau kalbant apie jaunimą. Manau, kad vyresnė karta yra labiau susijungusi. O jaunimas gal fragmentuotas, nes daug kas atvyksta studijuoti pavieniui, tai gal tiek nesusiburia.

Apklausėja: Bet jūs pati nedalyvaujate jokioje bendruomenės veikloje?

Dalyvė: Ne.

Apklausėja: O ar manote, kad jei turėtumėte stipresnę bendruomenę, priklausymas jai galėtų padėti siekti asmeninių ar profesinių tikslų?

Dalyvė: Galbūt. Kai mažesnė bendruomenė yra kitoje erdvėje, už komforto zonos, manau, tikrai galima labiau padėti vieni kitiems.

Apklausėja: Supratau. Ir paskutinis klausimas: palyginti su savo tėvais, kaip manote, ar tavo gyvenimas Lietuvoje yra lengvesnis ar sunkesnis?

Dalyvė: Manau, kad tikrai lengvesnis.

Apklausėja: Galite argumentuoti?

Dalyvė: Manau, yra daug aspektų. Pirmiausia – laiko aspektas. Kai jie atvyko, Lietuvoje buvo daug mažiau užsieniečių, jie buvo mažiau priimtini. Buvo daug sudėtingiau gauti leidimus gyventi, reikėjo laikyti testus. Dabar reikalavimai mažesni, tai anksčiau tikrai buvo sudėtingiau. O man asmeniškai lengviau, nes aš čia gimusi, užaugusi, pagrinde – lietuviškoje atmosferoje. Tikrai lengviau, negu ateiti čia, kaip mano mama sako, „iš saulėto krašto į depresiją“.

Apklausėja: [Juokiasi] Mano mama sako lygiai tą patį. O kokius skirtumus pastebite tarp pirmosios ir antrosios kartos galimybių? Tarp moterų, kurios čia gimusios, ir tų, kurios atvyko, kaip mūsų mamos?

Dalyvė: Sunku pasakyti. Gal karjeros prasme. Pavyzdžiui, jei atvyksti iš Azerbaidžano, tu ten turėjai kvalifikaciją, o čia ji galbūt ne visada galios, ir reikia pradėti iš naujo. Arba yra kalbos riba – joms reikia mokytis lietuvių kalbos. O jei čia užaugai, išmokti yra daug lengviau, nors, aišku, priklauso nuo amžiaus.

Apklausėja: Supratau, ačiū už atsakymus.

6 DALYVĖ

Apklausėja: Kiek tau metų?

Dalyvė: Man 19 metų.

Apklausėja: Koks tavo išsilavinimas?

Dalyvė: Vis dar studijuoju universitete.

Apklausėja: Kokia tavo šeimyninė padėtis?

Dalyvė: Netekėjusi.

Apklausėja: Kuo šiuo metu užsiimate be studijų, ar dirbate?

Dalyvė: Ne, šiuo metu studijuojau.

Apklausėja: Kaip vertinate savo azerbaidžaniečių kalbos mokėjimą?

Dalyvė: Manau, kad gerai.

Apklausėja: Kokia kalba dažniausiai bendraujate namuose su tėvais? O su draugais?

Dalyvė: Su tėvais dažniausiai rusų arba azerbaidžaniečių kalba.

Apklausėja: O su draugais?

Dalyvė: Su draugais – rusų, lietuvių ir taip pat anglų.

Apklausėja: Kiek tau svarbu išlaikyti azerbaidžanietišką tapatybę ir tradicijas? Kokiais būdais Jūs stengiatės (arba nesistengiate) jas išlaikyti savo kasdieniame gyvenime?

Dalyvė: Manau, kad man tai gana svarbu, nes pagal tautybę aš esu azerbaidžanietė. Manau, kad tam tikrų tradicijų išlaikymas ilgą laiką yra gana būtina mano tapatybės dalis. Kad tai palaikyčiau, mes darome štai ką: greičiausiai tai kažkokie globalūs azerbaidžanietiški šventimai, tas pats Novruzas ir t.t. Taip pat maistas, kuris gaminamas pas mus namuose, kuris yra tradicinis azerbaidžanietiškas – jis reguliariai atsiranda mano mityboje. Taip pat kalba, kuria mes bendraujame namuose, šeimoje. Taip pat lankymasis įvairiose šventėse ir organizaciniuose momentuose, pavyzdžiui, toje pačioje Azerbaidžano ambasadoje. Arba kai išvykstu kažkur į užsienį, pavyzdžiui, čia [kur esu] vyksta

įvairios kultūrinės-edukacinės programos, pamenu, mačiau ir turkiškų pasirodymų kartu su azerbaidžaniečiais, todėl stengiuosi pagal galimybes juos lankyti. Taip pat bendrauti su žmonėmis, susimatyti, pavyzdžiui, su tais pačiais azerbaidžaniečiais kažkur užsienyje, susipažinti, kurti tą *connection* (ryšį) su jais. Tad šiuo atžvilgiu, įvairiais aspektais stengiuosi palaikyti šią kultūrą ir azerbaidžanietiškas tradicijas.

Apklausėja: Geras, kaip įdomiai. O sakykit, kiek tau svarbu būti integruotai į Lietuvos visuomenę? Kaip Jūs suprantate „integraciją“?

Dalyvė: Manau, kad man tai gana svarbu – būti integruotai į Lietuvos bendruomenę, visuomenę, nes aš visgi čia gimiau, turiu pasą, gyvenu čia, laikiau lietuvių kalbos egzaminą (ir visus egzaminus laikiau lietuviškai). Aš gyvenu šioje kultūroje, aš joje užaugau, turiu draugų lietuvių, todėl manau, kad man tai svarbu. Kaip aš suprantu integraciją? Tai gana platus klausimas, iš tiesų, nes aš čia gimiau ir neturėjau tokio periodo kaip „integracija“, nes aš buvau joje, toje visuomenėje, toje kultūroje nuo pat savo gimimo. Todėl tokio epizodo kaip „integravimasis į lietuvių kultūrą“ ir šios identifikacijos priėmimas pas mane nebuvo. Man vis tiek, gyvenant čia, yra būtina prisitaikyti, tam tikra prasme būti „ant vienos bangos“ su lietuviais, nes aš čia gyvenu.

Apklausėja: Kokiais konkrečiais atvejais jaučiatės labiau integruota, o kada – mažiau?

Dalyvė: Labiausiai, turbūt, jaučiuosi integruota, kai lankausi įvairiose lietuviškose šventėse, kurios pas mus vyksta, kažkokiuose renginiuose, kurie vyksta miesto centre. Arba, priešingai, stengiuosi išvykti iš miesto, aplankyti kitus Lietuvos miestus, kažkokius mažiau žinomus, tiesiog keliauti, tyrinėti šalį apskritai – tada aš jaučiuosi labiau integruota. Klausau kažkokią lietuvišką muziką, taip pat bendrauju su draugais. Kada mažiau? Turbūt tada, kai mažiau bendrauju su lietuviais, mažiau kalbu lietuviškai – tada turbūt jaučiuosi mažiau [integruota].

Apklausėja: Ką tau reiškia tavo azerbaidžanietiška kilmė? Kokiose situacijose labiausiai ją išgyvenate ar parodote?

Dalyvė: Man tai gana platus, didelis klausimas, nes man mano azerbaidžanietiška kilmė prasideda tiesiog nuo to, kas vyksta namuose – tuo, ką aš valgau, kokias tradicijas puoselėju, kokias šventes švenčiu – ir baigiasi tuo, kad pas mane yra giminaičių Azerbaidžane, kuo jie ten užsiima, ryšio palaikymas ten. Todėl aš žinau, kad aš Lietuvoje vis tiek sakau, kad aš esu azerbaidžanietė. Ir aš taip pat žinau, kad Azerbaidžane turiu giminaičių, kurie taip pat yra dalis manęs ir mano kultūros.

Apklausėja: Ar ši reikšmė keitėsi laikui bėgant (pvz., nuo vaikystės iki dabar)?

Dalyvė: Man atrodo, kad vaikystėje aš į tai žiūrėjau lengviau, niekada neteikiau tam stiprios reikšmės, galvojau „tai normalu, taip ir turi būti“. Su kuo aš vis dar sutinku – tai visiškai normalu, tame nėra nieko tokio. Tiesiog, turbūt, kai suaugi, žiūri į tai šiek tiek kitaip, šiek tiek labiau suaugusiai ir priimi tai rimčiau, nei priimdavai, tarkim, prieš 10 metų. Nes dabar tu supranti, kad tai yra dalis tavęs, kad tai nėra toks dažnas atvejis, kuris pasitaiko [Lietuvoje], todėl tu elgiesi su tam tikru virpuliu/pagarba tam.

Apklausėja: Kas sudaro didžiąją dalį tavo draugų rato?

Dalyvė: Didžiąją dalį, turbūt, mano draugų rato sudaro lietuviai. Dėl to, kad lankiau rusų mokyklą, tai yra didžioji dalis žmonių, kurie kalba rusiškai, bet jie neidentifikuoja savęs kaip rusų. Jie identifikuoja save arba lietuviais, arba pas mus yra kažkokių lenkų, bet greičiausiai tai lietuviai. Taip pat mano muzikos mokykla, kurią lankiau, ten irgi buvo iš esmės 90% lietuvių. Todėl mano aplinka – tai lietuviai, arba rusakalbiai žmonės, kurie taip pat yra lietuviai.

Apklausėja: Kokį poveikį tavo draugų ratas turi tavo tapatybės suvokimui? Ar pastebite skirtumų, kaip su skirtingų tautybių draugais kalbatės apie kultūrą, tradicijas, moters vaidmenį?

Dalyvė: Man tai turbūt vienas iš maloniausių jausmų, nes aš esu mažuma, todėl man pasakoti apie savo kultūrą, apie savo tradicijas, apie savo maistą yra labai įdomu. Taip pat ir mano draugams, kurie labai mėgsta apie tai klausytis. Kiekvieną kartą, kai jie ateina į svečius, jie ragauja tą patį plovą, ragauja baklavą – pamenu, vaišinau savo klasiokus, jiems beprotiškai tai patiko. Jiems buvo beprotiškai įdomu klausytis apie mano tradicijas, klausytis apie mano kultūrą, ragauti maistą. Iš esmės jie buvo suinteresuoti tuo, kad išmokyti ir sužinoti kažką naujo. Ne, aš nemanau, kad esmė tautybėje draugų. Tiesiog tai priklauso nuo pačių žmonių ir nuo draugų, kuriuos aš turiu. Nemanau, kad tautybė tam daro kažkokią įtaką. Manau, kad daug svarbiau, koks žmogus tave klauso ir kas yra tavo bendravimo rate. Todėl negaliu pasakyti, kad mano draugų tautybė kažkaip veikia tai, kaip aš pasakoju apie savo kultūrą ir panašiai.

Apklausėja: Įdomu. Ar kada nors jautėtės esanti „tarp dviejų kultūrų“? Jei taip, kaip pasireiškia šis jausmas kasdienybėje?

Dalyvė: Tai vienas iš tų jausmų, kuriuos aš išgyvenu, man atrodo, kiekvieną dieną. Bet tai man niekaip netrukdo, nes esmė ta, kad aš suderinu. Aš pasakoju ir apie vieną kultūrą (lietuvišką), ir apie azerbaidžanietišką. Nes taip, pagal tautybę aš azerbaidžanietė, taip, tai tradicijos, kuriose aš užaugau namuose, bet Lietuva – tai mano namai. Tai vieta, kurioje aš užaugau, vieta, kurioje aš gimiau, vieta, kur aš taip pat mačiau ir mokinausi lietuviškų tradicijų ir kultūros. Man atrodo, kad,

pavyzdžiui, mokykloje, turbūt, pas mane tai mažiau pasireikšdavo, ypač pradinėje, nes tai vieta, kur tu mažiausiai kreipi dėmesį į tai, esi labiau susifokusavęs į mokslus. Bet laikui bėgant, kai suaugi, man atrodo, skirtinguose ratuose tai jaučiasi skirtingu lygmeniu, nes viskas priklauso nuo situacijos. Bet iš esmės man tai niekada netrukdo, net santykiuose su draugais – man tai visada buvo vienoda. Darbe – tas pats, visi žinojo. Moksloje, universitete dabar – visi žino, kad aš iš Lietuvos, bet taip pat azerbaidžanietė. Ir visi žino, kad aš turiu, sakykim taip, dvi kultūras.

Apklausėja: Tai kaip suprantu, buvimas tarp dviejų kultūrų tau yra privalumas?

Dalyvė: Tai vienareikšmiškai privilegija/privalumas. Aš tai ypač pradėjau pastebėti, kai atvykau čia į Ameriką, ypač universitete, kur pas mane gana didelis procentas tarptautinių studentų. Man visada patinka tai, kad aš galiu *relate* (susitapatinti) ir su viena kultūra, kuri gana artima Rytams, ir su Europos kultūra, nes aš taip pat užaugau Lietuvoje. Ir man atrodo, tai didžiulis plusas, nes aš galiu suprasti daugiau kultūrų vienu metu, nei, pavyzdžiui, žmonės, kurie turi tik vieną tą *origin* (kilmę) ir jie gali suprasti tik tai, kas arčiau vienos kultūros. O man tai lengviau, nes aš esu kaip tik su dviem absoliučiai priešingomis, absoliučiai dviem skirtingomis kultūromis.

Apklausėja: Tiesa. Kaip tavo tėvai ar giminaičiai apibūdintų, kokia turėtų būti „gera“ azerbaidžanietė moteris?

Dalyvė: Šiek tiek kontroversiškas klausimas, bet... Man atrodo, pas juos nėra tokios sąvokos kaip „gera azerbaidžanietė“, „gera lietuvė“ ir t.t. Tai greičiausiai kaip „geras žmogus“, „gera moteris“. Tai žmogus, kuris dirba su savimi. Tai žmogus, kuris yra suinteresuotas gyvenimu, tuo, kad mokytųsi kažko naujo, siektų kažko, žmogus, kuris nesėdi vietoje. Tai moteris, kuri visų pirma į pirmą vietą stato, sakykim taip, save, savo išsilavinimą, savo savijautą (nesvarbu, fizinę, psichologinę). Mano tėvams, mano giminaičiams „gera azerbaidžanietė“ – tai azerbaidžanietė, kuri gali pasirūpinti savimi, savo artimu žmogumi, savo artimu ratu, kuriame ji yra. Tai žmogus, kuris nuolatos auga, kuris nuolat dirba su savimi. Nėra kažkokių, aš nepasakyčiau, kad pas juos yra kažkokie stereotipiniai požiūriai į tai, kaip turi atrodyti „gera“ (kabutėse) azerbaidžanietė. Tai tiesiog geras žmogus.

Apklausėja: Ar sutinkate su šiuo apibūdinimu?

Dalyvė: Aš visada sakysiu, kad mano tėvai gana jauni, ir dėl to, kad jie didžiąją savo gyvenimo dalį jau praleido Europoje (ypač mano tėtis gimė Lietuvoje; mama gimė Azerbaidžane, bet tėtis taip pat augo Azerbaidžane), bet vis tiek aš manau, kad mano tėvai gana jauni ir turi gana stiprų europietišką požiūrį į gyvenimą. Todėl aš nepasakyčiau, kad pas juos yra tas stereotipinis

azerbaidžanietiškas požiūris į gyvenimą ir panašiai. Todėl mūsų tradicijos, mūsų požiūriai labai sutampa su tėvų požiūriu. Ir iš esmės tai, kaip mano tėvai apibūdina „gerą moterį“, labai sutampa su mano požiūriu. Nes tai yra tai, kaip aš užaugau, tai, kaip jie mato šį pasaulį ir kaip jie man parodė šį pasaulį. Aš visiškai su jais sutinku. Aš neturiu jokių etikečių ar kažkokių stereotipų, primestų apie „gerą moterį“, ypač apie „gerą azerbaidžanietę moterį“. Todėl mes niekada iš esmės dėl to nesipykome, pas mus niekada nebuvo konfliktų, man niekas niekada neprimetė, kokia reikia būti moterimi, už ką aš jiems beprotiškai dėkinga. Aš manau, kad tai turbūt vienas didžiausių pliusų, kuriuos turiu gyvenime – tai, kad mano nuomonė ir mano tėvų nuomonė yra identiška.

Apklausėja: Ar tavo šeimoje lūkesčiai tau, kaip merginai/moteriai, skiriasi nuo lūkesčių tavo broliams (jei turite) ar kitiems vaikinams giminėje?

Dalyvė: Ne, pasakysiu iškart – ne. Nes aš turiu jaunesnį brolių, kuris dvejis metais už mane jaunesnis, bet tai niekaip nesuteikia jam kokių nors nuolaidų, kokių nors švelninančių aplinkybių jo atžvilgiu, jo poelgiuose ir panašiai. Visada tėvai elgėsi vienodai, visada skyrė laiko vienodai, visada... nežinau... pagyrimai, netgi barimai, kai mes kažką padarydavome – visada tai buvo vienodai. Santykiai lūkesčiuose – taip pat jie yra visiškai identiški. Mano tėvai visada norėjo, kad mes taptume sėkmingais, kad galėtume atsistoti ant kojų. Visada padėdavo su tuo, ir padėdavo visada vienodai. Nebuvo tokio dalyko, kad „ai, va tu berniukas, todėl tau kaip ir nereikia tokio virpančio požiūrio, kaip į mergaitę“. Galbūt taip, tai emociškai kažkur kažkas galėjo būti, nes visgi dvi skirtingos lytys, bet mes visada su broliu... pas mus nebuvo tokio dalyko, kad aš jausčiau, jog į jį žiūri kažkaip kitaip, negu į mane. Todėl aš manau, kad pas mus visada buvo vienodi lūkesčiai: pasiekti sėkmės šiame gyvenime, atsistoti ant kojų, kad ateityje su mūsų šeimomis taip pat viskas būtų gerai. Ir nebuvo tokio dalyko, kad „ai, va, tu mergaitė, tu vyresnė, tau reikia to, ir to, ir to, o va tavo brolis jaunesnis, todėl jam nereikia viso to“. Pas mus visada tai buvo vienodai.

Apklausėja: Labai gražus tėvų požiūris.

Dalyvė: Aha, laisvė – ji pas mus visada buvo su broliu. Visada, pavyzdžiui, išsilavinime, kur nors nuvažiuoti, kažką padaryti – visada aš buvau tiesiog pirmas žmogus, kuris tai darė, nes pagal amžių, kas logiška, aš vyresnė už [brolio vardas], aš vyresnė už savo brolių. Nes man 19 dabar, jam 17. Ir pirmą kartą, kai aš ramiai išvažiavau mokytis, pavyzdžiui, į tą patį užsienį, man buvo 16 metų. Ir, suprantama, [brolio vardas] tuo metu buvo 14, kas yra gana anksti. Todėl suprantama, kad laikotarpis, kai jį pradėjo išleisti, prasidėjo maždaug tame pačiame amžiuje, kaip ir man. Bet, tarkim, net dabar aš išvažiavau mokytis visiškai į kitą žemyną, aš ramiai išvažiuoju, pas mane nėra jokių laisvo laiko apribojimų, pasirinkime kur aš noriu važiuoti, pasirinkime ką aš noriu mokytis,

santykiuose kažkokiuose. Ir pas [brolio vardas], pas mano broį – tas pats. Iš esmės dabar, šiuo metu vyksta... pas jį yra pilna pasirinkimo laisvės teisė. Jis kiekvieną savaitę, periodiškai, savaitę–dvi aplikuoja į įvairias programas, važiuoja kažkur su tomis programomis. Tėvų požiūris į mūsų veiklą yra gana ramus. Todėl aš negaliu pasakyti, kad priimu kažkokius skirtumus. Skirtumai tiesiog mūsų interesuose. Bet laisvėje – lygiateisiai.

Apklausėja: Nuostabu. O gal galite prisiminti konkrečią situaciją, jei tokių buvo, kurioje teko rinktis tarp „namų taisyklių“ ir „Lietuvos aplinkos“ normų?

Dalyvė: Ne, greičiau atvirkščiai – žiūrėjau į tai kaip į tam tikrą papildymą. Nes aš visada buvau suinteresuota tuo, kad sužinočiau pas draugus jų kultūrą, jų tradicijas. Ir man visada buvo įdomu pasidalinti savomis kažkokiomis tradicijomis, vertybėmis ir išmokti pas kitus, papasakoti apie tai namuose, pasidalinti su tėvais. Ir todėl, na, aš nepasakyčiau, kad pas mane kada nors buvo konfliktas tarp šių vertybių – tų, kurių aš, pavyzdžiui, namuose mokiausi, ir tų, su kuriomis aš susidūriau, pavyzdžiui, tame pačiame universitete ar mano mokykloje. Ir tas pats ir tarp draugų. Tai visada man buvo įdomu – išmokti kažko ir išmokyti kitus. Dvipusiu būdu tai visada veikė.

Apklausėja: Koks tavo požiūris į santuoką? Ar tau būtų svarbu, kad tavo partneris būtų azerbaidžanietis? Kodėl?

Dalyvė: *Girl, I'm gonna skip this one. I really don't know the answer.* Aš nežinau, tiesą sakant, man... aš nežinau. Pas mane nebuvo kažkokių namų taisyklių ir Lietuvos aplinkos kažkokių normų. Man tiesą sakant sunku prisiminti dabar kokią nors situaciją. Man atrodo, net tokio ypač ir nebuvo, todėl tikriausiai aš tikriausiai *skipinsiu* šį klausimą. Ne, aš manau, kad kol žmogus yra išsilavinęs, pas jį yra tam tikri gyvenimo planai, tikslai, jis užsiėmęs savo karjera, užsiėmęs išsilavinimu, pas jį yra tam tikri tikslai, kurių jis siekia gyvenime, jis saviugda užsiima, jis mokosi, jis nestovi vietoje – tai man tada kaip ir nėra tokio *preference*, kad jis būtinai būtų azerbaidžanietis. Suprantama, kad pas mane yra kažkokie kultūriniai, taip sakant, prioritetai. Tai, pavyzdžiui, aš nenorėčiau, tarkim, kad mano partneris būtų iš, tarkim, Pakistano, iš Indijos ir t.t. Suprantama, pas mane yra kažkokie asmeniniai prioritetai. Bet kad būtinai būtų azerbaidžanietis – ne. Jei azerbaidžanietis – OK, jei tinka pagal visus šiuos parametrus, kuriuos aš išvardinau. Jei jis azerbaidžanietis, jei jis man kaip žmogus patinka – OK. Jei jis lietuvis – OK. Jei jis ten, aš nežinau, kitos kokios nors tautybės, bet prie viso to jis yra geras žmogus, kaip aš viską išvardinau, tai tada irgi OK. Nebūtina, kad jis būtų azerbaidžanietis.

Apklausėja: Kaip tavo šeimos ar bendruomenės požiūriai į partnerio pasirinkimą daro įtaką tavo pačios nuostatoms?

Dalyvė: Tikriausiai, kai augi šiaip ar taip tokioje kultūroje, kur iš esmės, pavyzdžiui, tavo tėvai abu yra azerbaidžaniečiai, ir, pavyzdžiui, kai lankaisi kažkokiuose renginiuose, kur būtent kaip tik azerbaidžanietiški, tai matai dažniausiai sąjungą vyro ir merginos – taip pat azerbaidžaniečiai. Tai šiaip ar taip kažkoks toks, sakykim, įspūdis susidaro, kad galbūt tau taip pat reikėtų rasti azerbaidžanietį, nes taip nulemta. Bet dėl to, kad pas mane gana, sakykim taip, šiuolaikiški požiūriai, kaip ir pas mano tėvus, tai aš žiūriu į tai gana paprasčiau, negu, pavyzdžiui, kokia nors ten grynai azerbaidžanietiška šeima, kuri laikosi tik azerbaidžanietiškų tradicijų ir kuri mano, kad pas merginą būtinai turi būti jaunas žmogus azerbaidžanietis. Aš manau, kad aš žiūriu į tai šiek tiek paprasčiau. Ir aš manau, kad mano šeimos požiūriai, labiau tokio *modern* požiūriai, jie kaip tik ir padeda man tame, kad aš nesijausčiau įpareigota rasti sau būsimą partnerį, kuris būtinai būtų azerbaidžanietis. Galbūt kažkur sielos gelmėse jie galbūt norėtų, arba matytų mane būtent su azerbaidžaniečiu. Bet jiems svarbiau, kad žmogus būtų sveikas, protingas, išsilavinęs, su planais ir tikslais gyvenimui, ir žinotų, ko jis nori iš šio gyvenimo, ir būtų tiesiog geru žmogumi jų dukrai. Taip kad aš nemanau, kad pas mane kažkaip stipriai per mano gyvenimą keitėsi iš esmės požiūriai į šį klausimą. Nes, kaip jau sakiau, aš gimiau, kaip ir, ir augau visą gyvenimą, sakykim taip, po viena įtaka, po vienomis, nežinau, sakykim taip, taisyklėmis.

Apklausėja: Kokie yra tavo ateities planai, susiję su mokslu ir karjera? Ar manote, kad Lietuvoje turite visas galimybes šiuos planus įgyvendinti? Ar jaučiate, kad tavo kilmė turi tam įtakos?

Dalyvė: Aš net nežinau, sunku atsakyti tikriausiai, nes visada norisi kažko daugiau, kažko geresnio. Suprantama tai, kad aš labai, kaip ir, myliu Lietuvą. Ji man davė didelį postūmį – tai ta šalis, kurios dėka aš galėjau išsiveržti į priekį ir galėjau kažkur išvažiuoti, ir galėjau kažkur išvažiuoti mokytis į užsienį trečią kartą. Ir aš labai jai už tai dėkinga. Aš labai norėčiau iš esmės pratęsti, sakykim taip, savo karjerą kažkur užsienyje, bet tuo pačiu, galbūt, dirbti kurį laiką Lietuvai. Nes šiaip ar taip, sakykim taip, atiduoti duoklę už tai, kad ši šalis man sugebėjo duoti tokį postūmį. Galbūt nebūtinai dirbti *Lietuvoje*. Bet padėti kokiai nors lietuviškai kompanijai, arba investuoti į kokią nors Lietuvos bendruomenę. Taip pat galbūt atnešti kokių nors *donations*. Bet iš esmės, šiuo metu, tai pabaigti universitetą. Ir iš esmės, aš manau, kad laikui bėgant pavyks rasti kažkokias stažuotes ir jau pilnavertiškai dirbti.

Apklausėja: Ar manote, kad Lietuvoje turite visas galimybes? Ar jaučiate kilmės įtaką?

Dalyvė: Aš manau, kad vienareikšmiškai, nes Lietuva šiaip ar taip yra Europos šalis, ir net jei jau visai užsinorės, bus galima išvažiuoti į kokią kitą Europos šalį. Bet šiaip ar taip Lietuva laikoma jau *developed country*, pas ją gana daug galimybių. Tiesiog, turbūt kodėl žmonės mano, kad čia mažai

galimybių ir išvažiuoja – nes jie nėra suinteresuoti tuo, kad atliktų kokį nors *research*. Dėl to, kad Lietuva sąlyginai, sakykim taip, maža, tai ir, kaip ir, rasti kažkokių dalykus gana sunkiau. Tiesiog reikia laiko ir reikia mokėti ieškoti to, ko tu nori. Aš manau, kad Lietuvoje yra absoliučiai visi, sakykim taip, šansai, visos galimybės tam, kad rastum tai, kuo tu nori užsiimti. Tiesiog, tikriausiai, ne tokiam kiekyje, pavyzdžiui, kaip toje pačioje, pavyzdžiui, Amerikoje, kur, pavyzdžiui, nežinau... Tai, kuo tu galbūt nori užsiimti, yra ten tūkstančiuose kompanijų, tuo tarpu kai Lietuvoje yra tik, tarkim, 100 kompanijų, kurios būtent užsiima tuo, kuo tu suinteresuotas.

Apklausėja: Ar kada nors susidūrėte su situacija, kai dėl tavo kilmės į Jus buvo žiūrima kitaip – tiek teigiamai, tiek neigiamai?

Dalyvė: Nežinau. Gana sunku pasakyti, nes tikriausiai vienintelis neigiamas, kuris pas mane buvo, tokia situacija... Dėl to, kad aš tikriausiai tamsi, sakykim taip, *I'm not white*, aš ne baltuolė, tai pas mane tikriausiai vieną ar du kartus buvo, kai aš maža buvau, visai labai smulki. Tipo, vieną kartą, kai aš buvau gana... na, gal penktoje, šeštoje klasėje, mane kažkoks vyresniokas pavadino tipo čigone. Bet aš tiesiog pažiūrėjau į jį, tipo, nes aš supratau, kad kaip ir, nu, *it's his problem*. Nes jis gana buvo problematiškas žmogus mokykloje, todėl, kaip ir, man buvo nusispjaut. Antrą kartą, tikriausiai, tas pats mane tada pavadino, aš buvau jau vyresnė, man atrodo, man buvo 16 metų. Ir viena maža mergaitė tiesiog pasakė, kad tu labai panaši tipo į čigonę. Ir aš jai tiesiog ramiai paaiškinau, kaip ir, tai nebuvo tokiam negatyviame tone, kad ji mane pavadino... ir kad „va, tu čigonė“, viskas tokio. Ji pasakė: „Tu vat panaši“, taip? Nes mažas vaikas, kuriam, matyt, tėvai sudėliojo kažkokį stereotipinį, sakykim taip, matymą to, kaip turi atrodyti čigonė. Ir aš supratau, kad aš ja ir nesu, ir todėl kaip ir... sugebėjau ramiai paaiškinti ir išmokyti žmogų tam, kad iš tikrųjų ne. Ir kaip ir... iš esmės gana ramiai.

Apklausėja: Kaip vertinate azerbaidžaniečių bendruomenę Lietuvoje – ar ji stipri, ar labiau fragmentuota?

Dalyvė: Manau, kad ji gana stipri. Matau, kaip mama renkasi su kitomis moterimis. Ypač kai vyksta renginiai ambasadoje ar *charity bazaar*, kuriose aš ir mano brolis savanoriavome. Man tai įdomu, aš įsitraukusi.

Apklausėja: Ar manote, kad priklausymas šiai bendruomenei gali padėti arba galbūt padėjo siekti asmeninių ar profesinių tikslų?

Dalyvė: Manau, kad taip, bendruomenė yra, ji egzistuoja ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse. Pavyzdžiui, Amerikoje turėjau galimybę susipažinti su azerbaidžaniečiais, kurie ten sukūrė

bendruomenę. Tai geras *networking*, žmonės gali patarti, padėti. Net ir Lietuvoje bendruomenėje yra žmonių iš įvairių sferų, todėl galima prieiti, pasikalbėti ir gauti patarimą asmeniniais ar profesiniais tikslais.

Apklausėja: Palyginti su savo tėvais, kaip manai, ar tavo gyvenimas Lietuvoje yra lengvesnis ar sunkesnis?

Dalyvė: Aš manau, kad tikrai lengvesnis. Aš manau, kad yra labai daug aspektų, ir sakyčiau, laiko aspektas yra: kai jie atvyko, tikrai buvo daug mažiau užsieniečių Lietuvoje ir jie buvo mažiau priimtini, ir vizos, ne vizos, leidimų gyventi gavimas ten tikrai toliau... daug sudėtingiau buvo gauti, visokių testus reikėjo laikyti, ko, aš suprantu, dabar yra mažesni reikalavimai. Tai iš tos pusės tikrai anksčiau buvo sudėtingiau. O pavyzdžiui, jeigu man asmeniškai, tai vis tiek aš esu gimęs čia, užaugęs čia, visiškai lietuviška atmosfera, jau užaugusi pagrinde.

Apklausėja: O kokių skirtumų pastebite tarp pirmosios ir antrosios kartos galimybių?

Dalyvė: Gal karjeros prasme: pavyzdžiui, jeigu ateini iš Azerbaidžano, jau tu ten turėjai kvalifikacijas, o čia galbūt ne visada jos galios, tau reikia iš naujo pradėti. Arba yra kalbos riba, kad, na, jau... na, tau reikia mokintis lietuvių, o čia jau greičiausiai, jeigu užaugai, tai daug lengviau yra išmokti. Nu, priklauso, aišku, nuo amžiaus vėlgi.

7 DALYVĖ

Apklausėja: Koks yra jūsų amžius?

Dalyvė: 26.

Apklausėja: Koks jūsų išsilavinimas?

Dalyvė: Magistras.

Apklausėja: Kokia jūsų šeiminė padėtis?

Dalyvė: Esu ištekęjusi.

Apklausėja: Kuo šiuo metu užsiimate? Dirbate, studijuojate?

Dalyvė: Kol kas tik dirbu. Studijuot kaip ir neplanuoju daugiau nieko, užtenka man magistro [juokiasi].

Apklausėja: Kaip vertinate savo azerbaidžaniečių kalbos mokėjimą?

Dalyvė: Sakyčiau, visai neblogai, bet labai dažnai panaudoju rusiškų žodžių, kai nemoku paaiškinti tam tikrų sąvokų. Ir, pavyzdžiui, jeigu reiktų skaityti knygą azerbaidžanietišką, tai tikrai būtų labai sunku, negalėčiau apsieiti be žodyno ir nepasidomėt, kas ką reiškia, nes akademinės kalbos visiškai, nu negaliu sakyti, kad visiškai, bet nesuprantu didžiosios dalies. Tai bet ta kasdieniška kalba, tai sakyčiau, gan gerai.

Apklausėja: Kokia kalba dažniausiai bendraujate namuose su tėvais? Su draugais?

Dalyvė: Jo, su tėvais tai vien azeriškai. O su draugais tai labai įvairiai, nes turiu įvairių draugų ir tai visom kalbom realiai tenka panaudoti: tiek lietuvių, tiek rusų, tiek azerų. Tai, bet dažniausiai, sakyčiau, lietuviškai.

Apklausėja: Kiek jums svarbu išlaikyti azerbaidžanietišką tapatybę ir tradicijas?

Dalyvė: Anksčiau buvo labai svarbu, bet ta svarba buvo labiau dėl to, nes tėvai visą gyvenimą kaldavo, kad tai yra svarbiausias dalykas apie gyvenimą, bet laikui bėgant nusprendžiau, kad aš galiu rinktis, kurias aš būtent noriu išsaugoti, o kurių noriu atsisakyti. Tai taip sakyčiau – per vidurį.

Apklausėja: Kokiais būdais jūs stengiatės arba nesistengiate jas išlaikyti savo kasdieniame gyvenime?

Dalyvė: Nu tai, pavyzdžiui, su kalba, tai yra tas, kad aš labai stengiuos tikrai kalbėti azerbaidžanietišškai kiek įmanoma daugiau, stengiuos vengti kiek išeina daugiau rusiškų sąvokų, rusiškų žodžių, frazių. Ir domiuosi, stengiuos žiūrėti daugiau azerbaidžanietiškų filmų, muziką klausyti ir panašiai, sekti žinias bent jau. Ir domėtis šventėmis apskritai, kokią jos reikšmę turi mūsų kultūrai ir mūsų šaliai. Tai sakyčiau taip.

Apklausėja: Kiek jums svarbu būti integruotai į Lietuvos visuomenę?

Dalyvė: Kai buvau paauglystėj, kai buvau... nu, ta prasme, kai buvau mokykloje, tai čia buvo man svarbiausias dalykas gyvenime. Sakyčiau, visais būdais stengdavausi integruotis, kad tik būčiau viena kartu su lietuviais, kad būčiau vos ne laikoma lietuve. Bet dabar man visiškai nesvarbu, nes mano nuomone, aš padariau viską, ką aš galėjau, kad pritapčiau, kad mane priimtų, bet tiesiog beaugant tu suvoki, kad, nu kad ir ką tu darysi, tavęs niekas niekada lygiavertiškai nepriims kaip kitų europiečių, kaip kitų baltaodžių. Todėl *at some point* nustojau stengtis ir aš šiaip sutinku, kad

yra svarbu integruotis, bet man asmeniškai aš tiesiog nustojau stengtis ir, jeigu jaučiuos nepriimta, nu man tai nebėra jau pasaulio pabaiga.

Apklausėja: Kaip jūs suprantate integraciją? Kokiais konkrečiais atvejais jautėtės labiau integruota, o kada mažiau?

Dalyvė: Kaip suprantu integraciją... Nu tai ir kai, nežinau, kai kalbi vietine kalba, žmonių kultūrą gerbi, tradicijas, nežinau, bandai suprasti jų kultūrą, net jeigu jinau tau nėra artima. Tai ką aš ir bandžiau visą laiką daryti. Ir... o kuriuose labiausiai... Kada konkrečiai labiau integruota jaučiuosi, tai... Nežinau, aš spėju, kai... kai tarkim sutinku kitų imigrantų, kurie, sakykim, nemoka lietuvių kalbos, kurie galbūt ką tik atvažiavo, kurie, nežinau, kuriems sunkiau sekasi negu man, arba negu kitiems imigrantams, mano pažįstamiems. Ir matau, kad aš, pavyzdžiui, ir lietuvių mokyklą esu baigus, tiek bakalaurą, tiek magistrą Lietuvoj esu baigus. Ir kažkaip tokiais atvejais aš jaučiuosi, kad aš esu labiau Lietuvos dalis negu kad visi kiti atvykę. O kada mažiau jaučiuosi, tai kai kalbam apie Lietuvos politiką. Ne dėl to, kad aš ja nesidomiu, bet man paprasčiausiai jinau nerūpi. Ir, bet čia nieko asmeniškai Lietuvai, aš manau, čia pagrinde dėl to, nes aš šiaip savęs ateity nematau Lietuvoj. Ir kai žmonės kalba apie tai, kas vyksta Lietuvoj, aš bandau apsimesti, kad man rūpi, nors nuoširdžiai pasakius, aš išvis apie tai negalvoju.

Apklausėja: Ką jums reiškia jūsų azerbaidžanietiška kilmė? Kokiose situacijose labiausiai ją išgyvenate ar parodote?

Dalyvė: Tai ką jinau man reiškia? Nu tai vis tiek yra dalis manęs, mano pavardė azerbaidžanietiška, mano tėvai azerbaidžaniečiai, aš kalbu azerbaidžaniečių kalba. Tai visada turės man labai stiprią reikšmę. Ir nu tai vis tiek yra mano tapatybės, kultūrinės tapatybės dalis, kurią aš vis tiek bandysiu išsaugoti visada, net jeigu nesutinku su daugybe dalykų, kas liečia mūsų kultūrą. Kada ją labiausiai išgyvenu, tai spėju, kai, pavyzdžiui, studijuodavau ir būdavau vienintelė azerė klasėje. Kai, nežinau, esu darbe, nu va pavyzdžiui, mūsų įmonėj ne tik kad aš esu vienintelė azerė, bet apskritai esu vienintelė kitatautė pas mus darbe. Tai tokiais momentais aš ypač jaučiu, kad nu aš aš išsiskiriu, aš kitokia. Ir aišku, tas išsiskyrimo jausmas ne visą laiką būna malonus. Nėra taip, kad visą laiką džiaugiuosi, kad esu kitokia ir panašiai. Tai gal labiausiai spėju tada, kai esu vien tarp lietuvių, tada ją labiausiai išgyvenu. Ir kartais norisi visiem parodyti, kad kaip ir noriu iš vienos pusės, kad mane priimtų ir laikytų lygia, bet kaip ir nenoriu, kad mane tapatintų su savim ir galvotų, kad mes visi vienodi. Nes noriu parodyti, kad aš turiu šiek tiek kitokių įsitikinimų, mano kultūra kitokia, mano tradicijos kitokios, mano tikėjimas visų pirma kitoks. Tai jo.

Apklausėja: Ar ši azerbaidžanietiškos kilmės reikšmė keitėsi laikui bėgant? Pavyzdžiui, nuo vaikystės iki dabar?

Dalyvė: Tikrai keitėsi. Anksčiau tiesiog, kadangi mokykloj patyriau labai daug diskriminacijos dėl to, kas esu, aš labai išvis stengiausi vengti savo tos kilmės ir tiesiog žiauriai norėjau būti tokia pati kaip visi lietuviai, nes visą laiką atrodė, kad taip yra tiesiog paprasčiau gyventi. Taip daugiau šansų, kad tave priims, daugiau šansų, kad su tavim gražiu elgsis, daugiau šansų, kad nustos tyčiotis iš tavęs. Bet laikui bėgant tiesiog tu matai, kad nu ne, kilmė nelabai turi tam reikšmės. Ir tiksliau, kilmės vengimas nelabai turi reikšmės tam, nes kad ir kiek tu, kad ir ką tu darysi, nu niekada tu nebūsi priimta. Todėl laikui bėgant tas kilmės jausmas, jis sustiprėjo man kaip tik, kad aš pradėjau labiau domėtis tuo, kas esu, iš kur aš kilus, apie savo šalies istoriją, aš norėjau daugiau suprast ir žinot. Nes tas žinojimas ir tas bandymas priartėti prie savo kultūros ir padėdavo priartėti labiau prie tėvų, ir netgi tėvus gal labiau suprasti tose vietose, kur mes visą laiką nesutardavom.

Apklausėja: Suprantu. Kas sudaro didžiąją dalį jūsų draugų rato?

Dalyvė: Tai pagrinde, sakyčiau, lietuviai. Tai mano vyras visų pirma yra lietuvis, mano geriausias draugas yra lietuvis, mano bendradarbiai lietuviai, su kuriais aš gerai sutariu. Ir mano geriausia draugė ir pora draugų yra kitataučiai ten – azerai, rusai ir t.t.

Apklausėja: Kokį poveikį jūsų draugų ratas turi jūsų tapatybės suvokimui? Ar pastebite skirtumų, kaip su skirtingų tautybių draugais kalbatės apie kultūrą, tradicijas, moters vaidmenį?

Dalyvė: Jo, tikrai pastebiu, kad, nu pavyzdžiui, vat ypač kas liečia moterį, tai visą laiką su lietuviais kalbant jaučiasi, kad nu jie moterį stengiasi... Gal ne visi, tikrai labai daug yra konservatyvių žmonių iki šiol, bet jie vis tiek stengiasi eiti į tą pusę, kad moteris būtų lygi... Nu ta prasme, kad būtų lygybė tarp moters ir vyro. Tai tokius dalykus pastebiu. Ką aš ne visai jaučiu pas mus šalyje, mūsų kultūroj, ir mes visą laiką apie tai su azerėm draugėm kalbamės, kad nuolatos pas mus yra diskriminacija, nelygybė ir ir ir va tokie dalykai. O kaip tai veikia mano tapatybę, tai nežinau, galbūt teigiamai, nes gaunu tiesiog gaunu visokios informacijos. Visi mano draugai ganėtinai liberalūs žmonės ir tai galbūt nepaisant kilmės, tai man tai nedaro kažkokios blogos įtakos, man kaip tik verčia mane gerai jaustis, kad nu mes visi galų gale panašiai mąstom, mūsų požiūriai į gyvenimą panašūs ir net jeigu mūsų kultūros tradicijos skiriasi. Nes tikrai gaunu supratingumo ir iš savo lietuvių draugų, ir iš rusų, ir taip toliau. Tačiau, yra dalykų, kurių dažnai vengiu savo draugams pasakot. Pavyzdžiui, pamatau naujienuose apie visokias jaunas Azerbaidžane, arba pranešimą apie nužudytą moterį, o nužudymo priežastys dažniausiai būna vienodos: nepritejo pakankamai druskos į maistą, *stood up against her mother in law*, telefonu susirašinėjo su neaiškiais vyrais. Dėl to

moterys būna nužudytos savo vyrų. Ir čia ne *honor killing*, čia paprasčiausiai *killing*. Jie tai daro, nes gali. Arba pamatai, kad kol vyksta Karabache karas ir miršta šimtai nepasiturinčių jaunų vaikinių per prievartą ištempti į karo lauką, Alijevo sūnelis plaukia jachta Dubajuje. Ir kaskart meldžiuos, kad mano lietuviai draugai nematytų šių vaizdų, nes jaučiuos tarsi aš pritarčiau tam. Bijočiau, kad jie galvos, kad man tai normalu ir tai dalis mano kultūros.

Apklausėja: O apie politiką nekalbate su draugais?

Dalyvė: Kalbame, tik aš vengiu šnekėti apie Azerbaidžaną. Kažkada vienas kolega palygino Azerbaidžaną su Izraeliu. Nepratariau nė žodžio iš gėdos.

Apklausėja: Oh. Aš irgi internete dažnai matau kaip mus koreliuoja su Izraeliu.... Ar kada nors jautėtės esanti tarp dviejų kultūrų? Jei taip, kaip pasireiškia šis jausmas kasdienybėje? Pavyzdžiui, šeimoje, darbe, studijose, santykiuose su draugais?

Dalyvė: Jo, tai visą laiką čia yra, man atrodo, kiekvieno, kiekvieno imigranto dilema, nu, nepriklausomai nuo to, kokios tautybės esi. Nes negaliu sakyt, kad aš labai pritampu lietuvių kultūrai, nes jinau nėra man artima. Bet ir negaliu sakyt, kad azerų kultūra man artima, nes aš neaugau tenai, aš nebuvo tenai ir draugai azerai [gyvenantys Lietuvoje], kuriuos turiu, jie augo tokiom pačiom aplinkybėm kaip aš augau. Aš labiau galiu jausti artimumo azerams, kurie augo Lietuvoj, ar arba apskritai Europoj, bet ne tiems, kurie augo Azerbaidžane, nes yra tarp mūsų visų akivaizdus skirtumas. Ir tas skirtumas nebūtinai reiškia, kad jie yra blogi ar jie neišsivystę ir atsilikę – ne, tiesiog mes skirtingai matom pasaulį, mes skirtingai jaučiam galbūt dalykus. Ir netgi kas liečia politiką, mūsų mintys labai skiriasi, vat ypač kalbant ten apie, pavyzdžiui, Rusiją ir Ukrainą, nu tai irgi labai daug, nu skirtingų nuomonių, labai daug pas mus žmonių, kurie nu vis tiek rusiškai kasdieniškai kalba ir panašiai. Kas man nu ne visai yra priimtina ir dėl tokių dalykų aš tokios vat, nu politinės priežastys realiai kartais labai atstumia nuo savo... ta prasme, padidina tą jausmą nepriklausomumo nuo savo šalies. Tai dėl to negaliu pritapt, nei prie vienos pusės, nei prie kitos, ir dėl to nuolatos lieki tarp... tiesiog vidury, pusiaukelėj.

Apklausėja: Ar šis tarp dviejų kultūrų jausmas jums labiau atrodo kaip iššūkis ar kaip privalumas?

Dalyvė: Tikrai kaip iššūkis. Privalumas tai gal labiau tik iš tos pusės, kad kadangi atsidūriau tarp dviejų kultūrų, tai aš automatiškai ir moku daugiau kalbų, pavyzdžiui, ir daugiau pasaulio galbūt pamačiau, kad pamačiau ir tą europietišką gyvenimą, ir tuo pačiu matau iš arti, nu, bent jau kai keliaudavau į Azerbaidžaną, stengiuos kiekvienais metais keliaut, tai pamatau ir Europos, ir pamatau tuo pačiu to kaukazietiško gyvenimo, to azerbaidžanietiško gyvenimo. Tai gal čia tiktais

privalumai, bet labiau vis tiek iššūkis, nes nu tu niekad tiesiog nerandi savo vietos šitam gyvenime ir visą laiką atrodo, kad ai, noriu pabėgti iš šitos vietos, iš Lietuvos ir, bet tada nežinai, kur bėgt, nes žinai, kad išsikraustymas į užsienį jis nesumažins to, savo tapatybės nežinojimo jausmo.

Apklausėja: Kaip jūsų tėvai ir giminaičiai apibūdintų, kokia turėtų būti gera azerbaidžanietė moteris?

Dalyvė: Nu tai visų pirma, jina turėtų tylėti, jina turėtų gerbti suaugusius, net jeigu suaugę jos visiškai negerbia. Jina turėtų būtinai ištekti. Ir būtinai ištekti tik už azero, tam, kad galėtų tęsti tradicijas ir ir ir tą, kaip gi, ir ir kultūros dalykus visus. Ir jina būtinai turi rengtis padoriai, jina turi nekalbėti garsiai, jina turi nežiūrėti vaikinams į akis, jina turi nesantykiauti iki santuokos ir ir ir nu toks labai toks konservatyvus, tipinis požiūris. Su kuriuo aš visiškai nesutinku. Nu ta prasme, aš esu visiškai priešingybė to. Ir galbūt tai atsirado iš to, kad nu kai tau visą gyvenimą *pushina* savo *agenda*, kai tu žinai, kad iš tavęs tokie lūkesčiai, tu tiesiog nu tu stengiesi kaip tik nebūti tuo, kuo jie tikisi iš tavęs.

Apklausėja: Tai kaip suprantu, nesutinkate su šiuo apibūdinimu. Kaip jūsų pačios supratimas apie gerą moterį skiriasi nuo šeimos požiūrio?

Dalyvė: Aš tiesiog manau, kad nėra geros moters, yra geras žmogus ir viskas. Gera moteris visų pirma jina turi būti gera sau. Jina turi nebijoti pasipriešinti prieš savo šeimą visų pirma. Ką aš būtent padariau. Ir jo, galbūt tai sugadino santykius su šeima, bet galų gale, nu tėvai visą laiką atleis, jie niekur nedings. Tai aš labai visą laiką gerbiu ir ir tikrai daug pagarbos turiu moterims, kurios... nu ta prasme, kurios sugeba pasipriešinti nusistovėjusiems a lūkesčiams, tradicijoms, kultūrai, jeigu jos nejaučia jokio ryšio su ta kultūra visų pirma. Ir moteris, kuri, kuri gali būti savarankiška, kuriai, nu ta prasme, kurios gyvenimas galbūt nepriklauso visiškai nuo vyro. Ir aš neturiu omeny, kad moterys, kurios ten, nežinau, priklauso nuo vyro, yra apgailėtinos. Ne, nebūtinai, yra tikrai tokių, kurios nuoširdžiai nori šeimų ir su tuo viskas gerai, aš nematau nieko blogo su noru kurti šeimą ir noru turėti tą tradicinį gyvenimą, jeigu tai yra pačios moters pasirinkimas. Tai man visų pirma svarbiausia, kad moteris turėtų galimybę rinktis pati, ir jeigu jina renkasi pati, man jau jina yra gera moteris.

Apklausėja: Ar jūsų šeimoje lūkesčiai jums, kaip merginai/moteriai, skiriasi nuo lūkesčių jūsų broliams, jei turite, ar kitiems vaikinams giminėje?

Dalyvė: Oi, labai skiriasi. Tai kai buvau jaunesnė... Nu ta prasme, kai buvau paauglė, mokykloj ką tik baigus mokyklą, tai jo, mano brolis galėjo daryt ką jis nori, nepaisant to, kad jisai buvo

jaunesnis, nes, pavyzdžiui, mano brolis tikrai turėjo daug daugiau laisvės. Ir kai aš, pavyzdžiui, bandydavau su tėvais kalbėtis apie tai ir visą laiką paklausdavau „kodėl?“ – nu tiesiog paaiškinkit ir duokit man gerą priežastį, kodėl tam tikrus dalykus jisai gali daryt, o aš negaliu. Tai atsakymas būdavo visada vienas ir tas pats: kad jisai yra vaikinai, o aš esu mergina. Ir nėra daugiau jokių kalbų, negali būt jokių daugiau ginčų, diskusijų, ir tuo visą laiką baigdavosi visi mūsų ginčai. Nes tai būdavo vienintelis, vienintelis tėvų pasiteisinimas, kodėl jis nusipelno daugiau laisvės ir kodėl jam viskas galima. Tai mano pagrindinis nusikaltimas gyvenime tas, kad aš gimiau moterimi.

Apklausa: Ar jūs šiuos skirtumus priimate, bandote derinti, ar jiems prieštaraujate?

Dalyvė: Nu tai kol augau, tai priėmiau, visiškai priėmiau, nes tuo metu nelabai... aš esu kilus iš kito miesto, tai tuo metu tiesiog nežinojau, kaip galima geriau. Tėvai sakydavo, kad tokia turi būt azerbaidžanietė mergina ir aš priimdavau, kad taip turi būti. Aš net nesistengdavau tam priešintis. Nes visą laiką tiesiog lygindavo mane su blogom merginom, o tos blogos merginos tai dažniausiai buvo tos, kurios turi vaikus, nežinau, geria, rūko ir ir ir tą, kaip gi, rengiasi kaip nori, išvažiuoja vienos į užsienį, prieštarauja tėvams, ginčijasi su tėvais. Ir galvodavau, kad, nu gerai, mano tėvai žino, ta prasme, jie teisūs, jie yra mano tėvai, nes man tiesiog buvo įkaltas tas toks kultūrinis dalykas, kad suaugę visada teisūs. Nu gal čia nebūtinai kultūrinis, bet tai visą laiką tiesiog pas mus turi būt pagarba suaugusiam, nesvarbu, jis teisingas ar ne, o ypač jeigu tai yra tavo tėvai – tai tėvų žodis paskutinis ir kitaip negali būti. Tai kaip ir neturėjau pasirinkimo, ir tuo labiau, kad nu mokykloj mokiausi, neturėjau darbo, tai kažkaip kai tu neturi pinigų, nu nelabai ir turi pasitikėjimo savimi ir tu nelabai turi galimybių priešintis, nes nu, priešinkis tu kiek nori, ką tu darysi – jie tau neleidžia kažko daryt ir viskas. Tai nu tu nepabėgsi iš namų, nes jeigu tu pabėgsi, tai kur tu bėgsi, su kokiais pinigais? Tai dėl to tekdavo paklusti ir tikrai būdavo labai, labai sunku ir tai labai daug komplikacijų sukūrė tiek kuriant draugystes, tiek... Nu vaikinai tai bandydavau visą laiką vengti, nes tiesiog turėjau nenormalią baimę, kad nu, jeigu va sužinos, tai mane išsiųs į Azerbaidžaną ir turėsiu gyventi ten pas senelius. Tai dėl šitų priežasčių visą laiką vengiau šitų dalykų ir su ir draugystės tada visą laiką labai nepastovios būdavo. Keisdavosi labai dažnai draugai, nes tiesiog kai tik sužinodavo apie mano kultūrą ir tradicijas, nu niekas nenorėdavo tiesiog bendrauti, nes kam bendrauti su žmogumi, kuris negali būt lauke po šešių valandų vakaro? Kuris negali nakvoti pas draugės, nepaisant to, kad pas draugės nėra jokių vaikinų ir panašiai. Nu, dėl, tai jo, labai labai daug komplikacijų sukūrė, bet kai jau susiradau darbą, kai jau užaugau ir atsikrausčiau į Vilnių, susipažinau su kitom azerėm. Ir supratau, kad aš gyvenau visiškai sklydžiai ir labai daug nežinojau, kad daug kam yra taip, kaip man, bet dauguma merginų, jos nebijo ir jos pasipriešina. Tai aš pradėjau daryt tą patį. Nes supratau, kad visa ta iliuzija, kurią tėvai man sukūrė apie Azerbaidžano moteris, kad „oi, azerbaidžanė merginos taip nesieltgia“, jos ten ne tokios kaip lietuvės ir panašiai.

Nu, visa ta iliuzija buvo sugadinta, nes sutikau azeros moteris ir pamačiau, kad nu ne, žmonės prieštarauja tėvams, jos turi teisę rinktis, kaip jos nori gyventi, kaip jos nori rengtis, su kuo jos nori susitikinėti. Tai aš irgi pradėjau prieštaraut. Ir tai labai sugadino santykius ir su tėvais, žinoma, bet vat čia finansiniai dalykai liečia, kad kai jau turi pinigų, jautiesi tikrai drąsiau kažką daryti, nes blogiausiu atveju, net jeigu jie tave išvays iš namų, ko jie šiaip niekada tikrai nedarytų, bet net jeigu jie tai darytų, tai tikrai nebūtų problema, nes jeigu turi pinigų ir santaupų, gali išsikraustyti ir gyventi viena.

Apklausėja: O kalbant apie vertybes, ar jautėte konfliktą tarp vertybių, kurių mokė namuose, ir tų, su kuriomis susidūrėte Lietuvos mokykloje, universitete ar draugų rate?

Dalyvė: Jo, tai čia jau minėjau labai daug apie mokyklą, tai labai daug jaučiau tokių konfliktų. Ir atsimenu vaikystėj netgi kartais pati bandydavau savo draugams įrodyti vertybes, kurias išmokė tėvai, nes tiesiog geriau nežinojau, aš kitaip nežinojau ir man atrodė, kad tai yra teisinga. Ir tai tiesiog sukurdamo konfliktą, nes giliai viduje žinojau, kad aš su tuo visiškai nesutinku, bet kažkaip vis tiek bandydavau įrodyti, kad ne, mano tėvai kaip ir teisūs. Nes nu tiesiog pripažinkim, nu nėra ir smagu pakišti tėvus po padangom ir sakyti, kad mano tėvai blogi ir jie atsilikę ar dar kažką. Tai tiesiog jau tam, kad užgint savo tėvus, apsimesdavai, kad ir tu pati pritari viskam.

Apklausėja: Gal galite prisiminti konkrečią situaciją, kurioje teko rinktis tarp namų taisyklių ir Lietuvos aplinkos normų? Kaip jautėtės ir kokią sprendimą priėmėte?

Dalyvė: Nu tai jo, tai čia va kaip ir sakiau, kadangi tikėjosi iš manęs tos geros moters azeriškos idealo, tai aš tiesiog pasirinkau būti visai ne idealu, aš pasirinkau būti visiškai priešingybė. Kas mano tėvams visiškai nepatiko. Bet nu tiesiog laikui bėgant, kad ir kokie santykiai dabar šalti, nėra taip, kad jie visiškai neegzistuojantys, nėra taip, kad aš netekau tėvų. Tai nėra ir laimėtojų iš tos pusės, nei aš laimėjau, nei jie laimėjo, bet bet aš bent jau pasipriešinau ir sugebėjau pasirinkti, ką aš noriu daryti. Tai aišku, dar nu svarbiausia tai ir tas, kad ir mano vyras visų pirma nėra azeras, kas mano tėvam visiškai nepatiko. Bet nu laikui bėgant susitaikė, nes suprato, kad nu aš nesiruošiu keisti savo nuomonės.

Apklausėja: Koks buvo jūsų požiūris į santuoką iki santuokos? Ar jums svarbu buvo kažkada, kad jūsų partneris būtų azerbaidžanietis? Kodėl?

Dalyvė: Aš šiaip visą laiką vėlgi, jaunesnė kai buvau, tai tiesiog tėvai sakydavo, kad nu vis tiek vieną dieną turėsiu ištekt už azero vyro. Tai turiu vat pasisaugot, turiu išlikti nekalta. Tai aš aš laikiausi visų šitų reikalavimų ir žiūrėjau į santuoką kaip į dalyką, kaip į būtinybę, kad kažkada man

reikės susituokti, aš privalėsiu tai daryt, noriu aš tai ar nenoriu. Bet kai užaugau, tai tiesiog labiau suvokt pradėjau apie tas dienas viską, apie tėvų išmokytus dalykus, tuos lūkesčius ir supratau, kaip aš stipriai nekenčiu santuokos. Kaip aš nenoriu susituokt ne tik kad su azeru, bet apskritai su niekuo. Ir mane bet kokia mintis apie santuoką verčia vėmti. Ir nepaisant to, kad esu susituokus, vis tiek jaučiuosi kartais, jaučiu kartais tą vidinį konfliktą, kad ir vis tiek priėjau prie to, ko mano tėvai tikėjosi. Nepaisant to, kad mano partneris nėra azerbaidžanietis, vis tiek kažkodėl ateina tos mintys, kad nu vat vis tiek priėjau prie santuokos. Bet kalbant dėl partnerio, tai irgi visai galvojau, kad nu jo, jis turės būt azeras, nes nu kitaip mano tėvai ir nepriims nei jo, nei manęs. Tai bet paskui laikui bėgant, tai labai pasikeitė šitas mąstymas ir tiesiog nusprendžiau, kad aš aš rinksiuos bet ką, kas tik nėra azeras. Man svarbiausia, kad jis nebūtų azeras, kad tik galėčiau tiesiog, kad neišpildyčiau tėvų lūkesčių.

Apklausėja: Įdomiai. Kokie jūsų ateities planai, susiję su mokslu ir karjera?

Dalyvė: Tai su karjera, tai nežinau, kol kas esu Lietuvoj. Bet tikrai labai norėčiau vieną dieną iš čia išsikraustyti. Ne dėl to, kad turiu kažką prieš Lietuvą ar lietuvius, bet tiesiog manau, kad norėčiau, kadangi neturėjau pasirinkimo, kur aš galiu gimti ir panašiai, ir gimimas Lietuvoj ne visai atnešė man daug džiaugsmo gyvenime, tai norėtusi šįkart pasirinkti savo gyvenamąją vietą ir duoti šansą kitą migracijai ir tiesiog pačiai patirti, ką reiškia būti imigrante. Galbūt ir išbandyti save kitoj valstybėj ir susirasti darbą. Galbūt kitoj Europos šaly arba gal išvis dar toliau norėčiau išvažiuoti.

Apklausėja: Ar kada nors susidūrėte su situacija, kai dėl jūsų kilmės į jus buvo žiūrima kitaip – tiek teigiamai, tiek neigiamai?

Dalyvė: Jo, tikrai, tikrai labai daug tokių situacijų buvo. Tai teigiamų dalykų labai daug buvo. Tai visų pirma dėl to, kad visą laiką ir darbe, ir universitete, visą laiką visi lietuviai labai teigiamai žiūrėdavo į tą faktą, kad nu aš varau, kalbu lietuviškai be jokio akcento, kad išmokau kalbą, kad ir kartais va ta kalba labai daug teigiamų požiūrių į mane atnešdavo iš kitų žmonių, iš lietuvių būtent. O kad neigiamai... Nu tai jo, irgi, nes visų pirma, tai vis tiek jie supranta, kad nu tai jeigu azerė, nu tai greičiausiai, kad musulmonė. Nu tai šiaip aš nesu labai jau ten tikinti, atsidavusi Dievui žmogus, bet bet aš vis tiek ganėtinai esu tikinti, turiu kažkokį tikėjimą, gal jis labiau toks savitas, ne tas tradicinis, bet jis yra. Ir dėl šios priežasties labai dažnai jaučiau, kad į mane kitaip žiūrima. Arba šiaip netgi dėl politinių priežasčių iškart nu aš kartais netgi vengdavau kažkam sakyt... Labai šiaip nekenčiu to klausimo, kai manęs klausia „iš kur tu esi?“, nes bijau, kad atsakysiu ir sulauksiu labai neigiamos reakcijos, prasidės vat tie visi komentarai, kad nu va pas jus diktatūra, nėra žodžio laisvės, jūs čia etniškai išvalėt armėnus, ten pas jus yra korumpuota valdžia ir taip toliau. Kas yra

šiai, nu, didelė tiesa, nu ta prasme, didžioji dalis yra visiškai tiesa, bet būtent dėl to ir yra nemalonu, nes paprasčiausiai yra gėda. Ir visą laiką jaučiu tą konfliktą vidinį, kad nes labai vat su azerem draugėm šnekam apie mūsų politiką šalies ir tarpusavy, tai mes visiškai pritariam, kad nu taip, visiškai korupcija, prezidentas yra visiškai diktatorius, kuris nežinia ką daro, bando vos ne tęsti savo kažkokią dinastiją. Bet bet, pavyzdžiui, jeigu kažkoks lietuvis ar kitatautis man kažką apie tai pasako, būtent tokius pačius komentarus, nu man toks nu nežinau, tokia automatinė reakcija, kad atrodo turiu ginti savo šalį. Nors nieko aš neprivalau ginti. Čia labiau gal toks, kad aš pati labai asmeniškai priimu ir jaučiu kažkokią ataką į savo tapatybę, nors aš neturiu nieko bendro su tuo, kas politinė prasme vyksta mūsų valstybėje. Tai vat iš neigiamos pusės tai tik dėl to, kad jo, yra buvę situacijų, kad dėl politinių priežasčių iš to, kur esu kilus, į mane žiūrėdavo neigiamai.

Apklausėja: Kaip tokios situacijos paveikė jūsų jausmą, kad esate priimta Lietuvos visuomenėje?

Dalyvė: Tai kaip priimdavo teigiamai, tai labai ir gerai jausdavausi, bet vat dėl tų neigiamų dalykų, tai nu visą laiką labai iškart toks... atstumo reakcija, tu visą laiką galvoji, kad nu, ypač dabar, vat kai situacijos su ukrainiečiais ir nu tu matai daug imigrantų atvykusių į Lietuvą, tiek ukrainiečių, tiek iš Sirijos ir iš visokių kitokių trečių pasaulio valstybių. Nu ir tu žinai, kad tavęs tai nenumės į tą pačią krūvą kartu su ukrainiečiais, nes visgi ukrainiečiai yra baltaodžiai, yra krikščionys. Tai jie yra, jie iškart buvo priimti atvirom rankom. Kam aš visiškai pritariu, jie ir turi būti priimti atvirom rankom. Bet tada aš pagalvoju apie savo tėvus, apie kitus imigrantus iš Sirijos, iš galbūt Afganistano ir nu tada pikta darosi. Nors čia ne ukrainiečių kaltė, kad jie buvo priimti atvirom rankom. Bet man asmeniškai pikta, nes aš tiesiog jaučiu, kad nei mano tėvai, nei aš, nei kiti trečio pasaulio valstybės gyventojai, niekada nebūsime priimti. Nesvarbu, ką mes darysim, net jeigu mes mokėsime mokėsim, jeigu mes išmoksim kalbą, jeigu mes dirbsime Lietuvoje ir ir gerbsime kultūrą ir tradicijas ir taip toliau. Nu tu žinai, kad nu ne, tai tai mes nebūsime priimti, taip, kaip buvo priimti kiti baltaodžiai imigrantai.

Apklausėja: Suprantu. Kaip vertinate azerbaidžaniečių bendruomenę Lietuvoje? Ar ji stipri, ar labiau fragmentuota?

Dalyvė: Oi, labai fragmentuota. Aš manau, kad dabar visi labai savo grupelėm, ten draugai, ten atvykę visokie studentai iš Azerbaidžano. Bet kai aš buvau jaunesnė, tai mūsų ambasada labai, labai stiprią bendruomenę mūsų sukūrė Azerbaidžane... ir ir labai daug švenčių turėdavom: ten Novruzą švėsdavom, net Naujuosius metus esam šventę... Tai jo, tai naujuosius švėsdavom, Novruzą švėsdavom, gimtadienius kažkieno. Nu labai daug visokių švenčių, kur tikrai jautėsi, kad mes labai stiprūs, bet kada galim vat bet kokio azero paprašyti pagalbos. Netgi būdavo taip, kad nežinau,

einam Vilniuj vaikštau su tėvais ir kažokie *random* azerai, kuriuos pirmą kartą gyvenime matom, bet kažkaip tu jauti, kad nu va, nu atpažįsti, kad nu šitas greičiausiai azeras. Ir aš matau, kaip mano tėvai tiesiog, nepažinodami žmogaus, pasisveikina su juo, net jeigu nesukuria dialogo, tai paprasčiausiai pasisveikina. Tai vien dėl tokių priežasčių atrodė, kad labai nu mes stipri bendruomenė esam. Bet laikui bėgant, nežinau, kas tam įtaką padarė, bet man atrodo tiesiog labai daug dramų, labai daug neteisingumo buvo tarp bendruomenės narių, atsirado, nežinau, kažkokia konkurencija, nes pradėjo daug kai kurių verslai vystytis, kai kurių griūti. Ir nežinau, vat atsirado kažkokia konkurencija ir tai sugadino labai daug draugysčių, man atrodo. Tada dar ambasada pati daug mažiau dalyvauja tame. Jinai, nu kadangi ambasadoriai pasikeitė, tai dabartinis ambasadorius, pavyzdžiui, jis visiškai nieko nedaro, apart to, kad nu švenčiam vieną kart per metus Nepriklausomybės dieną, į kurią yra kviečiami aukštuomenė, sakykim, ane. Tai čia aukštuomenė, tai tie azerai, kurie, sakykim, nežinau, ten daktarai, architektai, a... nu tiesiog žmonės, kurie turi aukštas profesijas. Bet sakykim, aš turiu aplinkoj savo pažįstamų, kurie a... nu pavyzdžiui, karo veteranai, ane, pirmojo Karabacho karo veteranai, kurie niekada nėra kviečiami. Nors nu jie, mano nuomone, yra daug svarbesni svečiai negu kažokie architektai, kurie nieko bendro neturi su Nepriklausomybės diena. Tai vat vieną tik šventę organizuoja per metus ir apart to nieko daugiau nedaro, tai manau dar tas ambasados neveikšnumas irgi labai prisideda prie to, kad nu mūsų bendruomenė kažkaip labai nusilpo ir aš nematau ateity, kad mes vėl galėtume būti ta stipri bendruomenė, nes visų pirma šiaip mūsų čia nėra daug.

Apklausėja: Ar dalyvaujate jos veikloje?

Dalyvė: Jo, nu tai anksčiau dalyvaudavau, bet jau dabar nu nelabai.

Apklausėja: Ar manote, kad priklausymas šiai bendruomenei gali padėti siekti asmeninių ar profesinių tikslų? Kodėl?

Dalyvė: Anksčiau galvojau, kad taip. A... nu bet laikui bėgant, nu matot, kadangi aš pati asmeniškai nelabai pažįstu žmonių, kurie galėtų man pavyzdžiui padėti siekti asmeninių tikslų. Man atrodo, kad man nėra taip sudėtinga pačiai siekti savarankiškai asmeninių tikslų vien dėl to, kad aš gimiau visų pirma čia, aš moku kalbą ir panašiai. Ir man dėl to nelabai reikia pagalbos, bet aš įsivaizduoju, kad nu jo, kad tai tikrai galėtų, nes čia pačiai yra asmeniškai buvę, kai gavau iš kitos azerės klausimą, kad gal aš ieškau netyčia darbo ir panašiai. Tai aš manau, kad tikrai gali.

Apklausėja: Palyginti su savo tėvais, kaip manote, ar jūsų gyvenimas Lietuvoje yra lengvesnis ar sunkesnis?

Dalyvė: Aš manau, tikrai, tikrai lengvesnis. Tai čia savaime aišku, tai nes visų pirma mano tėvai atvyko į valstybę, apie kurios kultūrą jie visiškai nepasidomėjo. Kas šiaip yra jų kaltė, bet bet nu vis tiek jie atvyko į šalį, kuri nieko bendro neturi su mūsų kultūra, nei religine prasme, nei kultūrine prasme, nei politine prasme. Nu jokio panašumo nėra nei tarp Azerbaidžano ir Lietuvos. Apart to, kad abi yra posovietinės valstybės. Bet apart šito tai nu jokių panašumų nėra. Tai dėl to jiems buvo sunku, nes kai jie atvyko, tai ir šiaip nedaug azerų buvo Lietuvoj. Ir ir nežinau, pradėti viską nuo nulio, nu įprastai bet kuriam imigrantui yra sunku. O aš vis tiek gimiau čia, tai automatiškai ir ta kalbą moku ir panašiai. Tai man tikrai paprasčiau, kai ir šiaip augau tarp lietuvių, tai daug nu mano ta vis tiek integracija jinai nu savaime gavosi.

Apklausėja: Kokių skirtumų pastebite tarp pirmosios ir antrosios kartos galimybių, pavyzdžiui, švietimo, darbo rinkoje, visuomenės priėmimo?

Dalyvė: Nu tai pavyzdžiui, paprasčiausiai švietime, kad... Arba darbo rinkoj, kad tarkim, nu aš vis tiek baigiau universitetą Lietuvoj, tai mano diplomai yra galiojantis, žinoma. Bet sakykim mano tėvų arba kitų daugumos azerų, kurie ten gavo diplomus sovietiniais laikais, kai kurių net negalioja tie diplomai. Tai iš esmės tu skaitaisi vos ne neišsilavinęs žmogus. Ir o visuomenės priėmimo, tai nu jo, tai visų pirma tas kalbos barjeras, tas, kad nu jų požiūriai kitokie į gyvenimą, jų mentalitetai daugumos išlikę tokie patys kaip 90-ųjų laikų. Tai jo, tai tikrai man lengviau.

8 DALYVĖ

Apklausėja: Koks jūsų amžius?

Dalyvė: Man dabar 28.

Apklausėja: Supratau. O koks Jūsų išsilavinimas?

Dalyvė: Esu baigusi magistrą. Vilniaus universitete.

Apklausėja: Puiku. Kokia šiuo metu Jūsų šeimininė padėtis?

Dalyvė: Netekėjusi. Gyvenu su tėvais. Na, žinot, pas mus... azerbaidžaniečių kultūroje nelabai priimta merginai gyventi atskirai, kol ji neištekta. Tai va, vis dar namuose.

Apklausėja: Aha, supratau. O kuo šiuo metu užsiimate?

Dalyvė: Dirbu reklamos agentūroje, projektų vadove. Darbas pilnu etatu, kartais ir daugiau nei pilnu (juokiasi).

Apklausėja: Įsivaizduoju. O kaip vertinate savo azerbaidžaniečių kalbos mokėjimą?

Dalyvė: Mmm... Sakytiau – gerai. Aš viską suprantu, absoliučiai viską. Kalbu laisvai buitine kalba, bet... jei reikėtų skaityti kokią politinę spaudą ar literatūrą, būtų sunkiau. Trūksta to tokio... „aukštojo“ žodyno. Bet su močiute iš Azerbaidžano telefonu susišneku be problemų.

Apklausėja: O kokia kalba dažniausiai bendraujate namuose su tėvais? Ir kokia su draugais?

Dalyvė: Su tėvais – toks miksas. Tėtis dažniau kalbina azerbaidžanietišškai, aš jam atsakau azerbaidžanietišškai, bet įterpiu lietuviškų žodžių, kai nežinau, kaip pasakyti. Su mama dažniau rusiškai, nes ji mokėsi rusų mokykloje. O su draugais – tik lietuviškai. Na, nebent susitinku su kitais azerbaidžaniečiais, tada vėl tas „miksiotas“ variantas įsijungia.

Apklausėja: Kiek Jums svarbu išlaikyti azerbaidžanietišką tapatybę ir tradicijas?

Dalyvė: Svarbu. Tikrai svarbu. Žinot, kai buvau paauglė, norėjau to atsikratyti, norėjau būti tiesiog „kaip visi“. Bet dabar... aš tuo didžiuojuosi. Tai mano šaknys.

Apklausėja: O kokiais būdais stengiatės tas tradicijas išlaikyti kasdienybėje?

Dalyvė: Per maistą, be abejo [juokiasi]. Aš gaminu. Dolma, plovą... Tai šventas reikalas. Ir šventės. Novruz mums yra svarbiau nei Naujieji metai. Mes visada susirenkame, šokame per laužą – net jei tai tik simbolinis laužas kieme. Ir, aišku, pagarba vyresniems. Aš negaliu tiesiog... na, atsikabinėti tėvams taip, kaip kartais daro mano draugės lietuvės. Yra tas vidinis stabdis.

Apklausėja: Suprantu. O kiek Jums svarbu būti integruotai į Lietuvos visuomenę?

Dalyvė: Na, aš jaučiuosi visiškai integruota. Aš čia gimiau, mokiausi lietuvių mokykloje, himną moku geriau už kai kuriuos lietuvius.

Apklausėja: Kaip Jūs suprantate tą „integraciją“? Kokiais atvejais jaučiatės labiau integruota, o kada – mažiau?

Dalyvė: Integruota jaučiuosi darbe, universitete, mieste. Aš mąstau lietuviškai. Bet... mažiau integruota pasijaučiu tada, kai kas nors paklausia: „O iš kur tu *iš tikrųjų* esi?“. Arba kai per žinias rodo ką nors apie musulmonus ar Kaukazą, ir visi atsisuka į mane, laukdami komentaro. Tada suprantu – aš sava, bet su „žvaigždute“.

Apklausėja: Aha, suprantu. Ką Jums apskritai reiškia azerbaidžanietiška kilmė? Kada ją labiausiai parodote?

Dalyvė: Tai yra... svetingumas. Tai man yra numeris vienas. Jei pas mane ateina svečių, aš negaliu tiesiog padėti sausainių pakelio. Turi būti stalas nukrautas, arbata, *samovaras*, jei esam pas močiutę Azerbaidžane... Čia aš labiausiai jaučiu savo kilmę. Ir temperamentas. Aš greitai užsidegu, esu emocionali. Lietuviai ramesni, o aš, jei džiaugiuosi, tai garsiai, jei pykstu – irgi [juokiasi].

Apklausėja: Ar ta reikšmė keitėsi bėgant laikui?

Dalyvė: Taip, taip... Vaikystėje gėdijausi, kad į mokyklą nešiosi ne sumuštinį, o kažkokį pyragėlį su mėsa, kuris stipriai kvepia. Dabar aš specialiai vaišinu kolegas ir sakau: „Čia mano močiutės receptas“. Dabar tai tapo mano privalumu, išskirtinumu.

Apklausėja: Įdomu. O kas sudaro didžiąją dalį Jūsų draugų rato?

Dalyvė: Lietuviai. Faktiškai 90 procentų.

Apklausėja: Kokį poveikį tai turi Jūsų tapatybei? Ar kalbatės apie kultūrą, moters vaidmenį?

Dalyvė: Turi didelį poveikį. Bendraudama su lietuvėmis draugėmis aš matau, kiek daug laisvės jos turi. Pavyzdžiui, santykiuose su vaikinais, sprendimuose keliauti vienoms. Mes kalbamės apie tai. Jos kartais nesupranta, sako: „[dalyvės vardas], tu suaugusi moteris, tiesiog susikrauk lagaminą ir važiuok“. O aš bandau paaiškinti, kad aš negaliu „tiesiog važiuoti“, nes mano tėtis nepriims to, jei aš viena išskrisiu atostogų. Tai sunku paaiškinti. Su draugais aš tampu europiete, o grįžusi namo vėl „apsivelku“ tą paklusnios dukros kostiumą.

Apklausėja: Tai va čia labai į temą. Ar kada nors jautėtės „tarp dviejų kultūrų“?

Dalyvė: Nuolat. Kiekvieną dieną. Aš esu kaip chameleonas.

Apklausėja: Ar tai labiau iššūkis, ar privalumas?

Dalyvė: Mmm... Sakytčiau, abu. Privalumas – aš *flexible*, aš suprantu skirtingus žmones, galiu bendrauti su bet kuo. Bet iššūkis yra tas... emocinis nuovargis. Kartais norisi tiesiog būti savimi, be tų filtrų. Darbe aš esu viena, namuose – kita, ir kartais pati pasimetu, kuri čia ta tikroji aš.

Apklausėja: Suprantu. Kaip Jūsų tėvai ar giminaičiai apibūdintų, kokia turėtų būti „gera“ azerbaidžanietė moteris?

Dalyvė: Oho, čia ilgas sąrašas. Nu tai kukli. Pirmiausia – kukli... Mm... Neiššaukianti apranga, jokio vėlyvo valkiojimosi mieste. Ji turi būti orientuota į šeimą, mokėti gaminti, gerbti vyrą. Išsilavinusi... azerbaidžaniečiai vertina mokslą, bet karjera neturi trukdyti šeimai.

Apklausėja: Ar sutinkate su šiuo apibūdinimu?

Dalyvė: Iš dalies. Aš noriu šeimos, noriu gaminti skaniai, bet aš nesutinku su tuo, kad turiu aukoti savo ambicijas ar laisvę. Manau tikrai galima suderinti karjerą su namų kūrimu.

Apklausėja: Ar Jūsų šeimoje lūkesčiai Jums skiriasi nuo lūkesčių broliams ar kitiems vaikinams?

Dalyvė: [Juokiasi] Ar skiriasi? Mano brolis... jis gali grįžti trečią nakties, ir tėvai tik paklaus: „Ar alkanas?“. Jei aš grįžčiau trečią nakties... na, būtų skandalas. Jam leista susitikinėti su kuo nori, „išsilakstyti“, o man nuo mažens kalama į galvą: „Saugok savo reputaciją, ką žmonės pasakys?“.

Apklausėja: Kaip reaguojate į tuos skirtumus? Prieštaraujate?

Dalyvė: Anksčiau pykdavau, rėkdavau, trankydavau durimis. Dabar... aš tiesiog išmokau diplomatijos. Bandau derinti. Nemeluojau, bet ir nesakau visos tiesos. Tiesiog, kad apsaugočiau ir save, ir tėvų nervus. Tai toks nuolatinis laviravimas.

Apklausėja: Gal galite prisiminti konkrečią situaciją, kai teko rinktis tarp „namų taisyklių“ ir „Lietuvos aplinkos“ normų?

Dalyvė: Daug tokių buvo... Bet labiausiai tai atsimenu mokyklos išleistuves. Visi klasiokai važiavo į sodybą su nakvyne. Tai buvo norma, visiems tėvai leido. Mano tėvas pasakė griežtą „ne“. Jokia mergina nenakvoja ne namuose. Aš verkiau, maldavau, mama bandė užtarti... Bet galiausiai aš nuvažiavau tik dienai ir tėtis mane parsivežė dešimtą vakaro. Jaučiausi atstumta. Visi liko linksmintis, o aš kaip nevykėlė turėjau dingti. Tada labai pykau ant savo kultūros, nekenčiau visos šalies [Azerbaidžano].

Apklausėja: Koks Jūsų požiūris į santuoką? Ar svarbu, kad partneris būtų azerbaidžanietis?

Dalyvė: Nebūtinai. Svarbu, kad žmogus būtų geras ir suprastų mano tą „dvigubą“ pasaulį. Bet... aš žinau, kad tėvams tai būtų tragedija, jei parvesčiau lietuvi. Ypač tėčiui. Jie nori, kad kalba išliktų, kad anūkai būtų azerbaidžaniečiai. Aš suprantu juos, bet tai apsunkina mano gyvenimą.

Apklausėja: Ar tai veikia Jūsų pasirinkimus dabar?

Dalyvė: Veikia. Aš... aš nesąmoningai vengiu rimtų santykių su lietuviais, nes žinau, kokia kova manęs lauktų namuose. Tai labai sunku. Kartais pagalvoju, kad azerbaidžanietis vyras būtų paprasčiau – nereikėtų aiškinti, kodėl reikia važiuoti pas tėvus kiekvieną savaitgalį. Bet iš kitos pusės – bijau to patriarchalinio modelio, kur moters vieta virtuvėje.

Apklausėja: Supratau. Kokie Jūsų ateities planai?

Dalyvė: Noriu kilti karjeros laiptais, galbūt tapti skyriaus vadove. Noriu keliauti.

Apklausėja: Ar manote, kad Lietuvoje turite visas karjeros galimybes? Ar kilmė turi įtakos?

Dalyvė: Profesinėje srityje, manau, kad turiu visas galimybes. Čia tikrai vertina protą ir darbą. Niekas manęs nėra diskriminavęs darbe dėl pavardės. Gal net atvirkščiai, tarptautinėje įmonėje tai privalumas.

Apklausėja: O ar kada nors susidūrėte su situacija, kai dėl kilmės į Jus žiūrėta kitaip?

Dalyvė: Yra buvę tų tokių... mikroagresijų, sakyčiau. Pavyzdžiui, nuomojantis butą. Paskambinu, kalbu lietuviškai be akcento, viskas puiku. Pasakau vardą ir pavardę sutarčiai... ir jaučiu pauzę. Arba klube vaikinai bando „kabinti“ sakydami: „O, kokia egzotiška, tavo akys rytietiškos“. Tai lyg ir komplimentas, bet jis pabrėžia, kad aš esu „kita“.

Apklausėja: Kaip vertinate azerbaidžaniečių bendruomenę Lietuvoje?

Dalyvė: Ji... gana išsibarsčiusi. Yra senoji karta, yra studentai, kurie atvažiuoja dabar. Aš dalyvauju renginiuose, einu į muges kalėdines, bet per daug nesigilinu. Bendruomenė labai mėgsta „pletkinti“. Jei kas nors pamatys mane su vaikinu mieste, po valandos mama jau žinos. Todėl laikausi šio tokio atstumo.

Apklausėja: Ir pabaigai. Palyginti su savo tėvais, kaip manote, ar Jūsų gyvenimas Lietuvoje yra lengvesnis ar sunkesnis?

Dalyvė: Manau, kad tam tikra prasme sunkesnis.

Apklausėja: Sunkesnis? Kodėl?

Dalyvė: Taip. Žiūrėkit, mano tėvai atvyko su aiškiu tikslu – išgyventi, uždirbti, pastatyti pagrindą mums. Jų misija buvo aiški, jie žinojo, kas jie tokie – azerbaidžaniečiai Lietuvoje. O aš? Aš gimiau čia, bet vis dar nerandu savo tikrosios vietos. Aš turiu pati susikurti savo identitetą iš tų dviejų pusių. Tai nuolatinis vidinis konfliktas, kurio jie neturėjo.

Apklausėja: Įdomu. O jei kalbėtume apie konkrečias galimybes – švietimą, darbo rinką?

Dalyvė: A, na, galimybių prasme antrai kartai tikrai lengviau. Be kalbos barjero, su europiniu diplomu – visi keliai atviri. Tėvams teko dirbti turguje, nors turėjo inžinierių diplomus, nes jų čia nepripažino ar nemokėjo kalbos. Man nereikia taip aukotis. Aš galiu rinktis. Fiziškai mano gyvenimas lengvesnis, bet psichologiškai – painesnis.

Apklausėja: Ačiū už tokį nuoširdų pokalbį.

Dalyvė: Nėra už ką. Buvo visai įdomu pačiai apie tai garsiai pamąstyti.